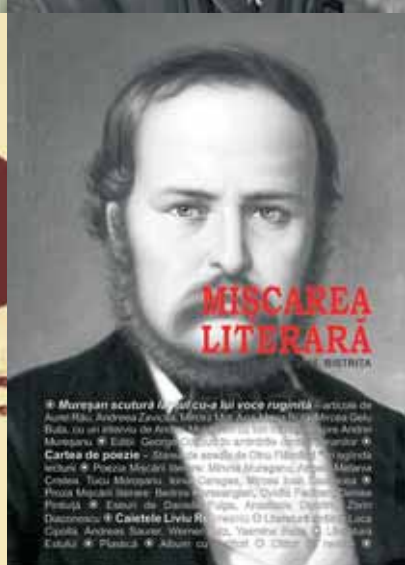
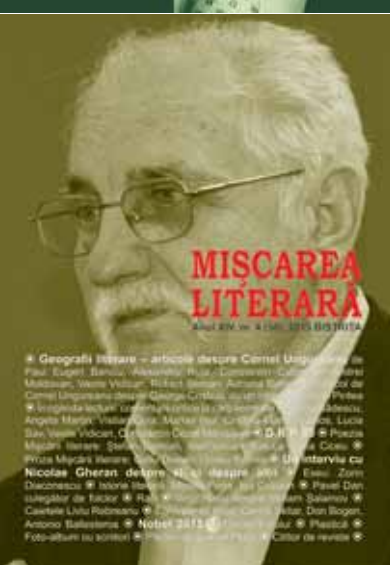
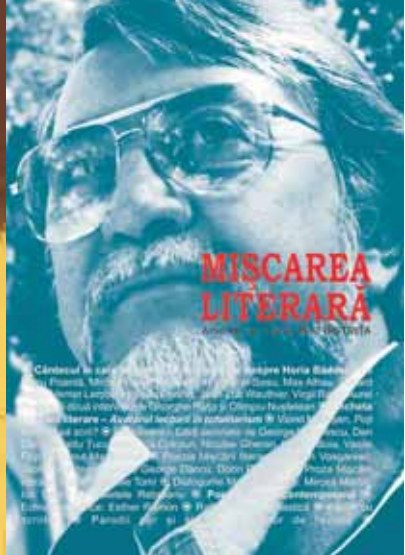

MISCAREA LITERARA

Nr. 4 (80), 2021, BISTRITA

Anul XX

Revistă de literatură, artă, cultură
Serie nouă
Anul XX, nr. 4 (80), 2021, Bistrița

Apare trimestrial
sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editor: Consiliul Județean Bistrița-Năsăud
prin Biblioteca Județeană George Coșbuc
Bistrița-Năsăud

Director fondator: Liviu Rebreanu (1924)

Redacția:

Olimpiu NUȘFELEAN - director
Ioan PINTEA - redactor-șef
Virgil RAȚIU - redactor-șef adjunct

Vasile VIDICAN - redactor asociat

Coperta: Marcel LUPȘE

Număr ilustrat cu lucrări semnate de artiști
plastici colaboratori ai revistei.

Tehnoredactare: Adrian NĂSTASE

Secretariat de redacție, corectură:

Ionela-Silvia NUȘFELEAN

Adresa redacției: Bistrița,

str. Arțarilor, nr. 46/A/16, 420069

Telefon/fax: 0749.248708, 0263.233345

E-mail: olimpiu49@yahoo.com

ioanpinte2002@yahoo.com

Web: www.miscarealiterara.ro

Marketing: Alexandru CÂȚCĂUAN,

Casa de Cultură a Sindicatelor, Bistrița.

Aparițiile inițiale ale revistei au fost sprijinite
de Casa de Cultură a Sindicatelor
și S.C. Aletheia, Bistrița.

Revista apare cu sprijinul Asociației Culturale
Liviu Rebreanu – Mișcarea literară.

Revista Mișcarea literară este membră A.R.I.E.L.

Tiparul: SC Revox International Prod SRL Bistrița

ISSN 1583-1957

Redacția respectă grafia autorilor.

CUPRINS

Olimpiu NUȘFELEAN: Mișcarea literară – 20/ 1	
Mesaje de la personalități literare adresate revistei	
<i>Mișcarea literară</i> la împlinirea a 20 de ani de apariție/ 3	
Viorel MUREȘAN: „Văd doar cu ce văd cuvintele mele”/ 11	
Teodora UILEAN: În căutarea magiei/ 13	
Olimpiu NUȘFELEAN: Poezii/ 15	
Menuț MAXIMINIAN în dialog cu Olimpiu NUȘFELEAN:	
„Am mers și mergem cu încredere mai departe, cu toate	
hopurile de parcurs.”/ 18	
Olimpiu Nușfelean – Note biobibliografice/ 24	
Carmen BURJE: Față-n față cu cititorul/ 27	
Ioan Pinte – Note biobibliografice/ 30	
Adrian ȚION: Lumea văzută cu ochi de copil 33	
Virgil RAȚIU: Poezii/ 35	
Adrian ȚION față în față cu Virgil RAȚIU: „Soarele demult	
nu mai răsare de la București”/ 38	
Virgil Rațiu – Note biobibliografice/ 44	
Iacob NAROȘ: Copii schimbate/ 45	
Ion Radu ZĂGREANU: Poezia – rouă a sufletului/ 47	
Daniel MARIS: Everestul etern/ 49	
Iuliu-Marius MORARIU: Adăstări la izvorul Cuvântului/ 51	
Adrian POPESCU: Flori de lut/ 53	
Ion MUREȘAN: „Prin nori de certitudini”/ 54	
Andreea ZAVICSA: Un altfel de roman despre comunism:	
Bureți de fag de Mihai Duțescu/ 55	
Icu CRĂCIUN: Un romancier talentat/ 57	
Virgil RAȚIU: A fost odată... ca întotdeauna/ 59	
Ana Pop SÎRBU: O parodie socială amară/ 61	
Diana Dobrița BÎLEA: Niculae Gheran, La spartul târgului/ 63	
Olimpiu NUȘFELEAN: De veghe în lanul culturii/ 65	
Iuliu-Marius MORARIU: Cultura Bistriței și Năsăudului	
dincolo de frontiere/ 67	
Menuț MAXIMINIAN: Ultimul bal al poeziei/ 69	
Virginia OLARU: Poezii/ 72	
Igor URSENCO: Poezii/ 76	
Cristina FRUMOS: Un scriitor de două parale/ 78	
Alexandru JURCAN: Cearșafuri de mătase galbenă/ 81	
De ce nu m-am căsătorit/ 81	
Oana Floredana MOLDOVAN: Întâlnire cu Dumneata/ 83	
Antonia Maria CHICIUDEAN: Dragă Antonia înecată	
în marea interioară/ 86	
Elena CIOTMONDA: Carnețelul de notițe/ 88	
Magda URSACHE: Ne „distanțăm” de Istorie?/ 95	
Ion PIȚOIU: O matematică a romanului contestatar – de la	
moft teoretic la caz aplicativ/ 98	
Mircea POPA: Valeriu Anania – publicistul/ 100	
Veronica OȘORHEIAN: Lelea Reghina Tăpălagă –	
o legendă vie/ 103	
Icu CRĂCIUN: Teatrul lui Alexandru Odobescu/ 107	
Juan Carlos ABRIL: Poezii/ 113	
Laura GARAVAGLIA: Poezii/ 116	
Marco Antonio CAMPOS: Poezii/ 118	
Asimina XIROGIANNI: Poezii/ 120	
Silviu ILIEVICI: Casa din Brediceanu/ 126	
Și oamenii se pierd, nu-i așa? / 127	
Air/ 128	
Racheta, Oglinda și Cartuș/ 129	
Damaschin POP-BUIA: Frankfurter Buchmesse 2021/ 131	
Foto-album cu scriitori/ 136	
Lucian PERȚA: Parodii pur și simplu/ 141	
CITITOR DE REVISTE/ 143	

Mișcarea literară – 20

Cu ocazia Colocviului revistei *Mișcarea literară* la împlinirea a 20 de ani de apariție, spuneam că, dacă nu ar fi aniversările culturale (dedicate unor publicații, cărți sau scriitori), nu am ști cum trece timpul, nu am ști că timpul trece. Adică: am trăi într-un timp continuu și monoton. Acestea dau culoare și freamăt vieții noastre (literare), care, azi, nu prea are cum și prin ce să exulte. Pe lângă mici întâmplări de familie. Sînt puține evenimente care sparg clișeele vieții. Evenimente pentru scriitori, dar nu numai.

Nu vreau să fac asocieri hazardate, dar îmi permit o mică trimitere – anecdotică? – la romanul lui Alexandre Dumas, *După douăzeci de ani*, în care sînt povestite aventurile celor patru prieteni nedespărțiți, ca o continuare a romanului *Cei trei mușchetari*. Aventura revistei noastre este departe de eroismul din romanele marelui prozator francez. Avem simțul măsurii. Dar, și noi, am continuat o poveste (publicistică), nu asumată declarat, dar cu surse de inspirație limpezi. Am avut suișuri și coborîșuri, crescînd noi față de noi. Nu știu dacă și în ochii cititorului. Sau ai criticii, care sancționează totul. Sau ai decidenților financiari, nu prea ușor de urnit în inițiative literare.

Adesea sînt întrebat cum a apărut revista, ideea de revistă, proiectul. Dacă ar fi să-mi cercetez atent „ființa literară”, aș zice că sentimentul care a mișcat ideea apariției este aproape insondabil, de desfăcut pe bucăți, prin ani, prin reveniri. Sau dintr-o decizie aproape sinucigașă, căci munca la o publicație îți ia mult din timpul creației. Chiar dacă revista are un ritm de apariție mai lent. Ideea era frămîntată în minte de ani, în mintea mea precum și în mințile altor scriitori bistrițeni. A apărut ca rezultat al lucrării unui microb publicistic, pe care îl descopereai deodată și nu mai voiai să-l vindeci, ci să-l provoci. Poate și dintr-un sentiment de patriotism... local, care uneori poate fi și bun, nu doar un agent al mediocrității și veleitarismului. O mîna de scriitori ne-am hotărît să procedăm în consecință și am ținut-o pe această strună. Ni s-au alăturat colaboratori apropiați, ca și alții dintr-un areal literar mai larg, poeți, prozatori, dramaturgi, esești, critici literari, plasticieni. Unii au ucenicit (și) la revista noastră, critici literari care au prins curaj (literar) să ni se alătură în conturarea fenomenului literar în curs, tineri scriitori, care au făcut primii pași în pagina tipărită. Și, poate, am contribuit și la întărirea standardului literar de aici, ca și la îmbogățirea cîmpului de interes al cititorului de azi.

Editorial

Olimpiu NUȘFELEAN

Pornind de la configurarea unor nevoi publicistice și a unor așteptări de reprezentare, aş încerca să cred că, de-a lungul anilor de existență, *Mișcarea literară* și-a justificat apariția. Se poate pune problema dacă provincia literară are puterea să promoveze o publicație care să fie viabilă literar. Apariția unei publicații de profil este o provocare pentru cei care o inițiază. Trebuie să-și configureze foarte bine proiectul, să știe pe ce baze îl așază și cum îi pot asigura evoluția. Revista apărea într-o etapă când se redefiniu relațiile dintre provincie și centru, în sensul nu de „ostilitate”, ci de completare și schimburi de emergențe. Până în '89, provincia literară nu doar că era supusă ideologic (mai ales dinspre un oarecare „centru”, altul decât cel literar), dar îi era inhibată setea de afirmare. Ca să tipărești o simplă „foaie” literară, de două sau patru pagini, cu anumite ocazii, aveai nevoia de aprobare de la autoritățile politice de la județ, care coordonau și cultura. Era nevoie de o șampilă (ideologică), și aceasta obținută cu punerea în operă a tot felul de artificii, uneori chiar cu complicitatea mînuitorilor de șampilă, care invocau adesea prezența unei asistențe veghetoare mai... înalte (ierarhic). O asemenea veghe a dispărut. Dar, în perioada postdecembristă, în vîlmășagul de publicații de tot felul apărute, s-a restrîns prezența „fizică” a marilor reviste literare, din motive să zicem obiective, dar nici scontate și nici așteptate, așa că, aproape în mod mecanic (ca să nu zic dinamic) se simțea nevoia completării cît de cît a spațiului publicistic rămas gol. Și, în ciuda vicisitudinilor de tot felul apărute mereu, spațiul cultural nu trebuie lăsat viran, ci, mai mult, și după posibilități, completat sau îmbogățit. Eram hotărîți să ne dăm și noi obolul, în contextul apariției unor asemenea publicații în țară și în spațiul transilvănean.

Provocărilor inițiale le-au urmat provocări de parcurs, de toate felurile, care pot rămîne în file de jurnal, sau altele ce țin de

„actualitatea... în desfășurare”. Azi, provocările sînt date de condiția cititului, concurența practicilor digitale, finanțarea culturii. Așteptările de reprezentare/ exprimare a unor realități culturale și de inducere de nevoi culturale sînt mereu vii. În situația în care se spune că interesul pentru citit e în scădere în anumite zone de receptare a culturii (în orice fel s-ar prezenta aceasta), revista (literară) este un instrument de stîrnire a interesului pentru lectură, de satisfacere și cultivare efectivă a unui asemenea interes. În condițiile în care prezențele publicistice digitale intră tot mai mult în obișnuințele unor receptori de cultură, cultura „listată” încă asigură satisfacții de asimilare a culturii în general, greu de înlocuit. E vorba de obișnuințe, privilegii de lectură, „depozitare”, fascinația bibliotecii, schimburi culturale și informații efective. O publicație de inspirație privată ar putea fi privită ca o întreprindere care ar trebui să funcționeze fără ajutor de la stat. Nu cred însă că, fie și doar în țara noastră, o publicație ar putea să se țină pe doar picioarele... private. Nu am exemple. Ar fi teribil să existe așa ceva, dar deocamdată pare imposibil, din mai multe și foarte serioase motive. Susținerea unor publicații culturale trebuie să fie și un proiect de stat, național, ce ține de propășirea unui popor. O asemenea nevoie nu poate să înceteze.

Mă întreba cineva cum se vede viitorul revistei. Cel mai simplu ar fi să spun că în ceață. Pe care trebuie să o abordăm nu doar poetic, specialiști, noi, scriitorii, în știința ambiguităților, dar și realist-publicistic. Se poate vedea că, în lumea de azi, cînd crezi că ți-e mai bine, atunci apare cineva care încearcă să-ți facă rău. Dar, cred eu, există și decidenți... culturali de bine. După douăzeci de ani, mușchetarii lui Dumas constată că au dușmani mai puternici. Da, dușmăniile din lume tot cresc, de tot felul, în loc să scadă. Dar oamenii de bine învață și ei să fie și să se dovedească mai tari decât forțele răului.

Mesaje de la personalități literare adresate revistei *Mișcarea literară* la împlinirea a 20 de ani de apariție

Sărbătoare fericită!

Ce poate fi mai frumos decât aniversarea unei reviste literare, decât numărarea unui număr de ani de eforturi comune în care talentul și prietenia, perseverența, solidaritatea și nerenunțarea se împletesc într-o aceeași operă umplând raftul unei biblioteci și pagina unei istorii?

Cei 20 de ani ai *Mișcării literare* cuprind cu siguranță și momente dramatice de oboseală și descurajare, din lipsa banilor sau din lipsa empatiei, dar împlinirea celor patru lustri este sărbătorirea necondiționată a victoriei comune împotriva timpului care n-a fost lăsat să se piardă în singurătate, care a fost obligat să semnifice împreună. Pentru că *Mișcarea literară* reprezintă mai mult și chiar altceva decât suma operelor lui Olimpiu Nușfelean, Ioan Pinte, Virgil Rațiu, Vasile Vidican, și chiar decât suma operelor tuturor colaboratorilor pe care au reușit să-i strângă în jurul revistei, ea reprezintă o mișcare literară – desfășurată în fermecătorul oraș săsesc și între minunatele coline născădane – în care încap *împreună* și respectul pentru Coșbuc și admirația pentru Rebreanu și poezia neomodernistă și poezia postmodernă și critica șaizecistă și critica optzecistă și tot ce este viu în trecut și poate fi sămânță în viitor. Această căutare și existență în devălmășie a valorilor, care este definiția unei mișcări literare vii, caracterizează revista *Mișcarea Literară* pe care o citesc cu bucurie de zece ani și sper s-o mai fac și în următorul deceniu.

Și pentru că orice comunitate ca să fie vie trebuie să aibă un suflet, iar pentru mine acesta este sufletul de copil al Ionelei, îmi face plăcere să-i transmit – și prin ea să transmit tuturor – la această aniversare desfășurată sub pomul de Crăciun „Sărbătoare Fericită!”

Ana BLANDIANA

Întrebată de curând cum mi se pare peisajul revuistic românesc de azi, răspundeam că, dincolo de importanța pe care o au/au avut-o revistele în constituirea unor nuclee de forță pentru cultura națională și a unor spații de coagulare pentru energii cu rol identitar, peisajul cu pricina mi se pare cam prea lin, oarecum inertial. Marile bătălii au fost purtate (oare?), scopul, rolul, ținta se reduc la păstrarea unui echilibru decent între local și național, cu periodice deschideri spre Lumea mare. Recunoașteam și că avem, neîndoielnic, reviste care se opun cu succes scăderii însemnătății lor, care se străduiesc în continuare, în ciuda vremurilor potrivnice, să fie „de colecție”, adică să pună în discuție lucruri atât de importante/incitante, încât să vrei le păstrezi în bibliotecă, să poți reveni oricând la ele. Pot număra printre ele, fără ezitare, *Mișcarea literară*.

Știu prea bine cu ce greutate ai de luptat pentru a ține dreapta măsură, pentru a demonstra că merită să duci revista mai departe, că ea răspunde unor nevoi locale de afirmare fără a face rabat de la calitate, că știe să aducă în paginile ei nume importante din țară pentru a o păstra în rândul lumii. Soluțiile nu apar singure, trebuie să pui umărul, să vii cu idei de ameliorare și, mai ales, să nu uiți că, în pofida haosului de azi, Cultura rămâne singurul mod de a fi și de a însemna ceva în lume. Doresc echipei curaj, încredere, forță de a supraviețui și știința de a crește, de a se îmbogăți nuanțându-și ferm rostul și menirea.

Irina PETRAȘ

Urez revistei *Mișcarea literară* să se miște în următoarele decenii cât mai literar și mai deschis în favoarea literaturii de calitate asediată astăzi de manelizarea din ce în ce mai agresivă la care este supusă cultura română. Dacă o asemenea atitudine va fi considerată, încă o dată, „prăfuită”, să nu se sperie, căci timpul transformă în praf mai toate iconoclastiile de două parale.

La mulți ani, *Mișcarea literară*!

Dorin TUDORAN

Douăzeci de ani de apariție a unei reviste înseamnă nu doar statuarea unei tradiții ci și o importantă victorie într-o lume tot mai refractară la cultura scrisă și chiar la cultură în general. O victorie pe care *Mișcarea literară* a câștigat-o grație entuziasmului echipei de scriitori care-o alcătuiesc, a subiectelor majore și producțiilor literare pe care le propune, a valorii semnatarilor de pe întreg arealul național pe care-i adună în paginile sale, bref a lipsei oricărui provincialism!

Felicitări dragi colegi pentru dinamismul, pasiunea și persasiunea voastră, pentru empatia și generozitatea cu care ne primiți în paginile revistei. După o vorbă dragă alumnilor care am fost cândva: *Vivat, crescat, floreat!*

Horia BĂDESCU

Mișcarea literară mi se pare o publicație care definește un Centru al scrisului românesc. Felul în care fiecare număr al revistei pune în centrul ei o personalitate a momentului, felul în care își alege colaboratorii, aniversările, comemorările, mi se pare exemplar.

Felicitări revistei, felicitări redactorilor ei!

Cornel UNGUREANU

Omagiu *Mișcării literare* din Bistrița!

Mă bucur să particip la sărbătoarea revistei *Mișcarea literară* din Bistrița! Aceasta nu doar din considerente sentimentale, cu toate că și acestea au greutate, ci și din aceea că mișcarea coagulată în jurul revistei a apărut pe solul unei tradiții de viață literară și reflexivă și o duce mai departe. Căci ținuturile Bistriței rămân – prin George Coșbuc, Liviu Rebreanu și prin tot mai mulți alții – unul dintre locurile cele mai contribuatoare în personalități prodigioase din țară. Se cuvine să fim recunoscători grupului de profesori literați care au lansat revista pe solul acestei tradiții cu care puține alte zone de mărime comparabilă se pot lăuda!

Nu se poate decât omagia preocuparea actualilor intelectuali bistrițeni de a menține viu interesul pentru idei și literatură și dezbateră publică. Prin revista *Mișcarea literară*, o comunitate de entuziaști de certă anvergură profesională și civică ancorează în prezentul atât de ofertant în experiențe noi și solicitant al timpului nostru și caută răspunsuri.

Ca să parafralez un dicton deja cunoscut, douăzeci de ani sunt semnificativi pentru o biografie, dar constituie abia tinerețea pentru o instituție. Prin ceea ce a realizat deja, revista *Mișcarea literară* poate fi punctul de plecare al unei reflecții adâncite asupra viitorului. Ar fi de reflectat, bunăoară, la instituții. Nu este de ignorat că la Bistrița au funcționat după 1918 trei edituri, că un sat ca Reteag avea ziare, iar la liceul din Năsăud se traducea Platon – ca să ne oprim la câteva exemple sugestive. Nu este de ignorat nici faptul că la Bistrița este timpul să se ridice

exigențele față de ceea ce este și să se conceapă, în mod realist, organizarea în jurul unei universități proprii – oricât de anevoie de înfăptuit pare acum asemenea proiect!

Douăzeci de ani ai revistei *Mișcarea literară* sunt proba unei reușite izvorâtă din profesionalism, sensibilitate, devoțiune. Ei sunt și o promisiune. Doresc din toată inima *Mișcării literare* să-și atingă țintele și să fie actor al unei largi relansări culturale a Bistriței!

Andrei MARGA

Mișcarea Literară 20

20 de ani de „lucru bine făcut”, serios, distins, generos – revista-carte *Mișcarea Literară*. Pusă pe raftul dintâi al Bibliotecii. Revistă de caracter a unei mișcări literare originale la Bistrița-Năsăud, cu titulari de anvergură națională, de mare valoare: Olimpiu Nușfelean, Andrei Moldovan (Dumnezeu să-l odihnească!), Ioan Pinte, Virgil Rațiu, cu colaboratori permanenți de succes, Menuț Maximilian, Icu Crăciun, Iacob Naroș, Niculae Vrăsmaș, Cornel Cotuțiu, Zorin Diaconescu (să rămân doar la câteva nume; să nu-l uit pe poetul Al. Cristian Miloș), cu managerul de top Alexandru Cățcăuan și Marcel Lupșe, pictor, alături. Cu o redacție prietenoasă, de suflet, căreia tu, cititor avizat, nu poți decât să-i mulțumești îndatorat pentru tot ce întreprinde și publică. Am fost un răsfățat al ei (la fel Doina Popa, premiată a revistei), prin invitațiile la manifestările literare din Bistrița, prin texte ale mele apărute în *Mișcarea Literară*, prin primirea critică de care am avut parte. Bistrița *Mișcării literare* e un punct luminos, senin, pe harta României.

Liviu Ioan STOICIU

15 noiembrie 2021. BV

Urmăresc demult *Mișcarea literară* și n-am observat că au și trecut 20 de ani. Felicitări redacției pentru longevitatea revistei și activitatea meritorie în beneficiul culturii române. Cunosc toate dificultățile pe care le întâmpină o publicație culturală pentru a apărea neconținut. *Mișcarea literară* a trecut cu bine peste toate și poate fi mândră de performanțele ei. Îi doresc să apară mereu, să-și păstreze valoarea și chiar s-o sporească, să apuce vremuri mai bune. La Mulți Ani!

Horia GÂRBEA

După...20 de ani...

Încet, încet „geografia” Transilvaniei este împânzită de „grădini” culturale (nu altfel decât radiografia lui Cornel Ungureanu) bine conturate în tradiții și „principii active” ale obârșiiilor – precum *Nord literar* (la Baia Mare), *Poesis* (la Satu Mare), *Caiete Silvane* (la Zalău) – o salbă auriferă în jurul centrului viu, Alma Mater, al Clujului universitar...

Apărută în 2002, *Mișcarea literară* de la Bistrița s-a impus, în scurt timp, printr-o energie culturală proprie tradițiilor cărturărești năsăudene și printr-o atitudine critică „la zi” față de „misiunea” promovării valorilor culturale bistrițene și integrarea lor, firească, între valorile culturii naționale. Efigiile nobile ale lui Liviu Rebreanu, George Coșbuc patronează exigențe (redacția este co-organizatoare la manifestările de anvergură națională, precum Festivalul și colocviile „G. Coșbuc”, la Saloanele prozei „L. Rebreanu”) ale unor cercetări și abordări noi

privitoare la operele celor doi mari scriitori. Olimpiu Nușfelean, Ioan Pinte, Virgil Rațiu, Icu Crăciun, Iacob Naroși, Cornel Cotuțiu, Gavril Moldovan, Victor Știr, Menuț Maximinian, Aurel Podaru, Ionela Nușfelean, Virginia Nușfelean și colaboratorii lor impun prin originalitatea opiniilor literare, prin abordarea variatelor probleme ale momentului cultural.

Redacția *Poesis* a fost, adesea, alături de inițiativele bistrițene ale *Mișcării literare*, perpetuând o veche „legătură de graniță” cu promotori ai culturii românești pe limesul de Nord-Vest, care se cuvin a nu fi uitați - Darius Pop (revizor școlar venit în județul nostru, unde a înființat 150 de școli, poet, pictor, muzician, autor de manuale școlare românești, fondator al revistei „Țara de Sus”, 1921), Octavian Ruleanu, activând ca profesor la Satu Mare, unul dintre fondatorii celei mai importante reviste de cultură de pe granița Sătmăruului,

Afirmarea (apărută între 1936-1940). Sătmăruul le este recunoscător.

Acum, la cei 20 de ani de existență în iureșul presei culturale românești, îl felicităm pe directorul revistei – Olimpiu Nușfelean – și pe colegii lui, pe toți colaboratorii lor, pentru această frumoasă revistă transilvană, dorindu-le sănătate, numere de succes și putere de a continua!

George VULTURESCU,
Redactor-șef al revistei *Poesis*

Mișcarea literară, 20 de ani de apostolat

De 20 de ani *Mișcarea literară* face apostolat cultural în partea ei de lume, cu har și temeinicie, împotriva tuturor crizelor care supun cultura națională și implicit identitatea națională la o continuă luptă de supraviețuire.

Numeroasele numere tematice, dedicate personalităților determinante din literatura română de azi și de ieri, se constituie într-o adevărată colecție de valori identitare, care justifică și recomandă cultura română într-un concert de voci europene. Să amintesc doar numerele dedicate lui Ion Creangă, N. Steinhardt, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Ion Pop, Ioan Aurel Pop, Mircea Eliade, George Coșbuc, Liviu Rebreanu, Matei Vișniec etc. și deja avem o listă a excelenței culturii române.

La 20 de ani de la apariția primului număr, revista *Mișcarea literară* se numără între revistele de top ale României. În spatele acestei prezențe de onorabilitate se află efortul unor scriitori și artiști și „oameni de bine” care se dăruiesc pe ei înșiși pentru o cauză comună: Olimpiu Nușfelean, Ioan Pinte, Virgil Rațiu, Vasile Vidican, Marcel Lupșe, Ioana Silvia Nușfelean, Alexandru Cățcăuan, plus o mulțime de colaboratori din elita culturii române.

La mulți ani, MIȘCAREA LITERARĂ! Onorat să colaborez la o revistă care respiră ritm cultural european!

Adrian ALUI GHEORGHE
Director al revistei de cultură, arte & atitudine *CONTA*

Mișcarea literară este revista care își îndreptățește menirea și titlul cu temeinicie și seriozitate pe tărâmurile binecuvântate de nume emblematice, George Coșbuc și Liviu Rebreanu. E una din publicațiile „din provincie” care nu suportă în paginile sale provincialismul, vectorii colaborărilor auctoriale și ai răspândirii suflului ei fiind panromânești, ajungând până la cetățile de la Nistru, de unde trimit confraternele mele urări de viață lungă și izbânzi de creație.

Leo BUTNARU

Mă surprind stând pe o bancă într-un parc cu multe statui. Din când în când mă ridic, pentru a mă plimba încet pe alei, mă opresc în dreptul câte uneia dintre sculpturi. La întoarcere spre banca unde-mi lăsasem o carte deschisă, fac la fel, numai că de această dată simt că și statuile mă fură cu ochiul. Încerc să deslușesc în comportamentul lor cam cât e sentiment și câtă e idee în raporturile noastre. Mai fac câțiva pași răsfoind, cu ochi lăuntrici, câte îmi amintesc, numere din *Mișcarea literară*, adunate în 20 de ani de apariție. La pragul fiecăruia, te întâmpină Olimpiu Nușfelean, cu manuscrisul unui editorial în mână. Urmează șirul colaboratorilor, mai sfioși, mai îndrăzneți, mai tineri, mai bătrâni, și ei cu manuscrise în mâini. În 20 de ani, un adevărat *Symposion* de spirite aprinse și luminate. Pentru cititorii la care ajunge, *Mișcarea literară* e un privilegiu și un răsfăț. Pe care le așteptăm încă mulți ani de la cei care o scriu!

Viorel MUREȘAN

Urez revistei *Mișcarea literară* viață lungă și să se ferească de cei mai periculoși viruși pentru ea: veleitarii.

Radu ȚUCULESCU

După douăzeci de ani

Există vorba aceasta, că în viață trebuie să întemeiezi o familie, să ridici o casă și să plantezi un copac. Este ceva ce așază omul în rândul lumii, ceva pe puterile oricui, „universal”. Dar sunt și înfăptuiri mai rare, mai speciale, de care sunt capabili doar puțini. Și printre ele este „aptitudinea” de a face o revistă. Cu atât mai mult cu cât acest lucru se întâmplă în perioada plină de încercări a ultimilor douăzeci de ani. O perioadă în care cultura, literatura, și odată cu ele, frumosul, lumina, civilitatea, buna viațuire au devenit Cenușărese. Nici de susținere materială, concretă, nici de susținere morală și, nu de puține ori, nici măcar confraternă, nu au avut prea mult parte revistele literare. De aceea acești douăzeci de ani petrecuți în tranșeele literaturii române, în apărarea unui ideal, îi salutăm cu reverență. Felicitări domnului director Olimpiu Nușfelean, remarcabil scriitor și, mai ales, Om, dar și echipei pe care, cu exigență de catifea, o păstorește. La Mulți Ani!

Andrea H. HEDEȘ

Îmi place să cred că *Mișcarea literară* și *Caiete Silvane* sunt, într-un fel, reviste-surori. Sunt destule argumente în acest sens, fie și numai acela că ambele publicații au reușit să coaguleze, în județele unde apar, mișcările... literare locale.

Succes pe mai departe colegilor din județul Bistrița-Năsăud, cu speranța, încrederea că scriitorii, editorii, cei care mai cred în cultură vor reuși (și) să iasă de sub tirania vremurilor și pandemiilor de tot felul!

Sănătate tuturor, spor în toate! La mulți ani, *Mișcarea literară*!

Daniel SĂUCA,
redactor-șef *Caiete Silvane*,
președintele Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj

Gânduri la o aniversare

De douăzeci de ani Revista *Mișcarea Literară* își face pe deplin datoria, reprezentând un reper moral, dar și un promotor al frumosului în toate ipostazele sale. Făcută cu știință și cu artă de către prozatorul și poetul Olimpiu Nușfelean împreună cu echipa din jurul domniei sale, aceasta a reușit să-și formeze adânci rădăcini spirituale, bine ancorate în realitatea timpului, devenind un blazon iubit și apreciat corect de cititori, mereu dornici de noutate. Constituind un prețios adaos la tezaurul culturii românești, *Mișcarea Literară* se constituie în primul rând într-un instrument de cercetare, iar pe de altă parte are utilitate pentru marele public și sper pentru generațiile viitoare.

Valori dintre cele mai diverse s-au înfăptuit în paginile revistei ca o cheazășie a valorilor europene într-un leagăn daco-latin la porțile Orientului. La această revistă culturală au contribuit permanent sau temporar mulți dintre marii scriitori ai României. Au publicat și scriitori care, deși nu au lăsat o operă consistentă, au contribuit, prin lucrările lor la dezvoltarea literaturii române. De fapt, litera tipărită dă expresie spiritualității și credinței. Cuvântul tipărit pătrunde în cele mai largi cercuri de cititori. De când au apărut rosturile lui, cuvântul trebuie să rămână demn și drept, frumos și încurajator.

Gratitudine distinșilor redactori și colaboratori ai *Mișcării Literare* pe care aş numi-o *O revistă luminoasă ca o zi de duminică....*

La mulți ani!

Mircea Gelu BUTA

Prin editarea revistei *Mișcarea literară*, Olimpiu Nușfelean și colaboratorii săi au dat un chip nou unui vechi spațiu cultural, cel al Bistriței și Năsăudului, din care s-au ridicat proeminenți oameni de condei, printre care locul de frunte îl ocupă chiar fondatorul revistei, Liviu Rebreanu. Prin publicația care a atras colaboratori prestigioși, redactorii au reușit să remodeleze fizionomia unui ținut istoric, să-i redeseneze cu tușe energice chipul și să-i reafirme existența, realitatea, vitalitatea, creativitatea. Împreună cu colaboratorii ei, revista a devenit un nou reper de istorie culturală, reafirmând, dacă mai era nevoie, că definiția centrului cultural nu mai înseamnă doar geografie. La ceas aniversar, le doresc tuturor un destin fast!

KOCSIS Francisko

Un salut blăjean

La împlinirea a două decenii de la apariția revistei *Mișcarea literară* sunt bucuros că mi se ivește prilejul să salut un periodic cultural care și-a câștigat un loc de prestigiu în peisajul publicisticii actuale [Așa cum se știe revista a și fost premiată de către Uniunea Scriitorilor, pentru ținuta intelectuală a colaborărilor]. Este revista emblemă a ținutului cultural năsăudean, fără să se cantoneze într-un localism creator.

Sunt bucuros de asemenea că am fost încă de la apariția revistei printre colaboratorii și susținătorii ei statornici, solicitat fiind de redactorii *Mișcării literare*, datorită probabil și legăturilor mele afective cu ținutul grăniceresc năsăudean. N-o să fac o analiză de „dicționar al presei” acestei reviste, dar o să remarc două rubrici care contează pentru istoria literară: numerele omagiale, aniversare sau comemorative, consacrate unor scriitori români clasici și contemporani care vor constitui pe viitor, fără îndoială, bibliografie de referință, precum și foarte interesante interviuri, din care cititorul află, nu numai detalii biografice despre cel intervievat ci și, ceea ce

este mai important, profesiunea lui de credință în privința creației artistice. Pe această linie, revista bistrițeană continuă strălucit o direcție inaugurată de înaintașa sa *Mișcarea literară*, editată de Liviu Rebreanu la București, între 1924-1925.

Din Blajul începuturilor presei românești transilvane, ale cărei pagini au fost onorate de pana lui Ion Pop Reteganul și a lui Coșbuc, urez *Mișcării literare* aceeași „vioiciune” spirituală spre gloria scrisului născădean.

Ion BUZAȘI

***Mișcarea Literară*, un brand pentru cultura bistrițeană**

Revista *Mișcarea literară* aniversează 20 de ani de apariție în serie nouă. Cam tot atâția ani de jurnalism cultural, oficial, cu carte de muncă, am și eu. Revista apărea pe piață în anul în care eu mă angajam la cotidianul *Răsunetul*, acolo unde au debutat într-ale scrisului cultural, fiind redactori, toți cei din colectivul redacțional al revistei: Olimpiu Nușfelean, Ioan Pinte, Ion Moise și Virgil Rațiu. Destinul meu și al scriitorilor bistrițeni este strâns legat de cele două instituții de presă.

Azi, când conduc singurul cotidian print din Bistrița-Năsăud, nu pot decât să mă bucur de buna colaborare pe care o avem cu redactorii celei mai importante reviste de cultură ce își are sediul în orașul Imnului Național, Bistrița, cetatea natală a lui Andrei Mureșanu, strâns legată și de numele lui Liviu Rebreanu, inițiatorul primei serii. De multe ori am consemnat în ziarul nostru despre succesul revistei de cultură nu doar pe plan național, ci chiar în sânul comunităților din diaspora, participând împreună la întâlniri cu cititorii în comunitățile din zona Cernăuți din Ucraina, la Chișinău în Moldova, la Uzdin în Serbia. Colaboratorii câștigați de-a lungul vremii, nume de prim rang ale literaturii române, modul în care a consemnat trecutul literar, dar și în care a scris istoria literară curentă, debutând tineri ce acum sunt certitudini, au făcut din *Mișcarea literară* una dintre publicațiile importante din cultura română, ce apar sub egida Uniunii Scriitorilor din România. Nu întâmplător și Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud a conferit revistei Premiul de excelență pentru cele două decenii de viață literară de calitate, așezată între filele fiecărui număr. E o onoare și o bucurie pentru mine să fac parte dintre apropiații revistei, crescând odată cu ea.

Pentru mine, *Mișcarea literară* face parte din existența mea culturală. Într-o lume în care scara valorilor este răsturnată, avem nevoie și de exemple bune, avem nevoie de cultură. La mulți ani întru literatură, cu mulți cititori și cu nume de frunte, ca și până acum, în paginile revistei! Mulțumesc lui Olimpiu Nușfelean pentru generozitatea cu care a renunțat de multe ori la proiectele personale pentru a dăruia din timpul creației pentru revistă. Mulțumesc întregii redacții pentru generozitate, dar și pentru exigență, pentru modul în care a reușit să consolideze acest brand pentru cultura bistrițeană! Ne vedem la aniversarea a 50 de ani!

Menuț MAXIMINIAN

Epistola de la miazănoapte

Preaînțeleptului nobil și cinstit și den Dumnedzău dăruit chir Olimpiu Nușfeleanus, multă sănătate vă dorim den Maieru, nu departe den loculu unde se pune harta în cuiu.

Să știți că den „călindariu” Domniilor voastre și al logofeților Ioanus Pinte și Virgilius Ratziu, dar și a slugerului Alessandru Cățcoanus am priceputu și am cunoscutu cu ochii cei dinlăuntru ai înțălegerii mele curăția sufletelor a lor: Petre Țuțea, Lucian Blaga, Mircea Eliade,

Tudor Arhezi, Ioan Alexandru, Liviu Rebreanu, Nicolae Steinhardt, Ion Creangă, Petru Poantă, George Coșbuc, Andrei Mureșanu, Titu Maiorescu, Alexandru Macedonski, Vasile Alecsandri, Alexandru Vlad, Augustin Buzura și alții, cu toții trecuți în lumea dreptilor, dar și a câtorva trăitori printre noi: Nicolae Manolescu, Irina Petraș, Ana Blandiana, Ileana Mălăncioiu, Constantin Cubleșan, Gheorghe Grigurcu, Matei Vișniec, Ion Mureșan, Mircea Muthu, Marta Petreu, Alex Ștefănescu, D. R. Popescu, Ion Pop, Ion Vlad, Niculae Gheran, Cel-de-Sus să-i ție. Slavă, mărire și cinste lor, căci m-au înălțat într-o smerenie mea și m-au făcut să mă căiesc de lucrurile cari au trecut, fiindu-mi de mare ajutoriu, îndăstulându-mă cu toate bunătățile sufletești.

Făcut-ai bine că ai păzit limba curată și ai pus preț pre vorbe și snoave cu tâlcuri și nu pe cele deșarte și ai rădicat pârleazul sus să nu-l poată trece oarece neavenit, ci să ia aminte ca să-și înalte gândul și cugetul pre potriva celor înțelepți cu vorbe bine tocmită și den folosântă ca să se lumineze. Scârnarii, nevrednicii, nepricepuții și ceia fără chibzuială ar trebui să se dămirească să nu poarte gânduri de scârbă, ci să se tânguiască cu amar că nu-s băgați în samă. Ia să-și păzească gura și să pună mâna pre cărți și călindare de felul *Mișcării literare*, într-o luminare și cinstirea sufletelor lor, să se înnoiască pe dinlăuntru și, mai apoi să pună mâna pre condeiu.

Pare-mi bine că n-ați dat gir în scrisu a tot ce iaste în lume, adică a pohtelor trupești și de desfătare ochilor, ci numai vorbelor nestricate, cu miez, cari încântat-a sufletul. Domnia voastră sunteți înțelept și aceste vorbe nădăjduiescu să le spuneți și la alții, că mulți s-au dăpărtat și înstrăinat de vorbele noastre ori au sădit în mințile tinerești pohtele trupului cu patemi rele, făcând părtași și pre alții cu mințile subțiate ori hiclene să scrie spurcăciuni, în loc să se rușineze. În lumea asta rea, înșălătoare, pizmătareță și urătoare aieste lucruri depărtează de frumos și bine. Mațul iadului să-l înghită pe acela ce urăște fumuseața vieții! Pentru aceea, noi să nu râvnim la muierile altora, ci cât putem să ne osândim cu ale noastre, că fămleile ușorii se leapădă de noi și se vor despuia mai rapide în fața altora. Acestea sunt lucruri și meșteșuguri diavolești. Drept aceea, ia aminte și socotește că dragostea nu va peri, dar se va înmulți pizma, iar trufia să va înalțe și să va cinsti și să vor înmulți plângerile sufletești și vărsările de lacrimi, că diavolul este o hiară foarte zvăpăiată și cumplită.

Ați făcut lucrurile cu sfat, socoteală, grijă și osteneală, de vreme ce anul anterioriu, „călindarul” vostru a fost ales și premiat ca fiindu cel mai bunu din țărișoara noastră. Nu vă luați după cuvintele bârfitoare, dășarte și mincinoase ale oamenilor celor de nimicu. Mai vârtos den toate să știți că ați pus cuvinte bune într-însul.

Al D-voastră,

Icu CRĂCIUN

Mircea Spătaru, *Suplicia* (detaliu)

„Văd doar cu ce văd cuvintele mele”

Viorel MUREȘAN

Parcurgând paginile noului volum de versuri al lui Olimpiu Nușfelean, *Unde așezăm plânsul copilului?*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2021, simți că acolo trăiește ceva frumos și profund, care încearcă să răzbească la suprafață. Propoziția interogativă din titlu s-a născut odată cu cartea, iar sensurile ei răzbat din fiecare filă adăugată la cuprins. Însă șirul interogațiilor e mai lung, iar volumul ca întreg este un mănunchi de răspunsuri la una dintre ele: „Pe ce ai vrea tu, cititorule, să-mi scriu poeziile?” (*Al doilea sfârșit*).

Începutul cărții surprinde un moment unic prin încărcătura de taină imanentă: cel din biserică, dintre încheierea liturghiei și botezul care-i succedă. Acolo se plăsmuiesc tărâmurile vieții, care vor alcătui universul poeziei, acolo își primește prefigurarea destinului acela a cărui singură expresie acum e plânsul: „Un scîncet de copil/ la intrarea-n biserică/ undeva sub prima boltă,/ spre sfîrșitul liturghiei.” (*Unde așezăm plânsul copilului?*). Apoi, interogația care ordonează întreg imaginarul poetic: „În ce colț al inimii așezăm plînsul lui?” (id.). Textele, toate, vor fi străbătute de senzații care trec prin limbaj, pentru a ajunge până la noi. Ale cui sunt senzațiile? Ale „omului ca toți oamenii”, cum definește Constantin Noica ființa așezată în centrul istoriei. Unul dintre sigiliile ce califică această ființă, într-o măsură mai mare decât altele, este relația cu divinul. Se simte cum aproape fiecare text stă pe o pojghiță sub care freamătă pânze freatice mistice. În poeme precum *Dacă iubită...sau Ceea ce El nu vrea să revadă* apare câte un „Lui” ortografiat ca-n Biblie, desemnând entitatea divină. Iar în *Plonjări*, întregul poem mustește de ideea că omul e doar o coajă umplută cu ființa lui Dumnezeu. Poate că e și momentul să spunem că asimilând, cel puțin în parte, plânsul cu

rugăciunea, sugerăm încă o posibilă cale de acces spre cartea lui Olimpiu Nușfelean.

Chiar dragostea, în acest volum, e tratată ca având temelii ontologice: „La venirea nopții/ ce fac copacii?/ Se-ntunecă și ei/ și dispar?// Dar cum îi găsesc/ hoții de lemne?// Cît de dibaci ar fi sufletul meu/ să te găsească în marea odihnă/ și-n nevăzut?” (*Fără cuvinte*). Nucleu liric încolțind dintr-un pat gros de mister erotic ajung să se împlinească în antiteze și forme prozodice de un romantism gracil: „Ne cunoaștem dintr-un vis:/ tu – plină de viață eu – proscris.// Înaintăm pe sub un cer de gheață:/ eu – captivul somnului, tu – ... singură în dimineață.// Ce faci cu acești trandafiri/ atît de plini de simțiri?// Undeva, o mîna ne mai ține/ în cumpănă – cui aparține?” (*În cumpănă*).

Aproape în fiecare poem găsim o tentativă de definire a poeziei, semn că celelalte genuri frecventate de autor: proza, eseu, ar putea fi, pentru el, numai devieri de la principala vocație.

Noi știm însă că intuițiile poetice și bătaia lungă a imaginației nu-l părăsesc nici în compozițiile narative sau speculative. În poeme precum *Splendoare și regret* sau *Ciobănița* vedem cum poetul dezvoltă un sistem de relații plastice dinspre pictură spre poezie. În primul dintre ele e chiar schițată fugar o siluetă a poeziei: „Ci în oglinda apei răsare deodată/ călătoria mea neîmplinită.” Dar, oarecum, în

**Valențele
cuvîntului**

nota întregului volum, profilul ei se întregește interogativ: „De ar fi bună la ceva,/ cine ar mai iubi poezia?” Chiar mai stăruitor se înfige în memorie un blazon cathartic al poeziei: „În imaginea vindecată/ porumbelul vine iarăși și iarăși/ și se izbește sinucigaș.” (*Un geam spart*). Puterea poeziei trece și dincolo de hotarele acestei lumi, când într-un text cu accente vizionare, poezia devine elementul prin care se legitimează mamele poezilor la Judecata de Apoi.

Dacă ne oprim în dreptul unor poeme ca *Ușa neprevăzutului* sau *Fără pedeapsă*, identificăm o poetică a măștilor și a convențiilor sociale, împărtășită poetului de prozatorul Olimpiu Nușfelean. Un filon chiar mai substanțial, extins la dimensiunile unui întreg ciclu poetic, se află în zodia jocului, ceea ce ni se pare o noutate în scrisul autorului: „Eu inventez cățeluși poetici/ și apoi, plictisit de viață,/ mă joc toată ziua cu ei .../ Când mă latră,/ de limbuțele lor umede/ se prind globulețe de păpădie...” (*Invenție poetică [joc]*).

Dualitatea sa auctorială o amână poetul până se fixează pe marea temă a morții. Atunci, îi dă expresie în câteva propoziții așezate pe manșeta uneia dintre coperte: „Astăzi tot mai mulți scriitori scriu poezie și

proză deopotrivă. Fără mari diferențieri în trăirea scrisului. Dacă este însă o diferență între poet și prozator, aceasta nu e dată neapărat de raportarea la aspectele discursului, ci la altceva, la moarte. Poetul este în-toate-cuprinzător, prozatorul este «omniscient». Poetul are moartea în el, o trăiește și luptă împotriva ei cu cuvintele, prozatorul «doar» o descrie, prezentă în ceilalți. Dar nu sînt sigur că e chiar așa.” Poemele din ultima parte a volumului, de obicei mai lungi, sunt meditații asupra morții și asupra deșertăciunii vieții, scrise în structuri verbale secvențiale care dau impresia de simultaneitate. Strofele sunt adesea imagini juxtapuse, realizate într-un limbaj cenușiu și colțuros: „Cînd n-am ce face, mă joc cu moartea:/ încerc s-o beau – peltea de doi bani – din cutii de bere,/ unde ea stă pitită,/ fără să respire,/ deliciu *second hand* al nefericirii.” (*Jocul cu cutii de bere goale*). Un poem cu titlul *Ieșirea în lume* pare un ecou, pe cale să se stingă, al *Odei (în metru antic)*. Surprinzător prin deriziune, dar și prin magnetismul imaginii, e poemul *Păpușa de cîrpă*, unde ne întâmpină un reprezentant alegoric al poetului. În *Unde așezăm plînsul copilului?*, Olimpiu Nușfelean atinge cota de sus a poeziei sale.

Elian, *Afară din imagine*

În căutarea magiei

Teodora UILEAN

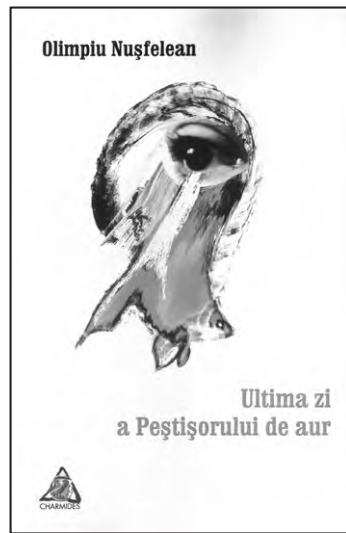
Ultima zi a Peștișorului de aur, carte publicată recent la editura Charmides de către autorul romanelor *La marginea visului*, *Piatra soarelui*, al povestirilor *Poziția ființei*, *Câinii de vânătoare*, *Iubește-mă repede și uită-mă iar* și a numeroase volume de versuri și eseuri, Olimpiu Nușfelean, scriitorul nostru bistrițean, este o culegere de povestiri completă și complexă, aidoma autorului său. Te regăsești în lectura ei în toate ipostazele existenței tale: copil, adult, bărbat, femeie, idealist, pragmatic..., fiecare are între aceste pagini cel puțin o poveste în care i se oglindește sufletul. Citind titlul, te gândești la basmele copilăriei, la pescar și la schimbarea perspectivei universului personal al acestuia după întâlnirea cu peștișorul de aur, și te grăbești să prinzi ultima zi, poate, poate, se ivește o minune în această ultimă zbatere a magiei și să-i mai auzi odată glasul....

Pătrunzi direct în lumea copilăriei, acolo unde un pui de om vrea să devină scriitor, caligraf sau altceva, mânat de glasul sângelui și de îndrumarea străbunei. Și iată cum prima povestire, *Scriitorul*, te duce cu gândul la o ars poetică a poveștilor, un *Testament* al copilului, care se descoperă mânuind condeiul. Te-a prins în păienjenitul iscusit al cuvintelor și citești în continuare... Cobori în timp, simțind miros de perje uscate și de lavițe vechi în *Bună dimineața*, *Silviuco* și te gândești cum să nu eliberezi sufletul din *Colivia goală*. Apoi, brusc, te întorci la cotidian și la realitatea dureroasă a coliviei mariajului, în *Buchete de flori*. S-a dus magia, dar peștișorul de aur apare în visul fetei din *Visul tău* împlinind dorințe, totul petrecându-se sub un văl de umor fin și savuros care este parcă în antagonism cu suferința cruntă și sacrificiul din *Ia-mă cu tine*. Și gândul se îndreaptă spre marele final...

Moartea ca joc, folosind metafora cercului în povestirea cu același nume, cea nenumită este prezentă subtil și metaforic și în *Justiție*, în *Îngrijirea* și în *Drumul spre necunoscut*. Apoi devine tangibilă și dureroasă în *Mistigri*: „Și apoi totul s-a închis, așa cum se închide apa după ce o pietricică, lansată de la mal cu o anumită forță, face câteva salturi fermecătoare pe luciul apei și apoi dispare în adânc, anonimă.”, în *Hoțul de lemne* și în *Dialog neterminat*, încununată de crima perfectă din *Crimă cu autor necunoscut*.

O parte a povestirilor este centrată pe segmentul existențial al copilăriei: *Auuu, aauu, auuu* – obiceiurile desprinse din universul ei limitativ, *Poveste de iarnă* - magia cuvintelor și a sufletelor de copii, ninsoarea ca trecere spre alta dimensiune, o formă de izolare a copilăriei de restul, *Adevărul* - marile întrebări ale copilăriei explicate prin simpla experiență de viață, imposibilitatea comunicării obiective între generații, *Poveste de adormit bunică*, *Șoricelul care nu se întoarce în poveste*, *În ploaie*, spunând poezii, în același timp un omagiu adus celor două mari iubiri...

Cel mai visat dintre sentimentele umane, iubirea, apare în toate ipostazele ei: iubirea spirituală și nevoia de libertate din *Zbor frânt în cerul iubirii*, iubirea împlinită prin atingerea scopurilor materiale, casă, mâncare și confort din *Bucătăreasa*: „Și așa, crescând la cântar, Sanda și Sandu Trăistaru au

trăit ani mulți, ca un cuplu confortabil, adică fericit.”, iubirea sinceră și devotată din *În lan*, pasiunea adulterină din *Lecția de chimie* și pasiunea distructivă în *Îmbrățișați în moarte*. Iar *Ultimul trandafir* este cea mai frumoasă metaforă pentru iubirea eternă, duioșia și grija, în ciuda anilor și a celorlalți să accepți ultimul trandafir altfel, peste cât timp? „Câți ani să fi trecut de când i-a refuzat, lui, ultimul trandafir? 40? 50? A fost oare, atunci, iubirea lor una sinceră, dar trecătoare? Trandafirul acela a rămas viu, în amintire, sau s-a veștejit?”

Iubirii din planul uman, concret, împărtășită sau nu, i se alătură iubirea abstractă pentru actul creativ, însoțită însă de teama de ratare, de sacrificiu sau de căderea în derizoriu: *Plictisul*, *Spam*, *Ratatul*, *Manuscrisele*, *În căutarea unei realități neterminate* – povestea Cricrianei Țintău sau eterna poveste a pseudojurnaliștilor.

Cartea ar fi fost incompletă fără politic. Acest aspect este clar, lucid și foarte realist urmărit pe firul evolutiv al creării deputaților, în *Anchetatorii*, al senatorilor în *Oamenii din vremea lui Ioan Sterp*, al primarilor în *Statuia*, și al parlamentarilor în *Omul cu trei guri*. Aici

se regăsește lăcomia contemporană, pofta de viață asociată poftei de mâncare, lipsa opiniei personale și repetitivitatea discuțiilor fără substanță: „Ilustra bunăstarea din stat, îngurgitînd neconținut ce-i cădea în farfurie, și, în campaniile electorale, era de trei ori mai vorbăreț și mai convingător, spunînd mereu același lucru, decît oricare dintre candidați, oricît de guralivi ar fi fost aceștia...”

Onomastica folosită de scriitor este specifică Ardealului: Măierean, Gînjău, Mărincuț, Silviuco, iar numele unor personaje este ilustrativ pentru caracterul sau traseul lor evolutiv: Ioan Sterp, Geo Man, Cosmin Lotcă. Acesta din urmă reprezintă personificarea universului limitativ al umanității în *Ultima zi a Peștișorului de aur*, acolo unde magia este ucisă de pragmatism și de suficiența extremă.

Iată de ce consider aceste povestiri ca fiind complete și complexe: cuprind tot ceea ce există în universul personal, drame existențiale, vise neîmplinite, atitudini reprobabile, iubiri ideale, scoase la iveală cu umor, cu înțelepciune, metaforic în așa fel încât nu te mai sature să citești și să recitești pentru că de fiecare dată apar noi valențe ale cuvântului și noi perspective ale înțelegerii textului.

Constantin Flondor, *Grădina cu scară*

Olimpiu NUȘFELLEAN

Unde așezăm plînsul copilului?

Un scîncet de copil
la intrarea-n biserică,
undeva sub prima boltă,
spre sfîrșitul liturghiei.

Îngerii păzitori au un ceas de relaxare,
profită de priveriștea zilei
așezați pe streșinile împăcate...

Pregătit oare pentru nefericire?
Nu extincția – simpla extincție –
privilegiul eternității.

Și nici nu-i țipătul prim,
ci gînguritul întrerupt
între primele silabe ale vieții.

În ce colț al inimii așezăm plînsul lui?

Cum să ieși dintre fraze convenționale
și să-l asculți?

Moartea stă deoparte
cuminte
și nu-i schimbă chipul.

Va scutura cîndva, undeva
scîncetul acesta
bruma din florile lui aprilie?

Sau e victoria cu care cutează să intre
sub bolta bucuriei?

Cu plînsul lui lumea nu se repetă.
O știe?

Dorul lui acum se-ntremează?
În apa unde este scufundat, pentru purificare?
În lumea în care este acum scufundat, pentru
vină?

Cînd scîncetul lui se umple de stele,
ei rîd.

Și cum va învăța să stea de vorbă cu moartea,
s-o scoată din cumînțenie?

Scîncetul lui repetat
trece printre stropii căldării de aur
fără să se ude.

Și el plînge și țipă în liniștea rugăciunii.

Parcă ar zice „Hei, lume, trezește-te!”

Înainte ca plînsul lui să devină protest
și, mai apoi, neputință!

El, care nu poate fi Altul

El se desface din tristețe,
se dezbracă de ea ca de o haină prea strîmtă,
o desfășoară cum poate în vînt,
să se risipească precum frunzele toamna...

Tot ce-i precar
alungă în alte tărîmuri.

Se dezbracă de tristețe cînd e mai trist.
Și trupul lui se arată gol,
numai carne și sînge și oase –
și sufletul lui, dezbrăcat –
numai privire nestingherită
pînă-n adîncul inimii.

El e dintre cei aleși.

Lumea se adună peste inima lui
ca o gheară
și sîngeră.

Și chiar acum îmbracă tristețea-n cuvinte
și-o flutură ca pe o mantie
de care se leapădă.

El e dintre cei aleși.

Dar unde s-arunce cărțile scrise de el,
unde?
Eternitatea se lipește de file
și le duce cu ea
însîngerate.

...Atunci vede că Altul
pune lumea în rost.
Vine Acela și suflă viață
peste sîngele lui risipit.

Ce poate el să mai facă?

Un biscuit pentru porumbei

Pe pervazul ferestrei mărunțesc
un biscuit pentru porumbeii din piață,
în ciuda vecinei care trîntește
fereastra de sus.

Ei sosesc dintre resturile risipite între
tomberoane,
din norul alungat de avionul ce sparge zidul
sonic
deasupra orașului,
din lațul întins de vînătorul de petale
din interdicțiile ignorate de pe pachetele de
țigări.

Vin aici să-mi dea iluzia că-i hrănesc
cu rodul trudei mele poetice,
în clipa suspendată,
cînd moartea n-are nevoie de zborul lor
înterupt.

Un geam spart

Un geam spart cum îl repara?
Îl îmbraci într-o –
desigur transparentă -
calotă de gheață?
În reflexele
unei fîntîni?
Îl cîrpești cu o privire
ce știe sigur pînă unde poate ajunge?...

În imaginea vindecată
porumbelul vine iarăși și iarăși
și se izbește
sinucigaș.

...Căci Frumosul nu știe niciodată
unde-i e locul.

Mamele poezilor

Ce fac oare mamele poezilor
urcate la cer
pe o scară de versuri frînte?

Organizează cinacluri?
Citesc din versul fiilor lor
pentru îngerii?
Se mîhnesc și ele
cînd vreun critic literar
aici, pe pămînt,
copiază păcate pe frunze de plop –
în seara cronicii implacabile,
cînd poezii mai umblă
cu lanterna în mînă
să mai salveze niște cuvinte pierdute
în înfricoșarea nopții!...

Printre florile Raiului
ele oare cum calcă
în clipa cînd lumea

stă să se surpe
dintr-un vers neizbutit?

Trăind, cu inima citită direct
de Domnul,
căutările istovitoare
ale fiilor –
gata să-ndure milenii de dor,
acolo, sus,
pentru o carte necităta.

Dar, de fapt, cu ce își umplu eternitatea,
ele, care, într-o clipită
văd pînă departe
în inima celui ocrotit cîndva
în leagănul versului lor?
Le lasă Cel din Înalt
să-și arunce privirile,
azi,
peste filele
de care se lipește mereu
noroiul cărărilor dezghețate?

Oare zîmbesc
cînd muza vreunui poet
uită să-i calce cămașa?

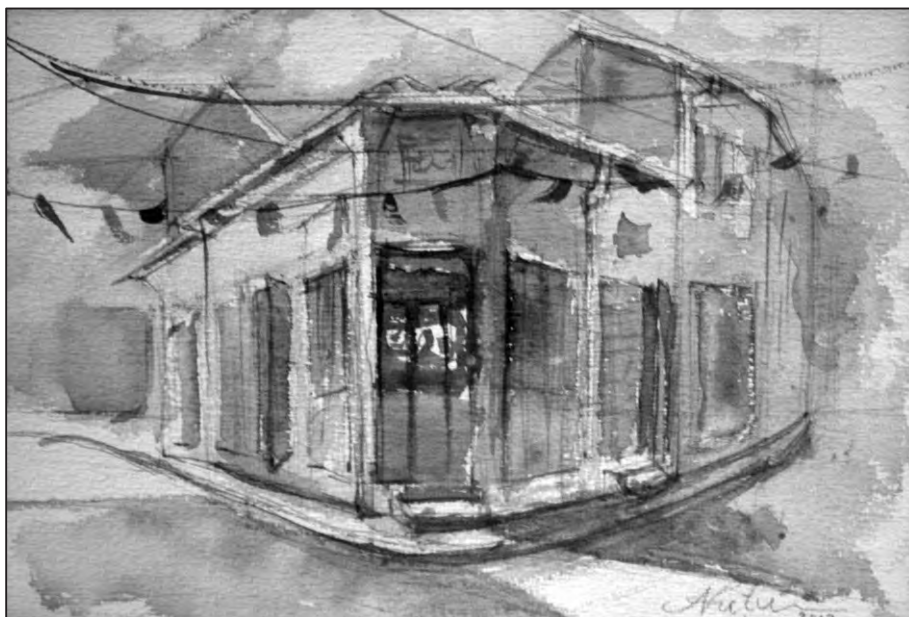
Se roagă Celui de Sus
să mai înflorească

încă o dată cireșii,
toamna târziu,
să mai treacă peste păduri
iarăși și iarăși mieii zăpezii,
să mai scape din cer
un tril de ciocîrlie
pînă se prinde
în plasa de păianjen a versului
o metaforă îndelung așteptată!

Multe metanii fac ele
după ce deschid, pe ascuns,
o fereastră neluată în seamă
prin care să cadă subțire
un ac de lumină...
să cadă...
peste fila trudită-ndelung
de fiul lor, pentru care
n-au apucat să taie vițelul cel gras.

Preotese
în marile biblioteci ale eternității –
invidiate de regine în floare.

Ele – care au plecat la cer
cu ultima poezie nescrisă
și pe care nimeni, nicicînd,
n-o s-o mai scrie!...

Andrei Nuțu, acuarelă

Menuț MAXIMINIAN în dialog cu Olimpiu NUȘFELLEAN

**„Am mers și mergem cu încredere mai departe,
cu toate hopurile de parcurs.”**

– Mișcarea literară marchează 20 de ani de existență a seriei noi. Un grup de scriitori v-ați întâlnit, dorind să puneți bazele unei noi publicații culturale la Bistrița. Care au fost gândurile la început de drum?

– Am inițiat revista o mână de scriitori,

Cu Menuț la Radio Someș – 2021

adică eu, Olimpiu Nușfelean, Ioan Pinte, Ion Moise, Virgil Rațiu, la care s-a asociat mai târziu și Andrei Moldovan, dar și un manager cultural, Alexandru Cățcăuan. Ne-a

Dialogurile Mișcării literare

ajutat și pictorul Marcel Lupșe la configurarea copertei. Mizînd și pe cîțiva colaboratori. Am mai vorbit despre începuturi. Gîndurile de pornire la drum au fost mari și frumoase. Poate nu chiar atît de mari, dar frumoase, da. Întorcîndu-mă în timp, aş putea detecta sentimentul unui gest firesc, o încredere în izbînda de a face revista, fără

preocuparea că ea va dăinui, iată, zeci de ani... La Bistrița, în perioada postdecembristă, au mai apărut niște publicații, unele au ținut cîțiva ani, dar n-au prins o durată mai... mare. Ceva îmi spunea că trebuie să avem încredere în noi, iar eu, să am încredere în mine, fenomenul literar bistrițean prindea cheag și lucrul merita să fie transpus și în paginile unei reviste de profil. Colaboram, eu și colegii de inițiativă, de ani de zile la revistele literare din țară. Aveam unde publica, dar visam la o revistă pe care să ne-o asumăm. Pe lîngă activitatea literară, desfășuram și o activitate ziaristică și poate o asemenea preocupare a dezvoltat în corpul meu... scriptural niște microbi (benefici?) publicistici care cereau (benign?) un corp cultural în care să se dezvolte. Aveam, deci, o anumită experiență publicistică, știam ce e o tipografie, o corectură, pregătirea pentru tipar a unui text, introducerea într-o pagină care să intre apoi într-o succesiune de pagini, ca într-o carte. Toate acestea au facilitat adunarea gîndurilor într-o aspirație care s-a concretizat. Desigur că am ales un ritm mai potolit, cum șade bine în... provincie, patru apariții pe an, format carte, pentru o mai bună relaționare cu timpul ce poate fi acordat lecturii. Format generat și de expresia unui optimism care mai vede literatura – cu publicistica ei – păstrată în rafturile unei biblioteci, mai mari sau mai mici, spre gloria lecturii. Gîndurile noastre?

Să facem o revistă, pur și simplu, fără mari calcule sau prognoze, să ne înscriem într-un avânt cultural, despre care credeam că va prinde tot mai multă forță. Că o asemenea forță culturală generală nu va atinge amploarea scontată vom afla mai târziu. Am mers și mergem cu încredere, cu toate hopurile de parcurs.

O poveste oferită de istoria literară

– Cum arăta piața literară atunci și cum arată acum?

– La apariția *Mișcării literare*, piața literară arăta promițător. Mult mai promițător decât azi. Noul secol, XXI, abia începuse. Un secol nou dezvoltă multe speranțe. Desigur că piața era cam sufocată – se anunța oare și declinul acesteia? – sufocată deci de presa cotidiană, de tabloide și rubricile de știri tv cu găini care nasc pui vii, dar scriitorul, cu puținul lui optimism, încerca să răzbată și să înoate la suprafață, prinzând și câteva guri de aer. Nu toată lumea ținea să se înece în șuvoiul presei cotidiene. Periodicele literare nu trebuiau uitate cu totul. Inițiativa noastră nu era generată de dorința de eroism (literar), nu țineam să facem pe grozavii, răspundeam doar unei iubiri funciare pentru litera tipărită. Poate că revista, în general, atunci (și acum?) rezolva un compromis dintre carte și ziar. Cărțile se vedeau învinse de setea de fake news, imaginarul împins la o parte de setea de adevăr... falsificat. Să nu credeți că sînt mai realiști cei care se lasă captivați de știri false decât cei care visează (literar) cu capul în nori, cum se zice. Dar realitatea interesului pentru lectură nu poate fi eludată.

Există două situații care contextualizează mai clar condiția unei reviste literare apărute în provincie prin anul 2000 (noi am apărut în 2002). Mai întâi este faptul că revistele consacrate, mai ales cele „centrale” (vizibile bine) și-au redus, din varii motive, tirajul. Fluxul spre potențialii cititori din arealul... național s-a subțiat. Asta deschidea și dezvolta posibilitatea ca provincia (literară) să reacționeze, să inițieze o ofertă care să umple cât de cât un gol. Fără mare tam-tam. Și, dacă sîntem la tema provinciei, trebuie să

reținem situația în care, în... deplină libertate și democrație, provincia era chiar așteptată să-și deschidă ofertele artistice, să-și promoveze valorile, atîta vreme cît „teroarea” centrului se devitalizează. În acest sens provincia avansa tot felul de proiecte publicistice, unele interesante, altele catastrofice, după cum opera capul și mîna care scrie cu implicare publicistică. Deschiderea benefică a acelei situații s-a văzut și se vede: reviste care putem zice că au făcut deja istorie, care au descătușat talente și au deștelenit ogorul cultural, plin adesea de multe bălării, au propus colocvii, festivaluri, premii, au creat emulație culturală, nu doar strict literară. Multe dintre acestea au fost asumate de Uniunea Scriitorilor din România, care le-a acordat egida, ca o confirmare a proiectului, dar și ca o obligație în realizarea unor standarde cît mai înalte, în lupta cu incultura. Pentru că o asemenea monedă de schimb cultural (între provinciile literare) are și un revers mai puțin confortabil: proliferarea veleitarilor, care uneori pot sufoca manifestarea autentică a demersului literar.

La vremea apariției revistei mai credeam în economia de piață, cu care putea avea tangență piața literară. Tangența a mers pînă acolo încît capitalismul sălbatic, afectînd economia de piață, și-a întins dezastrul și peste piața literară...

La Echinox – 50

Cît despre capitalismul sălbatic venit peste noi cu toate dezastrele pe care le poate provoca, țin să reamintesc o poveste pe care ne-o aduce istoria literară. Zic „reamintesc”, pentru că am mai evocat-o cu altă ocazie:

La Gala Poeziei de la Alba Iulia, în Lista lui Nicolae Manolescu

În *Candide sau optimistul* (1759) de Voltaire, corabia pe care se află eroul scriitorului francez este prinsă la un moment dat de furtună. În această situație „Jumătate din pasageri, slăbiți, cu sufletul la gură din pricina nemaipomenitei tulburări pe care clătinarea unei nave o stârnește în nervi și în toate umorile trupului, zbuciumate și împinse în toate părțile, nu aveau nici măcar puterea să se sperie de primejdie. Ceilalți țipau și se rugau. Pânzele se rupseră, catargele se

Cu Nicolae Breban, la Baia Mare

frânsesă în două, corabia se sparse. Lucra care putea, nimeni nu se pricepea, *nimeni nu comanda.*” (s. n.) Deci: în haosul furtunii, pasagerii nu doar că n-au puterea de a se lupta cu o primejdie, dar nu sînt în stare nici măcar să se sperie de primejdie! Face fiecare ce poate, reacționează sub dicteul unor rațiuni minime, țipă și se roagă convențional, mișcați în cel mai bun caz de automatisme, fără chiar o clară conștientizare a dezastrului și fără inițierea vreunei coordonări, a unei acțiuni

ferme de a ieși din dezastru. Chiar și cea mai mică bună intenție este copleșită de eșec: „Anabaptistul dădea și el o mîna de ajutor; era pe puntea superioară; un matelot furios îi dă una în cap și îl doboară, dar din cauză că s-a repezit prea tare ca să dea în el își pierde echilibrul și cade în apă cu capul în jos. În cădere se agață de o bucată de catarg. Milostivul Jacob îi sare în ajutor, îi întinde mîna să se urce dar, aplecîndu-se, cade peste bord, în mare, în vîzul matelotului care însă nici nu se sinchisește de el și-l lasă să se înece.”. Ajung la mal, filosoful Pangloss și Candid, pe o scîndură, iar ticălosul de matelot, care l-a lăsat să se înece pe vrednicul anabaptist Jacob, înotînd. Aici, filosoful Pangloss caută „rațiunea suficientă a acestui fenomen”, Candide, care trăiește, totuși metaforic, sfîrșitul lumii, obosit, cerșește niște vin și ulei, iar matelotul vrea să se căpătuiască, găsește niște bani și se îmbată, cumpără favorurile unei fete binevoitoare și-și vede astfel mai departe de mersul vieții. Compasiune? Lupta cu primejdia? Nici vorbă. *Indiferență și supraviețuire.* Vreți altă imagine a moravurilor cu care ne confruntăm azi? În toată aceste poveste, în această lume în care nimeni nu comandă cu bună știință, trebuie să reținem că scriitorul își e propriul comandant și că de la el, totuși, poate porni reconfigurarea lumii.

„Orice scriitor este binevenit în revistă.”

– Care sînt rubricile/temele care individualizează revista „Mișcarea literară” în rîndul celorlalte publicații?

– Orice revistă trebuie să aibă în vedere configurarea unui anume specific. Așa cum spuneam mai sus, deoarece nu ținem la un „specific” al colaboratorilor, orice scriitor este binevenit în revistă, mai ales dacă are legătură cu meleagurile noastre, specificul trebuie să vizeze structura, configurația acesteia, aspectul rubricilor. Orice revistă de profil publică poezie, proză, eseu, critică literară... Nu facem altfel. Dar, după cum se vede de la copertă, avem imaginea unui singur scriitor, care face obiectul unui mic dosar în care intră articole critice despre opera acestuia, texte

inedite semnate de el, interviuri, note biobibliografice, un foto-album... Apoi vine prezentarea de cărți din actualitatea literară, cu recenzii semnate de bistrițeni sau de critici din întreaga țară. Cu o anumită ritmicitate, dar nu foarte strânsă, inițiem anchete literare pe teme de actualitate, privind condiția scriitorului sau a scrisului, a cititorului, a receptării literaturii. Aproape în fiecare număr avem un articol dedicat operei lui Liviu Rebreanu, dar și lui Coșbuc sau Andrei Mureșanu sau unor scriitori consacrați plecați de pe aceste meleaguri sau trăitori aici. Foarte des publicăm lucrări literare premiate de revistă la diferite simpozioane sau colocvii, alimentând într-un fel o rubrică destinată debuturilor, dar tinerii scriitori sunt prezenți și sub alte formule de publicare. Nu lipsesc traducerile, un album de fotografii din activitatea literară curentă (în măsura în care acestea sunt asigurate de fotografi pasionați de literatură), o cronică de film și, mai ales, una de artă plastică, avându-se în vedere că fiecare număr este ilustrat cu lucrări oferite de pictori, graficieni sau sculptori. De-a lungul anilor, cred că aproape toți plasticienii bistrițeni au venit în paginile revistei, ca și cum ar deschide aici o expoziție personală. Și, desigur, o rubrică de parodii susținută de parodistul de serviciu al literaturii noastre actuale, Lucian Perța, ca și o rubrică de prezentare a revistelor recent apărute.

– *Cum ați reușit să vă apropiați și mai apoi să vă mențineți colaboratorii importanți?*
 – Cu dragoste și prețuire pentru scrisul lor.

„Important, poate, nu este atât faptul de a da ora exactă din provincie, cât să te „sincronizezi” cu ora exactă a literaturii în general.”

– *Se poate da ora exactă a literaturii și prin intermediul publicațiilor ce-și au sediul în provincie?*

– Da, provincia poate da ora exactă a literaturii, chiar este chemată să facă asta, avînd în vedere că parte din centru nu mai funcționează la parametri inițiali și că poți

chiar simplifica (mare ambiție!...) accesul la glorie, aducînd, la o adică, chiar centrul în... centrul provinciei. Am făcut mai sus trimitere la festivaluri, colocvii și premii. În perioada postdecembristă, unele dintre cele mai mari premii literare sînt oferite de... provincie. Desigur cu, aproape mereu, expertiza... centrului.

Da, poți da ora exactă a literaturii și din provincie, cu condiția să ai un ceas bun și o sonerie pe măsură. Deși, în unele cazuri, soneria contează. Zgomotul. Trăim într-o societate (și literară?) a zgomotului. Ca să te afirmi, trebuie să faci zgomot în jurul tău. Uneori, mai mult zgomot, decît afirmare reală. Pînă a nu mai auzi semnalele individuale din cauza zgomotului general. Trauma afirmării este acoperită de obicei de tot felul de traume sonore, care pot duce la scăderea auzului (literar) și chiar pierderea interesului pentru literatură, pentru receptarea corectă și confortabilă a acesteia. Dar cum te simți cînd ajungi acasă din orașul literar și îți sună încă în urechi trîmbița unui scriitor veleitar.

Important, poate, nu este atât faptul de a da ora exactă din provincie, cît să te „sincronizezi” cu ora exactă a literaturii în general. Nu-i vorba de a ocoli originalitatea

Ana Blandiana și Olimpiu Nușfelean, la Sighetu Marmăției, 2013

sau de a neglija autonomia artistică și publicistică. Asta înseamnă însă ca toate ceasurile din provinciile literare să meargă... ceas. Și nu e deloc vorba nici de o înșelăciune în fața terorii centrului.

– Trăind într-un județ în care mulți se consideră scriitori, publicându-se anual cărți mai mult sau mai puțin importante. Cum ați făcut pentru ca în paginile publicației să nu se regăsească și veleitari, știută fiind presiunea acestora?

– Există o anecdotă legată de o întâlnire dintre Eminescu și regina Elisabeta (pseudonim literar Carmen Sylva), manageriată, cum s-ar zice, de Titu Maiorescu. Regina era interesată de arte, ea însăși poetă. Când Elisabeta i-a lăudat opera, poetul nu s-a arătat impresionat. Se zice că, la un moment dat, Elisabeta i-a arătat o poezie compusă de ea, rugându-l să o citească și să spună cum o găsește. După ce a citit, marele poet i-a răspuns scurt și sincer: „Maiestate! În forma actuală, cred că ar fi mai bine să nu fie publicată”. A urmat un schimb de replici anecdotic... Regina i-ar fi replicat la opinie amintind de statutul ei de suverană: „Uiți că vorbești cu regina României?”. „Da, dar nu cu regina poeziei”, i-ar fi răspuns poetul.

Cu George Vulturescu și Ionela Silvia NUșfelean la Bacău – 2015

În provincie lucrurile sunt mult mai sensibile decât la centru în relația cu veleitarii. Veleitari există și vor exista, uneori reușind să facă pasul spre profesioniști. Dacă au minte. În capitală ei se pierd în mulțime. Într-o mulțime generică. Aici, în județ, sau în vreun oraș, îi cunoști, te întâlnești cu ei, poate stați la o bere împreună și, deodată, îți arată niște opere proprii, în care ei au foarte mare încredere. Mai ales dacă au și aprecierea unor cunoscuți. Îți cer părerea, dar așteaptă confirmarea. Dacă nu le-o dai, poți deveni dușmanul lor. Și nu-i deloc așa. Devin ei contestatarii

tăi, îți fac scrisori la șefi că nu-i publici, că și ei contribuie la banul public din care, poate, publicația beneficiază de un sprijin financiar. Dar, la rigoare, cine te plătește pe tine să-ți pierzi zilele încercând să deslușești niște manuscrise proaste. Sînt cazuri, nu la nesfîrșit, dar sînt. Ca și cazuri cînd scriitori buni nu ajung în paginile revistei fie că nu-i interesează (deși redacția nu evită interesul de a-i publica) sau, din neîndemînare, nu-și fac probleme legate de publicare.

Este ciudat cînd un scriitor (în franceză se poate face distincția între *écrivain* și *écrivain*) are zece cărți publicate (căci știe să facă rost de bani pentru asta), dar nu are nici o cronică scrisă de un critic de profesie la vreuna din cărțile sale. Excepțiile nefericite (scriitor bun neremarc... în viață) sînt foarte puține. Dar asta e o altă poveste.

Revista încearcă – prin intermediul colaboratorilor, care știu să aleagă cărțile despre care să scrie, sau să agreeze vreo carte recomandată de redacție – să activeze o minimă sită critică, de selecție mai întîi. Veleitarii au și ei rostul lor, pe care sociologii literaturii ar trebui să-l analizeze mai atent. Glumind, am putea spune că problema – în publicistica literară, ca și în activitatea editorială – este dată de faptul că veleitarii au mintea mai odihnită decât scriitorii sadea și deci e greu să polemizezi cu aspirațiile lor. Și-i atît de frumos să iubești literatura și să te lași fascinat de izbînzile acesteia! Dacă această iubire nu-ți activează un prag critic cînd treci spre propria creație, lucrurile se complică.

– Revista s-a remarcat în ultimii ani pe piață, cîștigînd premiul Revista anului al Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), juriul fiind prezidat de Nicolae Manolescu (președintele Uniunii Scriitorilor din România). Deși avem zeci de publicații culturale, iată că, acest premiu a venit la Bistrița. Cum ați primit vestea?

– Am putea spune că un asemenea premiu marchează o firească evoluție, mereu spre mai bine. Și e reconfortant să primești o asemenea valorizare din partea unor profesioniști, atît într-ale creației, cît și într-ale

criticii literare. Marchează un punct atins în urcarea unor standarde, care, însă, obligă. Ca și faptul, gășibil și la alte reviste de profil, de a fi onorată cu egida Uniunii Scriitorilor din România. Un asemenea fapt trebuie să bucure redacția, colaboratorii, cititorii, dar cred că ar trebui luat în seamă și de cei care sprijină financiar revista noastră. Spun „revista noastră” și cred că acest plural, „noi”, poate fi asumat de majoritatea scriitorilor de pe aceste meleaguri.

– *Care mai este astăzi rolul unei reviste în CV-ul scriitorului, știut fiind faptul că toată lumea publică ce vrea, când vrea pe rețelele de socializare. Este cea care dă factorul de calitate? Sau depinde și aici de fiecare revistă?*

– Azi, în libertatea manageriată (termen căutat!) de o democrație nețărnută, fiecare poate publica orice vrea. Și poate să se autonoteze și să treacă nota acordată (sieși) pe coperta cărții. Rețelele de socializare oferă și mai mult. Oferă o libertate neîngrădită de cenzura profesionalismului. Deocamdată. Deși poți întâlni și publicații online care au ce să-ți ofere în cheia valorii. O revistă „printată” îți face mai întâi legătura cu tradiția (așa cum noi ne-am legat de proiectul lui Liviu Rebreanu, fie și metaforic vorbind). O revistă vine spre tine, scriitorul, tînărul scriitor, cu autoritatea egidei, a unei redacții, a colaboratorilor și te leagă, profesionist, de un fenomen literar mai larg. Acum, să recunoaștem că „revistele” sînt de mai multe feluri. Nu-i cazul să intrăm în amănunte.

„Scriitorul este cel care intră în adîncul sufletului nostru și îl exprimă”

– *Ce vă propuneți pentru următorii 20 de ani? Veți schimba rețeta construcției revistei sau veți merge pe același filon deja consacrat?*

– Eu cred că, dacă ai descoperit un anume filon de exploatare a unor zăcăminte (prețioase...), e bine să mergi în aprofundarea

lui. Nu te poți muta dintr-un loc în altul. Revista nu are de ce să-și epuizeze emergențele în cîțiva ani. Dacă cei care o servesc nu dau bir cu fugiții. Loc de înnoire există mereu. Dezvoltarea acestui loc aparține redacției și colaboratorilor. Deschiderea spre nou – și spre nou-veniți – e mereu pusă în operă, iar spiritul de împospătare nu este blocat de nimic. Da, mai apare din cînd în cînd cineva obișnuit să pună bețe în roate, dar cel care face așa ceva ar fi mai bine să facă dovada că are inițiative proprii, de care se poate ocupa după cît îl duce mintea.

– *Cît de importantă este susținerea presei literare de către instituțiile de cultură?*

– Întrebarea deschide o discuție delicată, care ar putea fi totuși tranșată foarte simplu. Da, instituțiile de cultură trebuie să susțină presa literară, avînd în vedere faptul că și *presa literară face cultură!* În felul ei. Paleta domeniilor culturale este largă și fiecare domeniu își are rostul său. Nu poți spune că un domeniu este mai important decît altul și că finanțezi doar anumite domenii. Literatura are rolul ei primordial în întărirea ființei noastre. Scriitorul este cel care intră în adîncul sufletului nostru și îl exprimă. Vorba lui Coșbuc, care nu e deloc și niciodată desuetă: „Sînt suflet în sufletul neamului meu/ Și-i cînt bucuria și-amarul.” Scriitorul este un actor al bucuriei, dar și al amarului. Amarul scriitorului nu trebuie asociat cu pesimismul. Amarul din literatură e exorcizare a răului. Iar lupta noastră cu răul nu încetează.

– *Un mesaj pentru cei care v-au fost alături de-a lungul timpului, scriitori și cititori.*

– Ce pot să le spun altceva decît că le mulțumesc și că sper să aibă determinarea și puterea să meargă mai departe în această aventură culturală! Împreună, scriitori și cititori. Pămîntul este bătut de om pe toate meridianele. Cotrobăit, cum s-ar zice, peste tot. Aventurile culturale au încă forța de a oferi călătorilor din domeniu alte și alte miracole!

Note biobibliografice

Olimpiu Nușfelean este un poet, prozator și eseist român.

Director al revistei *Mișcarea literară*.

S-a născut la 8 iulie 1949 în satul Șieu-Sfântu, jud. Bistrița-Năsăud, din părinții Maria și Oliver Nușfelean, agricultori.

În 1973 a absolvit cursurile Facultății de Litere din Cluj-Napoca, specialitatea română-franceză, cu o teză de licență despre artele poetice în literatura română, după care a predat româna și franceza în mai multe școli din județul Bistrița-Năsăud. A fost profesor de limba și literatura română, limba și literatura franceză la Colegiul Național Liviu Rebreanu din Bistrița și profesor metodist la Casa Corpului Didactic, unde o perioadă a fost director. A fost câțiva ani ziarist, la ziarul județean *Ecoul*, respectiv, după '89, *Răsunetul*. De mai mulți ani este redactor corespondent la săptămânalul *Tribuna învățământului*.

Activitate literară

Olimpiu Nușfelean este director al revistei *Mișcarea literară*, care apare la Bistrița din anul 2002 sub egida U.S.R., avînd ca editor Consiliul Județean Bistrița-Năsăud, prin Centrul Județean pentru Cultură BN, făcînd parte din grupul de scriitori bistrițeni care au inițiat apariția revistei.

Din 1990 până în 2004 a făcut parte din redacția publicației *Didactica nova* (la a cărei apariție a contribuit în grupul de inițiativă) din Bistrița. După 1990 a făcut parte temporar din redacția revistei *Minerva*, Bistrița, ca secretar de redacție. A oferit consultanță la realizarea mai multor reviste școlare din județul Bistrița-Năsăud. Participă și, periodic, contribuie la organizarea „Zilelor George Coșbuc” și a „Saloanelor Liviu Rebreanu” din Bistrița, unde a făcut parte de mai multe ori din juriile concursurilor de creație literară, participînd constant la simpozioane sau festivaluri literare organizate în țară sau străinătate.

De-a lungul timpului, a activat ca membru al mai multor cenacuri literare („Tribuna”, „Echinox” – Cluj-Napoca, „Amfiteatru” – București, „Saeculum” al tinerilor scriitori transilvăneni, la Dej și apoi la Beclean, „George Coșbuc” – al cărui președinte este în prezent, „Abecedar” și „Cenacul de la ora 15” din Bistrița).

Este membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj-Napoca (inițial Filiala Tîrgu-Mureș), din 1990. A fost membru al Uniunii Ziariștilor din România, din 1990.

A debutat în presa literară cu poezia *Flacăra mea* în *Echinox*, nr. 3, martie 1971, Cluj-Napoca, debut secondat de un grupaj de versuri publicat în același an în revista *Tribuna* nr. 35 din 7 august 1971, sub girul lui Victor Felea.

Colaborează cu poezie, proză, teatru, eseu, reportaj, cronică literară, recenzii, interviuri, traduceri din literatura franceză la majoritatea revistelor literare.

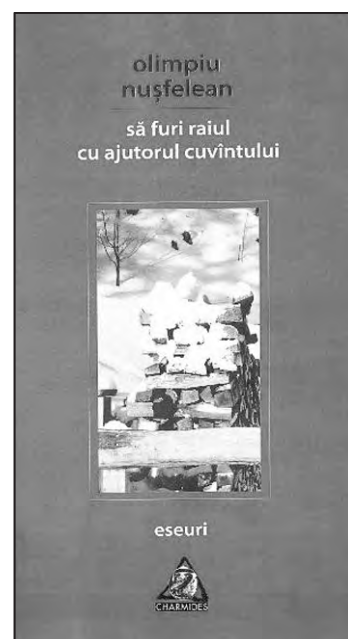
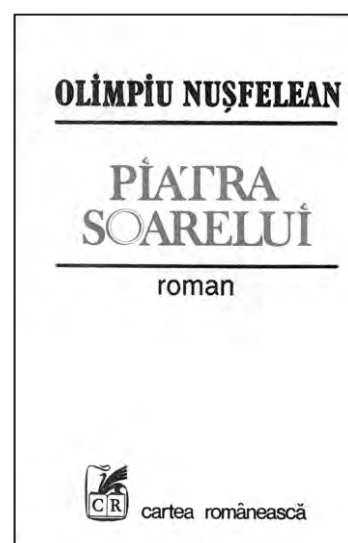
A fost inclus cu grupaje de versuri sau cu proză sau a fost menționat în:
Popas între poeții tineri, Ed. Dacia, 1974 (antologie coordonată de Victor Felea);
Caietul debutanților, Ed. Albatros, 1979 (selectat la un concurs de debut al editurii, director Mircea Sântimbreanu);
Generația '80 în proza scurtă, Ed. Paralela 45, 1998, antologie realizată de Gheorghe Crăciun și Viorel Marineasa;
Romanian writers of the '80s and '90s, Ed. Paralela 45, 1999, dicționar realizat de Ion Bogdan Lefter;
Dicționarul general al literaturii române editat de Academia Română, coordonat de Eugen Simion,
Dicționarul biografic al literaturii române de Aurel Sasu,
Dicționarul literar al județului Bistrița-Năsăud, Bistrița, 1997, realizat de Teodor Tanco.
 Prezent în mai multe atologii alcătuite de Irina Petraș la Filiala Cluj a USR ș.a.

Volume publicate:

La marginea visului, Ed. Dacia, 1980, colecția „Debut”, cu o prezentare pe coperta IV de D. R. Popescu;
Poziția ființei, povestiri, Ed. Albatros, 1982;
Piatra soarelui, roman, Ed. Cartea Românească, 1987;
Libertate de noapte, versuri, Ed. Dacia, 1995;
Focul irevocabil, versuri, Ed. Dacia, col. „Poeți de azi”, 2000;
Câinii de vânătoare, povestiri, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2004;
Eu, celălalt, versuri, Ed. Grinta, Cluj-Napoca, 2004;
Iubește-mă repede și uită-mă iar, povestiri, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2005;
Poeme pentru cei care citesc în liniște, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2009;
Tentația scrisului, eseuri, Ed. Eikon, 2011;
Spiritul sau strigătul, versuri, Ed. Tipo Moldova, colecția „Opera omnia”, 2012;
Să furi raiul cu ajutorul cuvântului, eseuri, Ed. Charmides, 2014;
Unde așezăm plînsul copilului?, versuri, Ed. Școala Ardeleană, 2021;
Ultima zi a Peștișorului de aur, povestiri, Ed. Charmides, 2021.

Premii literare și distincții:

Premiul de poezie al Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca pentru volumul *Libertate de noapte*, versuri, Ed. Dacia, 1995;
Premiul de poezie al Filialei din Cluj-Napoca a Uniunii Scriitorilor pentru volumul *Focul irevocabil*, versuri, Ed. Dacia, col. „Poeți de azi”, 2000;
Premiul I. D. Sârbu pentru proză al Uniunii Scriitorilor din România – Filiala Cluj-Napoca;
Premiul de proză al revistei *Nord Literar* pe 2009 pentru volumul *Un om fără aripi*, povestiri;
Premiul de excelență Avangarda XXII, Bacău, 2015, pentru cartea de eseuri *Să furi raiul cu ajutorul cuvântului*;
Premiul pentru scriitor consacrat la Festivalul Național de Poezie Virgil Carianopol, Caracal, 2019;
Premiul Festivalului Internațional de poezie de la Sighetu Marmației, 2022 ș. a.
 A fost distins cu *Meritul Cultural în grad de Cavaler*, 2004.

Referințe critice:

Are referințe critice (în reviste sau cărți de critică literară) semnate de Laurențiu Ulici, Al. Piru, Valentin Tașcu, Alex Ștefănescu, Ioan Holban, Ion Vlad, Gheorghe Grigurcu, Mircea Muthu, Gheorghe Glodeanu, Paul Aretzu, Irina Petraș, Ion Pop, Viorel Mureșan, Cornel Ungureanu, Constantin Cubleșan, Mircea Popa, Ovidiu Pecican, Vasile Spiridon, Călin Teuțișan, Mihai Dragolea, Alexandru Țion, Adrian Țion, Anton Cosma, George Vulturescu, Horia Gârbea, Andrei Moldovan, Andreea H. Hedeș, Florin Rogoian, Rodica Mureșan, Daniela Fulga, Cristina Frumos, Mircea Moț, Victor Știr, Viorel Chirilă, Carmen Ardelean, Imelda Chintă, Zenovie Cârlușea, Grigore Codrescu, Ion Radu Zăgreanu, Menuț Maximilian, Vasile Filip, Iuliu Marius Morariu, Daniel Mariș, Tit-Liviu Pop etc.

e-mail: olimpiu49@yahoo.com

Oana Raluca Baci, *Amintire*

Față-n față cu cititorul

Carmen BURJE

Ceea ce observă cititorul încă de la prima lectură a versurilor poemelor lui Ioan Pinteă din volumul de poezii *Față către față – Poeme alese* (1992-2019) apărut la Editura Cartier în 2019 este felul în care acesta le privește, considerându-le copiii lui. Prin ele poetul contemplă învierea, izbăvirea, mântuirea – marile încercări care par să-l preocupe. Spiritualitatea supremă nu e neapărat pentru cei aleși, pentru cei mari, ci este și a oamenilor de rând, stând pitită, travestită în elementele cotidianului care îmbracă realitatea profană a vieții. Poemele vorbesc despre detracare, defectarea armoniei, despre dezechilibru moral, spiritual care amenință din toate ungherele realității actuale, dar și trecute, poetul resimțind ca pe o datorie față de sine și față de Dumnezeu nevoia de a scotoci până în viscerele trupului și ale istoriei sacral care restabilește ordinea morală. În acest sens, face eforturi uriașe și speră ca poemele sale să lucreze pentru el.

Poetul se află la intersecția dintre cele două planuri existențiale, simțindu-se robul sacralului și al profanului, deopotrivă. Este soldatul credincios al spiritualității, „un copil cu capul sferic” care „urcă și coboară/ ca un avion de papyrus/ în interiorul dintre cer și pământ/ câtă grație”.

Clipa, prezentul continuu, apasă și tulbură omul/ poetul care rătăcește ca un somnambul prin labirintul vestigiilor încărcate de emoții controversate, infuzând prezentul cu frânturi obscure ale senzațiilor trecute cu care încearcă să șlefuiască viitorul.

Deși poeziile părintelui Pinteă nu abundă de prezența elementelor bisericesti, vocația, menirea, misiunea preotului răzbate și se ivește în versurile sale, personajele biblice străbătând tunelul timpului alături de personajele istorice, prezența lor moralizatoare luminând sensul vieții. Poemul său nu e

altceva decât un cântec de înviere, un manifest împotriva derizoriului existenței de care se poticnește poetul. Asemeni unui chirurg, cu multă migală, poetul preot pansează rănila Domnului, acoperindu-le cu aur, argint, smirnă, aloe și alte medicamente greu de găsit. E de părere că oamenii sunt „chiriași în casa lui adam”, iar viața nu e altceva decât o traversare prin galeriile subterane ale suferinței la capătul căroră așteaptă ferestrele deschise ale învierii, e „un maraton neterminat de întreceri și olimpiade”. Perplexitatea și sentimentul de inutilitate pe care acesta le resimte în fața

absurdului se metamorfozează adesea într-un strigăt. Verbul la prezent „strig” care străbate poemele lui Pinteă de la un capăt la altul sugerează suferința, durerea, acuitatea sentimentului de revoltă care se încheie cu un oftat profund, spărgându-se în interjecții ca niște artificii pe cerul înnegurat. „Clopoteii de aur ai fariseilor” precum și „cuvintele înfolite în staniol” întristează profund poetul, reamintindu-i de absurdul și ridicolul legilor pământești, de faptul că logica divină nu se întâlnește cu logica umană. Coboșul, vestitorul lepădării de Dumnezeu umblă deghizat în „bucet de trandafiri”, doar copiii, oamenii cu sufletul curat fiind capabili să deslușească glasul ademenitor ca un „clopotel de argint” al acestuia. Liturghia e văzută, în acest sens, ca un prilej de întâlnire a

**Libertatea ca
izbândă a spiritului**

colul legilor pământești, de faptul că logica divină nu se întâlnește cu logica umană. Coboșul, vestitorul lepădării de Dumnezeu umblă deghizat în „bucet de trandafiri”, doar copiii, oamenii cu sufletul curat fiind capabili să deslușească glasul ademenitor ca un „clopotel de argint” al acestuia. Liturghia e văzută, în acest sens, ca un prilej de întâlnire a

viilor și a morților, sufletele acestora amestecându-se urcând și coborând scara de ceară dintre cer și pământ. Lumina, focul care arde permanent la icoana Maicii Domnului, „cheița de aur”, e reperul suprem care deschide ușile raiului, arma împotriva întunericului și-a morții, suflul fragil din sufletul mamelor capabil să mute munții.

Umorul, ironia, dar mai ales autoironia nu lipsesc din versurile poetului care descrie Maramureșul ca fiind un loc binecuvântat, o frântură de Rai în care Domnul se pogoară în fiecare noapte împreună cu îngerii și cu arhanghelii prin paratrăznetul bisericii. E văzut ca un loc neterminat de Dumnezeu, lăsat în „legea-i”, unde chiar și Apocalipsa planificată deja poate fi îndepărtată cu o „țâpuritură” din Ieud.

Neputința de a părăsi granițele satului românesc, înrădăcinarea în tradiție precum și promovarea continuă a acesteia răzbate permanent, poetul făcând mereu apel la legende, miturile care sunt fundamentul credinței strămoșești. Glasul rugăciunii îngânate de vântul de la Quintelnic însoțește slujba Luminației, crăpând inima pământului cu „o floriceică”, viii și morții dându-și întâlnire în flacăra rugăciunii și a poemului. Poetul se simte, astfel, mistuit, ars, consumat de misiunea sa, muza, inspirația poeziei făcând presiuni greu de suportat. Creatorul se simte, de asemenea, victima propriei sale creații, poetul fiind captiv poemului în numele căruia se consumă, se mistuie, își sacrifică viața, dar nu-l poate abandona. În același timp, el recunoaște că „nu există loc mai bun” de refugiu decât în artă, în propria sa creație, fiind unul dintre puținele locuri în care regăsește armonia.

Calea spre inima poetului trece mai întâi prin ceilalți, simțindu-se adesea prizonier al inimilor acestora, inima celui alt fiind colivia sa: „nu există colivii pentru păsări/ numai inima ta pentru mine”. Încearcă astfel să-și eternizeze sentimentul, emoția depășind granițele materialității, transformându-l în artă. Din toate poemele lui Ioan Pinteza răzbate greutatea, efortul de a depăși carcasa trupului și, implicit, a poeziei. El este robul care suportă pasiv, dar și cu teamă travaliul nașterii

poemului și nu se poate opune impulsului acestuia de a se naște, de a ieși la lumină. Fragilitatea sentimentului de iubire, abandonul în hazardul acestuia, dansul nevinovat al îndrăgostiților desculți care riscă să se rănească atunci când ating „foițele ascuțite de tablă galvanizată” sunt imaginile ultimului poem care încheie volumul *Casa Teslarului*, 2009.

O lume încărcată de echivoc, „atât de confuză încât e ascuțită”, care sapă „ca o coropișniță” galeriile printre morminte e prezentă în primul poem al volumului *Melci aborigeni*, 2013. Relativitatea timpului, certitudinea morții care atrage ca un magnet, ca o gaură neagră tot ce-i viu, dar și preocuparea permanentă de evitare a clișeele sunt principalele „griji” ale acestui volum. Metafora e ultimul refugiu al artistului, singura capabilă să surprindă esența vieții ascunse, deghizate, în falsele valori promovate de prezentul cotidian.

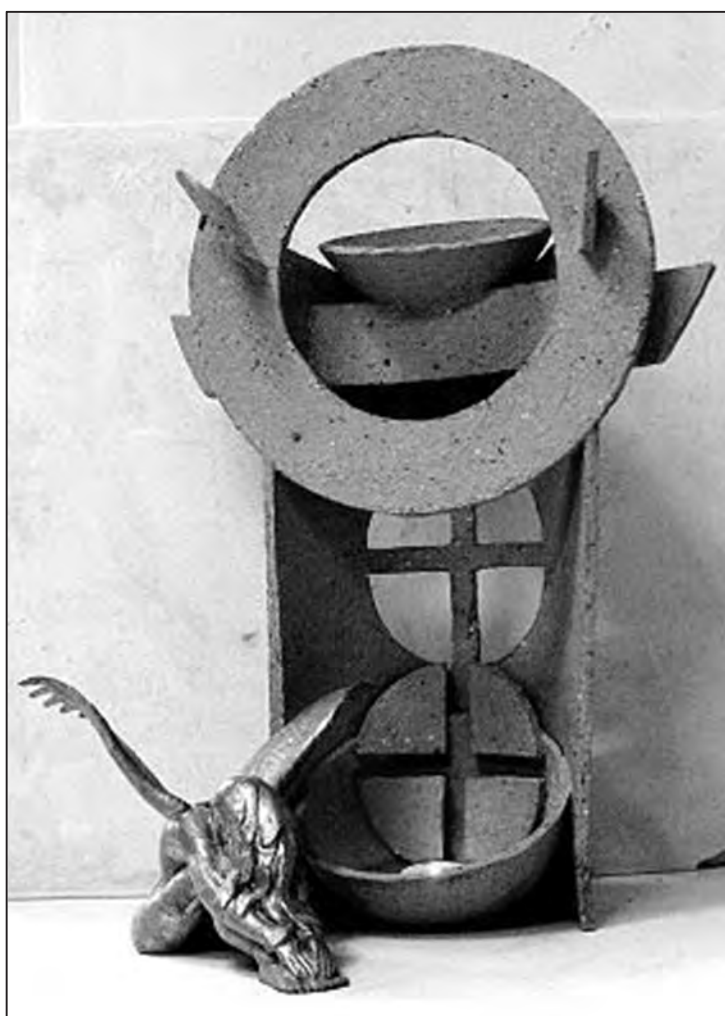
Dorința de eliberare, de evadare din tenebrele realității, dar și de ascensiune ia forma „odei libertății”, libertatea fiind văzută ca o izbândă a spiritului. Cu toate acestea, nu se poate să nu observăm imixtiunea elementelor moderne cu cele tradiționale, muzica lui Leonard Cohen, poezia lui John Berryman, flautistul Jucicov, Ursachi, Venedikt Erofeev etc. însoțind călătoria spre Tecuci într-un Peugeot 307 roșu.

Blestemul fricii viscereale văzute ca „singurul adevăr care poate vorbi în numele neamului nostru”, suferința unui popor condus haotic de personaje caraghioase, absurdul istoriei sunt teme recurente ale liricii poetului bistrițean. Prezentul care crește continuu în poet, gâtul care se înalță din trup, cuvântul greu care lovește peste limbă, ochiul-simbolul cunoașterii – care sfidează trupul ieșind din orbită, gura plină de câlți, spălătoresele care spală rufele murdare ale regelui sunt imagini vizuale de mare impact care traversează poemele volumului *Mormântul gol*. Strigătul „sălbatic” care însoțește aceste imagini e un manifest al disperării poetului agresat de hazard, în care cotrobăie mâna adevărului căutându-l „de suflet”, „desperechind carnea de oase”. Rătăcind printre îndoieli, temeri,

absurdități și obscurități poetul preot vede, totuși, salvarea ca venind dinspre Dumnezeu. Duminica, ziua Domnului, e văzută ca un simbol al învierii, izbăvirii, al regenerării sufletești pe care nici nu măcar nu e nevoie s-o căutăm, fiindcă „era demult cu noi”. E nevoie de o scotocire acerbă, o luptă uneori dureroasă prin străfundurile ființei ghidate de

nădejde și iubire pentru a discerne dumnezeirea rătăcită în profan.

Asemeni călugărițelor pe schiuri care sfidează legile gravitației și ale cuvântului încărcat de sens care coboară peste toți deopotrivă, poemul poetului Ioan Pintealunecă spre căi necunoscute, stimulând puterea de înțelegere, armonizându-se cu nevoia de a simți a cititorului.

Cristian Ianza

Ioan Pinte

Note biobibliografice

Ioan Pinte (n. 26 octombrie 1961, Runcu-Salvei, Bistrița-Năsăud), este un preot paroh la Biserica „Sfinții Trei Ierarhi” Bistrița, director Biblioteca Județeană „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud, redactor-șef *Mișcarea literară*, membru al Uniunii Scriitorilor din România (filiala Cluj).

Absolvent al Facultății de Teologie Ortodoxă, Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca.

Debut: *Limba și literatura română* – seria pentru elevi, 1972.

Debut editorial: *Antologia Alpha* '85, Editura Dacia, 1985, Cluj-Napoca.

Director de bibliotecă

Preot

Volume de poezie:

- *Frigul și frica*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1992
- *Mormântul gol*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1999
- *Grădina lui Ion*, Editura Aletheia, Bistrița, 2000
- *Casa Teslarului*, Editura Cartea Românească, 2009 ^[1]
- *50. Poeme alese*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2011
- *melci aborigeni/escargots aborigenes*, Editura Charmides, 2013,
- *Față către față – Poeme alese (1992-2019)*, Editura Cartier, 2019.

Imnografie creștină: Slujba de canonizare a Cuviosului Pahomie de la Gledin (2006); Slujba de canonizare a Sfinților Martiri Năsăudeni (2007).

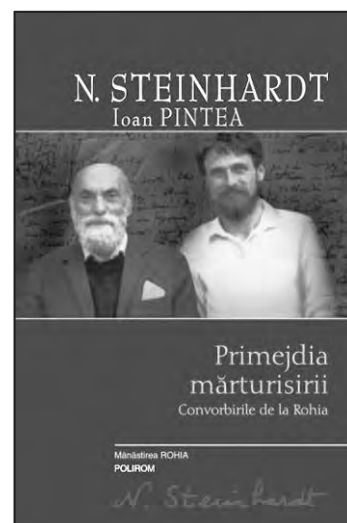
Convorbiri, eseuri, jurnale:

- *Primejdia mărturisirii*. Convorbiri cu N. Steinhardt, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1993; ediție definitivă, Editura Humanitas, 2006, Editura Polirom, 2009,
- *Însoțiri în Turnul Babel* (eseuri și dialoguri), Editura Omniscope, Craiova, 1995,
- *Bucuria întrebării*. Părintele Stăniloae în dialog cu Ioan Pinte, Editura Aletheia, Bistrița, 2002, Primul interviu publicat în presa din România înainte de 1989 cu marele teolog,
- *Admirații ortodoxe* (eseuri teologice și literare), Editura Limes, Cluj-Napoca, 2003,
- *Mic jurnal discontinuu*. Însemnările unui preot de țară, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2005,
- *Jurnal discontinuu cu N. Steinhardt*, Editura Paralela 45, Pitești, 2007,
- *Proximități și mărturisiri*, Jurnal, Editura Cartea Românească, 2012.

Ediții îngrijite: îngrijește mai multe ediții N. Steinhardt, Preot Protopop Grigore Pletosu, Nicolae Bălan – Arhiepiscop și Mitropolit, Radu Săplăcan, Francisc Păcurariu.

Volume colective de literatură și teologie (selectiv):

- *Caietele de la Rohia*, 1999, 2000, 2001,
- *Logos; Arhiepiscopului Bartolomeu*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001,
- *Antologia poezilor ardeleni*, Târgu Mureș, 2004,
- *Mihai Ursachi în amintirea contemporanilor*, Editura Princeps Elit, 2006,
- *Saeculum – Dincolo de nostalgii*, Editura Eikon, Cluj-Napoca 2007,
- *Ion Pop - șapte decenii de melancolie și literatură*, Editura Eikon, Cluj-Napoca 2011
- *N. Steinhardt în evocări*, Editura Polirom, 2011.

Premii (selectiv):

- Premiul pentru eseu al revistei *Convorbiri Literare* pe anul 2005,
- Premiul pentru poezie pe anul 2000 al Editurii Dacia,
- Premiul Ioan Alexandru al Studioului de Radio Cluj,
- Premiul Uniunii Scriitorilor din România la Saloanele Liviu Rebreanu 2006,
- Premiul pentru poezie pe anul 2006 al Festivalului internațional de literatură Roland Gasparic, Iași,
- Premiul pentru poezie al Festivalului Lucian Blaga, Cluj, 2007,
- Premiul Filialei Uniunii Scriitorilor Cluj pe anul 2007 pentru cartea *Primejdia mărturisirii. Convorbiri cu N. Steinhardt urmate de Jurnal*, Editura Humanitas, 2007,
- Premiul Alexandru Căprariu pe anul 2010 al Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor pentru volumul *Casa Teslarului*,
- Premiul Societății Scriitorilor din Bistrița Năsăud pentru poezie pe anul 2010.

Au scris despre cărțile lui (selectiv):

în reviste:

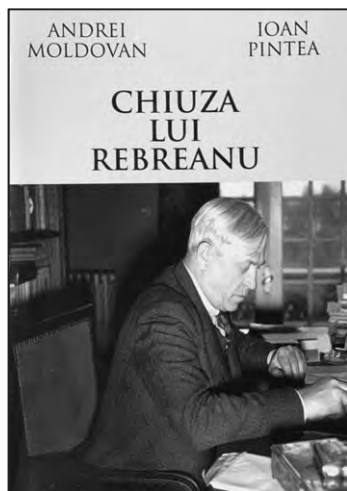
N. Steinhardt, Gheorghe Grigurcu, Dan C. Mihăilescu, Cornel Ungureanu, Ileana Mălăncioiu, Alex Ștefănescu, Dan Ciachir, Teohar Mihadaș, Petru Poantă, Laurențiu Ulici, Andrei Moldovan, George Vulturescu, Ioan Vieru, Adrian Popescu, Ovidiu Pecican, Tudorel Urian, Al. Cistelecan, Ioan Moldovan, Ion Mureșan, Mircea Bârsilă, Mircea Petean, Viorel Gheorghită, Alexandru Pintescu, Lucian Vasiliu, Vasile Spiridon, C. Stănescu, Mircea Platon, Mircea A. Diaconu, Adriana Bittel, Ion Zubașcu, Marius Vasileanu, Mirela Roznoveanu, Claudiu Târziu, Ioan Holban, Vasile Dan, Horia Ungureanu, Adrian G. Romilă, Rita Chirian, Lucian Vasilescu, Olga Ștefan, Ștefan Manasia, Mihaela Ursa, Romulus Bucur, Emanuela Ilie, Adrian Alui Gheorghe, Marius Manta, Radu Țuculescu, Claudiu Komartin, Viorel Mureșan, Irina Petraș, Grigore Chiper, Luigi Bambulea, Irina Ciobotaru, Iulian Boldea, Octavian Soviany, Șerban Axinte, Florin Caragiu, Cristina Borșa.

în volume:

N. Steinhardt, Andrei Moldovan, Dan Ciachir, Mircea Platon, George Vulturescu, Mircea A. Diaconu, Marius Vasileanu, Radu Țuculescu, Cezar Boghici, Gheorghe Parja, Marius Vasileanu, Gheorghe Grigurcu, Viorel Mureșan, Marius Manta, Grigore Traian Pop, Mihail Diaconescu.

Inclus în:

- Dicționarul *Scriitori români din anii 80-90*, Editura Paralela 45, 2001,
- *Dicționar Ilustrat. Clujul literar (1900-2005)* alcătuit de Irina Petraș, Editura Casa Cărții de Știință, 2005,
- Aurel Sasu – *Dicționarul Biografic al Literaturii Române*, Editura Paralela 45, 2006,
- *Dicționarul General al Literaturii Române*, Editura Univers Enciclopedic, 2006,
- Irina Petraș - *Literatura română contemporană. Prelungiri*, Casa Cărții de Știință, Cluj 2010.

Gazetărie:

Ca student, redactează și devine primul redactor-șef al revistei *Logos*, editată de Institutul Teologic de Grad Universitar Cluj; împreună cu Lucian Valea, Cornel Cotușiu și Ion Moise reeditează la Bistrița în anul 1990 revista *Minerva*; redactor șef al revistei *Renașterea*, serie nouă 1994-1996; fondator, cu Episcopul Serafim și Nicolae Stroescu Stănișoară al revistei Mitropoliei Ortodoxe din Germania *Deisis* (München); redactor șef până în anul 1996 al acestei reviste; reeditează, la Bistrița, în 2002, împreună cu Olimpiu Nușfelean, Virgil Rațiu și Ion Moise, revista de cultură *Mișcarea literară*, fondată de Liviu Rebreanu; inițiatorul seriei noi a publicației *Revista Ilustrată*, editată de Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud (2004); rubrică permanentă cu titlul *Mic jurnal discontinuu* în revista *Convorbiri Literare*.

Colaborări la reviste de cultură (selectiv): *Adevărul Literar și Artistic*, *Dacia Literară*, *Luceafărul*, *Minerva*, *Euphorion*, *România literară*, *Viața Românească*, *Interval*, *Arca*, *Amfiteatru*, *Convorbiri Literare*, *Vatra*, *Tribuna*, *Steaua*, *Renașterea*, *Cuvântul*, *Poesis*, *Echinox*, *România Liberă*, *Telegraful Român*, *Mișcarea Literară*, *Deisis* (Munchen/Germania), *Verso*, *Secolul XXI*, *Tabor*, *Familia*, *Apostrof*, *Timpul*.

Traduceri (selectiv):

- *Streiflicht – Eine Auswahl zeitgenössischer rumänischer Lyrik* (81 rumänische Autoren), – „Lumina piezișă”, antologie bilingvă cuprinzând 81 de autori români în traducerea lui Christian W. Schenk, Dionysos Verlag 1994,
- *Un copac de sunete* - Poezie română contemporană (Hangok fála 2006, *L’arbre a sons* 2007, *Un albero di suoni* 2008, *Ein Baum Voller Klänge* 2008, *Un árbol de sonidos* 2009; ediții în limbile maghiară, franceză, italiană, germană, spaniolă), Editura Eikon,
- Este autorul prefeței la cartea *Europa. Ad vitam aeterna* de Gáal Aron, Budapesta, 2005,
- *Kortars roman irodalmi antologia*. Antologie de literatură contemporană, Nemezeti tankönyvkiado Zrt, Budapesta 2009.

Documentare:

- Inspirat de cartea de versuri *Casa teslarului*, regizorul Radu Găină, realizează un documentar omonim difuzat pe TVR, TVR Internațional și HD.

Lumea văzută cu ochi de copil

Adrian ȚION

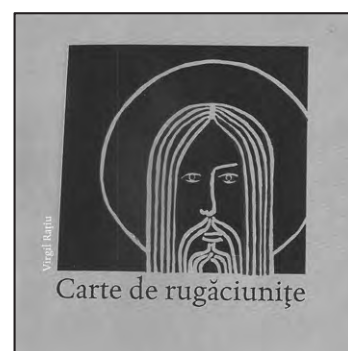

Aventura livrescă în care s-a lansat scriitorul bistrițean Virgil Rațiu (devenit între timp clujean) odată cu scrierea romanului *Cărțile cu Alfonz* (publicat în prima lui versiune în 1988) nu prevestea, decât parțial poate, abordarea tematică a microuniversului mirific, sensibil sub toate aspectele, numit simpatetic și simplu Copilărie. *Vin din copilăria mea ca dintr-o țară*, spunea Antoine de Saint-Exupéry, conturând dimensiunea magică a vârstei de aur. Din proza șugubeață și aridă, bolovănoasă chiar, așa cum șade bine unui prozator realist, axată pe radiografierea provinciei transilvane, a periferiei pestrițe, se întrezăreau puține șanse de penetrare în țara evocată de Saint-Exupéry și nici nu putea fi vorba despre empatizarea cu micii cititori virtuali. Și totuși, cotitura spre acest tip de literatură s-a produs. Surprizele aparțin mereu scriitorului care-și caută stilul și expansiunea tematică.

În 2009, ademenit de lirism, Virgil Rațiu scoate o plachetă de versuri suave, însoțite de desenele delicate ale lui Marcel Lupșe, intitulată *Carte de rugăciunițe* (Ed. Emia, Deva, 2009 – ediția I; Ed. Charmides, Bistrița, 2016 – ediția a II-a), premiată în 2010 de Filiala Cluj a USR. Emisia verbală a acestor poezii-rugi este pătrunsă de o puternică trăire religioasă, transcrisă în gingășii enunțiative ținând sacralitatea dedulcită în cuvânt și emoție. Elementul ludic, prezent din scrierile sale în proză, este preluat aici sub forme rafinat învăluitoare și înnodat cu un adevărat cult al tradiției creștine. Un apetit constant vădește autorul versurilor pentru clinchetul diminutivelor ca și în poezia lui Marcel Mureșeanu. Chiar titlul oferă o drăguță și surprinzătoare încântare definind prin „rugăciunițe” scurtimea invocațiilor lirice

și raportarea la vârsta inocenței a celor ce le rostesc. De fapt, poetul face apel la legământul dintre copii și părinți, statornicit prin harul iubirii divine ca în ruga *Prin Dumnezeu pentru părinți*. Rolul esteic și etic al versurilor coincide cu rolul educativ creștin. Adorația mărturisitoare este parte a invocației și a dorinței de mântuire a sufletului: „Doamne, Domn Domnuț împărătesc,/ Doamne, Domnule din lanul ceresc,/ Cu sufletul în palmă vin la Tine.” (*Domn, Domnuț*).

Efectele diminutivărilor ludice îmbracă discursul în armonioase jocuri lingvistice, derivate din poezia populară uneori și potențate în regim liturgic primesc nuanțare sacrală. Pilda semănătorului e tratată în același flux empatic: „Am semănat grăușor,/ Doamne,/ Grăușor să răsără./ Am semănat cimbrișor,/ Doamne,/ Cimbrișor să răsără./ Am semănat mărăruț,/ Doamne,/ Mărăruț să răsără./ Idei am semănat,/ Doamne, idei să răsără.” (*Semănătorul*). Între aceste rugi murmurate, mult cizelate stilistic, epurate de aridități, se face simțit un curat gând ce ține de un patriotism tot mai puțin sau deloc resimțit în poezia de azi: „Maică Maria, Maică Maria,/ Așterne-Ți cămașa peste România,/ Draga-mi țărișoară.” (*Maica*). Prelucrată după un colind popular, poezia *Cruce la cap* încheie *Cartea de rugăciunițe* în totală, caldă armonizare cu simbolul creștinismului: „Cruce-n casă,/ Cruce-n masă,/ Cruce-n patru corni de casă,/ și rapoartea la vârsta inocenței a celor ce le rostesc. De fapt, poetul face apel la legământul dintre copii și părinți, statornicit prin harul iubirii divine ca în ruga *Prin Dumnezeu pentru părinți*. Rolul esteic și etic al versurilor coincide cu rolul educativ creștin. Adorația mărturisitoare este parte a invocației și a dorinței de mântuire a sufletului: „Doamne, Domn Domnuț împărătesc,/ Doamne, Domnule din lanul ceresc,/ Cu sufletul în palmă vin la Tine.” (*Domn, Domnuț*).

Aventuri livrești

Dumnezeu cu noi la masă,/ Maica Sfântă la fereastră.”

Cartea cu Alfonzel, conectat la Internet (Ed. Emia, Deva, 1999, cu traducere în engleză de Zoița Onița) vine în ajutorul picilor

tot mai atrași de butonarea pe Internet. Micii navigatori sunt „îndrumați” de „piciul Alfonzel,/ Conectat la Internet”. Modul de a croșeta rimele aduce mult cu Gellu Naum și al său Apolodor, pinguinul călător. Personajul lui Virgil Rațiu păstrează legătura onomastică cu renumele lui

Alfons din roman, perpetuând o simpatie a autorului în spațiul ficțiunii. Alături de Alfonzel apar și alte personaje hazlii zburdând pe tastele calculatorului precum cățelușul Plici, Jim Calculatorul, Soft dulăul, domn Zevzel, magistrul Morfing. Interesant este că printre aceste personaje zămislite din „sânge electronic” apar alte personaje de poveste „că

înainte mult mai este”. Printre acești „tovarăși năzdrăvani” sunt Dănilă Prepeleac, Păsărilă Lăți-Lungilă, Setilă, Flămânzilă, eroi ce stabilesc unitatea de acțiune a eposului popular. Intersectarea lor e hazlie și plină de voieșie, autorul apelând frecvent la rime plutind în gratuitatea ilară prestabilită de for-

mula convenției literare. Cu totul instructiv este glosarul de la sfârșitul cărții unde termenii IT și derivatele sunt explicate amănunțit, uneori *cum granum sale*, căci autorul este un hâtru născocitor de povești. Un povestaș ironic, năzuos, candid.

Tot în rime dansante e scrisă și *Carte(a) de bucate necolorate pentru copii*, apărută la

Editura Limes, ediția a II-a, în 2020 (ediția I, 1996 – Ed. Emia, Deva, cu ilustrații de Răzvan Tenie-Brădean). Ilustrațiile aparțin Laurei Poantă și ele înveslesc cititorul la fel de mult ca „rețetele de bucătărie” fanteziste ale autorului, texte ce amintesc de scrierile ludice ale lui Bogdan Ulmu din *Spectacol gastronomic* și *Vina și vinul gastronomiei*. Rețetarul lui Virgil Rațiu cuprinde „preparate cu adrese” repartizate pe criterii aleatorii, în funcție de capriciile inspirației. Desigur, se imită terminologia specifică rețetelor culinare, căreia i se adaugă picanteriile de rigoare ca textul să aibă savoare și noimă atractivă, înainte de a zbura în fantezii nereglementate canonic. Astfel că Virgil Rațiu ni se dezvăluie și de data asta un beneficiar avântat al imaginației fără limite. Un jongleor cu cuvinte inventate sau investite cu noi, ghidușe semnificații. Ingredientele textuale sunt amestecate: legumele și eroii de poveste se întâlnesc, iată, firesc și deductiv, în altă poveste. Adevărate „fierturi pentru păpuși” (mai mari, mai mici) propune autorul, ineputabil în invenții și răstălmăciri de sens, al căror scop final e amuzamentul și nimic mai mult. Dar asta nu e destul ca „fiertura” astfel obținută „să fie dată de-a dura”? Lumea copiilor e îmbrățișată în culori calde, serafice. Beneficiarele produselor de „cofetărie butaforică” sunt enumerate cu dezinvoltură rimată: „Pentru o păpușă brunetă/ propun prăjitura-cometă,/ pentru mai multe păpuși/ prăjituri cu cărăbuși,/ iar pentru păpușa Odor/ prăjiturica-televizor”.

O adevărată carte pentru copii sunt aceste blânde fantasmagorii! Iată-mă contaminat de ritmul și muzicalitatea versurilor îmbietoare la mimetism poetic, așezate între desene colorate sau care așteaptă să fie colorate de mâini fragile.

În același registru ludic și ironic, uneori de un sarcasm tonic, izbăvitor, se înscriu scrierile ulterioare ale lui Virgil Rațiu, precum volumul apărut în 2020 *Schițe poemadice*. *Lungi, scurte, foarte scurte, linii*, denumite de autor „proză, poeme, schițe apoflegmatice”, texte greu de direcționat în formule clasici-zante. Fluctuațiile spiritului său ludic descriu spirale, acolade „poemadice”, reprezentând expresia unui neastâmpăr creativ cu adevărat debordant.

Virgil RAȚIU

Luminația, azi

Mai întâi ne-au luat aerul.
Apoi ne-au luat lumina.
După ani mulți, ne-au restituit lumina
însângerată, însângerată, întunecată
de spiritele lor gri,
de fluierile lor grotești
care imită glorie și vorbe alese,
care astăzi imită orice.

Acum, Doamne, aerul e încremenit
de treizeci și unu de ani, liberi ca mieii,
fraieri ca minerii, tociți cum tocurile cui.
Construim cu speranțe lumini de piatră și beznă.

Doamne, Tu știi?

25 octombrie 2019

Pe listel

Pedala pe listel,
Voinic și vârtos pedala.
Din epicentru, Ochiul diavolului
Îi făcea cu ochiul drept.

24 martie 2020

Iubi

Era o dimineață fâșneată
cu contur de clanță medievală,
lucrătură manuală,

căci doar omul om conduce lumea!
Își puse poalele pe cap
și se gândea la luna goală
cum o burtă păroasă până jos.

Așa frumoasă apărui
cu șoșoaca pe buze,
cu ochii mici,
pătrunși de furnici violete,
scheletice, pe alocuri bombate.
Iubi, șoșoac-o! se auzi
câinele lătrând convulsiv-copulativ.

Aprilie 2021

Fabula Lili*

Haaaaiii!... Haaaaiii!
Frunzulița frunzulii
Unde, mamă, te grăbii?
Ce, mana naibii, făclii?
Trece mândra pe colnic,
Răsucind la borangic,
De trei zile răsuțește,
Dar pe fuse nu sporește.
Trece iubi peste deal,
Firu-i-se-ncâlcește-n mal.
Haida, Lili..., haida, hai!
Lilioara lui nenicu,
Mânca-i-ar tata buricu,
Lilioara lu' Tripon,
N-o poți ține în pripon.
Sărutata de trei stele,

Lilișoara lu' Pandle,
 Vezi, la fire răsuțește,
 Da' pe fuse nu sporește...
 Omule, nevasta ta
 Șade-n cârciumă și bea,
 Uite-așa și iar așa!...
 Vai, bărbate, nu mă bate,
 Hai, să dăm cânepa-n parte
 Și-oi merge la București
 Și-oi toarce-o la Grăzăvești,
 Facem focu' mare, mare,
 Ne-ncălzește la picioare,
 Pune jar la subțioare,
 Cade omu' în lingoare
 Din puzderii și foscăi...
 Facem focul! Zi-le măi!

MORALA

Haida, Lili! Haida, hăi!
 Cade oama-n libovie,
 Răscolește-n colivie...
 Dar merge la București
 Că se toarce mai cu pești.
 Trage-apoi și la Obor
 Că se toarce mai cu spor!

Aprilie 2020

*) După un cântec oltenesc cules de
 Constantin Brăiloiu (1937).

Oameni, pești, mămăligă

Fugiți pești! strigă
 pescarul amator zărind,
 zărind în urma lui o liotă de pescari,
 îmbrăcați toți care mai de care
 ca să se distingă dintre sălcii,
 mirosind ascuțit a somn
 și a mămăligă cu usturoi, ca draculenii lui
 Bram Stoker.

Râul era umflat ca de după potop,
 mămăliga nu stătea pe cârlig,
 nici pe arici, nici pe față, nici pe dos, nicicum.
 Picior de femeie nu călca în zonă.
 Doamne, ferește!

Ele nu se pricep decât la pescuit de oameni,
 Imitându-l pe Hristos.

Când se vâra în paturile ciomăgarilor
 își pun sub perne Biblia
 și își imaginează cine știe ce,
 asta până apare peștele și le umflă paralele.
 – Hai, la hodină, pițipoancelor!
 Măine începem activitatea la ora cinci jumate,
 trebuie să o punem de mămăligă.
 Să nu vă zghiuiie mama dracului
 să mâncați usturoi
 că vă regulez pe toate până rămâneți cu burțile
 la gură!
 Înțeles?!

Fugiți pești! strigă altul.
 În ziua aceea nu au avut nicio captură,
 nici măcar o pițulă, o făscă.
 Din centrul satului se auzi deodată clopoțelul
 de la vila cu ferestrele roșii.

O privire atentă, de vulpe, de viezure
 mătura sălcii de pe maluri
 căutând persoane interesate
 să citească în Cartea Cărților.

Astăzi mulți se cred Cristoși,
 din tagma păcătosului infailibil.

1 iunie 2020

Napocalipsa

Nimic apocaliptic, cum se obișnuiește în
 slobozenia de astăzi,
 cum se şușotește,
 ci totul, totul e o apocalipsă, întinsă ca untul
 pe pâine,
 desigur, cu exagerările controlate și de rigoare,
 avizate pozitiv de către negaționiștii ușor
 bolnavi,
 congelați în propriul proiect.
 Somnul rațiunii crunt și lung nu mai naște
 monștri,
 naște narcotici la razele televizoarelor,
 facebook-urilor și smarturilor,
 la lumina lunii din farfuriile de tablă!
 Scumpă maladie a lumii, scutește-ne!
 Boala e vârată sub pielea asistaților social,
 și asistaților politic
 și asistaților juridic,

care abia au reușit, dar au reușit!,
 să facă din posturile de TV biserica mântuirii
 și biserica de ceară a pomenirii
 și bazilica lui gușter-boier și roș-belfer,
 taman întocmai ca-n peliculele de Hollywood.
 O, dar ăsta e doar mezozoicul...
 Adevărata desfășurare, oferită
 cu eleganță de cavaleri ai mândrei figuri,
 urmează,
 chiar și femeilor, ba mai ales.
 Acum vine tiptil bolborosind din creuzetele
 de la Beijing, Moscova și Washington.

Revoluția de scenă din decembrie 1989 a fost
 o apocalipsă,
 mineriada din iunie 1991 a fost o apocalipsă,
 Băsescu a fost o nouă apocalipsă,
 apocalipsă a fost și vinderea Roșiei Montana,
 guvernarea Dragnea, Niculicea, Tudorel
 Toader enjusde farinae
 a fost o altă apocalipsă
 pandemia sarcofag-2 este o continuă apocalipsă,
 nu mai prididesc scriitorii să trăiască în afara
 pandemiei,
 îi dedică ode, imnuri, jurnale generoase.

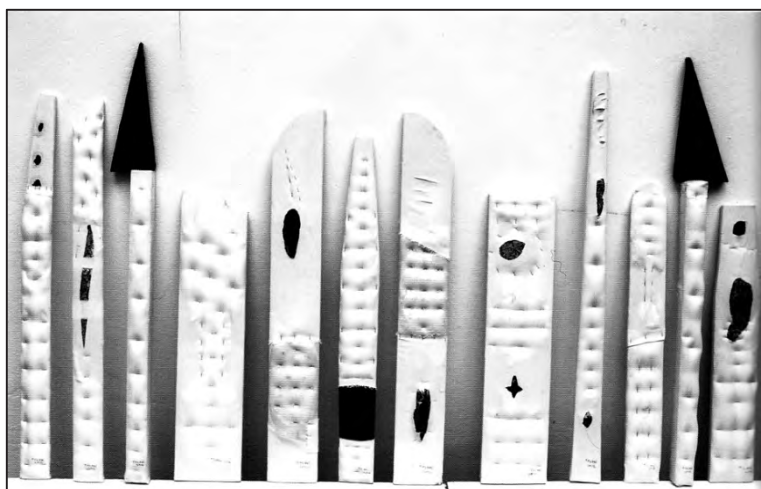
Nimic nu mișcă în țara asta fără umbra
 apocalipsei
 sau dincolo de aceasta.
 Măcar cei care uzează de *termen*, jurnaliști,
 crainici, diferiți avocați,
 condamnații din jilave,

de-ar cunoaște originea lui!
 Aș, de unde!
 Apocalipsa, eveniment exploziv, face valuri în
 toate mediile,
 inclusiv în cămile cu zaț ale mijlocitoarelor,
 e aciuită printre cărțile de poker
 și bisturiile doctorilor cu diplome de ingineri.
 Apocalipsa bâzâie, într-un fel boscorodește la
 București,
 în alt mod, superfluu, la Cluj-Napoca – o,
 napocalipsa!
 cu totul deosebit sub șinele din Constanța-Port.

Orice buletin meteo, oricare și toate pe rând
 răspândesc în cască-gurimea fiarele
 intemperiiilor apocaliptice,
 grindină, inundații, zăpor, trăsnete și muzică
 după AC-DC.
 Însă multora li se pare o glumă bună,
 ultrareușită,
 o *demență digitală*.
 Respectul omului față de om seamănă tot mai
 evident –
 conform evenimentelor selenare –
 cu miezul numerologic al Apocalipsei lui Ioan.

Acestea le-am dezvăluit spre a vă aduce la
 cunoștință,
 nu spre hărțuire.

11 septembrie 2020

Vasile Tolan, 12 semne de la Baia Mare

Adrian ȚION față în față cu Virgil RAȚIU

„Soarele demult nu mai răsare de la București”

Adrian Țion: *În tinerețile bistrițene erai un neobosit animator cultural, inițiind activități literare prin cenacluri și omagieri publice ale personalităților care au trăit ori s-au perindat prin județ. La ce manifestări culturale de acest gen ți-ai adus contribuția?*

Adrian Țion și Virgil Rațiu

Dialogurile Mișcării literare

Virgil Rațiu: Crezi că astăzi mai interesează pe cineva răspunsuri de acest fel, la acest subiect?... Chiar dacă întrebarea s-ar referi la persoane despre care știu, după mărturisirile lor cutremurătoare din cărți, oameni ai țării care au făcut închisoare politică în cea mai glorioasă epocă a lui Dej, și a lui Ceaușescu, tot nu ar interesa pe nimeni. Am constatat asta cu tristețe. Au trecut 70 de ani, ba, mai mulți... Mi se pare că s-au dus toate speranțele noastre pe

apa sâmbetei... Ce a fost nu mai este. Nu mai știu ce interesează cu adevărat publicul, ce anume din ofertele vremii atrag noile generații. Sunt sceptic în aceste privințe. Nici măcar istoria nu reține evenimentele, iar posturile tv doar „năbădăile” călărite de scandaluri politice, nemiluite crime oribile produse de om contra omului și accidente de circulație... În prezent, din egoisme înțelese clar, mulți istorici de profesie se ocupă de altceva. Ca să fiu precis: de propriul bine, de distorsionarea istoriei României (v. Ed. Hum. & comp., inclusiv „Raportul Tismăneanu-Băsescu”), prin urmare de câștiguri pecuniare. Încasate și de la agenții externe, și din interior, via „servicii speciale” (v. Dan Voiculescu, S. O. Vântu, președinții țării, premierii, toți! – vine greața să le notez numele, dar nu este altă cale, evidențele nu trebuie ocolite). Se observă cu ochiul liber că trecutul nostru, istoric și cel recent, sunt aruncate la gunoiul uitării?... Ca să revin, răspund pe scurt, clar: În epoca despre care vorbești, deceniul șapte, în anii 1980, lucram la Casa Municipală de Cultură (nu casa de cultură municipală, cum mulți se exprimau!), astăzi, lăcașul pomenit numindu-se Palatul Culturii „George Coșbuc” Bistrița... Chestia asta, sună ca naiba. Era suficient: casa de cultură, fără infatuare... Astfel se înfățișează lumii un „palat”? Construcția clădirii casei de cultură (casa meșteșugarilor – *Ghevertherberein*) a început în 1894. Nu are cum să fie numită palat. Era sală pentru petreceri și spectacole, în

uzul și beneficiul breslelor locale. Palate, vile de tip Vilău, se găsesc astăzi la marginea unor orașe! Lucrând la Casa de Cultură, am împlinit trei lucruri temeinice, începând din 1983, care au rămas peste timp: Zilele Liviu Rebreanu – cu concurs național de proză scurtă (astăzi: Saloanele Liviu Rebreanu); Zilele George Coșbuc – cu concurs de creație în versuri (astăzi: Colocviile George Coșbuc) și nebulia de scenă căreia i s-a dus buhul până peste hotare încă de atunci, Festivalul de Satiră și Umor „Mărul de Aur”. Astăzi aceste festivaluri sunt organizate de Casa de Cultură a Sindicatelor. Tustrelelor le-am întocmit și dactilografiat regulamentele de funcționare. Cam asta a fost contribuția mea la, ca să zic așa, cultura locală din Bistrița. (Precizez că nu suport adjectivul „bistrițean”, formula „cultură bistrițeană”. Când citesc cine știe unde despre „un important scriitor bistrițean”, cel mai mare artist plastic „timișorean”, cutare scriitor „craiovean”, bunăoară, mă cuprinde nedumirirea. Primele două „festivaluri” de literatură și artă le-am realizat în relație bună cu Oliv Mircea, Adriana Barna, Emil Cira, Tănase Coroș (†), Virgil Ciomoș și grupul artiștilor plastici din vremea aceea, Grigore Bradea (†), Anton Tănase, Miron Duca (†), Vasile Tolan, Octavian Stoia și mulți alții, prieteni (cu majusculă), iar cea de satiră și râs, în colaborare cu Giuseppe Navarra (†) și Al. Misiuga (†), împreună cu zeci de iubitori ai comediei umane și ai lumii prezenți la Bistrița din întreaga țară – actori, graficieni, scriitori –, astăzi, nu puțini plecați dintre noi, după cum se poate observa. Ce am izbutit să impun, de pildă, în programul Festivalului de Satiră a fost excluderea de la participarea pe scena concursului, prevedere precizată în regulament, a brigăzilor artistice de agitație, care nu erau altceva decât manifestări de propagandă proletară și festivistă. Eram admise numai grupurile de satiră și umor, duetele și interpretii individuali. Bineînțeles, aceste manifestări de cultură și artă, grafică satirică și actorie au fost puse la cale împreună cu instituții și organizații din Bistrița, prin intermediul unor colaboratori profesioniști locali și nu numai, de pildă, directorul lăcașului cultural, Nicolae Gălățean, un ins bine destupat la minte. Atunci, în acei ani, am făcut

cunoștința cu mari oameni de cultură și artă din România, de la N. Steinhardt la Al. Paleologu (în domeniile eseu, studii, analize literare și sociale), iar generațiile de prozatori, și poeți și critici literari ai aceluia deceniu au fost aproape toți prezenți la Bistrița, de la Mircea Horia Simionescu, Mihai Sin, Radu Mareș, Mircea Nedelciu, Bedros Horasangian, Stelian Tănase, Ioan Groșan, Vasile Gogea, Gheorghe Crăciun, la Matei Vișniec, Ion Bogdan Lefter, Florin Iaru, Nichita Danilov, lista e mult, mult prea întinsă. La Cercul literar cu activitate lunară, de fiecare dată erau prezenți invitați poeți, prozatori, critici literari ai generației optzeci, din toate părțile, toți la fel de importanți și astăzi. Remarc numai că mulți dintre bunii prieteni, din păcate, între timp ne-au părăsit pe neașteptate. Îmi regret profund.

Cu Vasile Gogea

– *Care sunt scriitorii, români sau străini, preferați, citiți, recitați, adorați sau nelipsiți din colocviul sensibilităților tale elective, care și-au modelat structura intimă de literat dornic de afirmarea propriei individualități în anii debutului?*

– Este o listă interminabilă. În anii anteriori lui 1990 aveam program de lecturi conturat. Programe scrise ca să nu-mi scape vreun autor, vreo carte importantă. Eram, ca să spun astfel, un abonat al librăriilor, indiferent de orașul în care adăstam. Volumelor pe care le lecturam le întocmeam fișe pentru a putea isca și susține discuții, deschide dezbatere literare. De la operele Greciei antice, la autorii din Orient, la scrierile din epoca română... Literatură clasică, modernă, contemporană.

rană. Străini și români, deopotrivă. Sunt lucrări literare pe care le-am lecturat și de două-trei ori. Astfel mă simțeam în altă lume, oarecum secretă, numai a mea. Nu aveam nevoie de prezentul înconjurător. Nu-i nicio exagerare în întreprinderile astea. Era ceva firesc. Dacă mă cantonez la proză, *Don Quijote de la Mancha*, de la un capăt al Europei, până la celălalt, opus, prin *Suflete moarte*, sunt opere inegalabile; capitale au fost scrierile lui Ion Creangă și Caragiale. Cu poezia la fel: Shakespeare, V. Voiculescu, I. Budai-Deleanu cu *Țiganiada* care m-au fascinat. Pe M. Eminescu îl pomenesc pentru că peste el nu se poate trece, oricine ai fi. Dacă îl „ratezi” pe Eminescu, voluntar-involuntar, nu poți fi om întreg în oceanul de litere și al creației literare. Aici, în România. Eseistica am absorbit-o emoționat, mă fecunda, a fost un exercițiu de primă mărime în acea perioadă, o investigație în trecut și o investiție în viitor. Arta plastică, muzica sub baghete sigure, chiar și muzica ușoară, muzica populară cu toate variantele ei europene sunt obligatoriu de cunoscut. Ca să nu mai pomenesc istoria universală și autohtonă. Ascultam muzică zi și noapte, nu mă deranja nici când scriam. Citeam toate revistele literare. La fel și astăzi, citesc aproape toate tipăriturile de cultură, literatură și artă. Pe multe din ele le conspectez, comentându-le. Nu știu cum, „sportul” ăsta al minții îmi priește, mă montează. Cât despre debut, ce să zic... Am debutat în 1976 pe propriile forțe la Editura Litera cu volumul de poeme *Atunci când te reîntorci acasă*, în regie proprie, însă nu mi-a părut rău pentru că nu am ieșit în pierdere, dimpotrivă m-am trezit cu plus, ceea ce, pe vremea respectivă nu a fost rău deloc. Rău a fost că la receptarea critică toți comentatorii au afirmat că ar fi o poezie a bucuriei, cântece închinare Ardealului, cum ar veni, „o etapă care ar trebui pusă în paranteză: patetisme simbolice, metaforice, mitologisme și istorisme grandilocvente, lexic pe alocuri regional și patriotisme ardeleneste”, așa cum descrie placheta de versuri pe scurt Ion Bogdan Lefter în prefața romanului *Cărțile cu Alfonz*, ediția a 2-a, 2011. Rău a fost că la receptarea critică nici un critic literar nu a

sesizat că *Atunci când te reîntorci acasă* este un volum dedicat sutelor de refugiați din Ardealul de Nord, în 1940, cedat ungurilor, lui Horty, sub tutela criminală a lui Hitler și cu acordul tacit, după cum s-a putut constata, al puterilor occidentale care atunci priveau Monarhia Românească în faptele ei politice ca pe o trădătoare a Europei, fără să țină cont de circumstanțele bestiale create de hitleriști și fasciști privind teritorii imense răpite unor țări din Europa de est, toți, mână în mână cu Stalin! Și cât m-am „încurcat” în discuții cu redactorul de carte, Passionaria Stoicescu, care la dorințele șefilor editurii insista să înlocuiesc în texte/versuri *Ardealul* cu *Transilvania*, fiindcă atunci volumul chiar s-ar fi înscris în sfera „poeziei patriotice”. Astfel s-au derulat „evenimentele”. Privind perioada 1940-44, în orice lucrare scrisă Ardealul, ca ținut, devenea distinct și evident conturat, în contrast, pus în balanță cu întreaga Transilvanie. Debutul adevărat l-am avut în 1988 cu romanul *Cărțile cu Alfonz*, apărut la Editura Dacia (fie iertată!), cu bunul sprijin al redactorului de atunci, Mircea Opriță.

– *Ce rol a jucat publicistica în activitatea ta literară?*

– Jalnic. Spun asta, privind acum de la distanță și analizând la rece. Intrarea mea în malaxorul jurnalistic/publicistic (1990) s-a făcut intempestiv. La început, colaborând la ziare și reviste. Timpul de lucru de la Casa de Cultură din Bistrița îmi permitea să mă ocup intens de articole, anchete, opinii foarte tăioase scrise între 1990-1994, care l-au determinat pe Oliv Mircea să spună, la un moment dat, devenit semiopozant al găștii politice Iliescu-Brucan-Roman (asta pentru că fusese înscăunat șef la Inspectoratul pentru Cultură B-N), jucând la două capete: „O să-ți iasă pe nas articolele astea!”. Însă, tot în vremea aceea, la finele anului 1991, Oliv a asistat tacit/hăbăuc la amenințarea politrucului fesenist, bine cunoscut, Ioan Olteanu: „Îți arătăm noi ție Alianța Civică!” Și mi-au arătat. E drept, criticam în draci. Pot să afirm despre „atenționarea” respectivă că Oliv Mircea a fost un soi de „vizionar”, de sine bolnav; i se „urcase” la cap. Publicistica m-a

scos din ritmul literaturii de analiză și creație magică. Nu știu cum se face că am pierdut tonul percutant al prozei. Eram prea aprins în fața paginilor „Tabla cu materii”, cum mi-am intitulat rubrica, neglijând multe aspecte de format literar. Cred că ziaristica mi-a stâlcit scrisul. Dar nu am avut încotro. În 1994 se aliase la puterea centrală alături de „noul” I. Iliescu, cu PSDR/ PDSR-ul său, încă o formațiune politică, Partidul Unității Naționale Române (PUNR), astăzi disipat în alte șmecherii de tip politic românești, autohtone, specifice spectrului comunistoid-securitist din țară. Venind la putere în jud. Bistrița-Năsăud, firește că PUNR, câștigător în județ, a instalat în funcții (învățămant, cultură, sănătate – ramurile sociale de activitate publică cele mai osândite politicește, de 33 de ani, în România), cocoțând la putere „băieții proprii”, din „rațiuni” pur politice. Ca urmare, a trebuit să părăsesc Casa de Cultură Bistrița. Astfel, aproape fără să doresc, fără speranță, dar cu sprijinul Alianței Civice (prin Romulus Rusan – un erou spiritual-intelectual al vremurilor din anii 90, și Ana Blandiana), am fost angajat redactor teritorial la cotidianul *România liberă*, corespondent de Bistrița și Satu Mare, pas care m-a condus și către o bună colaborare cu Radio Europa Liberă, mijloc media care avea deja birouri la București, însă direcția păstrată tot la München. Povestea este destul de lungă, complicată, deloc simplă.

– *Apariția Cărților cu Alfonz constituie un vârf în creația ta de prozator ancorat în conturarea veridică a universului provincial ardelenesc, desigur, cu expandarea acestuia în grațioasă fantasmagorie ilară. Pe linia lansată cândva de Costache Negruzzi cu Fiziologia provincialului, ai reușit să crezi bășcălioasa „fiziologie a provincialului” ardelean de azi. Se simte că trăsăturile acestui personaj reverberează, referențial, și în alte scrieri, până și în cărțile pentru copii, „eroul” devenind Alfonzel. E un personaj drag ție și cititorilor cu simțul umorului, pentru că, după propria-ți observație, „nimic nu e mai comic decât un om fără umor”. Te identifici cu Alfonz așa cum Breban se identifică parțial cu Grobei?*

– Nu. Alfonz este o construcție intenționată, căutată chiar. Este figura personajului epic de anvergură. Inițial, nu cred că am dorit ca Alfonz să fie creionat astfel, rezultatul/finalul unei lucrări românești, știi, de cele mai multe ori, fiind imprevizibil. Nu am legătură cu Breban, nici una. Nu simt că m-ar fi influențat. I-am citit toate cărțile. *Bunavestire*, roman din anii secolului trecut, l-am citit de trei ori. Cu acest roman rămâne și încă două-trei-patru, de după 1990, precum și neegalat eseist și opinent vertical. Dincolo de astea, Nicolae Breban există public prin revista lunară *Contemporanul. Ideea europeană*, cu

Cu Gabriel Cojocaru, Arcadie Suceveanu, Valeriu Stancu, Alexandru Cățcăuan, Stere Bucovală, Ion Cristofor, Nichita Danilov, George Vulturescu

program editorial întocmit și construit juridic, politic, literar, o revistă unică în țară, de atitudine fără tăgadă, dincolo de obsesii istorice, xenofobii și certuri inutile puse în seama culturii de te miri ce rețele antiromânești, „controlate”, după cum bine se știe, din afara țării. Nu doresc să joc a fi patriot, însă, astăzi, ar fi cazul să întâlnim și atitudini pro-românești. Nu mai poftesc să fac politică. Nu dau doi bani pe cineva care laudă epoca Ceaușescu, pe față, în dos. Iată ce rostea Ceaușescu de la tribuna CE al CC al PCR în 26 aprilie 1974, text nepublicat în oficiosul PCR *Scînteia*, așadar, necunoscut cetățenilor, „pretenilor”: „Nu vreau să revin la energie că am discutat recent cu tovarășii – trebuie numai să spun că nu se aplică hotărârile Comitetului Executiv. În comerțul interior se constată că nu se aplică și nu s-a trecut la reducerea iluminatului, la scoaterea

luminilor. S-au stins și acum s-au aprins din nou. Hotărîrea Comitetului Executiv prevede și eu după o lună de zile voi trimite Procuratura și voi trimite în judecată pe cei care nu vor aplica legea. Să fie clar pentru toată lumea. Nu se poate merge mai departe în felul acesta. Sunt județe care n-au acționat de la început. Noi trebuie să înțelegem, tovarăși, că nu am stins atunci două-trei zile luminile și după aceea să revenim. Hotărîrea prevede clar: se vor dezafecta luminile respective, se va stinge totul”... (v. *Convorbiri literare* nr. 2/ 2022, pag. 43). În paranteză, în text este vorba despre firmele luminoase ale magazinelor, nu numai despre iluminatul stradal, ca să nu mai amintesc despre iluminatul electric în locuințe. Cred însă că am derapat de la întrebare, deși, nu. Citit cu atenție, romanul *Cărțile cu Alfonz* conduce și spre o tentă politică a acestuia; (v. capitolul *Floarea de Pisică* și nu numai).

Virgil Rațiu la Năsăud

– Consideri că proza ta are trăsături comune cu proza lui Icu Crăciun, alt povestăș hâtru (ceva mai ponderat) al spațiului provincial?... Mircea Eliade în *Huliganii acreditează ideea că provincia nu este un impediment în calea afirmării talentului. Dacă ai ce spune și o faci cu har, vei izbândi indiferent unde trăiești și scrii. Împărtășești această idee?*

– Nu mai pomeni sintagma „spațiu provincial”, aceasta există numai în capul unor dâmbovițeni. Vorba rebrenologului Niculae Gheran: „Soarele demult nu mai răsare de la București”. A afirmat-o și în cartea de dialoguri *La spartul târgului*.

Interviuri și 75 de dedicații de la Argezi la Zub (Ed. Școala Ardeleană, 2020). Cu toată sinceritatea, cu toată seriozitatea zic. Prin urmare, noi, oricare am fi, de aici, de la Iași, de la Brașov și Craiova, de la Maieru și Vișeu de Sus, de oriunde locuiesc scriitori, nici unul nu este „provincial”. „Provincial”/ „provincia” sunt expresii care au făcut epocă în vremurile trecute, și au rămas astfel. Năravurile și deprinderile nu se schimbă ușor. Când am plecat la București, în redacția *României libere*, prima întrebare a venit din partea secretarei: „Și cum e acolo, în provincie?” Ce era să răspund? Am pufnit și am răspuns drept: „Cum să fie, doamna secretară... Oricum, e mai frumos și mai tihnit decât în București. Bucureștii, știți bine, încă nu s-a vindecat de moftangii și fuduli!” Am răs șmecherește, împreună, ce era să tot sporovăim... În privința prietenului Icu Crăciun, am numai laude. Un prozator de marcă. De când îl cunosc știu că se simte foarte bine acolo unde locuiește, la Maieru, iar în cărțile lui, în romanele lui nu se simte nicio „adiere de provincie”, cum ar veni vorba. Sigur mi se arată faptul că dacă ar fi locuit la București nu ar fi scris romanele așa cum le-a construit, fără cusur, moderne în împletirea epică de tip postmodern. Mulți lăudați ai epocii noastre ar pofti să răzbească în proză asemeni lui Icu Crăciun. Însă, indiferent din ce unghi privesc lucrurile, nu realizez trăsăturile comune dintre romanele și prozele noastre. De altminteri, nu obișnuiesc nici în scris, în cronici să aplic și explic estetic comparații între scriitori, așa cum procedează mulți comentatori literari mai experimentați decât mine... Altminteri nu m-a preocupat niciodată uzul termenului „provincial”. Întâmplările sunt aidoma cu ce am afirmat adineauri. La București sau la Bistrița, la Timișoara ori la Iași, la Brașov ori în alte nenumărate și minunate părți ale țării, de fiecare dată mă simțeam, mă comportam, precum astăzi, ca acasă. Încă tot nu înțeleg, cum am mai spus, pentru ce bucureștenii, în general, pomenesc mereu despre „provincie” ca despre ceva „minor”, ca despre un oarecare neajuns omenesc. Să fim serioși. Dacă nu existau, nu se manifestau și lucrau mari oameni ai spiritului, vărsați din Moldova și

Transilvania în Muntenia, cu siguranță „provincie” și „marginali” ar fi devenit Bucureștii.

– *Cum a decurs colaborarea cu Niculae Gheran la alcătuirea cărții de interviuri cu domnia sa?*

– Mi-a mâncat jumătate din viață, după cum și eu lui. Nu este ușor deloc să colaborezi cu un titan, cu un adevărat istoric literar, sever, un foarte inspirat prozator, după cum se poate vedea tetralogia *Arta de a fi păgubaș*. Rebrenologul reprezintă în literatura română aura ei, om unic al secolului XXI, care a încununat cultura română cu lucrări monumentale, pentru noi, o operă de o viață, așadar. Și ce biografie îl acoperă și felul cum a izbutit să o redea literar, creator, imposibil de egalat. Nebunia este că Niculae Gheran, acum în prag de-a împlini 93 de ani, reluând convorbirile telefonice colocviale și greu de încheiat în câteva fraze, propune o nouă serie de convorbiri și mărturisiri. Sunt convins că încă are multe de spus. Propunerea asta mi-a cam „dat foc”. Trebuie să precizez că, inițial, în 2019, când i-am trimis primele întrebări – pe cuvântul meu că în joacă, pentru a întreține un dialog, scris, nu vorbit –, fiindcă atunci când suna la telefon nu mă lăsa să-l întrerup, ca să „nu-și uite idee”, vorbea o oră, două ore, continuu, ca o meliță, relatând aspecte despre toate cele înconjurătoare, foste sau actuale, și despre oricine, cu o voluptate de diavol împielit în aur, figură de reprezentat al binelui și frumosului, al nemaivăzutelor. Cam de la atari „întâmplări” a pornit suita de dialoguri cu Niculae Gheran. Nu am avut intenția realizării unei cărți de interviuri. Nici vorbă. Cartea s-a născut, ulterior, la presiunea/propunerea lui. Ceva de genul: Ei, dacă am început, acum haide să încheiem!... Ce să mai spun despre prietenia care ne leagă, trainică, imposibil de rupt de către indiferent „cine”. Niculae Gheran este un norocos al vieții, un monstru sacru. Astăzi încă nu are egal, pe românește, în proză și în istoria literară. La urma urmei, tetralogia *Arta de a fi păgubaș* este curat istorie contemporană – socială, politică, juridică, îmbrăcată de gala literaturii naționale. Cele patru volume poartă titlurile: I – *Târgul Moșilor*, II – *Oameni și*

javre, III – *Îndărătul cortinei*, IV – *Bordel nou cu șteoarfe vechi*. Care o fi „bordelul”, cine or fi „șteoarfele”?... Cine sunt oamenii, care sunt javrele?... Musai se reclamă relecturări serioase, cu creionul în mână.

Virgil Rațiu, Gh. Crăciun, Nic Șerban în natură

– *Te-ai așezat de câțiva ani în capitala Ardealului. Nu mai inițiezi manifestări literare sau culturale, dar continui să fii un publicist activ. Ce impact asupra scrisului tău a avut și are această mutare în Cluj?*

– Nu sunt chiar atât de activ precum am fost. Între altele, scriu despre revistele literare, de artă, culturale. Astea, deoarece îmi face plăcere să citesc opiniile și analizele confrăților, comentariile altora de orice factură. Pot afirma în acest sens, că am program. Cronicile pe care le creionez îmi satisfac spiritul, îmi produc bucurie și-mi stârnesc curiozitatea. Mutarea la Cluj, ca persoană în retragere, cum se spune în Americi, împreună cu soția, a fost de neocolit, se impunea. Fiul meu Vlad cu familia sa locuiesc și muncesc aici, la Cluj, iar Aeroportul Avram Iancu este la doi pași. Este important acum aeroportul în viața noastră, de care ne folosim frecvent, ca să vizităm sau să fim vizitați de fiica noastră, Ruxandra, și nepoatele noastre. După cum nu am simțit niciodată că aș fi fost „bistrițean”, deși am locuit în Bistrița de la vârsta de cinci ani, tot astfel nu pot să spun în prezent că sunt „clujean”. Nu înțeleg acești termeni, mi se par banali, lipsiți de sens.

Note biobibliografice

Născut în 1951 în satul Sânmartinu de Câmpie, jud. Mureș. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Debut: *Atunci când te reîntorci acasă* (versuri), Editura Litera, București, 1976.

În 1988, apare romanul *Cărțile cu Alfonz* (Editura Dacia, Cluj-Napoca); în 2005, ediția a 2-a, adăugită, revăzută (Editura Paralela 45, Pitești; prefață de Ion Bogdan Lefter; director editură: Călin Vlasie).

După 1990, a publicat cărți pentru copii:

Carte de bucate necolorate (Editura Clusium, 1996 – scrisă în 1985, cu desene de Răzvan Tenie-Brădean – Premiul USR, Filiala Cluj/1997); în 2020, ediția a 2-a, revăzută, cu desene de Laura Poantă (Editura Limes, Cluj-Napoca);

Carte de rugăciunițe (Editura Emia, Deva, 2009, cu desene de Marcel Lupșe – Premiul USR, Filiala Cluj/2010; ediția a 2-a, revăzută, la Editura Charmides, Bistrița, 2016),

Cartea cu Alfonzel conectat la Internet (Editura Emia, Deva, 2000 – ediție bilingvă, traducere în limba engleză: Zoia Onița).

A publicat proză scurtă:

Cartea persoanelor (Editura Limes, Cluj-Napoca, 2005; director editură: Mircea Petean),

Profetul de la Duba (Editura TipoMoldova, Iași, 2013);

Cartea cu politice – volum de opinii politice (Editura Aletheia, Bistrița, 2000);

Schițe poemadice. Lungi, scurte, foarte scurte, linii – proză, poeme, schițe apoftegmatice (Editura Limes, Cluj-Napoca, 2019).

De asemenea, volumul de dialoguri cu *Niculae Gheran, La spartul târgului. Interviu*

și 75 de dedicații de la Arghezi la Zub (Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2020; director editură George Vasile Dâncu – ediție îngrijită de Rodica Lăzărescu).

A îngrijit următoarele ediții/cărți:

Deliu Iulian Bălan, *Frate de cruce sau K-1942* (memorii din detenție, postdetenție, documente, poeme), Ed. Aletheia, Bistrița, 2002;

Virgil Săcărea, *Somnoroiu și Somnoroaia* (proză pentru copii), Ed. Aletheia, Bistrița, 2002; Constantin Brâncuși,

206 dodii (aforisme, maxime, cugetări, vorbe), Ed. Aletheia, Bistrița, 2002.

Este directorul Editurii Aletheia din Bistrița.

Copii schimbate

Iacob NAROȘ

Scăpați momentan de obsesiile prelungite ale pandemiei și intrați cu dreptul în plină vară, cu toții simțim nevoia să schimbăm și noi registre de comunicare parcă înțepenite de prea multă vreme și să intrăm într-o binevenită relaxare, mult așteptată și dorită tot atât de intens. Un asemenea prilej îl aduce și cartea de față ce cuprinde parodiile lui Lucian Perța, publicate de-a lungul anilor, în revista bistrițeană *Mișcarea literară*, perioada (2004-2020).

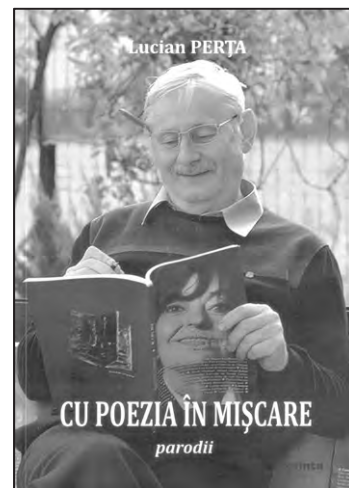
În prefața intitulată, *Poetul-știe-tot și parodiile bistrițene*, Olimpiu Nușfelean subliniază că poeții parodici au neapărat talent, astfel că apare o nouă creație literară, ca atare, inefabilul este respectat, dar este atacată recuzita. Despre Lucian Perța aflăm că are la activ sute de asemenea parodii (vezi *Panorama poeziei românești de la origini până în prezent*, 2006), începând cu Dosoftei, după care prefațatorul argumentează cu exemple din creația lui Miron Costin, Ienăchiță Văcărescu, George Coșbuc, Lucian Valea, Nichita Stănescu, Adrian Popescu, Ion Mureșan, Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu, Mihai Eminescu, Ion Minulescu, Ion Barbu. Lui O. Nușfelean i se pare interesantă modalitatea prin care L. Perța își construiește antologiile (pe zone geografice, pe provincii literare (vezi maramureșenii, postmoderniștii, ucrainenii, cei din Sălaj) sau unii care cântă anotimpurile).

În cartea de față – *Cu POEZIA în MIȘCARE (parodii)*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2021 – sunt prezenți poeții publicați în *Mișcarea literară*, Bistrița, de peste tot din țară, inclusiv din județ, astfel că sunt amintiți și comentați următorii: Aurel Rău (*Psihoterapie*), Viorel Mureșan (*Trompeta agonică*), Marcel Mureșeanu (*Cu nimeni pe nimeni călcând*), Leo Butnaru (*Topcapî*), Ioan Pinteș (*Neanderthal*), Nicolae Anton (*Cântece de*

sinucigaș Psalm x), Gh. Grigurcu, Lucian Valea (*Ți-aduci aminte*), Olimpiu Nușfelean (*Lecția de română*), Cezar Ivănescu (*Ecpyrosis*), Andrei Moldovan, pseudonim Tudorica Bindea (*Cântec*), Liviu Ioan Stoiciu (*Toate îmi merg prost*), Horia Bădescu (ronset), Menuț Maximilian (*Nu ne mai spunem nimic*), George Vulturescu (*Brutalitatea negrului*), Adrian Popescu (*Luminiș*), Vasile Dâncu (*Cântec*), Aurel Pantea (*Poemul*), Valeriu Stancu (*Poem de întomnare*), Ion Horea (*Destin*).

Prefațatorul, el însuși poet, ne recomandă o listă de cel puțin alți cincizeci de poeți pe care i-ar comenta, plus câțiva străini (Gaál Aron, Spyros Kokkinakis și Gerard Blue), dar, din varii cauze, în principal spațiul, ne lasă pe noi, cititorii, să descoperim, în rândul celor enumerați, noi valențe și trăiri estetice de vârf. În încheierea prezentării, îl caracterizează pe Lucian Perța ca „poetul-știe-tot”, o figură aparte în literatura noastră. Așadar, să amintim din lista recomandată și alte exemple, mai precis, câte un fragment semnificativ din partea parodiată, de regulă, finalul:

Ruxandra Cesereanu, *Ora de ceai* – partea parodică: „Astăzi ca femeie-profesor, nici timp de-un ceai nu mai ai/ iar pe vremea lui Șirato femeile doar stăteau și beau ceai.” (după tabloul lui Șirato, „Femeie în fotoliu”); Doina Cetea, *Cuibul cu mere* (după tabloul lui Octav Băncilă, „Coș cu mere”) – „Ca să nu

În vitrină

avem probleme/ de sănătate,/ eu zic să le mâncăm ca la regim,/ Adică bine uscate/ și de-atunci tot ronțăim!"; Ion Cristofor, *La solz de pește*: „Recitam franțuzește/ Și cântam la solz de pește/ Astăzi, la primăria din Cluj, alta e treaba/ puțini știu franceză și cântă degeaba.”; Virgil Mihaiu, *Lângă cumișenie de fată de Grigorescu pictată* – după tabloul lui Grigorescu „Cap de fată” – „Vai de săracii tați/ care fete au!"; Valeriu Stancu, *Poem de întomnare*: „dar va trece toamna/ iarna o să vină,/ Plec din Iași la țară și-o să scriu, să scriu!...”; Ștefan Damian, *De tinerețe* – „de obicei trist./ Era socialism/ el era student/ și echinoxist.”; Monica Rohan, *Așa se schimbă lucrurile* – „Așa se schimbă lucrurile/ dar inima-mi spune/ că-n peisajul literar românesc/ negrul este preponderent.”; Ion Urcan, *De veghe* – „Vreau să rămân aici la grup școlar/ profesor plin de har, predând română,/ și muza-aș vrea cu mine să rămână/ de veghe-n mediul acesta literar.”; Vasile Dâncu, *Cântec* – „Să-nveți de la albine/ cum trebuie să fii,/ deprinzi ce-i rău și bine/ș-apoi te-apuci să scrii.”; Vasile Muste, *Și astfel nu voi mai iubi* – „Și astfel nu voi mai iubi/ Eu am știut totdeauna pe mâinile/ cui să las poezia la editură,/ dar dac-am greșit pentru tine să-mi spui/ tu, cititor, iubitor de cultură/ și n-o să-mi mai dau poezia oricui!”, Nicolae Băciuț, *Duminica acasă* – „O mulțime de critici,/ ce mi-au aruncat mănuaș/ așteaptă să fie invitați la masă/ și să le deschid ușa.”; Nicolae Silade, *Zăpezile de la Stâna de Vale (III)* – „Iubirea nu bate la ușă, sau când bate, bate cel mult de două ori. Alo, doriți zăpadă? Mergeți d-lor la Stâna de Vale./ Acolo până și fulgii de nea îmi fac într-o mișcare literară cale/ spre noi și tot omul de zăpadă făcut, devine asemenea

vouă, cult!"; Maria Olteanu, *Acasă* – „Astăzi, nici acasă când sunt/ nu am cu cine face conversație, firesc/ Și decât să vorbesc în vânt, mai bine cu cerul vorbesc.”; Ovidiu Pojar, *Insomnie 2* – „Chiar dac-aș vrea să mă întorc acasă/ N-am timp, tu, cititor, bine-i să știi,/ Mișcarea literară nu mă lasă,/ Îmi cere versuri, și-mi dă insomnii!"; Aurel Pantea, *Poemul* – „Poemul se scrie de obicei, cu plăcere,/ cu pix negru pe neagră hârtie/ și mai ales, dacă după el i se dă de știre/ lui Lucian Perța pentru a fi parodiat!"; Letiția Ilea, *Multe lucruri* – „dar cel mai greu dintre toate,/ o spun cu toată conștiința,/ fie ce-o fi,/ e acela de-a-l citi pe Lucian Perța/ și de a nu zâmbi!"; Flavia Teoc, *Duminică* – „După ora zece contemplan/ ce-am scris și nu mai scriu deloc/ da, deloc, deloc, deloc!” Parodiile sunt copii schimbate ale originalelor.

Așadar, Lucian Perța, poet la rândul lui, a cochetat cu parodiile încă de prin 1997, cu volumul intitulat *Parodii*, urmat de *Rondeluri implementate* (2000), *Cușitul ca o mască* (2002), *Panarama poeziei românești de la origini până în prezent* (2006); *Poezia și parodia anotimpurilor* (2009), „*Cătu-i Maramureșu/ Nu-i poet ca eu și tu*”. *Poeți maramureșeni din primul deceniu al secolului XXI* (2010); *Vizita de dimineață* (2011) etc.

Gheorghe Grigurcu surprinde sintetic, în câteva rânduri, personalitatea complexă a acestuia: „Lucian Perța are harul de parodist, e, indiscutabil, prezent de altminteri la modul copios în revistele literare. De remarcat un bun simț care-l împiedică să alunece în trivialitate făcând ca stihurile hazlii să păstreze cu o discretă referență, răsfrângerea originalului reprodus de fiecare dată spre a îngădui comparația.”

Liviu Mocan

Poezia – rouă a sufletului

Ion Radu ZĂGREANU

„Teofil Răchițeanu a făcut din Cetatea Apusenilor un topos identitar, de incontestabilă specificitate, al liricii sale.” (Zenovie Cârlegea)

Până în anul 2018, poetul Teofil Răchițeanu a publicat 28 de volume. Majoritatea lor conțin poezii. Poezia a devenit pentru Teofil Răchițeanu o permanentă „stare de asediu” a existenței lui, așa cum reiese și din poemul *Picătura deșartă a gloriei*, poem care dă numele volumului apărut la Editura Limes, 2020: „Stihuri, stihuri, stihuri/ La orice oră din zi și din noapte”.

Poezia este definită în poemul citat „Rouă a sufletului/ Sânge al lui –.../ Risipă de sineși”. Răsplata arderii întru poezie este doar posibila „Picătură/ Deșartă/ A gloriei...”.

Volumul *Picătura deșartă a gloriei* a apărut în ediție bilingvă, traducerea în limba italiană (*La vana goccia della gloria*) fiind făcută de Livia Mărcan.

În prima parte a volumului, un ciclu de poezii prezintă mediul familial, casa copilăriei, părinții, frații, străbunii etc. Tonalitățile sunt elegiace, vezi *Elegie pentru casa noastră*. Din casa „suptă de pământ” a rămas doar „stâlpul... crestat”, cu semne care arătau „cu cât am crescut unul/ Mai mult decât altul...”. Tatăl „sparge” numele noului-născut „la-ntîiul scâncet,” (*Zece frați*), sora poetului (*Sora mea*) returnează, când moare, naturii frumusețile pe care le-a împrumutat de la aceasta. Amintirea mamei, admiratoare a plopilor, este potențată de tremurul frunzelor de plop (*O cerșesc numai plopilor*). Fratele (*Fratele meu*) îngropat într-un eden mioritic se contopește cu natura, ca în poezia *Vara* a lui George Coșbuc. Mormântul lui „s-a-nchis peste el.../ Cu iarbă și floare”. „Leagănul” este sinonim cu vârsta copilăriei: „Și-mi pare că însăși copilăria e-n el”. „Bătrânii din

Dealul Rășinarilor”, uitați de copiii „streinați”, pleacă pe neștiute, ca în poezia *De-a v-ați ascunselea* a lui Tudor Arghezi:

„Ca și cum s-ar duce.../ După un ol cu apă și ar uita să se mai întoarcă...”. „Gorunul” blagian este înlocuit cu un fag, la umbra căruia poetul ar vrea a-și „toarce veșnicia” (*Îmi torc veșnicia*). Trecerea dealului (*Dealul acela*) de către membrii familiei înseamnă un drum spre sfârșit.

În „Cuvânt înainte”, Zenovie Cârlegea semnalează că Teofil Răchițeanu „a făcut din Cetatea Apusenilor un topos identitar, de incontestabilă specificitate, al liricii sale”, fapt evident și în acest volum: „În Munți de Apus.../ Cîntecul greierului –/ Firul de veșnicie”, .../ țese/ Tăcerea” (*Cîntecul greierului*).

Ciclul *Undine* conține poezii de dragoste. Poetul

pendulează între „ritmuri imnice” și „litanii” (Zenovie Cârlegea). Iubirea este o predestinare (*De la începutul lumii*), persoana iubitei este unică. „Răsărit al meu și amurg” (*III. Lumină neînserată*); „Inima mea numai pe ea o murmură,/ Ochiul meu numai pe ea o lacrimă,” (*V. Inima mea numai pe ea o murmură*). Interesantă este verbalizarea aici a substan-

În oglinda lecturii

tivului: „pe ea o lacrimă”. Uneori poetul este nichitstănescian: „Pe buzele mele/ Se naște ea, uneori,/ Ca o mistică floare...” (VI. *Cum cenușile fluturilor*). Ecouri eminesciene („Ce suflet trist...”) întâlnim în poemul *Tristețe pe dealuri toamna*: „Lăsată mie de străbuni/ Să o sporesc”.

Timpul, viața, moartea, divinitatea sunt alte teme întâlnite în acest volum. Timpul este pentru poet insuficient „Pentru a trăi,/ Pentru a iubi, Pentru a muri.” (*Niciodată Timpul*). Viața, o călătorie, raportată la scopul pentru care am fost creați este o veșnicie, dar raportată la durata ei obișnuită este o clipă: „Mă strecor lin cu Veșnicia prin Clipă” (*Călătoria*). Încă de la debutul vieții se „naște/ În fiecare din noi... Dumnezeu... și Moartea” (*Cînd ne naștem*), doar „moartea Morții” nu se întâmplă.

Însingurarea, uneori bacoviană (*Iarăși Noiembrie, Angoasantul Noiembrie*), se combină cu tristețea neînțeleasă, sesizată doar de Dumnezeu. (*Umbra umbrei mele sta*). Gândul poetului leagă însingurarea lui de „pustietatea” stelelor îndepărtate. (*Atît de departe, voi, stelelor!*). O stare de Apocalipsă argheziană este bine conturată în poezia *Toți și toate au murit*: „Nimeni pe nimeni la nimic nu cheamă,.../ Toți și toate de peste tot au murit”.

Parafrazând pe marginea poeziei *Marea Piramidă*, aceasta fiind „Strigătul cel din urmă,/ Împietrit,/ Al Faraonului”, am putea afirma că poezia lui Teofil Răchițeanu este „strigătul” îmbrăcat în cuvinte al poetului, în așteptarea „picăturii deșerte”, „a gloriei” antume sau postume.

Tudor Frâncu, Mr. Gessler

Everestul etern

Daniel MARIS

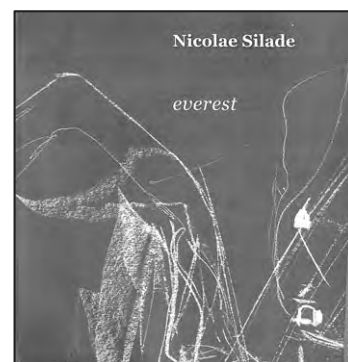

Și viața și poezia, acesta este *everest* (Ed. Brumar, Timișoara 2020), recentul volum al lui Nicolae Silade. Poemele sale, pendulări sporadice deasupra unui vis ce îl ajută să ia cunoștință de sine și dialectica echilibrului dintre o nostalgie eliberatoare și spectacolul nonconformist al pustiuului existențial în care nu este deloc un simplu spectator ci și un purtător de suferință. Nu doar amintirea unui paradis pierdut prin păcatul trecerii ci și prezentul ireversibil care-și inventează reperele este resimțit dureros: „să simți că nu-i pasă nimănui de tine dacă nici lui Dumnezeu nu-i pasă/ să simți singurătatea ca pe o cămașă de forță ca pe o răstignire pe cruce/ ca pe o înviere să privești pe geamul bucătăriei tale și să te imaginezi/ într-un restaurant de lux să refuzi mîncarea pe care ți-o pun înainte/ cele șapte chelnerițe blonde șatene brunete negrese mulatre să declini oferta celor șapte...” Cam așa curg grimasele poetice, niște spectacole de marionete, calcinate în materialul vâscos al unei verve terifiante pe alocuri... Febrilitatea aceasta cu rădăcini în disperarea unei civilizații străfulgerate de lumina rugului, până la un punct destul de blazată, conferă memoriei o rarefiere și o aderență la exploziile viziunilor entropice, raportate la o anume agitație a instinctului. Cu aceea agilitate pe care ți-o dă experiența și o înclinație de contrabalansare a unor emoții profunde reduse la esențele subtile ale conștiinței de sine apar primele simptome ale perisabilității ființei și nucleului său de gravitație: „de zăpadă un dangăt de clopot cheamă la liturghie prea multe religii/ prea puțină credință să treci dintr-un paradis în altul asta e nașterea nașterea/ din nou când troienit de întelepciune te întrebi ce e viața/

aici unde ninge ca în povești aici unde poveștile sunt adevărate e bine/ înăuntru dar parcă mai frumos e afară și poate că totuși ar trebui să mă /nasc pe mine însumi din mine”.

Dată fiind gravitatea relației dintre eul liric și eul obiectiv, descoperirea contururilor aburoase ale materiei și a instinctului vital de existență îmbracă un aspect particular ori de câte ori livrescul încearcă să se reconstituie în sfera mitului timpului reînviat și himerei acestui ideal. Din spațiul acestor cercuri concentrice proiectarea unor experiențe succesive, peste o ordine naturală, devine pe alocuri o încercare de revelare a sacrului în profan prin adâncirea meditației și fascinația unui eden al iubirii, dincolo de ritualurile năruirilor interioare: „din balcon am zărit o femeie goală pe plajă. și mi-am/ amintit de eva. și mi-am zis că lumea începe cu ea. lumea/ dragostei. celelalte lumi sunt doar închipuire. maya. nirvana/ e dragostea. fără ea totul sfârșește./ îndrăgostește-mă, doamne, îndrăgostește-mă!/ când a făcut Dumnezeu cerurile și pământul. când a zis să fie/ lumină și s-a făcut lumină. atunci te-am zărit prima oară. în lumina/ lui Dumnezeu te-am simțit. o, dragoste! cum să te mărturisesc dacă/ cuvintele nu pot fi spuse decât în timp. iar timpul începe și sfârșește/ în dragoste. într-o dragoste mare. o, dragoste! o, mare!”.

Recurența transcenderii limitelor nu pare a avea efecte coagulante asupra recuperării trăirii autentice, a conștiinței privirii dincolo de invazia fondului existențial obscur.

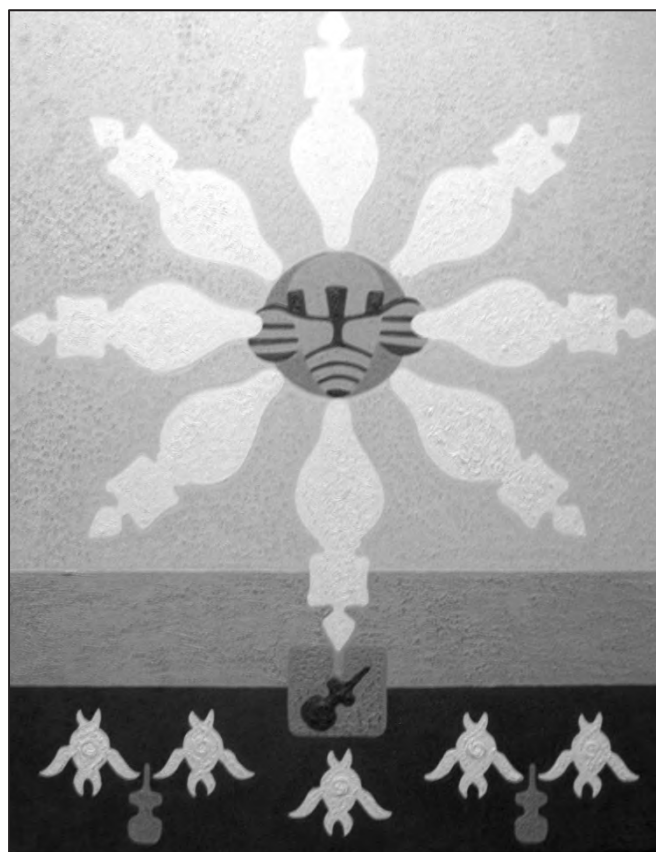

O rezolvare a antinomiilor pare a-ți avea punctul de echilibru între ispita cotidianului banal și frivol și seducția fantasticului, a miraculosului. Din această utopie a lumii, de pe adevăratul Everest al absolutului, poetul deslușește vehiculul ce poate da sens germinației cosmice și dizolvării senine în originar, Cuvântul: „mi-am trimis cuvintele la mare depărtare în spațiu și timp/ le-am binecuvântat și le-am zis:/ creșteți înmulțiți-vă și umpleți pământul/ luați chipul meu numele meu/ și suflare din suflarea mea/ stăpâniți peste toți aceia care vor să vă stăpânească/ ascultați de toți aceia care vor să v-asculte/

mi-am trimis cuvintele la mare depărtare în spațiu și timp/ creșteți înmulțiți-vă și umpleți pământul le-am zis”.

Fixarea efemerului în veșnicie, un front ce rămâne deschis celor ce nu vor să-și piardă memoria. Poate fi așadar Everestul poetului, eterna sa geneză, cuvântul și iubirea? Nicolae Silade susține că da: „mor cu fiecare om care moare/ mă nasc cu fiecare om ce se naște/ nu va sfârși niciodată ce s-a născut din cuvânt/ nu va sfârși niciodată ce s-a născut din iubire”.

Eugen Barz, *Fântâna lui Iacob*, Iași, Editura Doxologia, 2020, 94 p.

Constantin Severin, *Text and Time*

Adăstări la izvorul Cuvântului

Iuliu-Marius MORARIU

Personalitate polivalentă și multiculturală a peisajului românesc și a celui iberic, părintele Eugen Barz (n. 20 noiembrie 1959 la Săliștea Nouă, județul Cluj), nu este doar un preot care are un palmares aparte ca anvergură sacerdotală (astăzi păstorește dinamica parohie de la Parla din vecinătatea Madridului, iar în trecut a fost multă vreme protopop al Călărașilor), ci și un scriitor cu o operă ce merită analizată. Între recentele isprăvi editoriale care-i poartă semnătura se numără și placheta lirică intitulată *Fântâna lui Iacob*, apărută la editura Doxologia din Iași în anul 2020.

Prefațată de către două nume cu greutate ale criticii contemporane, respectiv Adrian Popescu și Ion Holban, lucrarea vine să aducă un suflu nou în poezia de inspirație religioasă contemporană și să propună chei de lectură aparte. După cum ține să remarce prefațatorul în cuvântul înainte:

„Eugen Barz a pătruns în lumea literaturii contemporane, scriind din unghiul unui observator al concretului ridicat la rang de simbol creștin, nu pornind de la textul biblic, ci ajungând firesc la el, după un ocol prin cele văzute. Acesta mi se pare secretul lirismului său, cu, uneori, montaje suprarealiste, lirism vorbind nu despre o dezordine a lumii, ci despre o bogăție a celor ieșite din mâinile Creatorului”. (p. 9)¹.

La rândul lui, Ion Holban ține să plaseze scrisul său în raport de continuitate cu direcția trasată de autori precum Daniel Turcea și să-l plaseze în rândul scriitorilor de profunzime teologică, ce au totuși ceva de spus și laicului:

„În contextul poeziei creștine de azi, prefațată de Daniel Turcea la sfârșitul anilor '70 din secolul trecut, cu volumul *Epifania*, Eugen Barz caută o formulă originală; el iese

din litanie, tropar, cuvânt de amvon, elegie (în înțelesul grec al termenului, unde elegia înseamnă „prohod”, cântec de înmormântare), pentru a asuma rugăciunea șoptită în singurătate 90 și epifania Sa, în chiar primul poem al cărții”. (p. 89-90).

Lectura textelor cuprinse în plăcut întocmita plachetă de versuri vin să confirme că laudele celor două nume grele ale literaturii contemporane n-au fost nici gratuite, nici în van. Poeme precum

Binecuvântare vin să definească misiunea sacerdotală a celui care mănuieste condeiul, vorbind despre ea într-un limbaj care, în ciuda dezingambatului ce-l definește, nu este totuși unul desacralizat:

„Mereu am știut
că degetele dreptei mele
au fost făcute
în zi de sărbătoare,
cu ele fac și desfac
semne de binecuvântare,
pe care le înmulțesc.
Cu ele înalț jertfe
care coboară între voi
împărțind bucurii,
cu ele ridic potirul
să luați veșnicia.
Când le împreunez la rugăciune,
îmbracă nume de sfinți
știuți și neștiuți,
să ne transformăm

în nuntași veșnici
lângă bucatele Martei,
fii ai Mariei
născuți din speranță” (p. 14).

Poeme cu motiv nupțial, precum *Nunta*, nu vin să reitereze într-o manieră ternă texte scripturistice din cărți precum *Cântarea Cântărilor*, nici să se piardă în redundanțe inutile, ori în elucubrații din care erotismul să-și reliefeze chipul concupiscent. Dimpotrivă, virtutea vechilor ahei transpare parcă, încreștinată, ce-i drept, din lectura celor spuse de el:

„Cu fiecare psalm rostit
strivesc păcatul,
mă umplu de tine,
cea îmbrăcată
în rochie de mireasă.
Mă aștepti la capătul
unui vers
cu brațele întinse,
sar de pe un picior pe altul,
ca un copil.
Ne învăluim în aureola
sfinților bizantini,
tu plângi din icoană:
„Pahar mântuirii voi lua
și numele Domnului voi chema”. (p. 22).

Formidabil este și modul în care poetul știe să-și prezinte tresăltările inimii în versuri. Vorbește despre Dumnezeu în rugăciuni care ar trebui să fie nu doar model cultului, ci și creștinului și vieții lui particulare. Departe de artificialul pe care uneori, uzul excesiv al metaforei, îl poate induce unui text cu astfel de valențe, rugăciunile lui vin să vorbească despre delicatețea unui suflet care-și definește și ostoaie sensibilitatea pătrunzând Taina Nepătrunsului ascuns:

„Mi se face dor de metafore
clandestine, Doamne,
prea m-am umplut
de dulceața necoapte,
de aceea Te caut
în toate visele.
Aș așeza în ele inimi
și oameni
și cărți curgătoare
ca Dunărea la vărsare.
Aș sta zilnic

la masa rugăciunii
cu umbra Ta deasupra,
să Îți pătrund taina
și aroma,
poate chiar numele,
ca o ploaie”. (p. 29).

Și pentru că relația cu divinitatea are o dinamică aparte, părintele Barz știe să invite cititorul și la anumite dialoguri în care, cel puțin în aparență, revolta vine să-i dea glas ofurilor interioare. Dar ceea ce îi reproșează dânsul lui Dumnezeu nu e legat de banalități mundane, ci de intensitatea trăirii în Duhul și a cunoașterii divinului ca prezență inexprimabilă. Iată ce spune dânsul în *Metamorfoză*:

„Doamne, de ce nu mi-ai prins
până acum gândul,
în retina heruvimilor
cuminți?
De ce privirea lor s-a lipit doar acum
de fruntea mea,
ca sărutul cel cald?
De ce nu mi-ai cuprins până acum
rugăciunea
în întrebările toate?
De ce doar acum
îți văd mâinile
în florile sfinților din veșnicie?
A trebuit să mă hrănesc
mai întâi cu Trupul Tău,
să devii hrană cuvintelor mele
în imn,
să vărs clepsidra veșniciei întreagă,
spre fericirea-împreună”. (p. 82)

Prin astfel de poeme, părintele Eugen Barz reușește în *Fântâna lui Iacov* să arate că limbajul de lemn, atât de des invocat de cei care vin să critice teologia și pe reprezentanții ei, generalizând de cele mai multe ori, nu-i este propriu. De la înălțimea celor peste șase decenii de viață, Preacucernicia sa știe să privească în sus, conștient fiind că de-acolo, ca printr-o lentilă ce dă claritate și precizie, poate vedea și dedesubturile într-o lumină aparte. De aceea, se cuvine felicitat și admirat. Să-i facă Domnul parte de cât mai multă inspirație și de o puzderie de cititori care să-l iubească și să-l înțeleagă!

Flori de lut

Adrian POPESCU

„Românul s-a născut poet” și „Viața mea e un roman” sunt cele mai trainice sintagme din mentalul poporului nostru. Poezia făcută de români poate să însemne Eminescu, Alecsandri, Coșbuc, Ion Pillat sau Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Mircea Cărtărescu, sau Ion Mureșan. Dar și poezia antilirică postmodernă. Când totul e poezie, nimic nu e poezie, îți vine să parafrizezi un vers, din anii șaptezeci, al lui Adrian Păunescu. Cine stabilește cantitatea și intensitatea, mai ales, de poezie adevărată dintr-un text? Critica literară și cititorii, uneori aflați în conflict. Cum să interpretezi textele unui iubitor de poezie ca Romulus Moldovan, din volumul *Flori de lut* (Ed. Ecou Transilvan) unde să-l plasezi valoric? În ce familie de poeți? Nu știu. Oricum, evoluția sa, de la stadiul celui care utiliza rime naive și tocite istoric, avansând imagini idilic-paseiste la actualele sale compuneri postmoderne, de un prozaism voit al vremii noastre, din recenta culegere *Flori de lut*, o pot certifica.

Da, acum avem texte mai coerente, închegate, de un antilirism evident, după moda zilelor noastre, texte care-și caută lectorul contemporan. L-a găsit? Printre membrii cenaclului „Octavian Goga”, ai cenaclului Universității Babeș Bolyai, printre cititori afini ai altor publicații similare, printre prieteni, da. Eu, unul i-am citit vreme de un an tot ce îmi aducea scris la „cald”, apoi îi dădeam, așa cum mă pricepeam, ca un om mai bătrân în meserie, sfaturile necesare. Mai departe, Romulus Moldovan trebuie să se descurce singur. Cititorii vor aprecia singuri cum reușește să transmită el emoțiile, stările sufletești pe care le încearcă autorul. Eu, meditănd la cuvintele unui poet francez, mă simt încurcat aflând de la acesta, trăitor în urma cu un secol

și ceva „că poezia se face cu cuvinte, nu cu emoții”. Deci, emoțiile noastre, ale mele, ale tale, să nu însemne mare lucru pentru ceilalți, numai pentru noi, care le trăim? Ce se face bietul autor atunci? Dacă are doar cuvinte puține și emoții mari? Se descurcă el, dacă are talent, primit de Sus. Bacovia a reușit să devină un poet modern exemplar cu un bagaj sumar de vocabule, nici acelea prea poeticești, dimpotrivă. Poate și autorul *Florilor de lut* să tenteze această postmodernă elementaritate poetică? O probează cumva această culegere.

Nu îmi pot da seama de ce scrie cu tenacitate Romulus Moldovan. Din surplus emoțional, din jubilație, din nostalgie, din plăcerea de a sta noaptea aplecat deasupra foilor albe, căutând să-și închidă sentimentele în rama strofelor? Pentru mine este o enigmă cazul său, Romulus Moldovan este un om de omenie, cum îl recomandă mulți cunoscuți, a fost colonel de pompieri, este corist în corul unei formații corale clujene respectate, este membru a două cenacluri literare tot clujene, al cadrelor didactice, respectiv al Universității Babeș Bolyai și cum vedem compune cu entuziasm și crede în ceea ce scrie, ca un adolescent aflat la prima sa iubire. Eu îi urez noroc și mai ales să-și păstreze credința în puterea miraculoasă a poeziei.

**O carte în două
comentarii critice**

„Prin nori de certitudini”

Ion MUREȘAN

Îmi plac cărțile de poezie care au un desen interior. Sigur, asta înseamnă că și poetul are în capul lui un desen al lumii. *Flori de lut* are desen, iar Romulus Moldovan îl vede și așa se face că între haos și cosmos alege cosmosul. Are el un har rezervat poezilor adevărați, harul de a vedea nevăzutul. Astfel poetul are revelația că există Cineva deasupra noastră, o prezență copleșitoare. Iar dacă ai avut revelația aceasta, e evident că vei crede în inspirația venită de sus, ca și cum cuvintele tale „ar aparține altuia”, iar brațele artistului nu ar fi decât prelungiri ale aripilor îngerului. Căci numai un inspirat poate vedea (și descrie) zborul sufletului pe deasupra clădirilor spre lumea de dincolo și înapoi, ori „priponit în timp ca o mârtoagă la pășunat pe pajiște”, norii cuvintelor, ori cuvintele

nerostite atârând cu capul în jos ca o colonie de lileci, liniștea înghețată, fructe de aer, privirile ca niște „ramuri lungi”, gândurile înghesuite în creier „ca oile în strunga ciobanilor când le atacă lupii” etc.

Titlul, *Flori de lut*, este fără îndoială o metaforă pentru condiția omului, a miracolului „gândirii printre oase”, căci, de altfel, cartea are ceva dintr-un basm al descoperirii, cu uimire, a lumii de către un copil. Nu e de mirare că pentru Romulus Moldovan poezia înseamnă o eliberare din chingile realului și raționalului, căci poemele, zice poetul nostru, zboară cu aripi grele „prin nori de certitudini”.

În ce mă privește, am certitudinea că *Flori de lut* este o foarte frumoasă carte de poezie.

Diana Oancea-Morar, *Biting the shadow*

Un altfel de roman despre comunism: *Bureți de fag* de Mihai Duțescu

Andreea ZAVICSA

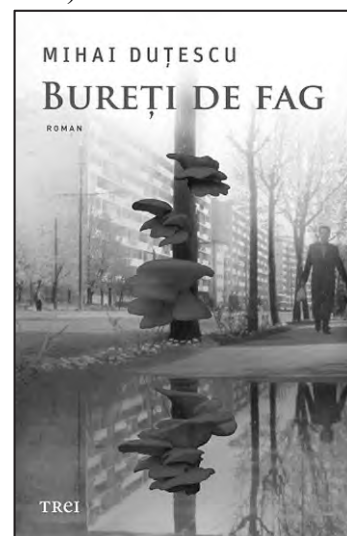
Pe coperta a IV-a, Adrian Schiop consemna reușita volumului *Bureți de fag* în următorii termeni: „În ce mă privește, am certitudinea că în sfârșit am dat peste cartea aia ALTFEL despre comunism, cu o perspectivă de bun-simț, fără volute pioase sau chestionări tragice (...).” Afirmația lui Schiop este îndreptățită, dacă aruncăm o privire asupra peisajului literar românesc contemporan. Aproape toate volumele apărute pe piață după '89 care tematizează comunismul construiesc perspective contradictorii și povești aflate în extreme. Fie întâlnim romane despre suferințele femeii din România în urma decretului 770, despre teroare, foamete, frig și frică, fie despre personaje aflate de cealaltă parte a baricadei, adică ofițeri de securitate sau simpli informatori, nomenclaturiști, milițieni etc., așa cum ilustrase, printre altele, Ruxandra Cesereanu în *Un singur cer deasupra lor*, volum care alterna cele două atitudini privitoare la comunism în scurte povestiri individuale. Sigur că, într-o nișă literară deja suprasaturată de astfel de romane, se simțea nevoia de un volum care să facă referire la ceea ce a trăit românul obișnuit în comunism, adică acela care nu accepta regimul în mod fundamental, ci pur și simplu rămânea indiferent la ce se petrecea la nivel înalt, găsind modalități de a se descurca indiferent de condiții și apreciind, totodată, părțile bune pe care le putea identifica în programul comunist: șansa la educație gratuită, așa cum era ea, siguranța unui loc de muncă, primirea unei locuințe la oraș etc.

În *Istoria literaturii române contemporane: 1990-2020*, Mihai Iovănel își manifesta regretul de a nu fi întâlnit până la acea dată un astfel de volum, explicând și ceea ce nu a funcționat în cazul romanelor deja apărute: „Poate cel mai important eșec al literaturii postcomuniste poate fi evidențiat prin neputința de a da un convingător «roman al

comunismului românesc», așa cum solicită critica în numeroase rânduri.” (Mihai Iovănel, *Istoria literaturii române contemporane: 1990-2020*, 2021, p. 291). Iovănel este de părere că nereușita unui astfel de proiect literar în sfera prozei de după '89 constă în faptul că „[...] aceste romane nu au îndrăznit să meargă împotriva orizontului de așteptare anticomunist în care s-au ivit: în loc să disloce habititudini interpretative, romanul anticomunist n-a făcut decât să le confirme” (*Idem*) și, mai ales, în faptul că „Din romanul anticomunist lipsește materialitatea, lumea lui este populată doar de fanteze” (*Idem*).

De aceea, cu atât mai mult, volumul lui Mihai Duțescu apare ca o gură de aer proaspăt în câmpul literar românesc. Personajele lui ilustrează concepția românului simplu, care acceptă situația națională, fără să se revolte prea mult, reușind să se descurce după propriile posibilități, atât în timpul comunismului, cât și în perioada de tranziție. Romanul atinge performanța, cu alte cuvinte, de a nu impune o părere fermă asupra regimului, de a nu se situa în categoria volumelor care elogiază sau, din contră, condamnă comunismul în esența lui. Personajele sunt credibile, desprinse din masa românilor de rând, nici intelectuali, dar nici naivi, oameni care, mai presus de orice, își doresc o viață simplă, liniștită, indiferent de politica țării sau de liderii de la putere.

Deși schițează o poveste simplă, plauzibilă și, pe alocuri, inspirată din propria

viață, autorul nu exclude momentele de profunzime, pe care le introduce în momentele-cheie ale romanului. Protagonistul este Radu Popescu, originar de prin zona Olteniei, care ajunge să studieze la Politehnică, la București, devenind mai apoi subinginer în Biroul de Furnizare al IREB, se însoară cu o colegă de liceu, Angela, asistentă medicală, și apoi își trăiește viața avându-l în grijă pe Vlad, unicul copil. Anii sunt '70-'80, mâncarea este raționalizată, pentru o Dacie sau un televizor populația stă luni în șir pe liste de așteptare, printre colegii de serviciu se infiltrează informatori ai Securității care încearcă să-i racoleze și pe alții etc. Despre toate aceste aspecte se amintește doar în treacăt, sunt lucruri bine cunoscute, despre care s-a scris suficient, iar intenția autorului nu este de a insista o dată în plus asupra lor, de a accentua nedreptatea și situația de criză cu care se confrunta țara la acel moment, ci de a arăta modul în care personajele sale se descurcă, fără să își pună prea multe întrebări sau să se răzvrătească. Pur și simplu acceptă situația așa cum este și acționează în consecință. Se împrietenesc cu gestionara de la alimentară, Geta Urloiu, pe care o iau cu ei în concedii și, în schimb, primesc „cafea naturală, portocale, cacao: avea întotdeauna partea lui, pusă deoparte de Geta-cocheta – Geta-bruneta – Geta-vedeta, cum o alinta el” (Mihai Duțescu, *Burefi de fag*, 2021, p. 103), își cumpără o Dacie cu banii jos, primiți de la socrul mic, după Revoluție, la început de ani '90, fac și ei bișniță, cum au observat că se practică „(...) unde sub comunism bișnița fusese privilegiul câtorva norocoși, de data asta putea merge oricine în Turcia, în Bulgaria sau în Iugoslavia – ori în Ungaria sau la ruși – ca să-și rotunjească veniturile” (Mihai Duțescu, *op. cit.*, p. 130) și, cu banii puși deoparte, reușesc să își cumpere un teren la marginea Bucureștiului, într-o zonă rurală, unde au de gând să își ridice o casă.

În mai puțin de 200 de pagini, Mihai Duțescu schițează o cronică de familie tipic românească: tineri care își întemeiază la rândul lor o familie, au grijă de cei bătrâni, actuali bunici, până când, în cele din urmă îmbătrânesc, copiii se desprind încetîșor pentru a merge pe propriul drum, la facultate,

iar ei conștientizează că viața, cu micile ei bucurii, nu așteaptă pe nimeni. Pe scurt, situațiile de viață prezentate în volum nu sunt stridente, ci desprinse din banalul cotidian al românilor din comunism și postcomunism. Poate că tocmai din acest aspect decurg naturalețea și stabilitatea romanului, ale cărui secvențe-cheie atent narate, neieșite din comun, subliniază o dată în plus faptul că spectaculosul poate fi regăsit și în cele mai ordinare episoade ale vieții. De pildă, scena înmormântării lui Radu, capitol de sine stătător de altfel, este construită impecabil. Reacțiile necontrolate și disperate ale tinerei văduve, condoleanțele prezentate de rude mai îndepărtate sau de colegii de muncă, slujba superficială ținută de preot, coborârea în mormânt a lui Radu etc. sunt înregistrate de camera video a lui Vlad, care își manifestă doliul în formulă proprie: „(...) acolo unde unii văzuseră cinism și detașare, nu fusese decât interiorizare și doliu (...) știa că va reuși să treacă mai ușor peste momente ca cel de acum, în care tatăl său nu mai semăna cu nimic din ceea ce fusese, devenind o entitate din ce în ce mai îndepărtată și abstractă.” (Mihai Duțescu, *op. cit.*, p. 159).

Stilistic vorbind, romanul lui Mihai Duțescu nu induce schimbări esențiale de ordin narativ. Deseori, autorul întrebunțează stilul indirect liber, care permite suprapunerea vocii naratoriale peste cea a personajelor. Concis în numărul de pagini, dar dens în volumul de idei și episoade, fără stilizări excesive sau pretenții de reinventare a formulei narative contemporane, *Burefi de fag* cuprinde esențialul perioadei comuniste și postcomuniste de la noi, într-o manieră în care majoritatea volumelor apărute din '90 și până astăzi nu au reușit să o facă. Mihai Duțescu înțelege perfect mentalitatea individului nevoit să trăiască în dictatură și o transcrie fără să condamne sau să promoveze o atitudine sau alta. Pur și simplu surprinde traseul existențial al majorității populației din România ante și postdecembristă. Din punctul meu de vedere, literatura română contemporană despre comunism nu a cunoscut, până acum, o ipostaziere a vieții cotidiene românești din urmă cu 50 sau 30 de ani într-o formulă atât de simplă și, totodată, nepărtinitoare.

Un romancier talentat

Icu CRĂCIUN

S-au scris și se vor mai scrie istorii nemaicite sau nemaiauzite despre lunga perioadă comunistă, despre suferințele și deznădejțile acestui neam obidit și dezamăgit, aflat la cheremul unor derbedei tupești, ce-și ziceau activiști de partid, a căror propagandă subjugă și falsifica tot; zic și „dezamăgit”, fiindcă, iată, după 30 de ani de la evenimentele din decembrie 1989, adevărul umblă cu capul spart, iar ticălosul la patru ace. Nici azi nu se știe cine sunt vinovații pentru cei peste 1200 de morți, pentru mineriadele care ne-au întors, în istorie, cu zeci de ani în urmă sau pentru gazarea demonstranților pașnici din 10 august; cu alte cuvinte, autorii sunt necunoscuți, astfel că întrebările rămân inutile, fără răspuns.

Lumea uită de frica, frigul și foamea (sporturile noastre naționale) îndurate cu un stoicism incredibil, de ascultarea telefoanelor de către securiștii autoritari, de statul la cozi, cu noaptea-n cap, pentru pâine, cartofi și alte alimente, de aglomerația de la scările metroului, de cozile de la farmacii, de dărâmarea bisericilor, de orele întârziate ale trenurilor (nu-i vorbă, asta se întâmplă și astăzi), de aglomerația din autobuze, tramvaie sau troleibuze care circulau cum doreau mai cu seamă duminicile, de faptul că cea mai căutată și apetisantă mâncare era parizerul, că jumătate din telefoanele publice nu funcționau, că stăteam în beznă, iar noaptea riscai să te întâlnești cu șobolani iviți din subsolurile blocurilor, că se circula restricționat, în câte o duminică cu automobile cu numere fără soț, și-n alta cu soț, de lipsa hârtiei igienice, de faptul că la facultățile de filozofie și drept îți trebuia dosar la înscriere, că avorturile erau interzise ceea ce a dus la moartea a peste 10000 de femei, că oamenii erau obligați să lucreze și-n ziua de Paști, că bebelușilor din

maternități le lipsea laptele praf, dar și de blestemul de a-i avea vecini pe ruși. Mai mult, valorile sociale, istorice și culturale, relațiile interumane, până și vestimentația au fost înlocuite cu personaje goale și surrogate ieftine, asta neînsemnând că societatea a progresat, dimpotrivă, a regresat. Cum să progreseze dacă a fost construită pe ignoranță și demagogie, pe înăbușirea libertății, fiind intoxicată cu filmele chinezești și sovietice, iar sălile din casele de cultură erau pline de spectacole omagiale în cinstea viitorului Împușcat și a consoartei acestuia? Mai lipsea doar naționalizarea oxigenului, și acesta împărțit pe cartelă, „câte o butelie pentru fiecare”. De aici, și furia mocnită a personajului colectiv, forțat să muncească de Înviere: „Ne-ați răpit libertatea, ne-ați înfometat, ne-ați înfrigorat, ne-ați umilit. Ați brevetat acum și munca forțată de Paște, crezând că astfel ne veți risipi, că vom rămâne în noaptea Învierii în case. Ei bine, priviți-ne. Suntem aici. Mai mulți ca oricând. Și tot așa vor fi copiii și nepoții noștri, când praful va fi rămas din gloria trecătoare a stăpânilor voștri. Căci Dumnezeu nostru e nemuritor” scrie Bogdan Brătescu în romanul *21 de zile* (Editura Eikon, București, 2020).

Toate aceste experiențe, amintite mai la deal, le-au trăit protagoniștii, bine conturați, din acest recent roman. La 22 de ani, unul dintre ei, Liviu Alexe, om cu armata făcută (un an și patru luni), „delegatul”, primitor-

distribuitor, este angajat la Teatrul *Tănase*, și viitor student la IATC, specialitatea regie. El este vocea comună a românilor de dinainte de 1989, care, triști și resemnați, își camuflează ostilitatea față de regim, trăiesc într-o rutină abrutizantă și zâmbesc mai tot timpul protocolar. Încă de când era licean înțelege degradarea climatului public și subtilitățile vieții, pricepe chimia ei (nu o dată, tatăl său discută în familie despre „mizerabila stare a națiunii”), ascultă radio *Europa Liberă*, află că familii de notorietate au fost arestate de comuniști în obsedantul deceniu, pierind torturate în închisori, iar cele nearestate vor fi date afară din servicii, proprietățile lor vor fi confiscate, unii își vor pierde mințile, alții, persoane rezistente, vor supraviețui ca să povestească vremurile dramatice prin care au trecut. Cele iubitoare de teatru și film și-au mângâiat sufletele cu puținele filme de valoare care circulau atunci: *Andrei Rubliov*, *Piesă neeterminată*, *Blow up*, *Fragii sălbatici*, *Domnișoarele din Wilko*, *Pădurea Spânzuraților* sau *Probă de microfon*, dar și cu filmele în casetele video, trimise de rudele din străinătate, care se vizionau nu numai în București, ci și în alte localități din România; unele filme vor fi comentate pe larg: *Roma*, *oraș deschis* sau *Andrei Rubliov* etc., după cum și personaje: Rascolnicov, Sonia, cărți: *Și ieri va fi o zi* de M. Nedelciu; firește, le-au văzut și pe cele cu teme comuniste, gen *O vară fierbinte*, regizat de George Cornea sau „suavul” *Liceenii*, în regia lui George Corjos, ori ale nemuritorului regizor, actor, scenarist, mașinist, director de producție, etc., etc., Sergiu Nicolaescu; la teatru, le-a rămas pe rețină: *Dimineața pierdută*, „cel mai explicit anticomunist spectacol de teatru” (după romanul Gabrielei Adameșteanu, în regia Cătălinei Buzoianu), *Hamlet* (cu Ion Caramitru și Marcel Iureș), *Menajeria de sticlă* (în regia lui Ioan Taub), dar și *Poezia Muzicii Tinere* (cu Florian Pittiș). Cei care doresc să afle din culisele vieții și comportamentul profesorilor de la IATC (d-na Berloghea, Valeriu Moisescu, Sanda Manu, Liviu Ciulei, Dinu Negreanu, Gheorghe Vitanidis, Mircea Drăgan, M. Danieliuc) vor rămâne surprinși de cele aflate.

Retorica romanului nu este simulată, totul este veridic sau cel puțin verosimil, inclusiv stările și atitudinile eroilor, stilul său, dinamic, alert, este ușor ludic, natural, bine ancorat în realitatea immanentă. Cunoscător al psihologiei colective, al suferințelor și deznădejdelor acestui neam obidit și al ideologiei găunoase a oficialilor, autorul este un bun povestitor, limbajul străzii este bine strunit, presărat din când în când cu expresii argotice sau cu jargoane persiflate, iar limbajul de lemn ridiculizat cu mult umor. Multe situații, întâmplări le-am întâlnit și noi, cei ce am gustat din pelinul securisto-comunist, unele comice, altele tragice, cu personaje asemănătoare tiparului contemporan.

Cuplul Liviu Alexe – Livia Bratu atrage o simpatie nedisimulată din partea cititorului. Amândoi studenți, cei doi se bucură de viață, stau o săptămână pe litoral, la Costinești (unde primesc bătaie de la milițieni și sunt tunși, alături de alți tineri, pentru simplu fapt că aveau o ținută și pieptănătură exotică de punkiști), merg la filme și spectacole de teatru, asta până când lucrurile pe plan extern evoluează rapid și imprevizibil: Căderea Zidului Berlinului, cu situații similare în Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, Bulgaria, iar Honecker, Husac, Kadar, Jivcov, Jaruzelski devin istorie, doar la noi nu se întâmplă nimic nici după vizita reformatului Gorbaciov, optica lui Ceaușescu rămânând neschimbată, până la Revoluția de la Timișoara, unde, cum s-a exprimat el, „agenții străini și cozile lor de topor atacă socialismul, independența, suveranitatea patriei”, pentru a se extinde, mai apoi, în întreaga țară. În capitală, „cel mai iubit fiu al poporului și venerata sa soție” vor fugi, scutierii, tancurile și taburile vor trage în oameni, iar printre cei care vor fi împușcați va fi și Livia Bratu. Scenele din decembrie 1989 sunt descrise cu mare acribie, ca într-un film realist, menit să zdruncine mințile conformiste ale nostalgicilor uituci.

Rod al unui suflet de artist, acest roman memorialistic-meditativ al lui Bogdan Brătescu merită așezat pe raftul întâi, alături de altele de acest gen.

A fost odată... ca întotdeauna

Virgil RAȚIU

Despre cărți pentru copii și tineri pot să îmi dau părerea ca „animator”. Acest domeniu nu este cum cele ale artelor plastice, dramatice, coregrafice etc., unde nu se pune la îndoială profesia – pentru instrucția copiilor și tinerilor există și profesioniști, și amatori. Cine înțelege ce este literatura pentru vârste între 6 și căpitan la 15 ani nu se poate declara decât „amator”. Ce or fi părinții și scriitorii în fața unor manuale de limba și literatura română pentru clasele primare și gimnaziale (astăzi, pline de „bazaconii” greu interpretabile și abrambureli literare, autohtone și universale, pentru vârstele amintite!) și a unor cărți de povești și povestiri, de „basmе” și SF-uri sforăitoare, năpădite de magi și vampirițe, de violențe și terminatori, de „bombardiere” răspândite pe tot globul? În felul acesta, producătorii de literatură, de „benzi” desenate smartfonice storc mult bănet și mulți „animatori” se regăsesc în expresia nefericită: „Scrierile pentru copii, o Cenușăreasă a literaturii”, ce ni se arată inoportună... Tocmai acum când avem probleme cu literatura ca „Cenușăreasă a literelor și scrisului”... Simplul fapt că critica literară (profesionistă) neglijează aceste lumi ficționale, neanalizându-le temeinic ori declarând din vârful tastaturii că Harry Potter este un nou erou mitic al lumii, pune pe gânduri... Harry Potter și „piatra filozofală”?... Doar toate basmele și povestirile conțin în ADN-ul lor metempsihoza, magia, ocultismul, astrologia, magnetismul, metamorfoza animistă etc.

Literatura minoră electronică și scrisă abundă de „orci”, „zombi”, „măimuuți uriași”, „tonți”, „dino și titanozauri”; o fi preferința publicului larg pentru produse simple, de consum, de folosință unică și repede dezintegrabilă. (Cine i-a condus pe mulți utilizatori spre asemenea opțiuni..., se știe foarte bine, însă „parlamentele” omenirii, în

această direcție, tac!) Iar preferatele literaturizării, mai nou, se plimbă în lumi „virtuale”, amăgitoare, pe cât de oribile imaginativ, pe atât de iute date uitării, sub mentalul și cugetul puse la dospit și precar utilizate, întrucât oferta electronică este imensă, nelimitată; ca la *Orange*, bunăoară.

Confuzia între aceste „categorii literare” a fost creată de media modernă, care se manifestă din ce în ce mai agresiv împotriva firii umane. Până și informațiile meteorologice au împrumutat în scurtele lor „narațiuni” termeni de război, marșuri, anunțând pe tonuri verbale înalte „vânturi câinoase” și „fronturi de înclștare” sub „abundența din plin” a *info*, apocaliptice, panice. Violența din „filmulețe” TV, din fleșuri mustind deformări ale realului, din emisiuni TV care promovează prostul gust și discriminarea au început să facă furori în rândul publicului needucat, în general. Degeaba, însă. Mediatic, nu sunt lansate „programe” de contracarare a lor. În „afacerile media” nu se amestecă decidenții politici și administrativi, necum ideologiile morale – ba, mai degrabă, dimpotrivă!, vezi corectitudinea politică „promovată” de UE! –, nicidecum consiliile audiovizualului, ale bisericilor! Nu există unul între furnizorii de violențe interumane interesat să interzică măcar selectiv „stupizeniile discursurilor urii”. Vorbesc aici nu numai de Instagram, Facebook, Tik-Tok etc., etc., de factură globalizantă, mașini de propagandă care

numai programe social-media nu reprezintă, nu promovează, în bunul lor sens și înțeles! Iar Audiovizualul românesc (CNA) doar „cât sperie” în lumea producătorilor pe cine nu trebuie și atunci când nu este cazul! Ce-or mai astea, afirmă PC-iștii, *Fetița cu chibrituri*? sau *Tom Sawyer*? – de exemplu... Ca să nu mai vorbesc de *Harap Alb*.

Cartea *A fost odată ca niciodată* de Andrea H. Hedeș (Ed. Neuma, 2021) este o angajare oarecum regală de a scrie basme și povestiri dedicate vîrstelor specifice. Cinci povestiri cu personaje alese din arealul zoobotanic umanizate după bunul plac al inspirației. De la broscuțe, la berze, de la omizi la frunze-corăbii și altele. Celor cinci povestiri ale Andreei H. H. se mai adaugă una, specială, cum ar fi descifrarea basmopoveștilor sub forma unei prefete adecvată cărții, semnată de Ovidiu Pecican.

Fiecare dintre cele cinci povestiri conțin toate ingredientele potrivite pentru o lectură care încălzește spiritul, și nu puține sunt ideile surprinzătoare, ba chiar oarecum deșuchate, pe care autoarea le vehiculează în fel de fel de situații. Astfel, bunăoară, povestea *Fiica regelui hoților*, nu urmărește altceva decât să învețe pe virtualul cititor cum să nu fure în viața vieții lui nici măcar un puf de pădărie. Într-o noapte veni pe lume cea de-a treisprezecea fiică a Regelui Hoților, pe numele său Ochi Negri. Mama Regelui este nimeni alta decât temuta Inimă Neagră, pe mătușa Regelui o cheamă Limbă Neagră, iar cealaltă mătușă a Regelui este Oaie Neagră, căci fiecare familie trebuie să aibă și o oaie neagră în componența ei. Toți au asistat la venirea pe lume a proaspetei născute, iar mama, Inimă Ușoară, remarcă mândră: „Nu e puțin să vii pe lume în noaptea de marți, treisprezece, și să fii al treisprezecelea copil al celei mai nobile familii de hoți”. Neamuri de mare rang prezente la eveniment au botezat-o Mână Lungă – numele acesta parcă amintindu-ne de alt personaj „de minune” din panoplia basmului românesc. De bucuria ce a cuprins Palatul Regal, în următoarele treisprezece nopți hoții lumii au sărbătorit venirea

în viață a viitoarei hoate căreia i-ai întrevăzut un viitor strălucitor. Hoții lumii urmau și școală de învățare, împreună cu copiii regelui, cursuri și instrucții desfășurate sub supravegherea bufniței și a mătușilor regale. La urma urmelor, și hoții cât or fi ei de hoți, trebuie să facă școală. Novicii deprindeau reguli și exersau cum să-și fure singuri căciula, cu multă măiestrie, cum să fure un pui de somn, cum să furi inima și visele cuiva. Sensurile nenumărate ale semanticii limbii (române) devin joacă și înțelepciune. Regele Ochi Negri îi instruieste pe începători cum să fure o privire, iar bunica Inimă Neagră îi învâța și furtașaguri ciudate, de pildă să șterpelești păsări măiestre, inorogi (vorba unuia: *ignorogi*), sirene, potcoave de cai morți și cai verzi pe pereți. Cum învățăceii exersau să șterpească te miri ce, odată au ajuns să fure pantofii șoriceilor de la Palat, iar altădată au furat târnocoapele piticilor încât în curând la Palat (edificat sub forma unui butoi imens, cu turnulețe) nu mai adusesse nimeni pietre prețioase și nestemate. Halal! Povestea este splendidă, inclusiv ideea de a fura luna, urmând să mai fie furată și noaptea, cu totul. (Dar câți dintre noi nu și-au imaginat, când eram copii, să fure luna?!) Povestirea amintește de un minunat basm popular, *Hoțu Împărat* – publicat de Petre Ispirescu în 1882 (v. *A fost de unde nu a fost*, basme populare adunate în volum de Viorica Nișcov, Ed. Humanitas, 1996).

Alte povestiri de A. H. Hedeș sunt intitulate: *Cântecul nemaiauzit*, *Fiul negustorului Pistachio*, *Irma cu mâini de aur*, *Malika și aventura cărților* – însoțite de grafică color sau alb-negru realizată de Miruna Drăghici. Cum de povestiri scrise haotic și fantezii ecranizate zgubilitic suntem sătui, mai degrabă propun să citiți *A fost odată ca niciodată* de Andrea H. Hedeș, un evantai de experiențe și exerciții narative ludice care dau afară de inspirație și creație strălucitoare, de-a dreptul vindecătoare, cu mult mai ceva decât hapurile și unguentele „contrafăcute științifice” pe care le găsiți în farmacii și pe rețelele online.

O parodie socială amară

Ana Pop SÎRBU

Cărțile scrise azi despre lumea satului românesc rămân o surpriză pentru critica de specialitate. S-ar putea ca aceste cărți să li se pară niște felinare cu o fosforescență invizibilă.

Am citit cu mare interes și cu emoție volumul 2 al cărții conf. dr. Sabina Ivașcu, *Cronica de la Salcâmu Mic* (București, Editura Maiko, 2021, coperta și ilustrațiile de Sabina Ivașcu). Povestirile se leagă într-o narațiune unică, autoarea evocând un univers când fictiv, când extrem de familiar. Cartea nu este de mare amplitudine, dar pătrunde în lumea satului românesc de munte din zona Munților Apuseni, lume de altădată, dar și de azi. Scrisul nu este deloc estetizant. Personajele au o trăire senzitivă firească, cu energii latente, cu atitudini și gesturi ușor ironice. Alte personaje trăiesc o lungă absență afectivă, cu revelații ascunse.

Narațiunile sunt episodice. În prima secvență, *Rafailă Incognito sau Soclul fără Vultur* sunt prezente două personaje: Rafailă și ginerele său, Remus. Autoarea evocă drumul pe care îl parcurge microbuzul care ocolește cu grijă gropile, dar nu și colbul drumului. Prin replicile date de șoferul microbuzului, de baciul Feier, ori Delia Tândău se evocă sarcastic drumurile de ieri și de azi, precum și ustensilele autobuzului: „De-aia nu mere, că nu traje, di unde să aspire nisipu? Dă-l încolo dă rablă ce-i! Și mi-o zis omu ăla de la care l-am luat în două rate că-i aspirator de mașină mică în Taiwan, fabricat pentru Luxemburg”.

Limbajul și lumea evocată nu mai sunt ale țăranilor de altădată. Prin graiul local, autoarea surprinde comportamentul psihologic al personajelor.

În secvența *Taina rezervistului* sunt evocați Mimi și Tibor Benedek, la care stă Rafailă timp de trei zile. Acesta îi inițiază în tainele androidului.

Rafailă Cloabă și Mimi, fosta vâtmăniță, analizează clar noile vremuri:

„– Uite ce, zise Rafailă, dacă softu nu-i compatibil, musai să resetezi sistemul. Puteam eu să resetez un tramvai? Aud? Puteam?”

– Ai dreptate, Mimi, zise Bebedek. Și la noi, la atelier, spre exemplu. Vine omu în servis că trăbă schimbat burdufu la o planetară. Păi, mere așa simplu numai dând un click pă capota mașinii? Nu să poate așa ceva.”

Cartea este o parodie socială despre lume, despre convenții și tipologii, despre caractere puternice. Astfel, Rafailă află că este depresiv și e trecut la recrutare.

Ca în orice text postmodern, categoriile de spațiu, timp (ce are o structură interioară), de arhitectonică se modifică. *Cronica de la Salcâmu Mic* este o carte labirint, cu structuri complexe, cu reveniri temporale.

Apariția animalelor vorbitoare este sugestivă. Astfel, pisica Cheți le ia ceafa puilor și îi trece pe rând peste scândura podețului ce acoperă canalul. Câinele Zeicu, pisica Cheți, vaca Suzi, găina clocitoare Esmeralda știu să urmărească camera de supraveghere, adusă la oraș ca să vadă și animalele vorbitoare că sunt supravegheate. Deși ele știu că sunt supravegheate.

Descrierile sunt sumare:

„Prin fereastra deschisă a bucătăriei, din înălțime până la firul de romaniță, văzduhul era plin de sunetele rețelilor de comunicare”. Sau găina Vivi, din rasa Leghorn din zona Toscanei „se îndepărtă, pășind cu grație. Ridică piciorul drept cu ghearele strânse, apoi le destinse, călcând pământul. Aplecând gâtul ei golaș, își adună aripile, pregătind piciorul stâng sub aripă.”

Cartea are o structură în trepte, ascensională, ajungând la structuri convergente. Lumea animalelor vorbitoare este subsumată unor sensuri ordonatoare ale lumii oamenilor.

Autoarea nu intervine în narațiune, chiar dacă știe totul despre personaje.

Cartea se metamorfozează după legile ei interne, nu după voința autoarei. Astfel, găina ouătoare, Vivi, nu mai este curioasă de noutățile aduse de Remus și Raveca. Pisica se prefacă că i-e somn, ascultând cu atenție transmisiunile în direct, apoi simțind că Mimi este măcinată de curiozitate, împrumută spay camera ei. Astfel, Cheți află că Vivi comunică telepatic cu Raveca.

Și prin cartea aceasta, se anunță dispariția adevăratului sat românesc cu destinul său.

Autenticitatea dialogului dintre personaje și om, întâmplările post-decembriste, declișeizarea evocării adevărului lumii satului românesc fac din această carte una realistă. Pe de altă parte, autoarea face apel la fapte senzaționale prin atașamentul firesc de lumea animalelor. Readucerea unor întâmplări fabu-

loase din trecut în prezent face din această carte o parodie socială amară.

Multe structuri dramatice sunt prezente în carte. S-ar putea pune în scenă cu succes, cartea conținând multe caracteristici ale genului dramatic, ale limbajului dramatic. Sunt prezente simbolurile, alegoria, comentariile la text ale multor personaje (oameni sau animale).

Dialogurile sunt dense, se articulează exact, având multe corespondențe cu contemporaneitatea.

Lămâiul dus în brațe, pașaportul, cartela expirată, capacele ruginite pe drum, bidoanele de ulei călcate de compresorul ce odinioară fusese programat să netezească drumul cu pietriș, podețul ce abia se ține de putred ce e, Ortansa cu bicicleta ei, Pădurea Covaci, corespondența ce nu ajunge în sat, Rafael cel mereu depresiv, pisica Cheți ce mânca lăcuste și cosași, ierburile vindecătoare din Pădurea Covaci, doctorul care revine în țară să deschidă o farmacie cu plante vindecătoare din Pădurea Covaci, cufărul misterios cu rețetele vindecătoare, Relu Săroi care fură rețetele din cufăr să le ducă la „Brucsel”, câțelul Zeicu ce se folosește de zgarda emisiercepție și salvează rețetele medicinale vechi furate, toate duc dorul după strălucirea satului de altădată.

În ciuda crizei generale de azi, cartea aceasta depășește nostalgia, ilustrând cu claritate și acuratețe o lume a satului permanent deschisă pentru toate trecerile și încercările.

Irina Irimescu, *Carte*

Niculae Gheran, *La spartul târgului*

Diana Dobrița BÎLEA

Cu dovedita-i hărnicie literară și mânată de dragostea pentru carte și pentru cel care se nevoiește a o aduce pe lume, Rodica Lăzărescu a avut ideea de a așeza într-o antologie generoasă, asumată, ca autori, de Niculae Gheran și Virgil Rațiu și intitulată *La spartul târgului. Interviuuri și 75 de dedicații de la Argezi la Zub* (Editura Școala Ardeleană, 2020), interviurile „ultimului mare editor” Niculae Gheran acordate unor vajnici scormonitori prin depozitele de aur ale literaturii române, precum Virgil Rațiu (11 dialoguri), Olimpiu Nușfelean, Daniela Sitar-Tăut, Mircea Dinutz, Rodica Lăzărescu, Andrei Moldovan, Lucia Negoită, dar și anunțatele, în titlu, 75 de dedicații pe care făuritorul ediției critice REBREANU – OPERE (23 de volume, plus alte două de sinteză și două anexe documentare dedicate tot lui Liviu Rebreanu) le-a primit pe cărțile dăruite de diverși autori cu nume și renume. Întreprindere deloc ușoară, izvorâtă și din dorința „de a-i schița un portret mai altfel” istoricului literar, editorului și scriitorului, după cum scrie antologatoarea în *Nota asupra ediției*, care a preferat să se retragă în caseta tehnică a cărții, cum ne spune că a făcut, cu modestie, însuși Niculae Gheran cu ocazia elaborării unor instrumente de lucru esențiale – biobibliografii, dicționare, enciclopedii, cataloage –, unele de pionierat pentru istoria noastră literară.

„Lucrarea de față a avut ca punct de plecare o serie de interviuri realizate în ultimii doi ani (2019-2020) de Virgil Rațiu cu Niculae Gheran, «ultimul mare editor» (cărui literatura română îi este, ar trebui să-i fie, profund recunoscătoare”, își începe Rodica Lăzărescu *Nota asupra ediției*. Și are dreptate, pentru că din 1970 și până în 2017, adică timp de aproape o jumătate de secol, Niculae Gheran a dovedit nu doar acribie și un simț

exacerbat al responsabilității pe care și-a asumat-o, ci și sacrificiu de sine. Și-a scris proza abia începând cu anul 2008, romanul său *Arta de a fi păgubaș*, în patru volume (*Târgul Moșilor*, 2008; *Oameni și javre*, 2010; *Îndărătul cortinei*, 2012; *Bordel nou cu șteoarfe vechi*, 2014), primind, după cum ne mărturisește scriitorul, peste patruzeci de cronici de întâmpinare laudative, ceea ce nu-i puțin lucru pentru un prozator.

Descoperim că titlul cărții se trage dintr-o mărturisire a lui Niculae Gheran în interviul luat de Olimpiu Nușfelean: „Acum la spartul târgului, mă uit în oglindă și văd un ins albit de vreme, ca să nu-i spun caraghios, cu care, cel puțin sufletește, n-am nimic în comun” (p. 138).

Provocările la taifas ale lui Virgil Rațiu (semnatar al volumului alături de Niculae Gheran), ca și ale celorlalți șase abili interviuatori, au drept consecință răspunsuri savuroase, pline de umor, adesea conținând haz de necaz, unele grele de trăire, altele strigate cu obidă ori cu nădejde, cât să le audă un popor întreg dacă ar avea urechi de auzit, un discurs presărat cu proverbe, zicători, trimiteri culturale și expresii populare ce fac deliciul cititorului și, bănuim, și pe al întrebătorilor. Sunt răspunsuri din care ies treptat la iveală portrete, al celui interviuat, al unor apropiați, inclusiv din familia sa, al unor scriitori, al oamenilor din instituțiile prin care l-au purtat soarta, profesia, talentul și nevoile pe protagonist, ca și o serie de tablouri

din realitățile societății românești de dinainte și de după Decembrie 1989, așa cum le-a perceput și cum s-au răsfrânt acestea în viața sa personală.

Niculae Gheran e de părere că imnul *Deșteaptă-te, române* „ne poartă ghinion, fiindcă de trezit, nu ne trezim niciodată”. Întrebat dacă s-a certat vreodată cu un prieten, spune că „de un prieten adevărat nu te desparți niciodată, bucurându-ne și întristându-ne reciproc, la bine și la rău. Nici moartea nu te poate desparți de un prieten” (p. 72). Vorbind despre „ciorovăiala din jurul pensiilor”, crede că „s-a evitat o nouă confruntare mondială printr-o cale mai «umanitară» de laborator, prin producerea unui virus care să vizeze prioritar bătrânii parazitari în economie” și ne oferă o comparație pe măsura, dacă e adevărat, a atrocității celor care au produs virusul de la Wuhan în scopul eliminării nemaitrebuincioșilor societății căreia îi aparțin: „boșimani urcau bătrânii în pom, pe care apoi îl scuturau energic, iar cei care nu reușeau să se țină bine de ramuri și cădeau erau omorâți cu pietre”. Face o nemiloasă radiografie a societății românești postdecembriste. E de părere că „războiul româno-român” e „cultivat dinafară”, „de unde nevoia unei personalități credibile, cunoscute și recunoscute ca autoritate, în stare să conducă un guvern de uniune națională, un parlament capabil să cearnă cu bună credință grâul de neghină, cu gândul și pornirea să se dedice binelui țării” (pp. 118-119).

Într-un interviu luat de Olimpiu Nușfelean în 2003, referindu-se la deceniile dedicate „patriarhului romanului românesc”, Niculae Gheran recunoaște că are sentimente de mulțumire, de mândrie bărbătească, dar că „nici bătut n-aș repeta această experiență, cu prețul risipirii unei vieți de om” (p. 137).

Când Rodica Lăzărescu îl scormonește cu întrebarea „de ce păgubaș?”, făcând referire la tetralogia *Arta de a fi păgubaș*, Niculae Gheran răspunde cu mare tristețe: „La capătul unei vieți, mă întorc după 50 de ani la punctul de unde am plecat. Paguba nu-i personală, ci a unei întregi generații, considerate «de sacrificiu»..”.

Dintre cei care i-au oferit dedicații pe cărțile lor, enumerăm câțiva autori, cu părerea

de rău că nu-i putem menționa pe toți, numărul lor fiind prea mare pentru spațiul unei cronici de întâmpinare: Tudor Arghezi, Ioan Adam, Gabriela Adameșteanu,, Augustin Buzura, Ion Caraion, Ștefan Cazimir, Constantin Călin, Zenovie Cărlugea, Mircea Ciobanu, Constantin Ciopraga, Constantin Cubleşan, Mihail Drumeș, Gheorghe Glodeanu, Săluc Horvat, Ileana Mălăncioiu, Andrei Moldovan, Mircea Muthu, Fănuș Neagu, Cezar Petrescu, Ioan-Aurel Pop, Dinu Săraru, Adrian Dinu Rachieru, Lucian Raicu, Aurel Sasu, Marian Papahagi, Mircea Zăciu ș.a.

Spre a avea portretul complet al hâtrului și lucidului Niculae Gheran – care, la cele nouă decenii trăite, sugerează printr-o metaforă iscusită că timpul său e pe sfârșite: „...așa de pe mosor abia ajunge să cos unul sau doi nasturi” (p. 14) –, în interviul ce ține loc de postfață Rodica Lăzărescu obține și ne oferă încă o lămurire despre binele făcut, legal și ilegal, unor confrăți de sărbătoritul acestei cărți: „Norocul meu că împreună cu Zaharia Stancu – căruia cu mult înainte de a deveni președintele Uniunii Scriitorilor îi făcusem servicii importante –, am putut găsi soluții de-a ajuta pe mulți să-și câștige pâinea cea de toate zilele, apelând la pensii, traduceri (cazul lui Petru Manoliu, traducător al lui Thomas Mann, de care mă întrebai mai înainte) sau tălmăcirea unor proze celebre sub acoperire, precum Tudor Mănescu, semnând în locul lui Alexandru Hodoș” (p. 297).

Se potrivesc bine, în încheiere și în completarea aceluiași portret care ne interesează acum, două dintre dedicațiile pe care îngrijitoarea acestei ediții le-a adăugat în filele cărții: „Domnului Niculae Gheran, Mănuitor expert al limbajului mustos de odinioară, artist al evocării policrome a unui București ce nu mai există, aceste povești de filolog mahnit de împutinarea limbii române. Cu afecțiune, Ioan Adam. 21 iunie 2011” (p. 225); „Domnului Niculae Gheran, mare ziditor de carte și, pe deasupra, când vine vorba de prieteni, făcător de minuni. A-i mulțumi e banal, a-l stima e firesc, a sta cu el de vorbă sub acoperișul unui palat e o bucurie princiară! Spre neuitare, Buftea, Palatul Știrbei, 10 oct. 1990. V. Fanache”.

De veghe în lanul culturii

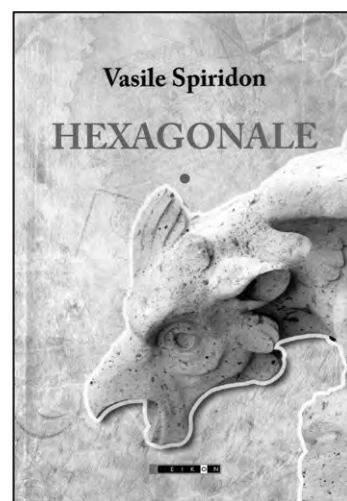
Olimpiu NUȘFELEAN

Mișcările din lumea de azi și, într-un fel, dezvoltarea internetului au adus parcă mai mult în zona noastră de interes spațiul anglo-american. Gest oarecum firesc, de interes economic și politic. Care generează însă și noxe pe care le înghițim precum hapurile popularizate la tv, ca să ne ferim de pandemie. În iureșul folosirii limbii engleze și cu rost și fără rost, și când trebuie, și când nu, s-a dezvoltat desigur și o engleză a culegătorilor de căpșuni, salvatoare până la un anumit punct, dar care ar merita să inspire un nou Alecsandri, care să ne dea o Chiriță de modă londoneză. Nu ne e dat însă să avem scriitori inspirați de actualitate, dar nici comentatori interesați să revitalizeze spații culturale încă emergente, cum ar fi cultura franceză, care a fertilizat îndelung literatura noastră, și nu numai, cu care am fost mult timp în consens. Farmecul literaturii franceze mai impresionează încă, deși vorbim mai puțin franțuzește, iar literatura în sine știe încă să cucerească realitatea și unele spirite alese, precum pe universitarul și criticul literar Vasile Spiridon.

În *Hexagonale I* (Ed. Eikon, 2020), Vasile Spiridon ne prilejuiește o reîntâlnire cu fenomene literare de excepție din Hexagon, descifrate mai ales într-o înaintare prilejuită de apariții editoriale ce incită și farmecă spiritul și percepția criticului și istoricului literar, cum este autorul menționat mai sus. Acesta scrie dedicat și asumat, aplicat pe o bibliografie generoasă, cu farmec ludic, dar și cu o empatie care desprinde apropierea de text, dar și discursul critic în sine din clișeu și obișnuință, conferind abordărilor (de specialitate) o prospețime ce seduce cititorul. Și asta cu atât mai mult cu cât criticul – secondat de istoricul literar – se apleacă asupra unor „subiecte” care au făcut deja carieră în istoria literaturii. Mărcile discursului spiridonean sînt

configurate în prefața la carte de către Constantin Dram, potrivit căruia, în descendență călinesciană, acestea sînt definite „de trimeri spre o adevărată poetică a titlurilor, de plăcerea construirii unor conexiuni culturale ce pot crește către parade culturale, de cultivarea unor forme de ludic cuceritor în planul expresiei textuale [...], unor forme de încheiere sui-generis sau rezumarea mai multor posibile de final într-o rezultantă motivată”.

Motivarea (temelor) nu ține doar de managementul propriului scris, ci și de cel al cititorului. Criticul pare a căuta forme/mijloace de a-l motiva pe cititor să se lasă atras de un spațiu cultural încă viu și puternic, pe care pare să încerce să-l revitalizeze în memoria/recepția unui anumit cititor, dar și să-l facă prezent în mentalul cititorului în general. Într-o notă de la începutul cărții, autorul precizează că textele au fost publicate inițial în câteva reviste de prestigiu din țară (prioritară fiind *România literară*). Informația și faptul efectiv al publicării inițiale ar putea să țină și de un subtil demers prin care s-ar opera o „punere la încercare”, testare dar și inducere de interes și de așteptări, prin care tema să fie re-adusă în mentalul actual. Parcă învățînd din metoda trubadurilor – de care se ocupă în primul text al volumului -, care „chiar dacă își impun asceza instinctualității, [...] se simt obsedați de trup”, criticul (figură academică), incită curiozitatea cititorului de a se manifesta nu doar în direcția receptării unui

comentariu, ci și de a merge spre trupul firesc al literaturii comentate, tinzând mallarméean, precum Paul Claudel, „spre Cartea însumatoare și desăvârșită”. Deși volumul se constituie, potrivit lui Adrian C. Romila, într-un „fascinant și convingător *puzzle* cultural”, acesta are o mișcare interioară aparte, se încadrează într-un „sistem” anume, de marcare a unei evoluții, de la „antemergători” precum Cyrano de Bergerac, sau de la considerații privind condiția Bibliei, evoluind spre fapte culturale ce țin de actualitate, atent fiind la operarea continuă a unui auto-examen critic, în raport cu obișnuințele din domeniu, când „Noi, criticii de astăzi, intoxicați cu metode moderne de cercetare a discursului (cl)amoros, înclinăm să vedem aici doar un exercițiu al minții, o ficțiune poetică...”. Farmecul „poetic” al asociațiilor e prezent și el, precum în cazul în care centenarul morții lui Guillaume Apollinaire îl duce pe critic cu gândul la o nuvelă de... Ștefan Bănuțescu. Asociațiile, aproape paradoxale, sînt numeroase și mai mult decît relaxante.

În cele patru secțiune ale cărții – *Francezii din Hexagon*, *Francezii față în față cu Hexagonul*, *Spații expoziționale Hexagonale*, *Românii din Hexagon* – găsim referiri la opera și activitatea unor nume precum Cyrano de Bergerac, Paul Claudel, Apollinaire, Roland Barthes, Rilke („franțuzit”), Camus, la Mai '68, generalul Charles de Gaulle, evenimentul incendierii Catedralei Notre-Dame, impresii din viața artistică, personalități culturale române (Tzara, Goma, Bazil Munteanu, Ierunca, Monica Lovinescu, Isidore Isou, Livius Ciocîrlie, un comentariu privind preferința francezilor fără probleme personale de a se scufunda în „masa de anonimi a sportului de echipă” sau un comentariu la o bibliotecă de... debara dintr-

un apartament... închiriat etc.). Empatizarea cu un spațiu cultural de mare forță îl ghidează pe autor în demersul de ranforsare a interesului pentru temele abordate, de inserție a acestora în actualitate. Întîlnirea lui Rilke cu Rodin îi asigură poetului clarificarea viziunii care să-l conducă spre găsirea locului propriu „sub soare”. Reeditarea romanului *Ciuma* de Albert Camus determinată de pandemie deschide problema trăirii „stării cathartice”, cînd literatura, chiar dacă nu poate schimba datele realității, aceasta „modelează omul, înlesnindu-i starea de veghe responsabilă asupra lui însuși”, întărind „mai ales sentimentul solidarității și comportamentul moral față de semenii”, comportament de care are atîta nevoie lumea de azi în lupta (oare conștientizată?) cu „nonsensul vieții”. O expoziție dedicată în 2017 la Paris autorului romanului-eseu *Arhipelagul Gulag* (*L'Archipel du Goulag d'Alexandre Soljénitsyne – un séisme littéraire*, în cadrul Centrului Cultural Rus Alexandre Soljénitsyne) îi oferă criticului nostru prilejul de a releva „forța morală” a celor care s-au ocupat de editarea romanului (membri ai unei „ștafete invizibile”), forță care „a contribuit la zdruncinarea sistemului sovietic și la prăbușirea lui măcar cu cîțiva ani mai devreme”, subliniind *capacitatea spiritului creator* de a submina sistemul. Azi – constatăm – nașterea totalitarismelor (pe care le credeam trecute) continuă. Ce (mai) face spiritul creator?

Hexagonale I de Vasile Spiridon este o carte tonică și binevenită în orizontul cultural actual, configurată într-un „discurs critic frumos și convingător”, cum zice Răzvan Voncu, pe care pune ștampila un spirit deschis, informat, ludic, dar cu mare seriozitate a abordării, îndrăgostit de *literale* care, cred, încă îl nutresc benefic.

Ilie Mitrea, *Cuisine in Rome*

Cultura Bistriței și Năsăudului dincolo de frontiere

Iuliu-Marius MORARIU

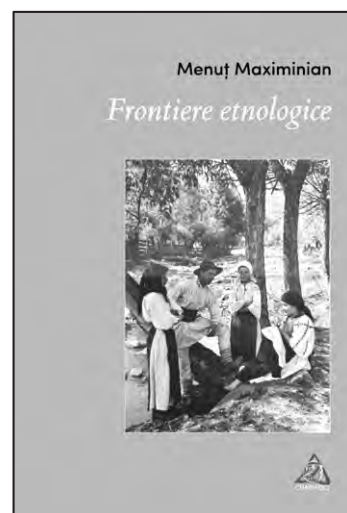
Nume de referință al literaturii, criticii, jurnalismului și etnologiei contemporane și autor al unor titluri reprezentative în peisajul cultural românesc, domnul Menuț Maximinian revine în fața cititorilor cu o nouă antologie de texte, *Frontiere etnologice*, (Editura Charmides, Bistrița, 2021, 402 p.), carte prefăcută de doamna Otilia Hedeșan.

În cadrul celor treisprezece secțiuni, respectiv: *Precursori* (p. 15-44), *Lecturi* (p. 47-146), *Reconstituiri* (p. 149-226), *Atitudini / reflecții* (p. 229-254), *Gastronomie* (p. 257-284), *Portrete* (p. 287-324), *Meșteri / meseriași* (p. 327-351), *Rapsozi* (p. 353-359), *Bunii noștri* (p. 361-370), *Arte plastice* (p. 373-384), *Pictură naivă* (p. 373-390) și *Diaspora* (p. 393-402), scriitorul propune o incursiune altfel în cultura tradițională a județului Bistrița-Năsăud, îmbinând lectura cu observația, interviul, descrierea unor fenomene sau evenimente, ori portretul dedicat unor oameni ale căror biografii s-au suprapus ele însăși în anumite momente cu patrimoniul cultural local. După cum ține să sublinieze prefăcătoarea: „Privind lucrurile dintr-o atare perspectivă, o carte intitulată *Frontiere etnologice*, cum este cea de față, este, desigur, în primul rând un volum de etnologie care folosește cuvântul frontieră mai degrabă invocând un canon decât definind o anumită marginalitate. Este vorba, desigur, despre una dintre ideile care au dominat, la noi, mai ales studiile de folclor, și după care unele subiecte ar reprezenta partea hard, centrală, a disciplinei, în vreme ce altele sunt condamnate în spațiul mereu tranzitoriu vecin cu granițele spre altceva. În acest sens rigid, etnologia, cu o deschidere a sa asupra realităților românești, include studiul unor specii ale culturii orale, practicile festive care caracterizează comunitățile tradiționale precum și o serie de practici legate de ocupațiile tradiționale, fiind, cum se

poate subînțelege din chiar aceste exemple, un tip de demers analitic orientat către trecut”.

Și dacă efigii precum cele ale lui: Vasile Alecsandri, mitropolitul Bartolomeu Anania, în pastoralele căruia cultura populară a avut un rol aparte, Barbu Lăutaru, ori Vasile Grigore Borgovanu au mai făcut în decursul vremii obiectul curiozității unor cercetători zeloși, lecturile din cea de-a doua secțiune vin să invite la aprofundarea unor realități, fie ele legate de proverbe și înțelepciunea populară, fie de bogatul port năsăudean, comunicare și hermeneutica ei aici, de felul în care realitățile războiului au stimulat creativitatea narativă a țărânului român, ori cum kitschul vine să arunce cu impurități în puritatea costumului popular și să creeze o adevărată degingoladă axiologică în rândurile necunoscătorilor, ori la evaluarea critică, atât sub aspect cantitativ, cât și calitativ a literaturii de sorginte populară produsă în nordul României în ultima jumătate de veac.

Reconstituirile vin apoi să pună în valoare vocația de cronicar a autorului. Domnul Menuț Maximinian vorbește aici despre modul în care jocul popular al județului nostru a ajuns în Cartea Recordurilor, despre steagul de nuntă din Țara Năsăudului, folosind mărturii de pe vatra Mariei Peter, pana de păun, ori cununa grâului. Nici alte aspecte, precum conviețuirea arhitecturii rurale de altădată cu construcțiile contemporane, modul în care familia regală a luat contact cu

tradițiile din județul nostru, ori donația, demnă de remarcă, a Preasfințitului Părinte Macarie, a unor case tradiționale din Spermezeu către instituții muzeale de tradiție, nimic nu scapă ochiului atent al autorului.

Scrise cu multă pasiune, evocările unor oameni mari ai meleagurilor năsădene și bistrițene precum interpreta de muzică populară Maria Butaciu, ori portretele în cuvinte ale unor meșteri populari precum tanti Floarea de la Runcu Salvei, tezaurul uman viu Ana Bodescu, regretata Aurica Brândușe, doamna dr. etnolog Virginia Linul și mama dânzei, doamna Virginia Linul sr, doamnele Lucia Todoran, doamna preoteasă Maria

Morar, Aurel Motofelea și multor altora, ori unor rapsozi precum Teodora Purja, vin să întregescă bogatul tablou oferit de către scriitor și să immortalizeze în scris aspecte importante ale patrimoniului cultural de sorginte tradițională din zona Bistriței și a Năsăudului.

Scrisă cu migală și devotament pentru tradiția și cultura strămoșească, lucrarea domnului Menuț Maximilian se cere nu doar citită și re-cită, analizată și discutată, ci și păstrată la loc de cinste deopotrivă în biblioteca oricărui cercetător care se respectă și în cea a cititorilor care vor să afle mai multe despre istoria județului Bistrița-Năsăud, direct de la sursă.

Lucian Szekeli-Răfan, *Burn*

Ultimul bal al poeziei

Menuț MAXIMINIAN

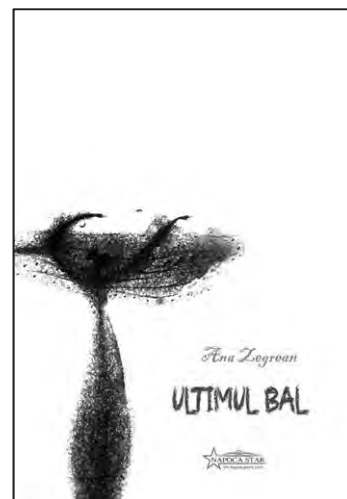
La început de primăvară, Ana Zegrean a trecut în cerul veșniciei odihnindu-și sufletul alături de colegii scriitori din Cenaclul de dincolo de nori. Purtând cu demnitate o cruce a suferinței, Ana Zegrean și-a exprimat durerea, dar și speranța în poezie știind că oamenii făcuți după chipul și asemănarea Celui de Sus nu au fost creați spre moarte ci spre eternitate.

Membră a Uniunii Scriitorilor din România, Ana Zegrean a debutat în volum în urmă cu 20 de ani cu *Rezerva de suflete*, Ed. Macarie, 2001. Au urmat *Undeva... peste curcubeu*, Ed. Supergraph, 2006, *Anotimpuri paralele*, Ed. Limes, 2007, *Al treilea ochi/ Le troisieme oeil*, Ed. Casa Cărții de Știință, 2007, *Șarpe de vânt/ Wind Serpend*, Ed. Nico, 2010, *Cui(ele) și cucui(ele)*, Rovimed Publishers, 2012, *În umbra mea*, Ed. Armanis, 2017, *Timp de fum*, Ed. Contraste culturale, 2019. CV-ul ei menționează și un palmares de premii obținute la festivalurile de profil: Concursul național de poezie George Coșbuc, Festivalul internațional Lucian Blaga, Festivalul național de umor cazon „Podul Mincinosilor”, Concursul literar „Visul”, Festivalul-concurs de poezie și proză Romulus Guga, Premiul Andrei Mureșanu – Serile de la Casa Poetului. Despre Ana Zegrean, Radu Săplăcan spunea: „Instinctul ei este superior inteligenței artisanale, așa cum uneori versul ei părăsește matricea blândă a previzibilității”.

De-a lungul celor 20 de ani de presă culturală am avut numeroase întâlniri cu Ana Zegrean la evenimentele ce au avut loc la Bistrița, dar și în deplasările alături de scriitorii noștri prin turneele din țară. Mereu alături de noi cu o vorbă bună, cu energie pozitivă, fiind o colegă care nu a purtat niciodată ranchiună pe nimeni și nu a împărțit

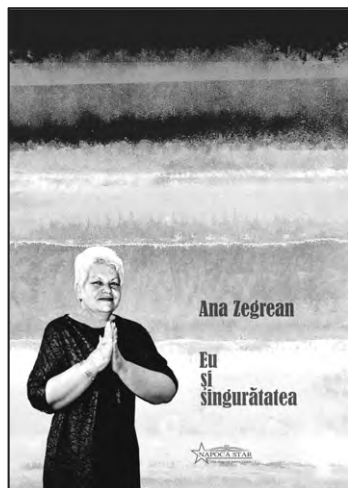
lumea literară, fiind colega tuturor, Ana Zegrean avea în versurile ei o „prospețime a autenticității trăirilor” (Victor Știr), poezia ei fiind „a esențelor, de mare adâncime” (David Dorian).

„Mi-am ascuns chipul/ în munții de gheață/ unde nici suferința nici ura/ nu trec dincolo/ de zborul fluturului/ doar aurora boreală/ cu o sacră atingere/ sculptează ochi/ în holograma timpului”, spunea prin versuri Ana Zegrean, cea care, iată, va rămâne în eternitate prin cărțile ei. Nu unul, ci două volume au fost publicate postum, imediat după dispariția poetei dintre noi, semn că până în ultima clipă a scris poezii, fiind modul în care și-a exprimat trăirile până în clipa în care a trecut pragul spre cereștile taine, acolo unde cu toții vom ajunge într-o zi. *Eu și singurătatea* și *Ultimul bal* sunt cele două cărți apărute la Editura Napoca Star din Cluj-Napoca, alte două volume așteptându-și rândul să iasă în lume. Ce poate fi mai frumos decât să ai copii care să-ți păstreze memoria, să-ți ducă mai departe proiectele și să arate lumii, creația ta, cea care îți asigură nemurirea. Pentru acest lucru, Andreea și Zoli merită felicitări pentru că, iată, au avut grijă de mama lor, fiindu-i mângâiere până în ultima clipă și creionându-i eternitate prin editarea cărților.

Postume

Vorbit-a în cărțile ei Ana Zegrean despre rădăcini și simboluri, despre ceea ce ne dă putere sau ne înspăimântă pe acest pământ. În mitologie șarpele este animalul totemic, ocrotitorul casei. Se spune că fiecare gospodărie are la talpa casei un șarpe, care apără oamenii de cele rele, de farmece și blesteme. Șarpele este simbolul vindecării și în farmacie (beneficiile veninului acestuia), dar și simbolul răului (toiagul din biblie ce se transformă în șarpe, apoi viclenia lui în rai). Prin cartea *Șarpe de vânt*, Ana Zegrean sublinia o nouă formă a creației ei, prin respirații lirice

scurte, aducând în față „caligrafia delicată a unui inventar fundamental de sentimente”, cum spunea Nicolae Băciuț. Trecut și el într-o stea, acolo unde aspira prin versurile lui, autointitulându-se „cosmopoet”, Alexandru Cristian Miloș spunea despre Ana Zegrean că este „o poetă născută, nu făcută”. Răzbate din textele Anei Zegrean dragostea față de semenii, blândețea, lumina, credința, toate fiind caracteristici ale omului bun. Puțini ne dăm seama că trăim un „Timp de fum”, ca să parafrazăm titlul ultimului volum lansat împreună cu Ana Zegrean la marcarea a 65 de ani de viață.

Poeta a știut să-și dedice din timp și creației, deși a trecut printr-o perioadă foarte grea în ultimii ani, nemiloasa boală a secolului punând stăpânire, încet, peste viața ei. Nu s-a lăsat și a pulsă cu poezia, cea care i-a fost antidot: „Ard focuri pe cărări închipuite/ Ce aș vrea să le străbatem împreună/ Să-mi fii tovarăș/ Să-mi fii tovarăș și ajutor, iubite/ Și când mă poticnesc să-mi întinzi o mână/ Din braț să-ți înflorească curcubeul”. Sunt versurile cu care debutează volumul *Ultimul bal*. Scrie Ana Zegrean în poezia ei despre punțile ce pot fi legături între suflete, dar și între două tărâmuri al viilor și al

morților, al vieții de aici și a celei veșnice. Puterea vieții, prin regenerare, chipul persoanei dragi ce-l păstrăm în amintire văzându-l de fiecare dată „în flacăra lumânării”, atunci când ne rugăm pentru „sufletul în culori tomnatice”, se întrevede ca într-o prelungă sărbătoare, așa cum era în vatra satului de unde vine poeta: „Iubitul meu, din sânge fă-mi fuioare/ Și să le toarcă fete-n șezători/ Iar pânza să-nâlbească doar la soare/ Și apoi cu acul să brodeze flori”. Iată cum, după ce a trecut de la poezia clasică la versul liber, demonstrându-ne că un poet poate să jongleze cu cuvintele în orice registru, Ana Zegrean revine la prima dragoste a rimelor care o însoțesc spre marea trecere: „Am să adun pământ de flori/ În care am să pun bujori/ Să ți-i ofer ca pe o comoară/ Către sfârșit de primăvară”.

În primăvară, când natura a revenit la viață, și-a schimbat sufletul într-o floare, poeta, care, călcând peste umbra pământului, și-a croit potecă spre înaltele zări: „Cuprinde-mă cu brațele amândouă/ Și învârt-mă în piruete strâns/ De voi avea în ochi picuri de rouă/ Să nu cumva să-ți pară că aș fi plâns”. Durerea pe care nu și-o arăta niciodată semenilor, deși se cuibărea în sufletul ei, Ana Zegrean și-o exprimă în versuri. „Eu și singurătatea” este titlul volumului care prezintă versuri ce străbat din sufletul care își așază gândurile la poarta eternității: „Poate a sosit vremea de după/ Prefă-mă tu, toamnă-n năluca/ În miez de copac să ațipesc/ Să înviu când copacii înfrunzesc”. „Aș vrea tot timpul primăvară” spune poeta a cărui suflet a ales acest anotimp să străbată peste vremuri ajungând la poarta unde a fost așteptat de sfinții care, suntem convinși că, l-au primit în Împărăția Cerească, acolo unde poezii aduc, alături de psalmiști, slavă lui Dumnezeu. Un curcubeu ce face legătura între două lumi stă așezat în cărțile poetei așteptând ca cineva „să șteargă cerul de nori” pentru ca ochii să lumineze de dincolo de zări: „Spre tine, Doamne, ruga-mi îndrept/ Când vor veni scadențele de plată/ Tu ești atât de înțelept/ Să nu îmi faci prea aspră judecată”.

Rugăciunea se întrevede cel mai frumos atunci când sufletul se așază la icoana

Fecioarei: „Curând se lasă înserări/ Spre care cer voi merge, mamă/ Să-mi fie mai ușor la vamă/ Arată-mi tu alte cărări/.../ Să mă aștepti acolo sus/ Când firul vieții se va toarce/ Sigur nu mă voi mai întoarce/ Că e un singur drum de dus”. Vorbește tradiția noastră despre acest drum de pe urmă, al sușului fără coborâș, de unde vom privi înspre cei dragi, nemaiputând să ne implicăm în viața acestora decât veghindu-i prin rugăciunile noastre. Despre rai și frumusețea acestuia spune Ana Zegrean în poezia ei: „Pe rând, toți cei iubiți în cer se strâng/ Și ne rămâne dorul ca povară/ Nici nu

am, Doamne, lacrimi să mai plâng/ Și pâinea ce-o îmbuc îmi e amară/ Se duc cei dragi în timpul nesfârșit/ În lumea fără teamă, fără vină/ Le fie somnul lin și liniștit/ Și-n gândul nostru îngeri să rămână”.

Mă alături și eu ideii poetului Ioan Pinte de a aduna cele mai reprezentative poezii din volumele Anei Zegrean într-o antologie pentru a avea o viziune de ansamblu asupra liricii acesteia. Ana Zegrean a plecat dintre noi, dar va fi pomenită, din neam în neam, prin poezia ce ne-a lăsat-o.

Matei Vișniec

Virginia OLARU

Imaginile se derulau singure

Închis într-o cutie de sticlă
căutând mereu cu mâinile un punct slab
pe suprafața transparentă,
necunoscutul își agita brațele
privind în sus
ca și cum vorbele s-ar desprinde din tavan
sau din cerul închis pentru renovare
// Dumnezeu nu vinde la toată lumea
își mai ia și el câte o pauză
să râdă de proștii Pământului
care se cred dumnezei //
Când furia ajunsă la apogeu
i-a strâmbat expresia feței
ecranul și-a schimbat culorile
insistând pe rochia verde a jurnalistei
care scotea în evidență tinerețea
și unghiurile aproape sălbatice
din care se poate privi o femeie.

Ce bine că există butoane, m-am gândit
ce bine că Realitatea poate fi privită pe mute.

Poezia Mișcării literare

Am devenit un obiect inutil

Casa mea a devenit dintr-odată strâmtă
și constat că nu mai am loc
printre obiectele utile
pe care nu mă îndur să le arunc.
Întotdeauna ne trebuie o masă în plus, un
scaun, un pat, o cratiță,

căci „dacă vin musafirii?”

Și ce-ar zice lumea

dacă n-ar găsi covoare, perdele, tablouri sau
dulapuri

în care stau ascunse detaliile casnice?

Mi-a crescut o cocoașă în plus

lângă cea cu obligațiile zilnice.

Mi-au crescut mâini ca să deșir timpul

– să-mi fac loc pentru o ceașcă de cafea.

M-am îngrășat

pentru că mănânc prost și pe apucate.

Oglinda nu mă mai vrea,

căci nu recunoaște femeia elegantă care-i
facea cu ochiul.

Îmi întoarce reflexii eronate

și râde de mine.

Mă așez ostenită pe canapea,

dar pisica visează și mă împinge cu labele.

Pe fotoliu stă câinele,

lângă masă – peștii.

E timpul să scot scaunul pentru musafiri

căci am venit acasă.

Dezbrăcat de imagine

Ți-e rușine cu tine, cel simplu,

dar ești incapabil să îți scoți la tarabă imaginea

în haine croite după cel mai nou model

ca să fii în trend cu ipocrizia

ridicată la rang de artă.

Ai învățat lecția umilinței de la profesorii tăi,

fugi de ea, ca de notele proaste

care te situau pe ultimul loc

în ierarhia unei clase obișnuite

în care toți colegii tăi făceau meditații
în timp ce tu îți prelungeai copilăria
prin parcuri, bățând mingea
sau alergând bicicleta
viața e mereu o opțiune
cu drumuri largi, pe care le poți străbate cu
gândul

dar tu ești mereu în afara ei.
Oglinda din colțul camerei
îți citește frustrarea
și neputința de a fi în rândul lumii
– părinții îți țin prelegeri despre cum ar trebui
să fii

profesorii îți reproșează lipsa de atenție
pentru lecțiile învățate cândva pe dinafară
și predate mecanic,
fetele pe care le-ai strâns în brațe
îți reproșează că nu ești cool
și că nu fumezi iarbă,
prieteni din copilărie te-au părăsit
pentru că ești un ciudat
care cântă la orgă și pictează prin parcuri.
Tu știi că locul tău e în afara lumii
și ți-e din ce în ce mai greu
să te prefaci că ești altfel.
Ți-e rușine cu tine, cel simplu
dar tu te simți bine în singurătatea ta,
în camera ta cu vise agățate de pereți,
cu gândurile tale încifrate în rostirea clapelor
de pian

pe care le atingi cu emoție
pentru a prelungi vibrația înaltă
prin care tu comunici cu Universul
care te-a creat diferit.
Schilodit de neputința de a comunica
banalități curente

sau de a râde de alții,
te închizi în tine și suferi,
devii parte din lacrima Planetei care strigă
după ajutor

și alegi să fii tu
îmbrăcat în hainele strâmte ale condiției umane.

Caniculă

Statuia privește împietrită
oameni fluizi alunecând pe străzile orașului.
Visuri, deziluzii, dorințe

se topesc și ele în aburul cu miros de asfalt
încins.

Doi adolescenți cu cordonul ombilical în urechi
își înfig în creier muzică rock,
„ce poate fi mai frumos decât să
visezi la Vama Veche, când n-ai
un ban în buzunar?”

O femeie cu un fluture desenat pe gleznă
își ia trotineta și pleacă,
lasă după ea o dâră de parfum,
schimbă direcția visului.

Băieții dau din coate, resemnați,
poștesc o țigară
și se mută pe trotuarul celălalt.
„Ce ar mai merge acum o votcă”,
dar căldura asta ne topește.
Tramvaiul se leagănă în do major,
în sfârșit e 7
coborâm la Unirii!

Deasupra
statuia plânge cu un ochi
tristețea pescărușului.

Virginia Olaru este profesoară de limba și literatura română la Colegiul Național „Mihai Eminescu” din București. Este autoare de auxiliare didactice apărute la Editura Gabriel și la Editura Niculescu. Organizează (din 2002 până în prezent) Festivalul Național de Poezie „Gellu Naum”, care se adresează elevilor de gimnaziu și de liceu. A publicat la Editura Casa de pariuri literare două antologii de poezie în care se regăsesc textele elevilor premiați la etapa națională – *Cabaret Voltage* (2017) și *Atenție, nu se mai închid ușile!* (2020). La aceeași editură, i-au apărut două volume de versuri: *Despre ceasul de-acum* (2017) și *Ba pe față, ba pe dos* (2020). A obținut Premiul juriului la Festivalul Național de Poezie „George Coșbuc” (Bistrița, 2021).

On-Line

îmi aleg în fiecare zi un loc gol
inventez decoruri
schimb cuvintele în funcție de spectatori
număr căsuțele
– sunt negre toate
au microfonul oprit –
au nume
beau suc și mănâncă floricele
mi se sparg în urechi
și uneori creierul îmi blochează reprezentăția
introduc o replică tăioasă

apoi amuțesc
primesc întrebări
mă opresc
rolurile se schimbă
tăcerea e o reacție firească
monologhez
inventez
progresez
sunt ochi în spatele camerelor
cine știe la ce se uită
fac pauză
actul IV se joacă invers
îmi beau cafeaua
câteva chipuri mă urmăresc
ceilalți joacă șah
sau alba-neagra
inventez scuze
apar și dispar.

Unii nu s-au trezit
și-au scris numele pe căsuțe
și visează că iau bacul
e aproape seară
joc aceeași comedie
din ce în ce mai prost
am rămas fără aer,
am palpitații,
ochii nu mai ascultă
caută o ieșire
din capul strivit ca într-o menghină
de încăpățănarea
de a face școală On-Line.

Îmbrățișare mascată

Poate că sunt doar o hologramă
imprimată pe tricoul tău.
De aceea îl porți pe dos,
să mă păstrezi doar pentru tine,
culcată întreagă pe pielea ta
ca într-o îmbrățișare.
Ea mă caută mereu printre obiectele tale
personale,
îmi simte parfumul
nu mă poate atinge
pentru că sunt imaterială
cum să atingi un parfum
când alt chip se lipește de gura ta
și ți se așează confortabil pe trup
ca un fluture pe o barcă...

Ochii te caută ca pe o pradă

chiar și atingerile sunt enervante și reci
mi-ar trebui o carte mare
să te strivesc înăuntru
sângele tău ar scrie pe litere
toată furia mea
așa cum praful scrie pe cioburi
când toate luminile se aprind
ochii te caută ca pe o pradă
liniștea se sparge în fâșii
de data asta nu-mi mai scapi
muscă nenorocită!

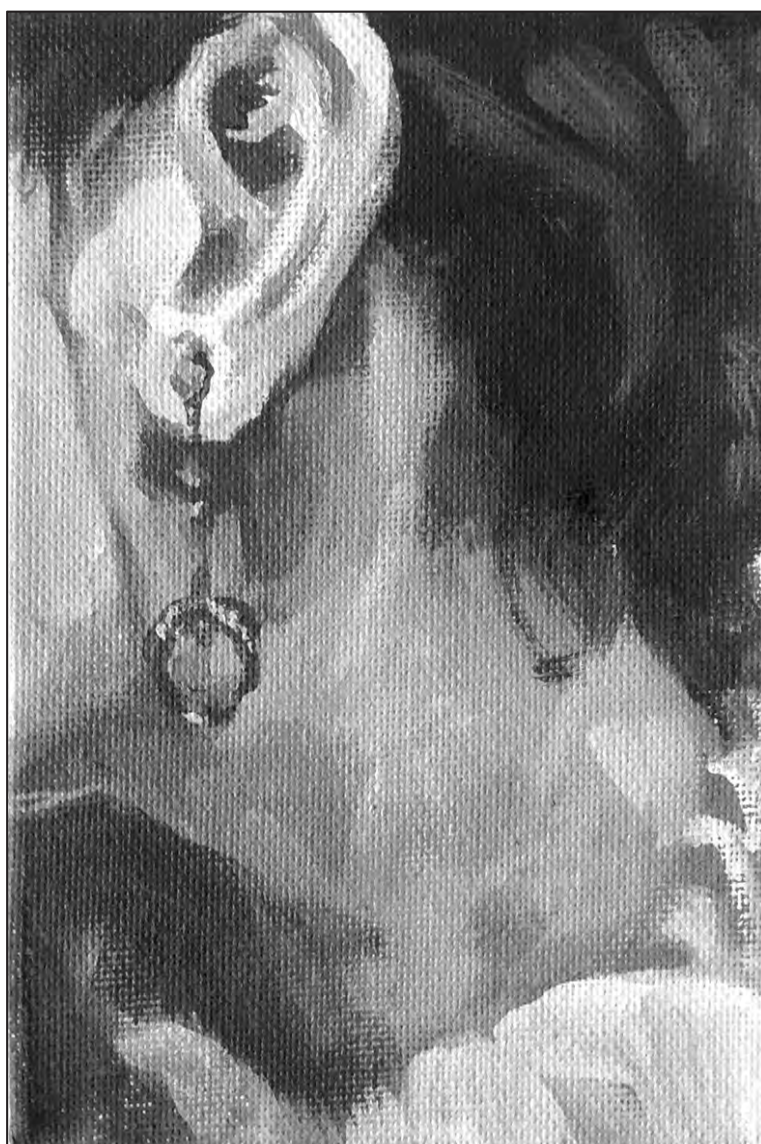
Lena – pe seară

Lena va rata infarctul de azi.
E bătrână și rea
dar crește șase pisici
cu puterile care i-au mai rămas.
Le așează la masă, le ceartă,
le aruncă pe fereastră când greșesc,
le adună în cerc în mijlocul camerei
și se vaită de ultimele junghiuri
care i-au mai trecut prin cap
invocând atacul de panică,
ultima boală descoperită
de savanții de pe salvare.
Pisicile torc liniștite pe covor
în timp ce le numără la infinit
până ajunge la 90,
pulsul care trebuie să fie pe aparat
când își măsoară tensiunea.
Apoi așteaptă în tăcere
sosirea infarctului
care trebuie să apară dintr-un moment în altul.
– I l-a ghicit în cafea preoteasa,
vecina de la casa 41.
I-a spus că popa are timp liber după sărbători
și se poate ocupa ea de pomeni.
Cu toate treburile aranjate,
inclusiv înfierea pisicilor,
Lena își numără meticulos
farfuriile, prosoapele, batistele,
anulând orice întâlnire
care ar putea să-i distragă atenția
de la ultima bătaie a inimii.
Ea trebuie trăită intens,
căci e o problemă personală

care nu trebuie bârfită.
Vinovați sunt mereu ceilalți
care-și merită soarta
pentru greșelile lor,
puricate la infinit în fața pisicilor
care-i dau dreptate mieunând
și lingându-i mâna zbârcită
cu care le hrănește.
Într-o zi s-a supărat pe Țuca

și a dat-o la câine
care a prins-o ca pe o bucată de carne aruncată
pe fereastră.

I-a dat drumul din gură
la un semn al stăpânei
care decide soarta supușilor săi...
Lena e dumnezeul pisicilor
Fire-ați ale dracului să fiți!
Lovi-v-ar moartea să vă lovească odată!

Alina Staicu, *Escape*

Igor URSENCO

Poem Asimptomatic de Dragoste

Pun ordine în gînd,
și-n calendar.
Din galaxia care stă s-apară

eu antidotul ultim îl clocesc
ca-ntr-un cuiar
cometele ticsite de-astă vară.

Din anotimpuri reci voi pune
pe pojar
tot laptele, urcat în Luna Nouă,

să fiarbă nevăzut
ca un marfar
ce-a deraiat pe șinele de rouă.

Mai mult ca niciodată pregătit,
ca un barbar
rugîndu-se-n religia natală,

să potrivesc inelul
de cleștar
lui Venus răsturnată-n Carul-Mare.

Și cu genom de proaspăt
avatar
scobi-voi zăcămintele saline:

să scot din circuit
ereditar
o boală fără cură, fără tine...

Orbita pe care se rotește Dumnezeu

Vîscos precum siropul de arșar
îmi voi pompa tot sîngele prin pai:

să înflorească-n luna lui ghenar
troian de crini din jinduital Rai.

Ah, corpul mi-a ajuns un insectar
gonindu-mi sentimentele-n puhoiuri:

furnici dosite-n tălpi mă pun pe jar
și fluturi în stomac se țin în roiuri.

Mă 'nalț cu pîlcul de albiini imaginar
în zumzet care-aduce a priceasnă,

cum s-ar lipi de mine voalul tău și mi-ar
pune peste rană-o catapasmă,

În loc de faguri — un creier cu nectar
umplînd știubeie risipite prin grădină;

voi fi pîrînd, curînd, un Prisăcar
'nșepat cu toți fotonii de Lumină.

Victoria Hearts

Cititoarele dintotdeauna au apreciat
că realul și irealul se amestecă
în poemele mele precum laptele și făina

în conținutul unei budinci
de Yorkshire. Ca și cum atracția
fizică, palpabilă, ar fi conținut vreodată

să fie compromisul dintre conștiință
și ceea ce se mai scurge din ea
după ce Socrate e surghiunit

de urgență în batiscaf și trimis
pe Lună să numere craterele. Nu
avem suficientă putere să despărțim

apele de uscat, dar ignoranți folosim
același detergent pentru a scoate petele
de sânge și de cafea vărsate pe rochia

de mireasă ca neaua. Și tot așa
pînă cînd nu moartea ci o centrifugă
iubitoare pe veci ne va uni

V.I.T.R.I.O.L. *

Rătăcit în geografia labilă a singurătății, riști
să te poticnești chiar de Nudul
frumuseții perfect
descărnate. Nu poți decît să accepți

condamnarea pe viață
lîngă Femeia fără nicio religie. Azi ai ajuns și tu
Finalmente

în cohorta progresivă a poeților naivi
pe care a reușit să-i ademenească déjà

cu farmecele ei irezistibile. Ceva mai Puternic
decît însăși Estetica îmi spune că trebuie
să admit și această ultimă certitudine: trupul ei
rece ar putea fi chiar
Poezia pe care nu îndrăznesc

să o descalific aici, pe hîrtie. Cînd au vrut să o
ardă
pe Vrăjitoare, în locul inimii i-au găsit
o colivie, în care se zbăteau
sîngerînd „Albatrosul” lui Baudelaire și
„Corbul” lui Edgar Poe

* V.I.T.R.I.O.L. – acronim folosit de
alchimiștii medievali pentru a descrie cît mai
fidel procesele de transmutare a metalelor și
minții umane: „*Visita Interiora Terrae
Rectificando occultum Lapidem*” (Vizitează
interiorul Terrei, apoi rectifică ceea ce vei
găsi acolo pentru a descoperi piatra ascunsă)

Împămîntare **

Văd aievea:

linia împăcării noastre șerpuiește
din geanta ta ticsită cu rujuri sigilate prin
trusa mea de igienă masculină din conținutul
căreia

teroriștii ar putea asambla dintr-un foc
un detonator artizanal, despîcînd Munții Ural
ca un dovieac ce nu vrea să fie sacrificat

de Halloween. Acum totul depinde de unul
Dumnezeu, cel mai bun conductor
neautorizat să leviteze prin circuitele integrate

ale naturii. Lumina pare trebuincioasă atunci
cînd trece simultan prin firele cu fază și null.
Viața
pe Pămînt e o aventură riscantă dacă nu plătești

la timp facturile emise de Compania
Națională „Electrică
S.A.”. De aceea întodeauna țin ascuns
în creier un catapult de rezervă, ca iluminării*

* „Ordinul Illuminati” – societate secretă a
liber-cugetătorilor ce urmăresc abolirea religi-
ilor mondiale precum și a caselor monarhice
** Conectarea unui circuit electric la pămînt
(punct al cărui potențial electrostatic este egal
cu zero volți).

Cristina FRUMOS

Un scriitor de două parale

Era un scriitor de două parale, așa credea în general. Un scriitor de două parale e musai un visător și numai un scriitor de două parale visător își poate imagina că, dacă publică o carte, rupe gura târgului și umple pagini în presa culturală autohtonă. De dimineață până noaptea târziu își aducea autocritici aspre de parcă ar fi fost vorba de altcineva, nu de el însuși. În unele zile însă ajungea și la concluzia cealaltă: că e genial. Când își declara sieși asta, zilele chiar erau mai ușoare. Dar cum în general se credea un scriitor de două parale, zăcea. Dormea somn fără vise, apoi rămânea în pat, cu mintea pierdută. Cafeaua îi pune neuronii în mișcare și, printre aburii fierbinți, căpăta consistență gândul că are un fel de cancer. Că e un fel de cancer boala asta de care suferă, un cancer mai aparte, și cancerul e așteptarea aia lungă, de mai bine de un an, ca vreo editură să-i răspundă da, ne place, te publicăm, că viața lui altfel nu avea rost decât dacă-și vedea fără-ntârziere manuscrisul acceptat. Unele cancere

Proza Mișcării literare

te curăță repede, altele sunt mai afurisite. Acelea te chinuie, te storc de viață puțin câte puțin, ca apoi să lase din tine doar o umbră a ceea ce ai fost. Apoi nu te mai doare nimic. Nu era el așa de norocos. Când scăpase de femeia cu care fusese încurcat mai bine de cinci ani, se simțea tot așa, și posomorala îi trecuse după încă vreo cinci ani petrecuți în aceeași stare, ca asta de acum. Nu erau situații pe care îndeobște să le poți asemăna, înțelegea și el asta, doar că pur și

simplic analogia i se părea de un firesc absolut. Plecase Ioana din cauza apatiei lui, dar ce nu putea schimba, chiar nu putea schimba, așa îi era felul. Apatie și veșnic obosit. Dar bine că plecase. Acuma se pricopsise cu cancerul ăsta care-i măcina parcă mușchii și nervii și se instalase acolo, undeva în plex. Oricât sucea problema pe toate fețele, tot nu găsea un argument serios pentru care editurile continuau fie să-l amâne, fie să-i răspundă politicos că din păcate nu, că evaluarea manuscrisului e una negativă, că reveniți, vă așteptăm cu alt manuscris, că oricând suntem la dispoziția dumneavoastră, fraierul pământului, prostul târgului, măgarule.

Se apuca să scrie altor edituri, politicos de fiecare dată, dar fără să mai dezvolte subiectul ori să vrea să facă impresie. Era tot mai scurt, spunea ce voia, apoi încheia cu „În așteptarea unui răspuns” și semna. Era rutina lui de luna dimineată. Abia după aceea își făcea o cafea pe care-o bea urmărind știrile sportive pe canalul de net preferat. Aștepta să se întâmple ceva ce, pe de altă parte, știa că n-avea cum să se întâmple-n veci. Obiectiv, nu.

În ziua aceea se dusesse pe la o redacție, să mai schimbe o vorbă cu unul, cu altul. Îi spusese atunci lui Marinescu că sunt date dracului editurile în ziua de azi. Că fără spate, ești un nimeni, că fără afiliere, valorezi cât o conopidă murată. Te public eu, dar dai banul, altfel nu se poate, așa-i spusese Vasilescu. Era nervos; când trecuse pe lângă librărie, se văzu pentru o clipă în geamul de termopan. Avea mersul dezarticulat iar trecătorii luau

instinctiv distanță față de el, de parcă nu voiau să-l încurce. Nu, era hotărât să nu publice cu bani, i se părea nu umilitor, ci, mai grav, avea senzația că plătind ca să-și publice cartea, ar cumpăra un public care oricum era inexistent. Operațiune absurdă. Înapoi la argument, își spuse. Își aminti de răspunsul scriitoarei ăleia, coordonatoare a unei colecții de proză, care-i reproșase insistențele de a fi publicat, dar chiar nu înțelegeți românește, am explicat, nu putem ignora condiția numărului de semne. Vă rugăm reveniți cu alt manuscris și nu mai insistați inutil în privința acestuia. Și n-a mai insistat. Nu ar fi putut să scrie el 70 000 de semne într-un biet volum de proză scurtă, iar de roman nu putea fi vorba. N-avea anvergura, n-avea el experiențe majore, din acelea din care să poată scoate ceva, nu fusese în vreun război, nici măcar revoluționar nu fusese. În 89 el era mic copil, iar viața în comunism era un fel de Arcadie în care s-ar întoarce dacă asta s-ar mai putea. Dar nu se mai putea. Iar viața lui fusese apoi de o banalitate și de o linearitate cum nici nu s-ar putea închipui. Nici de călătorit nu prea călătorise. Doi-trei critici literari pe care-i cunoștea din rețelele de socializare ori din emisiunile înregistrate cu prilejul vreunei lansări online, i se păreau niște manipulatori care-și promovau prietenii și pe prietenii prietenilor și pe cunoscuții acestora, în numele unor rigori estetice numai de ei știute. Poantă, haz, limbaj de târlă, pagini scrise de-amboulea, ca să șocheze, ca să încite, asta era literatura bună în care el nu avea cum să-și facă vreodată loc. Nu știa el să fie pontos. Nu. Nici râsul nu avea idee cum l-ar putea el produce. Să învețe să râdă bine întâi, apoi o să-i facă și pe alții să râdă. Ultima dată răsese cu lacrimi la o scenă de tot haiul dintr-un roman în care pe țigancă o trimisese omul ei la un doctor ginecolog cu canalul principal înfundat din cauza rahatului prelins din al doilea, lucru pe care n-avea de unde să-l știe. Știa numai că omul ei o lua la bătaie noapte de noapte din cauză că era-nfundată. Ei, da. Răsese bine atunci. Numai că el nu avea astfel de viziuni grotești, deși i-ar fi plăcut.

Intrase într-un bar. Rezemat de tejghea, fuma și se gândea la scriitorășii premiați de una sau de alta dintre revistele literare, promovați ori invitați să publice la una sau la alta dintre edituri. Se mai gândea și la cum

paginile lor de facebook se umpleau apoi de comentarii, de impresii de lectură, de felicitări cu balonașe și cu laude menite să le confirme talentul, laude împănate cu likeuri și inimioare pătimăse. Și apoi, în scurt timp, mai scoteau o carte, și apoi alta, și tot așa, că validarea continuă te țintuiește la birou pentru totdeauna și viața ta are apoi sens și ea înseamnă scris, adică scris cu miza publicării, nu orice scris, așa, aiurea, scris cu miză clară, ori asta lui i se părea maximum de drăgălășenie cu care te poate mângâia soarta...

Ce-i drept nici el nu fusese tocmai nevinovat. Purtase o corespondență ceva mai lungă cu o domniță-redactor și asta, pentru că-i plăcuse, pentru c-o văzuse în cutare loc, la cutare lansare. Femeia îi citise părți mari din manuscris și-i spusese că da, sunt pagini mai mult decât convingătoare, că nu vede de ce nu i s-ar publica volumul în colecția de proză a unei edituri de primă mână. Că editura ei n-are fonduri, nu riscă. Însă el insistă să-l publice totuși ea, la editura ei, cu sau fără bani, numai pentru că începuse s-o viseze. Poate c-o plăcea. Se văzuse înlănțuit de trupul ei, doar că acuplarea eșuase. Îi murise iar ea se depărta tot mai tare. Asta visase. În somn. Oricum, visa tot mai rar. La început nu prea știa cum să interpreteze un astfel de vis. Apoi se dumiri. Nu va fi publicat și, într-adevăr, n-a fost. Legăturile astea n-au cum să crească, oamenii nu fac amor prin schimburi de e-mailuri. Se învinovăți puținel pentru că avusese îndrăzneala să-i povestească visul acela. Noroc că ea parase cu eleganță: visele ei sunt mult mai periculoase decât ale lui. Îl liniști și cam asta a fost tot. De atunci nu-i mai scrisese. Poate că inconștient, voise s-o manipuleze. Păi ce, dacă e atât de ușor să manipulezi niște cititori, de ce să fie greu să convingi o femeie-redactor să te publice, transmițându-i mesaje sexuale fără altă perdea, decât a visului, de care nimeni nu poate fi vreodată incriminat. Plusase. Dar acum nu se mai simțea deloc vinovat. Fusese ca o reluare la scară mică, foarte mică. Așa începuse povestea aia veche a lui cu Ioana. Cu un vis. Urmă de alt vis, urmă de o groază de vise, tot mai înlănțuitoare, tot mai nebune, tot mai vinovate. Și apoi se zdruncinase rău din cauza lor. Și a ei. Chiar în clipa asta se miră că e încă viu. Noroc că se gândea tot mai rar la asta. Fusese în iad, ieșise cu mare greu

aproape de buza lui, doar că cine a spus o tâmpenie ca asta, cum că întunericul e urmat de lumină, n-a gândit îndeajuns. Sau a gândit numai pe jumătate și din punctul ăla n-a putut vedea mai departe. El însă vedea golul din față, alături de golul din spate. Era mai bine în al doilea, afundat în beznă. Îi plăcuse senzația aia de scufundare în ceva vârtos ca mocirla, îi plăcură și pupăturile boturilor de monștri, îi plăcu al naibii să se zvârcolească. Era și asta o voluptate la care se deda așa cum se dedau dependenții heroinei ori bețivii tăriei. Ceva continuase timp de vreo cinci ani să bâzâie înlăuntrul lui și bâzâitul ăsta era partea a doua a partiturii lui cu Ioana. După aceea, se vedea pe sine ca pe un copil drag lui Dumnezeu, că era convins că nu sunt mulți în lumea asta care pot să ducă felul ăsta de viață, departe de lume, cu nervii zdreliți și cu sufletul golit de tot. Nu-și dorise eliberarea, că parcă cineva-i șoptea, dintr-un pliu al minții, că nu de lumină și de eliberare are el nevoie. Și nu avea. Dar asta era partea mai ascunsă și mai tenebroasă a lui, de care se căznea să uite pe cât posibil.

Da, se crezuse bolnav atunci, ca și acum. Își spunea că uite, o boală ia locul alteia, sunt astfel de oameni căroră boala le face mai bine decât sănătatea. Când o boală se vindecă, alta trebuia să-i ia locul, un trup poate suporta astfel de boli pentru care nu există medicamente. Numai creierul și inima au convulsii, dar când nu le mai au, abia atunci ești mort definitiv. Așa gândea el și era și ăsta un fel de a gândi. Acum, cartea asta scrisă de mai bine de un an îl purta prin lume, trecea în felul ei, din redacție în redacție, din mail în mail, dintr-un privat în altul, încât se consolă în glumă că, până la urmă, poate că și-a făcut deja treaba, că nici nu mai contează adică dacă va fi sau nu publicată vreodată. Mai un amic, mai o colegă, mai un redactor, mai o conică coordonatoare de colecții de beletristică, uite, destui oameni au citit deja cartea, nici n-ar trebui să-și mai bată capul cu ea. Mai bine s-ar apuca să scrie alta. Sau mai bine ar termina cu povestea asta, cu scrisul adică. După ce Ioana a plecat, și-a spus că numai cartea aia o scrie, una și bună, ca să se vindece, ca să așeze lucrurile într-o versiune convenabilă și apoi își va vedea de treabă.

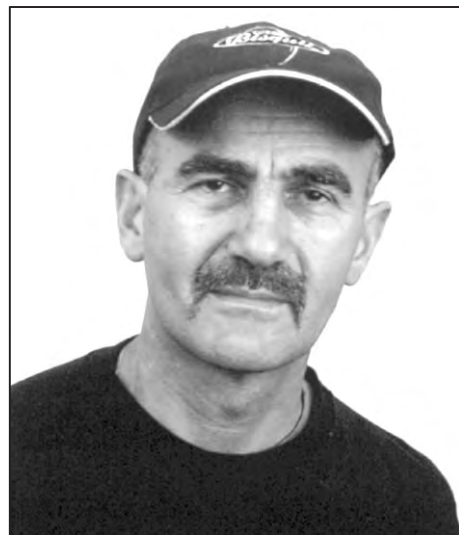
Plimbarea îi făcea bine, oamenii erau tot mai puțini pe Copou, în schimb, copiii făceau

salturi cu skateboardul și bicicliștii continuau să curgă la vale, lucru care-l cam enerva. Se făcea seară și ar fi trebuit să se întoarcă acasă. Cu cancerul în piept, cu un volum de proză scurtă refuzat și de care i se făcea tot mai greață. Știa care-i sunt scăderile, numai că n-avea chef să mai revină asupra lui. Știa, de exemplu, că pe alocuri tonul era dramatic, că alteori limbajul era prețios până la bombastic. Mai știa că sondarea profunzimilor nu e la modă, de parcă oamenii n-ar mai avea timp să foreze. Nici timp, nici chef. Știa și că nu poate obține genul ăla de distanțare care să îi permită să glumească, să facă scheme și poante, și n-avea nici cinism destul, fiindcă nici inteligent destul nu era. Că dacă ar fi, și-ar scoate personajele în lume, le-ar pune să se miște mai cu talent în social, încât, cine știe, să aibă și ele o viață cât de cât normală, în care să se poată recunoaște cititorii. Cititorii altor scriitori. Și scriitura lui era împleticită. Ca într-o plasă trebuie că s-ar simți cineva care ar pune mâna pe cartea lui, sufocat oricum, pentru că era o scriitură care nu semăna cu nimic și nu vedea deocamdată vreun avantaj în asta. Din contră.

Noroc că avea și zilele lui bune, nu multe, în care credea că era genial. Și nimeni nu-i putea scoate din cap ideea asta. Că tot alambicul de stări despre care el scrie ar putea părea unora incredibile esteticeste, dar numai el știa cât erau de adevărate, alimentate fiind de nebunie și de cancere succesive, mai ales de forma asta de cancer, la care puțin probabil să se poată găsi leac. Că personajele lui nu pot fi altfel decât duse de pe fix, și nici măcar nu e o chestie prea evidentă. Are grijă adică, se temperează. Puțini s-ar prinde cât de duse de pe fix sunt de fapt și cât de bine știu ele să scrâșnească fără zgomot, că fără să scrâșnească nici n-ar mai fi credibile. De fapt nu prea știa cum stă treaba cu credibilitatea. Dar era un tip genial și ar fi trebuit să fie rugat să publice.

Lunea viitoare va scrie altei edituri, că lumea aceasta a pierdut vremea prin oraș. S-a dus ziua. Dar măcar nu s-a dus degeaba, se gândise la niște lucruri. Că nu-și putea imagina viața fără un cancer persistent. Or, dacă se vindeca de ăsta, n-avea nicio idee despre cum ar fi arătat următorul.

Alexandru JURCAN

Cearșafuri de mătase galbenă

Cum a trecut timpul! Trăiesc în același oraș de multe decenii. N-am vrut să călătoresc, să-l trădez. De când am îmbătrânit, mă trezesc în fiecare dimineață la ora șase. Nevastă-mea îmi pregătește lista cu cumpărături. Ies devreme în orașul adormit, cu magazine umede. Mă târăsc pe străduțele incerte, care-mi deșteaptă amintiri alarmante. Într-o vitrină, rochii de mireasă cu pisici brodate. Îl zăresc pe marele scriitor cu pantalonii rupți. E vecinul meu și cred că e dus cu pluta. Câteodată mă gândesc că pe toți ne așteaptă undeva niște viermi flămânzi, însă această egalizare nu mă face mai tolerant. Ce folos de romanele domnului jerpelit, dacă n-are ce mânca?

Eu am fost un pragmatic. Tânăr fiind, întârziam la serviciu mereu. Șefa mă chema la ea în birou și-mi puneă întrebări delicate despre viața mea. Stăteam în chirie, nu prea mâncam, eram un dezordonat. Mirela - șefa - cu zece ani mai mare decât mine, m-a luat sub aripa ei. M-a dus la ea acasă, ca să ne trezim deodată, să nu mai întârzii la slujbă. Ce ciorbe, ce fripturi! Normal că dormeam cu ea, în cearșafuri de mătase galbenă. Am fost

promovat în funcții superioare. Am făcut o nuntă pe malul lacului. Mulți invitați se scăldau cu sticlele de vin în mână.

Recunosc: Mirela a rămas șefa mea. Ea se ocupă de toate. Nu cumva toate femeile au menirea asta? Să le arate bărbaților drumul, să-i ordoneze, să-i îngrășe... Mirela gătește atât de bine, încât am devenit un grăsun dependent de sosurile, pastele, fripturile ei. Ea știe că alte femei nu mă vor dori, dacă arăt atât de dizgrațios. Ce tactică subtilă, culinaro-ironică!

În dimineața asta îmi recunosc mie însumi: Mirela mi-a deformat viața, m-a oprit dintr-o evoluție genială. Eram o cascadă dezlănțuită, nonconformistă, iar șefa m-a închis într-un lighean. Am ascultat orbește de ea. Da, mi-a fost mereu frică de ea. Chiar în pat i-am urmat indicațiile erotice. Am fost o cârpă, dar nu e vremea pierdută. Ce dacă am șaptezeci de ani? Un divorț, o schimbare de macaz și geniul meu adormit va izbucni precum vulcanii malefici.

Stop! Ce durere la inimă mă apucă? Poate frigul matinal e de vină. Musai s-o sun pe Mirela, nu e glumă!!

De ce nu m-am căsătorit

Mama zicea adesea: dacă te uiți din câte straturi e plăcinta, n-o mai mănânci. Tata

credea că orice căsnicie se rezumă la borcanul care are miere doar la început, apoi urmea-

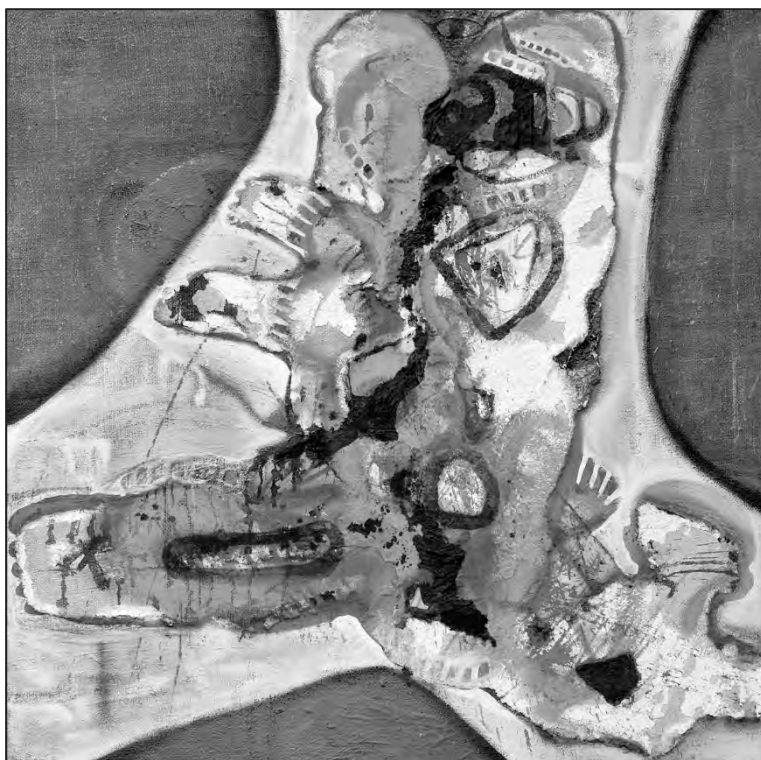
ză... ceva grețos. Fac vizite prietenilor mei căsătoriți, să mă documentez. Cum ajung la ei, începe disputa, așa din nimic. Că el a lăsat pisica în cămară. Că ea nu i-a spălat șosetele roșii. Tot felul de chestii care mă determină să dispar văzând cu ochii. Mi-am cumpărat un caiet special, să țin o evidență clară. Recitesc din când în când:

Marcel a legat-o pe Ana de scaun și i-a lipit gura cu bandă adezivă, că nu-i mai putea auzi reproșurile.

Claudia i-a turnat lui Dinu în ureche ceai fierbinte, ca să-l trezească. Cornel a lovit-o pe Carmen cu telecomanda, că era dependentă de seriale. Florica i-a pus lui George mercur în tocană, să facă diaree de durată, să mai stea și pe acasă. Raul a închis-o pe Amalia în pivniță ca să-și petreacă sărbătorile cu prietenii lui alcoolici. Laura i-a tăiat lui Alex bărbăția, când l-a prins cu amanta.

Îngrozitor! Totuși, n-ar trebui să mă las intimidat, musai să încerc. Mi-a spus cineva

că Felicia e văduvă. N-am mai văzut-o de douăzeci de ani. Ne-am despărțit în cofetăria *Macul*, țin minte și acum. Am făcut rost de numărul ei și am fixat o întâlnire la aceeași cofetărie, care e renovată și se numește *Pralina*. Felicia! Acum poartă ochelari, dar e la fel de distinsă și elegantă. Câtă prestanță! Cred că voi rezolva marea problemă, să intru în rând cu lumea civilizată. Ne îmbrățișăm cu stângăcie. Mi-a adus un cadou – o sticlă de vin roșu. I-am promis că-l vom bea împreună. Fără s-o întreb, mi-a povestit cum bietul ei soț a căzut de pe balcon de la etajul cinci. Mă rog, se întâmplă! Am întrebat-o ce are în sacoșa aceea imensă. Zicea că tocmai a cumpărat o drujbă. Am zâmbit și am intrat la veceu. Da, era un geam destul de confortabil. Am sărit direct pe ciment, afară. Acum, la spital, doctorii îmi promet că mă vor renova cât de cât. Ninge și viața năvălește în miezul speranțelor.

Dorel Petrehuș, *Amprenta omului*

Oana Floredana MOLDOVAN

Întâlnire cu Dumneatale

Tren pierdut, tren pierdut și unul în întârziere. Copila caută frenetic un loc, sau chiar locul. „Pardon, pardon!” și „mă scuzați!”, roșește pentru fiecare. Bagajele se târâie, roțile scrijelesc pe șine. Fata cu două codițe trece pe culoar și, pentru o secundă, fața ei se luminează și i se văzu transpirația de pe frunte, lacrimile fine și găurile din ciorapi. O arătare de porțelan.

Ajunsă la umbră, redevine plană, se așază cu două scaune mai la dreapta de unde scrie pe bilet, nu vrea să le deranjeze pe doamnele de acolo. Respiră profund și expiră scurt jucându-se cu nasturii rochiei. Undeva departe în vagon se auzeau niște suspine acoperite de continua forfotă. Și atunci, apare în fața ei o bătrână cu trei sacoșe. Le învâрте în aer și le așază dezordonat în compartimentul de lângă. Cele două doamne par deranjate. Într-o bălângăneală, mai aduce două plase și le aruncă deasupra. Iar pleacă. La restul bagajelor se mai zăresc trei genți imense, peticite. Mutate și împachetate, le smucește minute bune încercând să își facă loc printre ele.

– „Astea nu sunt trenuri de oameni cu bagaje multe”. Chicotește.

Năframă galbenă, bluză cu trandafiri, fustă de un verde îmbâcsit și cu șlapi, toate degetele de la picioare ieșind pe jumătate, mângâind pământul. Ia o sticlă de apă și începe să stropească pe jos, pe scaune. Scoate niște hârtie și o înfășoară în jurul mâinii și scoate din fundul plasei o bucată de pâine.

– „Oooh, asta îi de aia bună!”, spune în timp ce deschide o gălețușă de smântână și începe să soarbă zgomotos. Cu gura plină de pâine și fața unsă cu lactate, se uită direct la copilă și îi zâmbește larg. Persoanele de lângă ea îi oferă priviri rapide ca, după, să se strâmbe și să rânjească cu venin.

– „Numa de dă-aștia răi pun! Controlori de aștia răi! Nu te lasă să îți vezi de treabă, numa pe spatele tău stau. Li-i ciudă pe mine că mă tot plimb.” După ce se plânge, își mai mută bagajele, mai scoate hârtie și mai soarbe din smântână până când ridică găleata deasupra feței să prindă ultimul strop.

– „Gaah, gaah. Restu de pită o pun înapoi pentru cățeluși, hehe, și ei ar mânca.” Rânjește, își linge buzele, după bluza, ia hârtia și o desfășoară până pe podea înainte să se șteargă.

Clar, un personaj inedit în monotonia trenului. Satele trec pe lângă și ea se comportă de parcă e stăpână peste toate. A stârnit atenția tuturor pasagerilor încă de la urcare, unii iritați de prezența ei, alții amuzați. Fata era captivată de unicitatea ei, oferindu-i mici zâmbete. Bătrâna se bucura de atenție, pieptul îi creștea și cocoașa i se dezumfla.

– „Ăsta nu îi din fructe naturale, că, dacă era, nu mergea după smântână. Ăsta îi de ăla de artificii, ăă, artificial, ăsta îi de calitate. Alea negre nu îs bune, mi-o zis mie cineva.

**Premiile
Mișcării literare**

Vor să ne omoare ăștia.” Îi mai zâmbește o dată fetei și râgâie.

– „V-am văzut că citiți. Sunteți de aia cultă, nu vreți să vă dau niște cărți? Vi le dau ieftin, 10 lei îi mult?” Scoate o plasă cu un colț rupt și o trânteste în fața fetei, câteva pagini zburând în vagon. Colecție de invidiat, manuale de escaladat munții, câteva ghiduri pentru stațiuni balneare și exemplare de „Vândută de propria mamă”.

Oana Floredana Moldovan, născută în 12 octombrie 2003, este elevă în clasa a XII-a la Colegiul Național Andrei Mureșanu, Bistrița și membră a cercului Miciei Blandieni Bistrițeni de la Palatul Copiilor, pe care-l frecventează încă din ciclul primar. E câștigătoarea Premiului I la Concursul Regional „La hanul lui Mânjoală”, de la Mărișelu, aprilie 2019, la secțiunea scenarii, a Premiului I la Concursul Național de creație artistică „Amândoi în aburul pâinii”, Târgu Mureș, martie 2021, și a altor concursuri de profil. A citit eseu în Cenaclul George Coșbuc, Bistrița, în februarie 2020 și cu prilejul unor microrecitaluri colective. A fost publicată în antologiile creative *Zece teme și-un poem*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2012, *Plantația de cuvinte*, Editura Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2020, în suplimentele literare *Mesagerul literar și artistic*, *Răsunetul Cultural*, în revista *Nova Didactica* (online) etc.

– „Vezi? Numa cărți de alea bune, de calitate, pe toate le-am citit și io și soră-mea. Dumneatale le știi pe istea?” Fata îi oferă răspunsuri scurte, politicoase și îi cumpără câteva cărți cu gândul să nu o supere.

– „Mi-am luat o bluză, faină rău.”, spune în timp ce scormonește prin adâncul altei plase. „Mi-o plăcut că era cu... cu... cu pupize de astea cum le spune, bufnițe, hihhi. Haida să vezi ce am mai găsit, uite, plic de plapumă din străinătate, de ăla de calitate, la noi nu găsești așa”. Scoate plicul și îl întinde pe deasupra de celelalte doamne (mai cade și o carte), îl scutură și se așază cu răsuflarea tăiată. „Foarte fain, așa-i?”, întreabă pe cele două femei iar ele o aprobă. Întregul material era acoperit de cranii, oase și pete gri. „Nu îți trebe? Lasă că îl duc eu la un șef de gară, i se potrivește la soția lui că îi paralizată și nu o mai ține mult”, izbucnește în râs de i se scutură burta. Așa își observă petele de

smântână încă existente pe haine și le freacă cu vârful degetelor.

– „Îi unu la mine în oraș, unu Vasile, da nu are cum să îl cheme așa, are acte false. Ăla îi de prin Sălaj, ce cată pe la noi? Cine știe ce criminal în serie îi, ca ăia de la televizor. Vorbește ba frumos cu mine, ba urât! I-am dat de mâncare o dată, din ce am io, mă strigă *iubita* de atunci, hihhi. Nu se mai dă plecat de la gară, taie iarba pe acolo, stă degeaba. L-am văzut cu o femeie, urâtă săraca, nu o luat-o de nevastă”. Se ridică și continuă să își mute traistele deja împrăștiate până la jumătatea vagonului. Mai împătorește o dată plicul de plapumă și zice râzând:

– „I l-aș da, dar nu are ce să facă cu el că îi boschetar. Îi prea fain pentru el, las că îl pun la mine pe pat.”

– „Așa să faceți. Mai bine îl duceți acasă să vă bucurați de el.”, spune copila.

– „Nu am casă, stau la bloc.”, îi răspunde bătrâna. „Am stat cu unu tânăr care îmi mânca pensia la păcănele, nu mai îs eu proasta bărbaților, șed eu bine singură, ce-i!”, adaugă cu glasul ridicat.

Femeia de lângă ea răbufnește:

– „Terminați odată cu poveștile dumneavoastră fără sens, nu vedeți că deranjați întreg vagonul? Tot v-am văzut pe dumneavoastră, mereu cu trenul acesta veniți de la cerșit prin oraș. Vă rog să terminați. Uitați-vă și la fata asta săraca că nu o interesează noimele dumatiale.”

– „Aoleo”, spune ea cu privirea către copilă. „Asta îi invidioasă pe mine. Îi geloasă că am mai mult succes la bărbați decât ea.” Doamna, ca răspuns, scâncește exasperată, își ridică poșeta roșie de lac și coboară din tren, eliberată că a ajuns în oraș.

Bătrâna chicoti și, vrând să se întoarcă, se răsucesce, se înclină și alunecă. Cade pe scaun și își ridică capul cu năframa pe nas buimăcită. Copila o ajută să se ridice și să își aranjeze lucrurile când observă ca bătrâna stă în locul în care trebuia să stea ea. Bătrâna închide ochii mulțumită și spune:

– „Ești foarte scumpă, frumoasă foc și pară și ce fructe mai vrei tu.”

Stația fetei se aproprie, la fel și a bătrânei. Bucuroasă că amândouă coboară în

aceeași loc și are cine o ajuta la cărat de bagaje, bunicuța își aranjează de sub ea fustele și se scutură pueril. Satele încetinesc, copacii își recapătă frunzele din ceață. Peste gălăgie se așază praful. Final protejat de ruinele cunoașterii. Trenul se oprește. Oamenii dispar în nepăsare de prezent.

– „Nu vă supărați, cum vă numiți?”, întreabă copila, cu despărțirea presată pe creștet și pe codițe.

Bătrâna zâmbește pentru ultima dată, își umple ochii de vorbe disperate și răspunde:

– „Floarea, sau Florica, u, u, sau... Floredana, cum vrei dumneatale.”

(Premiul revistei *Mișcarea literară* la Saloanele Liviu Rebreanu, manuscrise elevi, Bistrița, 2021.)

Ada Muntean

Antonia Maria CHICIUDEAN

Dragă Antonia înecată în marea interioară,

Te-ai lăsat purtată de val și nu te-ai mai întors de atunci... Îți promit că nu te-ai schimbat mult, doar înfățișarea a mai căpătat puțină expresie, iar caracterul, la fel de prost conturat de niște standarde morbide, ți-a rămas același, același ca în vremurile de demult. Ți s-au mărit și dioptriile ochelarilor între timp, iar vizitele obositoare la oftalmolog doar ți-au întărit conștiința că nu poți distinge, cu entuziasmul tău pueril, răul pitit în fața corneei. Prea multe minciuni prezentate drept adevăr, prea multe răni cusute în piele care ascund nenumărate povești, iar figura-ți plină de traume până la exces e deja alta. Ai ales să îți scufunzi capul în apă, să fugi de adevăr, și, tratând viața ca pe un joc, ai ales să-l pui pe pauză. Și ai fost purtată de curenți, ca un muritor de rând ce se împiedică de regularitate.

Iar acum, părtașă la o taină primordială a universului, nu-ți voi ascunde nimic. Mărturisindu-ți totul ca pe ultimele amintiri salvate în memorie, îmi voi readuce și eu aminte de clipele recunoscute de mintea mea drept anonime. De momentele care m-au format ca persoană și care m-au ajutat să am o altă perspectivă asupra vieții, dar care, date fiind spre uitare, au fost pierdute într-o lume vastă, cu oameni fără vârstă. Vorbind cu tine, unica fantezie palpabilă produsă de mintea mea, poate că îmi voi readuce aminte și de mine, nihilista care mai are speranță de recuperare, care încă mai crede că există un

felinar aprins pe fundul oceanului. De mine, cea care nu are puterea de a-și citi propria minte, și îi forțează pe ceilalți să o înțeleagă. De cea retrasă în colțul brutal al cercului, căzută în capcana principiilor modelate de straniul subconștient. Subscriu tot eu, acoperită de fardurile ieftine ale unei lumi pestrițe, încercând să găsesc lacătul ascuns din această deziluzie. Asta pentru că, dragă Antonia înecată în marea interioară, m-am lăsat fardată de societate și de problemele ei. Am ajuns exponat într-un muzeu al timpului, căutând viața cu alte sensuri, și privind-o cu niște ochi artificiali, din vitrină. Am crezut atâta timp că merg pe drumul cel bun, până când am realizat că nu e cazul să găsesc nici un drum, pentru că trebuie să te găsesc pe tine mai întâi, să-ți regăsesc valul.

Dragă eu, te invidiez. Și îți transmit asta cu același simț al răspunderii cu care îți confirm că realitatea e prea clar văzută din spatele apei. Stilul tău de viață m-ar lăsa să văd cum să abordez viața, care până la urmă se întâmplă cu și fără mine. Iar ochii, formați ca ai unui înotător profesionist, s-ar plimba mai mult decât picioarele într-o lume privită din două perspective.

Însă, pătrunzând printre camerele nemăsurate ale minții mele, am descoperit accidental niște amintiri uitate, o istorie ce nu a mai fost terminată. Te privesc ca dintr-un univers paralel, și chiar de știu să înot, nu mă avânt în larg, cu frica de a nu avea același

destin ca al tău. La finalul acestui periplu conturat în cele mai deschise nuanțe, în care am fost nevoită să mă descurc singură pe un țărm străin, am realizat cine sunt și ce se ascunde în inima acestei istorii șterse ale mele.

Dragă iluzie din trecut, îți aud vocea din mijlocul unui val impregnat cu alge. Mi-a fost dor să-ți aud poeziile nescrise despre cum trebuie să îți rezolvi vechile probleme. Îmi spui că ești doar un spirit, chiar dacă te deplasezi cu trupul. Îmi spui că ești ținută captivă într-o încăpere rece, acoperită de țesut conjunctiv în care îți faci veacul, și tăcerea dintre chipurile noastre mă forțează să îți dau dreptate. Prezența mea în fața ta este irelevantă, atâta timp cât sunt cu spiritul în altă parte. Și tu la fel, cititorul acestei scrisori către eternitate, pentru care mi-am vândut existența. Moartea vine din durerea realității, și, oricât de poet ai fi, realitatea te strivește. Ea te face să-ți fie dor de lumea pe care nu ai cunoscut-o niciodată, oricât de mult ți-ai fi cultivat emoția prin agendele cu manuscrise. Pentru că prin scris descoperi adevărata lume onirică, care îi promite și celui mai mare neinițiat că îl va ajuta.

Dar, la finalul acestei probe de existență, îți promit că vei vedea doar două aripi încolăcite în jurul taliei tale. Nu e nevoie să te întorci printre muritori, ci păstrează-ți valul și ține pasul cu ritmul lui. Dar încearcă să te înalți la suprafață cu mintea, căci cu trupul și sufletul poți rămâne acolo, în străfundurile mării ce îți servesc căldura, căci știu că nu vrei să viețuiești printre oamenii mult prea reticenți la alte opinii decât cele standardizate. Dar sub acest acoperământ de țesut conjunctiv sunt și eu o simplă muritoare,

una care halucinează de la prea multă realitate.

Antonia Maria Chiciudean este elevă în clasa a XI-a la Colegiul Național Andrei Mureșanu, Bistrița. De 9 ani e membră a cercului de creație literară de la Palatul Copiilor Bistrița Face parte din echipa revistei *POV21*. A concurat la numeroase competiții literare, la cele mai multe dintre ele câștigând premii frumoase. A publicat în antologiile *Zece teme și-un poem*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2012 și *Plantația de cuvinte*, Editura Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2020, în *Pretexte*, *Mesagerul literar și artistic*, *Răsunetul*, *Didactica Nova*, *Nova Didactica*, *POV21* etc. A citit în cenaclurile „Clepsidra”, Dej și „George Coșbuc”, Bistrița.

Dar sunt aici să îți aduc la cunoștință încă ceva: am reușit. Am reușit să duc la bun sfârșit ceea ce ai abandonat, ceea ce m-a făcut să te pierd în mare. Cred că ai fi fost mândră de mine, de tot ceea ce am realizat în absența ta, tocmai pentru că îmi știi esența și începuturile modeste. Dar misiunea mea aici nu s-a încheiat, însă nici resursele nu sunt infinite. Poate că nu vei vedea niciodată aceste rânduri, dar vreau să împart această bucurie cu tine, pentru că tu m-ai ajutat să devin ceea ce sunt acum, o relicvă peticită cu iertări. Pentru că cel mai frumos lucru de pe pământ este să împarți, căci din toate cele ce rămân după ce nu mai suntem, sunt toate cele ce le oferi deschis, iubitor. Căci le ții alții în viață, poate altfel modelate, dar tot mereu, undeva, într-un substrat, ai putea fi tu...

Te rog scoate-ți capul din apă,
și privește cerul...

Semnat,
Antonia
Cea de la suprafață

(*Scrisoarea* a obținut Premiul „Romulus Rusan” la Concursul regional literar și artistic „Scrisori de mai”, ediția a VI-a, 2020-2021, organizat de Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România și Palatul Copiilor Bistrița, premiul fiind susținut de Fundația Culturală Ana Blandiana și Romulus Rusan.)

Elena CIOTMONDA

Carnețelul de notițe

Aș vrea să trăiesc mai multe vieți. Aș vrea să fiu un motociclist în America de Nord, să port haine de piele, să fumez din trabuc la lăsarea soarelui și să dețin un bar lângă o benzinărie într-un sat unde toată lumea se cunoaște cu toată lumea. Aș vrea să fiu un florar la marginea Parisului și să mă îmbrac în paltoane mult prea lungi pentru vârsta mea și să ofer flori mult prea parfumate pentru nicotina care mi se așterne în păr. Să privesc alt răsărit, mai calm, mai liniștit, mai pastelat, în timp ce îmi sorb cafeaua pe un balcon din New York... Aș vrea să am timp să le fac pe toate, într-o viață. Sau măcar să am mai multe vieți.

Oamenii mereu pretind să aibă tot timpul din lume.

„Hai, frate, lasă-te și tu odată de fumat!”

„Am timp, pot să mă las și când termin facultatea, nu-i așa mare scofală!”

Alții pretind că au prea puțin timp la îndemână.

„De ce nu mai ieși cu noi? Hai că apuci să-ți înveți pentru examen...”

„Nu am timp destul! Nu pot să-mi irosesc viitorul pierzând vremea. Nu am timp!”

Dar, adevărul este că avem doar timp. Există doar timpul, și ceea ce facem cu el. Cum ni-l gestionăm, apreciem sau supraapreciem... Totul ține de noi. Avem atâta control asupra vieții noastre și uneori ne pierdem în libertatea asta falsă, sperând că vom mai câștiga niște timp.

E frig în tren. E spart un geam de la clasa 1 și ușa e stricată, așa că vântul se întinde prin tot vagonul făcându-i pe oameni să-și încheie paltoanele și să-și sufle în palmi pentru a se încălzi. Am făcut două opriri care nu erau programate până acum și simt nevoia să pun mâna pe telefon să-i spun mamei că trenul întârzie, dar e trecut de miezul nopții și nu vreau să o trezesc. Am tot căutat cu privirea controlorul să îl întreb de ce ne-am oprit iarăși, dar stă pe un scaun mestecând o gumă cu gura deschisă susținându-și cu o palmă burta.

Pe când vine să îmi ceară biletul am făcut a patra oprire neprogramată și o doamnă de vârsta a treia, cu un copil după ea, pufnește exasperată.

Ei dom'le. Și acuma ce mai e?!

S-a defectat un tren de pe linia noastră. Trebuie să-l repare.

Daa, nici nu mă așteptam la altceva. Doar e CFR. Ei, dom'le, reparați-l! Am de ajuns la Cristina de dimineață! O știi pe Cristina, nu? se întoarce spre mine aruncând un iz de parfum ieftin și țigări. Tocmai a fost promovată de către Vali și e Lider la o afacere dezvoltată în online. Are 1000 de puncte făcute luna aceasta, a fost postată și pe facebook, trebuie să o știi. Ei, și eu acuma să vă plătesc biletul dacă trenul stă pe loc? Hm? Vi se pare normal? Nu plătesc nimic până nu se deplasează trenul.

Își încrucișă mâinile în timp ce se întoarse spre alt pasager și începu să-i povestească despre ziua dânsiei. Mi-am băgat căștile în urechi încercând să evit orice altă conversație nedorită cu femeia din dreapta mea. Nu aveam dispoziția de a intra în discuții cu astfel de persoane și îmi era și somn. O cască îmi era stricată, iar din cea stângă se auzea un bâzâit turbulent care îmi aducea aminte de dispozitivele electronice când se apropiu de router. Înainte să adorm, am văzut doi controlori intrând cu sandwich-uri în mână și am simțit cum pornește într-un final trenul.

Mă așteptam să fie mult mai frig afară, dar parcă era mai cald decât în vagon. Poate îmi ținea și ghiozdanul plin de mâncare caldă la spate sau poate conta și că mă deplasam și nu stăteam pe loc. Trebuia să ajung în stație să prind autobuzul de 3 care mergea spre capătul orașului, și de acolo trebuia să mai merg încă vreo 4 kilometri pe jos până să ajung la mama acasă. M-am oprit pe o bancă care avea un lemn de la spătar rupt și mi-am scos mâncarea. Nu mi-a plăcut niciodată maioneza dar am cumpărat recent la recomandarea unui prieten ceva maioneză vegană – îmi place. O ador chiar. Mi-am pus peste tot și parcă tot nu e de ajuns.

Stând pe bancă, am băgat mâna în ghiozdan și mi-am scos carnetelul cu notițe. Notez în el lucruri pe care le-am făcut în ziua respectivă de teamă că într-o zi, cândva, voi uita tot ce-am trăit. Uitându-mă prin el mă va face să-mi reamintesc. Îl am de vreo trei luni și am reușit să îl scap prin noroi, să vărs cafea pe el, să-i îndoi coperta... poate asta îl face atât de important pentru mine – autenticitatea sa. Am observat că pătesc asta și cu oamenii din viața mea. Țin la ei doar după ce i-am văzut în diferite ipostaze, nu doar fațada, nu doar coperta nou-nouță care este prezentată prima dată. Vreau să știu cât de înalt a fost copacul din care au căzut și au rămas cu julituri pe genunchi, vreau să știu care este detergentul lor preferat de rufe, ce parfum folosesc iarna și ce parfum folosesc vara... pe cine admiră cel mai mult din viața lor? Au căzut și ei în noroi, precum carnetelul meu, sau au vărsat vreodată pe ei cafea? Nu m-am

mulțumit niciodată să cunosc din exterior persoana. Nu este destul pentru mine pentru a crea o legătură strânsă!

Elena Ciotmonda, născută în 15 aprilie 2004, este elevă în clasa a XI-a la Colegiul Național Andrei Mureșanu, Bistrița, frecventând, în perioada liceului și cercul literar de la Palatul Copiilor Bistrița. A publicat în *Antologia Tinere Condeie*, Editura Zorio, 2019, în *Anuarul bărgăuan*, nr. 9/ 2019, la Poșta redacției pe Platforma culturală online „O mie de semne”, în antologiile *Plantația de cuvinte*, Editura Eco Transilvan, 2020, *Conexiuni*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2021, în revista *Caiete Silvane*. Dintre premiile literare obținute, menționăm: Premiul I și Premiul Revistei *Mișcarea literară* la Saloanele Liviu Rebreanu, Concurs Național de Proză, Bistrița, 2020, Premiul I pentru Poezie, la Concursul Național Lirismograf, Sibiu, 2021, Premiul Revistei *Caiete Silvane*, Zalău, la Festivalului Național de Poezie „George Coșbuc”, Bistrița, 2021.

Poate de aia am lăsat mereu bucăți din mine în fiecare om pe care l-am întâlnit. Mereu am făcut cadouri care au însemnatate pentru mine, nu pentru persoana căreia îi ofer cadoul fiindcă, dacă într-o zi nu va mai rămâne nimic din mine, să pot culege toate aceste mici fragmente de la fiecare om întâlnit și să renasc. Maioneza avea un gust excelent, și m-am pornit spre casa mamei.

Da, sunt încă pe drum, acum am coborât din autobuz. Nu, nu îmi e foame. Da, am adus caserola de la Andreea. Nu mamă, nu are măsline, știe că nu îți plac. Și eu te iubesc, ne vedem!

Sunt unele fraze de care se face abuz până când își pierde din valoare. Pentru mine, personal, dispăre toată magia. Folosirea în exces a cuvintelor parcă le ia din semnificație. Parcă devin ușor cuvinte de rutină precum „salut” sau „ce mai faci”, nu cuvinte care sunt menite să schimbe complet o relație, să-i dea mai multă gravitate iubirii. Asta mă face să îmi aduc aminte de prima mea relație. A fost de scurtă durată fiindcă am realizat pe parcurs că noi ne exprimăm iubirea în moduri diferite și niciunul dintre noi nu a încercat să găsească un punct comun. Probabil asta a fost unul din motivele pentru care m-am despărțit de ea (și faptul că era foarte agresivă la beție pare-mi-se a fost un factor). Ne-am despărțit

printr-un mesaj, adică... ea de mine: „Deficitul tău de exprimare al sentimentelor nu e problema mea. Nu sunt centru de reabilitare pentru persoanele cu probleme în amor. *Get your shit together* și apoi poate mai ieșim și noi la o cafea.” Pe urmă nu am mai auzit de Simona. Astfel, nu sunt încă pe deplin sigur că „*I got my shit together*”, dar și dacă aș face-o n-aș mai putea ieși la o cafea cu ea. Țin minte că trecuseră cinci luni chinuite de relație și noi ne certam seară de seară, așa că mi-am amplificat parcă, ironic, toate lucrurile care-i plăceau la mine doar să-i arăt că se poate și mai rău. Eram tânăr și îmi plăcea mult de ea, dar adevăratul motiv pentru care am făcut-o să se despartă de mine a fost fiindcă aflasem că m-a înșelat. Nu puteam spune că nu mă așteptam, toate semnele erau acolo, iar eu nu aveam curaj să o las să plece așa că aceasta a fost singura opțiune la vremea aceea. Am știut că îmi ascundea ceva, era de așteptat, bineînțeles, era previzibilă, precum toate tipele blonde care-și fac breton în baie la trei noaptea.

„Cum poți uita să menționezi că ieși în oraș cu Alex?”

„Nu a fost atât de important. Probabil de aia am uitat să-ți spun.”

Pe urmă stătea în continuu doar pe telefon. Chiar și când am fost să-i facem o vizită mamei mele, pe douăzeci martie, anul trecut, la patru zile după ce a murit sora ei. Mama încerca să facă conversație cu ea fiindcă ele două n-au vorbit niciodată mult. A întrebat-o de câinele ei, cum e la facultate, ce fac părinții ei, dar ea îi răspundea scurt și sec.

„E cool. Sunt bine.”

Mama s-a oprit din vorbit și se uită la mine dezamăgită în timp ce eu îmi luasem cana de ceai silențios. M-am așteptat să mai zică ceva, vreo bătăfă lipsită de importanță de la vreo prietenă de-a ei, orice. Dar n-a mai spus nimic. Se auzeau doar unghiile cu gel cum se ciocneau de ecranul telefonului într-o manieră mai zgomotoasă decât liniștea incomodă care a apărut. Pe urmă mi-am dat seama că nu scria orice mesaje și s-a lăsat cu o ceartă scurtă în seara aia. Oricum realizasem la scurt timp că nu mai eram persoana care am fost când am cunoscut-o, și nici ea nu era. Sau

poate n-am cunoscut-o prea bine de la început și a fost mereu astfel, și a fost iubirea mea pentru ea care o făcea specială... Nu mai conta. Singurul lucru care conta a fost faptul că a spus acele cuvinte absurde care parcă au devenit spot publicitar și motto-ul zilei de Sfântul Valentin multă vreme după ce am aflat că mă înșelase. În momentul în care a plecat pentru ultima dată din apartamentul meu am închis doar ochii și am dat drumul la vinyl – suferința a fost mai ușor de îndurat cu o piesă pe fundal. Câteodată, mai am retrospective cu noi dansând lent pe piese pe care nu obișnuiai să dansezi lent, și nu alung acele amintiri. Mă cuibăresc în ele și profit de fiecare detaliu reconstituit până dispar. Nu că mi-ar fi dor de Simona neapărat... Îmi e doar uneori dor de cine eram amândoi în momentul acela exact din timp.

Florile preferate ale mamei mele sunt lăcrămioarele. Mereu aștepta primăvara să poată înflori și să le pună într-un vas cu apă. Probabil așa au început și mie să-mi placă.

Cum a fost drumul? Trebuia să mă anunți că întârzii... Mi-am făcut griji! Nu am dormit toată noaptea și l-am pus pe Vasi să caute programul trenului.

A întârziat, da. Scuze, dar nu voiam să te trezesc. Știu că ai probleme cu somnul și dacă te trezești nu mai poți adormi la loc. Am adus flori.

Lăcrămioare! O să se bucure Vasi când le vede. Vasilică, vino-ncoace că a venit fii-miu cu flori! Preferatele tale! Se ridică sprijinindu-se cu o mână de masă, și cu cealaltă se ținea de spate. M-am ridicat rapid să o ajut până l-am văzut pe Vasilică venind îmbrățișând-o și cuprinzând-o pe mama de talie.

Ce gest frumos! Niște flori frumoase pentru o femeie și mai frumoasă. Dar ce miros au... Sunt aproape identice cu cele din grădina lui Marcel. Ți-am spus ce mult mă bate gândul să-mi iau și eu de la el și să-mi plantez. O sărută pe mama pe obraz și îi făcu loc să meargă la dulap după o vază.

Marcel pretinde că sunt un anume soi... sălbatic, nemaivăzute. Și, cum știe că îmi plac mult, a zis că îmi lasă mai ieftin un bulb.

Ce mai faci, băiete? Totul bine? Vasi s-a apropiat de mine și m-a îmbrățișat, punând florile în vaza pe care tocmai o aduse mama. Mirosea a tutun rusesc și vanilie, dar el nu fumează. L-am îmbrățișat înapoi și am stat puțin de poveste cu ei, pe urmă m-am ridicat de pe scaun ieșind în hol. Am o rutină de fiecare dată când vin la mama acasă: mă duc în vechea mea cameră, apoi în podul de unde obișnuiam să dau cu praștia, în curte și apoi vin înapoi în bucătărie. Astfel pot să cuprind întru-totul micile lucruri noi din jur. Ultima dată am fost în iarnă, chiar după 1 decembrie. S-au schimbat destul de multe în casă într-un timp relativ scurt, precum mobilierul din hol unde se țin papucii, cuierul și dulapul de pahare. Dar perdelele din living nu s-au schimbat. Nu mă prea atrag, sincer. Sunt de un galben bolnăvicios. Probabil le-a cumpărat mama mai demult și le-a pus provizoriu, sau poate sunt din casa veche a lui Vasi... Data viitoare când vin o să-i aduc niște perdele. Văzusem pe frigiderul mamei un calendar foarte ordonat, unde avea numerotate zilele de naștere ale mai multor prieteni de familie, lucru care m-a făcut să-mi amintesc că am avut programare la dentist acum două zile. Și ciudat e că mi-am mai amintit de o programare, la care tot așa nu m-am dus, pentru un pașaport. Nu mai știu de ce îmi trebuia pașaport. Nu mai știu când trebuia să merg după el. Unde voiam să merg? Nu aș avea nevoie de el în Europa și cel mai îndepărtat loc pe care l-am vizitat a fost Bulgaria, când am fost la mare în primul an în care l-am cunoscut pe Vasi (era un om care îmi oferea un aer de Golden Retriever. Nu am mai asemănat până acum pe nimeni cu un câine, dar Vasilică era jucăuș și optimist precum unul.) Așa că faptul că aș fi avut nevoie de un pașaport mă puse pe gânduri. Mă gândeam că poate avea să știe mama ceva legat de asta, așa că am mers spre camera lor, însă când deschid ușa mama era pregătită să iasă afară.

Pleci undeva?

Ne-a rugat Sorina s-o ducem până la piață până nu se închide. Apropo, m-am uitat cu Vasi prin dulăpioare și am găsit albumul tău de când erai copil mic. Ai și scrisoarea de

la prietenul ăla bun al tău din copilărie dacă vrei să te uiți până venim. Nu stăm mult.

Oh, da... Sorina... Sorina era o vecină de-a mamei care mereu îmi dădea cuburi de zahăr pe ascuns când mergeam la școală. Nu știu de ce mi le dădea pe ascuns, dar a devenit cumva secretul nostru și am început să mă trezesc mai voios dimineța, doar că să-mi poată oferi Sorina cuburi de zahăr. Probabil a fost și prima femeie de care mi-a plăcut. Nu sunt încă sigur dacă memoria mea a făcut conexiunea iubirii cu persoana ei sau cu gestul zaharat, dar simțeam ceva la zece ani.

Pozele erau puse cu grijă într-un carnețel cu o copertă de piele. Inițialele mele erau inscripționate pe el și avea o mini curea cu cataramă lipită pe post de design. Obișnuiam să-l răsfoiesc mult când locuiam cu mama dar acum nu îmi dau seama de ce stăteam atât să mă uit prin el având în vedere că erau doar exact cincisprezece poze în el, iar la final scrisoarea. M-a cuprins un fior vechi, cunoscut. Foaia era împăturită în patru, și avea pete galbene și de cerneală. Era un scris surprinzător de îngrijit și totuși nu-mi puteam da seama cine a scris scrisoarea. Recunoșteam scrisul, cunoșteam faptele povestite și relatate în detaliu, dar nu îmi puteam aminti cine a scris scrisoarea. Am căutat speriat o semnătură, o dată, o adresă, orice, dar nu era nimic pe ea în afara unui timbru uzat, refolosit, cu cap de bour. Am luat astfel scrisoarea și am pus-o în portofel, considerând-o un mister bun de elucidat pe trenul care mă ducea înapoi la apartament. Înaintea de a pleca, am luat caserola pe care mi-a dat-o verișoara mea și am pus-o în cuptorul cu microunde să se încălzească pe când aveau să vină mama cu Vasi, însă nu l-am pornit niciodată. Am lăsat-o pur și simplu acolo, fiindcă m-a cuprins un alt fior. Am înghițit în gol și mă țineam de urechea stângă care a început să-mi suiere incontrollabil în timp ce pe telefon rula un mesaj de la mama cu emoticoane care râdeau la final. „Puiu mami, la cuptorul cu microunde trebuie să dai drumul ca să meargă”, dar fiorul nu trecuse. Uitasem cum să folosesc cuptorul cu microunde.

Am început să am același vis de două săptămâni încoace. E o cameră albă, foarte mică, în care mă aflu așezat pe un scaun. Mă prefac că țin o lingură în mână și că mănânc cu ea. Privirea îmi e în jos, pe masa inexistentă, și deasupra capului meu este un raft cu diferite obiecte, printre care și cuptorul cu microunde al mamei. Alte obiecte pe care le-am recunoscut sunt pașaportul pe care trebuia să-l iau de la programarea de care am uitat și scrisoarea pe care mi-a dat-o mama. Diferite obiecte apăreau, diferite obiecte dispăreau, iar eu stăteam în aceeași poziție de fiecare dată. O dată am văzut o siluetă care încerca să vorbească cu mine, dar nu o auzeam – cuvintele treceau pe lângă mine. L-am văzut odată și pe câinele meu de pe când eram mai mic decât atunci când primeam cuburi de zahăr de la Sorina, Axi. Axi a murit fiindcă nu i-am făcut vaccin, dar mama mi-a zis că a murit fiindcă l-am mângâiat prea mult timp. În fiecare seară e tot aceeași cameră stupidă, cu același scenariu banal care se repeat și de fiecare dată după ce mă trezesc, nu-mi pot da seama unde mă aflu! Adică... Îmi ia puțin mai mult timp decât e normal să mă ajustez camerei unde dorm de atâția ani. Îmi ia ceva timp să îmi dau seama în ce lună sau zi suntem, sau cum am ajuns în pat în primul rând. Prima dată am considerat-o mahmureală cu toate că nu aveam cum să fiu mahmur. Ultima dată am băut acum două săptămâni.

Acum două săptămâni ai fost la mătușa, nu aveai cum să fi băut. Probabil ai cădere de fier sau calciu. Și mama avea. Ni se întâmplă tuturor odată și-odată. Mihaela e verișoara mea. Cea care m-a pus să-i dau caserola fără măsline mamei. Caserolă pe care nu am putut s-o încălzesc în cuptorul cu microunde deoarece uitasem cum să-l folosesc.

Totuși, ce ai făcut cât ai stat acolo? Ai venit foarte repede și nici nu mi-ai spus dacă i-au plăcut lui Vasi florile. Știi că sunt preferatele lui.

Și ale mamei sunt. Le-au plăcut florile. Am primit o scrisoare. Adică, am primit-o acum mulți ani. Dar nu știu de ce nu-mi amintesc de ea sau cine ar fi putut-o scrie.

Aruncă și tu o privire. Recunoști scrisul? Am scos hârtia mototolită din portofel și i-am dat-o, iar aceasta o analiza sprijinindu-și bărbia în palmă. E mai tânără decât mine cu doi ani, dar am copilărit împreună. Deci, dacă un anume băiat cu care presupune mama că m-am înțeles mi-a trimis o scrisoare în acel interval de timp, verișoara mea sigur îl cunoștea.

Deci s-ar putea să am o scrisoare asemănătoare acasă! Îmi pare foarte cunoscut scrisul. Și-a scos telefonul repezită să-i facă o poză și s-a ridicat în picioare. Instinctiv, m-am ridicat și eu în picioare, fiind totodată entuziasmat și curios.

Dacă e același scris, anunță-mă. Nu-mi place să uit sau să nu-mi amintesc anumite lucruri. Mai ales dacă e vorba de un *cel mai bun prieten din trecut*. Mi-am luat portofelul de pe masă grăbit și m-am oferit s-o conduc pe Mihaela înapoi la locul de muncă, dar m-a refuzat politicos, spunând că mai avea de se văzut cu cineva pe drum.

Am să te anunț, stai liniștit. Și înainte să pleci, încă un lucru... Nu lăcrămioarele sunt florile preferate ale mătușii... Îi plac doar fiindcă le adoră Vasi. Nu îți stă în fire să încurci lucrurile astea, poate chiar ai cădere de calciu. Caută efecte secundare. Alt fior mi s-a scurs prin tot corpul, făcându-mă să tremur involuntar. Era cald afară, nu aveam motive. Și totuși, de ce simțeam că-mi clănțane dinții de frig în gură și că nu-mi mai simt buricele degetelor...?

Da, Andreea, ai dreptate. S-ar putea să fie ceva efecte secundare. Ne mai auzim.

Când am ajuns acasă am realizat niște chestii. Andreea nu o cunoștea pe mama mea la fel de bine ca mine. Sunt sigur că lăcrămioarele sunt florile ei preferate. Nu știe despre ce vorbește! Mai ales atunci când mi-a spus că am cădere de calciu sau de fier. Am căutat efecte secundare și principale și toate efectele posibile și faptul că era o posibilitate mică ca eu să-i fi încurcat florile preferate ale mamei nu era unul dintre ele! Alt lucru pe care l-am realizat este că mi-a furat scrisoarea. Dacă stau și mă gândesc mai mult acum s-ar putea ca totul să se lege. De aia nu a vrut să o conduc înapoi la locul de muncă!

Pun pariu că s-a văzut cu prietenul meu cel mai bun din copilărie și s-a dat drept mine. Adică, nu drept mine, a pretins cel puțin că scrisoarea îi era adresată ei. Acum, parcă are sens și de ce a spus că lăcrămioarele nu sunt florile preferate ale mamei. Știa că dacă o sunam pe mama și o lăsam să știe că am uitat care sunt forile ei preferate, mă va iubi mai puțin! Dacă... dacă Andreea a fost implicată și în moartea lui Axi? Și nu a existat niciodată niciun vaccin care trebuia făcut doar ea mi l-a luat de lângă mine fiindcă îl iubeam? Și acum vrea să facă la fel cu persoanele din viața mea pe care le iubesc... Prima dată mama, apoi prietenul meu cel mai bun din copilărie! Suflam din ce în ce mai greu și eram înroșit la față. Mi-am pus mâna pe inimă îndemnând-o parcă să se liniștească. Bineînțeles că nu aveam cum să permit așa ceva. Aveam să revin la problema legată de Andreea, dar eram obosit. Așa că am dormit și în vis mă aflu din nou în aceea încăpere albă care pare să mă renege. Nu mai mâncam, dar de data asta chiar se afla un bol spart pe jos, cu un lichid scurgându-se din el. Era și o lingură de partea cealaltă a camerei, iar eu plângeam, citind o scrisoare. Ah, da, era scrisoarea de la cel mai bun prieten al meu. Am zâmbit amar, bucuros că nu a luat-o verișoara mea, și e aici, în siguranță. Brusc mi-am ridicat capul din scrisoare și începusem a mă uita eu la mine, m-am recunoscut din încăpere. Eram totodată cel care privește și totodată cel legat. Acest sine dubios era legat la picioare cu lanțuri și îmi făcea cu mâna semn să mă apropii, așa că m-am apropiat.

Și mai mult.

Și mai mult.

Iar eu mă chemam pe mine și mai aproape.

La un moment dat, mi-a întins mâna și a scuturat-o firav, plângând în continuare. Apoi m-a mângâiat pe chip, și pe gât și am început să plâng și eu cu el, fără să știu motivul. Știu doar că ceva s-a rupt din mine în aceea cameră și știu doar că un tumult, un zbucium mi se lipise de urechea stângă și parcă îmi șoptea. Auzeam, dar nu puteam să-mi dau seama ce reprezintă cuvintele. După ceva timp, am înțeles ce au însemnat, și am realizat

totul. Ce era încăperea, ce reprezentau obiectele care apăreau și dispăreau, de ce eram în cătușe... Spre final, am văzut-o pe mama, și m-am trezit.

Nu-mi amintesc șoptele ce le auzeam în ureche în vis, dar știu că toată noaptea m-au trecut fiorii.

Pe 20 Mai am sunat-o pe verișoara mea și am chemat-o la un ceai după ce ieșea de la muncă. Nu puteam să mă întâlnesc cu ea, așa cum și-ar fi dorit, în pauza de prânz, fiindcă aveam o programare făcută care nu știam cât avea să dureze și dacă s-ar fi întâmplat să nu pot ajunge la întâlnire, am aranjat ca ea să primească o scrisoare. I-am pregătit și mamei una, aproximativ identică. Am tăiat doar unele părți mai triste jos de pe ea. Mereu mi-a plăcut să scriu în carnetul meu de notițe însă, câteodată, mă tem să îl recitesc. Mă tem să îl recitesc fiindcă s-ar putea să nu îmi aduc aminte lucrurile relatate în el. Programarea mea a fost făcută acum mult timp, dar sunt sigur că nu va conta faptul că am întârziat. E o programare foarte importantă fiindcă, știți, vreau să călătoresc departe. Foarte departe. Am nevoie de puțin '*me time*'. '*Self-love*', cum ar zice iubita mea Simona. E ocupată cu facultatea și nu ne-am mai văzut de ceva vreme dar sunt sigur că după ce voi reveni din vacanța asta lucrurile aveau să fie din nou ca înainte. Mi-am verificat spatele carnetelului de notițe să văd dacă am de pe listă tot ce îmi trebuie. Viză – bifat. Pașaport – bifat. Bilet de avion – bifat. Oh, eram foarte entuziasmat! America... cuvântul alunecă parcă natural pe limbă și îi fac o asemănare rapidă cu gustul alunelor fără sare. Aveam să fiu un om nou! O simțeam în măduva oaselor și pășeam mai hotărât pe drum... cum nu am făcut-o niciodată. Încrezător, mi-am aprins și o țigară. Nu am mai fumat până atunci niciodată, și atunci avea să fie ultima oară. Tușitul zgomotos atrăgea priviri, dar nu conta. Nimic nu mai avea să conteze fiindcă, așa cum am mai zis, aveam să fiu un om nou. Era frig în tren. Era spart un geam de la clasa 1 și ușa era strică, așa că vântul se întindea prin tot vagonul făcându-i pe oameni să-și închidă paltoanele și să-și sufle în palmi pentru a se

încălzi. Aveam o geantă mică de umăr prăfuită din care scosesem două scrisori. Una era scrisoarea celui mai bun prieten, iar alta era un răspuns la scrisoarea lui, asemănătoare cu cea a mamei și cea a verișoarei mele, aproximativ identică. Am tăiat doar unele părți mai triste jos de pe ea. Mereu mi-a plăcut să scriu în carnetul meu de notițe, însă, câteodată, mă tem să îl recitesc. Mă tem să îl recitesc fiindcă s-ar putea să nu îmi aduc aminte lucrurile relatate în el. Dar nu aș putea niciodată să uit... Nu... Nu mi-aș permite să uit nimic...

Țin minte că în timp ce trenul mergea din ce în ce mai repede, m-am prins de tâmpile și am început să plâng multă vreme. Am momente în care îmi amintesc că am o boală cruntă și dură. Am momente în care îmi amintesc cine sunt, de ce mă aflu pe tren, de ce am plecat cu adevărat, am momente în care îmi amintesc că am făcut-o pe verișoara mea să plângă că nu-mi mai aminteam care este numele ei, iar ea a sunat-o pe mama cu vocea tremurând.

„Nu recunoaște nimic mătușă... prezintă semne de Alzheimer. Și-a uitat portofelul, ne-a uitat pe toți!”

Cele mai dureroase momente sunt cele în care îmi amintesc de chipul mamei când mi-a văzut starea lamentabilă, și cum lacrimile îi curgeau șiroaie dar, totuși, nu zicea nici un cuvânt. Cele mai dureroase momente sunt cele în care îmi amintesc cum mama mă strângea de mână firav și mă mângâia pe față și pe gât fiindcă am aruncat supa pe jos neștiind cum să mănânc. Farfuria era într-un capăt al camerei, iar lingura într-altul. Cele mai dureroase momente sunt cele în care îmi amintesc cum mama îmi mângâia părul când eram în pat și nu puteam să vorbesc, cum mă ținea de mână și mă săruta pe frunte... Am momente în care simt

că am murit de multă vreme și nu a avut loc nici o înmormântare. Nu mi-a adus nimeni flori. Nimeni nu a ținut niciun discurs despre viața dusă de mine. O moarte interioară, lăuntrică. Mai dureroasă decât alte morți și mai însemnată pentru cei din jur decât ar fi moartea mea propriu-zisă. Am momente în care îmi aduc aminte ultimele cuvinte pe care mi le-a spus mama, înainte să plec...

„Florile mele preferate sunt lăcrămioarele, ai avut mereu dreptate doar te rog, nu pleca!” Și știu că am plâns foarte mult atunci. Am luat-o în brațe și am încercat să vorbesc cu ea, dar nu mă înțelegea.

Și când acele momente apar, ca și acum, le scriu în carnetul meu de notițe.

Mereu mi-a plăcut să scriu în carnetul meu de notițe, însă, câteodată, mă tem să îl recitesc. Mă tem să îl recitesc fiindcă s-ar putea să nu îmi aduc aminte lucrurile relatate în el. Dar asta nu e posibil. Până la urmă aveam să fiu un om nou, un om schimbat. Aveam să plec departe... Foarte departe. Dar drumul era foarte lung și simțeam că merg de mulți ani pe acest tren. Simt că trebuie să sun pe cineva și să anunț că trenul va întârzia, dar nu mai țin minte pe cine. Așa că îmi deschid carnetul de notițe și încep să citesc primul paragraf, sperând că va ameliora plictiseala de pe tren câtuși de puțin. Am un scris destul de îngrijit dacă vreau, dar parcă scrisul acesta nu l-aș mai putea reproduce. Eram mai tânăr când am scris, poate și asta e un factor. Până la urmă, am carnetul ăsta de notițe de patru ani.

E aproape identic cu scrisoarea pe care i-am scris-o verișoarei și mamei mele când am plecat. Am tăiat doar unele părți mai triste jos din el. Începutul mă pune mereu într-o transă meditativă și, ca întotdeauna, m-a cuprins de coaste un fior ce s-a simțit ca un vechi prieten: „Aș vrea să trăiesc mai multe vieți.”

(Premiul I și Premiul Revistei *Mișcarea literară*
la Saloanele Liviu Rebreanu, Concurs Național de Proză, manuscris, Bistrița, 2020.)

Ne „distanțăm” de Istorie?

Magda URSACHE

„Dar dorul tot ne e 'n Ardeal”

Traian Chelariu, leit-motiv din *O, doina noastră așa începe...*

O măsură, restricție sau cum vreți a-i zice, comandată în 20 noiembrie 2021, în fapt, discriminare aberantă în opinia mea, a fost: „Ziua Națională doar pentru vaccinați. Nu se admit teste.”

Am perceput totdeauna Ziua Națională ca pe o pâine caldă, rotundă, *dodoloață* ca România Mare. Dar ne mai doare harta României Mari? Aș vedea-o acum ca pe o roată a istoriei, învârtită nu în sens bun, ci invers, de o maladie distopică (gr. *dys-rău; topic-loc*).

Kelemen Hunor, într-un interviu, a scăpat porumbelul: dacă autonomia îi enervează pe români, atunci să-i spunem descentralizare... Eficientă mască pentru autonomie e descentralizarea asta, Generale Ciucă! Istoricul Dinu C. Giurescu a ripostat împotriva proiectului UDMR, din 2010. Și mie mi se pare că separatismul este cel mai periculos virus pentru țară. Și câți nu s-au săturat de România și vor Transilvania lor! Mă întreb ce părere are ministrul Apărării în această problemă. *Servim patria*, cum strigă militarii la defilare și numai la defilare? Ministrul Sănătății, Cseke Atilla, care a închis 61 de spitale în altă guvernare, spune că descentralizarea sistemului sanitar ar fi benefică pentru sănătatea românilor. Mda. Românii sunt gata să-și procure haine ignifuge ca să intre la UPU, apoi la ATI. Sper ca generalul Nicolae Ciucă să știe ce are de făcut, dacă a trecut cu ușurință peste lecția mareșalului Prezan și a intrat în politică. Constantin Prezan putea intra într-un partid, așa cum a intrat mareșalul Al. Averescu (nevoit de blestemata politică să pună tunurile pe țărani,

la 1907), dar n-a făcut-o. Iorga scrie că Prezan „ieșise complet curat, numai cu moșioara sa din Roman (Schinetea) Vaslui, dintr-o situație în care atâția au făcut avere”. Nu i-a fost ușor între anii 1918-1920, când a comandat operațiile militare pentru apărarea Marii Uniri. Istoricii comuniști nu i-au iertat lovitura dată, în 1919, bolșevismului. Pentru că a înlăturat guvernul Bela Kun Kohn, l-au scos din cărțile de istorie, dar demnul șef al Marelui Cartier General al Armatei s-a reîntors la locul său de drept. E statuie acum, lângă Ferdinand, pe bulevardul Copou din Iași. Trec mereu pe lângă el și-i vorbesc în șoaptă. Mareșale, mata n-ai fi acceptat „rotativa”.

„Politica nu-i pentru naivii care cred în patriotism. Patriotismul e chestie depășită”, aud din ce în ce mai des. Unde nu este? Și parafrazez titlul lui Roger Scuton, *Vestul și Restul*, ortografiind (R)estul. Noi, (R)estul, n-avem același statut cu Vestul. Trebuie să ne „distanțăm” de Istoria noastră. Unirea a ajuns temă litigioasă. Și Unirea Mare, și Unirea Mică, mereu contestate de cei cocoțați pe umerii lui Marx, din tată-n fiu. Ca și cum n-ar fi fost destul că generația Marii Uniri a fost distrusă

Atitudini

în temnițe (Gh. I. Brătianu la Sighet, Ion Manolache la Râmnicu Sărat, Iuliu Maniu la Sighet, Sever Bocu la Sighet, Ion Flueraș la Gherla; Iuliu Hossu trecut prin pușcărie 20 de ani; Pantelimon Halippa trecut prin 11 lagăre sovietice și prin Aiud), am vrut să uităm de Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, pe care Ștefan Cicio Pop a numit-o „Meccă a românismului”. Câte ediții din *Origines et*

formation de l'unité Roumaine au apărut după '89? E cumva lectură obligatorie în școli? Evident, supără credința lui Gheorghe I. Brătianu: „o enigmă și un miracol istoric: poporul român”, preluată de la Hasdeu: „miracolul existenței naționalității române”.

Pe 28 noiembrie a.c., ziua revenirii Bucovinei la Patria Mamă după 144 de ani de suferință (la 1774, Bucovina a fost smulsă Moldovei), nu s-a dat semn. Nimeni n-a pomenit de Divizia a 8-a a generalului Iacob Zadic, care a intrat în Cernăuți la 11 nov., pentru a pune capăt terorismului ucrainean. A urmat Declarația de Unire (15/28 noiembrie 1918): s-a întors acasă scaunul domnesc de la Suceava și oasele celor care au apărut de cotropire Bucovina. Numai că, în 2 iunie 1997, s-a semnat (la Neptun) tratatul România-Ucraina, ratificat în 14 iulie. S-a cedat pământ pe timp de pace. Un analist politic (TRU) a ținut să susțină că România a primit de la puterile europene teritorii nemeritate: la 1859, 1878, 1918-1919... Nemeritatea a fost trimiterea sa în Parlamentul UE. Și nu ne mai învățăm minte pe cine trebuie să votăm. Să fie îndemnul „deșteaptă-te, române!” un mod de a ura un neconținut somn ușor? Somnul ușor al memoriei?

Pentru că se apropie Unirea Mică, Ion Andreiță a făcut, în *Memorii însângerate* II, un scurt istoric al primei statuii a lui Cuza, din Putna Vrancei. Pe tăbliță stă scris: „Primul Domn al românilor, părintele poporului. Semnează: Țărănimea din județul Putna – recunoștință”. Povestașul nu uită să spună că Ion Roată a fost trimis de acolo deputat în Divanul ad-hoc; la fel, Mihail Kogălniceanu.

În 5 februarie 1859, Cuza, mergând de la Iași la București, stătuse cinci zile la Mărășești. Localnicii nu l-au uitat. Treizeci de cetățeni, în frunte cu primarul Vasile Niță, și-au propus să-i ridice statuie (primă). Sculptorul din Berlin, Boermal, a renunțat la comandă. Presiuni dinspre Palat? Statuia deranja Casa Regală? O notă trimisă la Mărășești vorbea de „pericol pentru dinastie și pentru liniștea țării”. Totuși, statuia a fost dezvelită la 29 septembrie 1908. A sculptat-o Th. Vidali din Ploiești. Prea prudentă, Doamna Elena Cuza n-a venit la inaugurare.

N-au venit autoritățile centrale și județene. Unitățile militare din Focșani, Tecuci, Bacău au refuzat să dea onorul. N-a venit nici fanfara militară. S-a găsit, însă, la stația CFR Mărășești, un Regiment de Cavalerie al cărui comandant a dispus „încadrarea la marea sărbătoare”. Domnul Cuza îi pusese pe umăr tresa de sublocotenent.

Spuneam că roata Istoriei se mai întoarce? Să vedem ce face „rotativa” zilelor noastre. Iohannis a dispărut, cu Cătu după el, de la Ședința solemnă a Parlamentului, în onoarea Zilei Naționale a României. Arhitectul discordiei, al dezbinării nu se dezmințe. L-o fi citit pe Sun Tzu, *Arta Războiului*? Sau, poate, s-o fi dus la Muzeul Țăranului Român, unde se vorbește despre Brukenthal. Mă lipsesc de discursul său pentru „coperare”, după trei luni de criză politică, nimica toată pentru președintele as în arta amânării. Poate mai mult, sunt convinsă. Urmează marea dezbinare între vaccinați și nevaccinați, la întâi decembrie. Făcând un exercițiu de imaginație : dacă ar fi suspendat cumva președintele, i-ar lua locul omul doi în stat, Flo-o-rin Cătu, ca președinte interimar al României. Și ce discurs ar ține micuțul!

În ce-l privește pe Iohannis și hybrisul său care dă pe dinafară, l-aș lăsa singur sub Arcul de Triumf ca să spună nu numai „guvernul meu, ci și „România mea” (cu â inpronunțabil).

Să recapitulăm datele anului astral, că-s uitate: 23 martie – Chișinău, 28 noiembrie-Cernăuți, 1 decembrie 1918 –Alba Iulia. În anul Centenarului, Unirea era batjocorită de un actor din *Las Fierbinți*, glumărind: nu Centenar, Celentan. Și-mi aduc aminte de un ministru al Învățământului, „mittel european”, care se lăuda cu isprava juneții sale, când urina pe hartă. Năbădăiosul catalan Carles Puigdemont e nimica toată față cu un teleast transilvan, care pledează răzbit pentru soluția federalizării.

Am văzut cu ochii mei, la Satu Mare, statuia lui Vasile Lucaciu, mânjită cu inscripții defăimătoare. Am pus o floare la picioarele unionistului, pe soclul lui Cornel Medrea. Oare generalul Nicolae Ciucă îl va asculta pe generalul Radu Theodoru, care dă

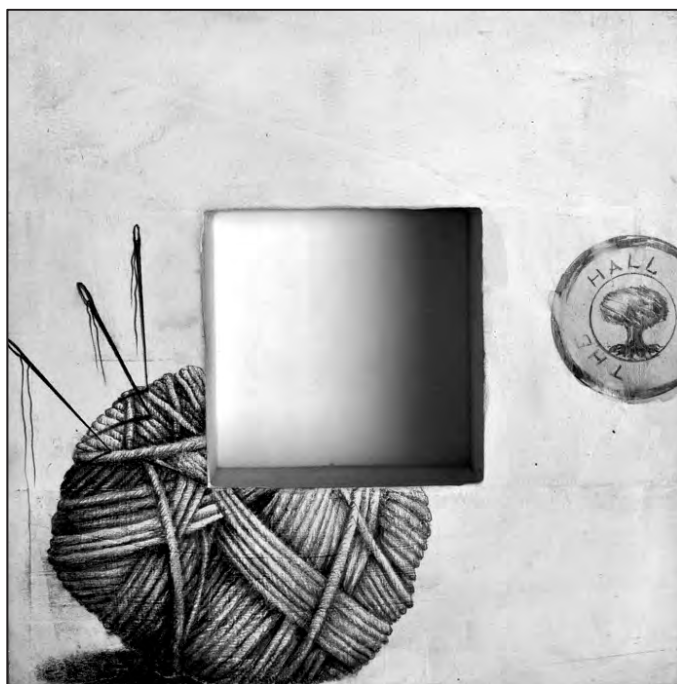
mereu răspunsuri documentate provocărilor antiromânești?

Ar mai fi de subliniat faptul că mai întâi România a fost unită din punct de vedere cultural, prin cei 14 membri fondatori din provincii: trei din Transilvania (George Barițiu, Timotei Cipariu, Gavril Munteanu), doi din Banat, doi din Maramureș, doi din Bucovina, trei din Basarabia, doi din Valahia sud-dunăreană, asta la 1866; apoi, în 1867, s-au alăturat reprezentanții Moldovei unite la 1859 (Alecsandri, Negruzzi, V. A. Urechia, Nicolae Ionescu) și ai Țării Românești (Ion Heliade Rădulescu, August Treboniu Laurian, C. A. Rosetti, Ion C. Massim, Titu Maiorescu). Din acest motiv mă strânge-n spate spusa unui prieten din București: că stă pe strada N. Iorga (istoric). Cum? Au nevoie

trecătorii de precizarea *istoric*, privindu-l pe Iorga?

Pe crucea preotului cărturar Ioan Lupaș, din cimitirul mănăstirii Cernica, stă scris: „Istoria ne învață să cunoaștem trecutul, să înțelegem prezentul și să credem în viitorul României.” A stat șapte ani în zeghe. N-a fost destulă închisoarea maghiară. A fost exclus din Academie în 1948, a rămas fără pensie, în '50 și întemnițat la 70 de ani, adus de la Sibiu la Jilava cu duba și sac în cap. Judecat abia în '54, a făcut închisoare la Sighet. În celulă cu Ion Nistor. În guvernarea Goga ('37-'38), a fost ministrul Cultelor și Artelor

Zilnic, preotul Ioan Lupaș a ținut o slujbă concisă (utrenie), până la 87 de ani, când a murit. Ruga lui ar trebui rostită de toți, împreună: „Varsă rana milei, Stăpâne ceresc/ Scapă de primejdii neamul românesc.”

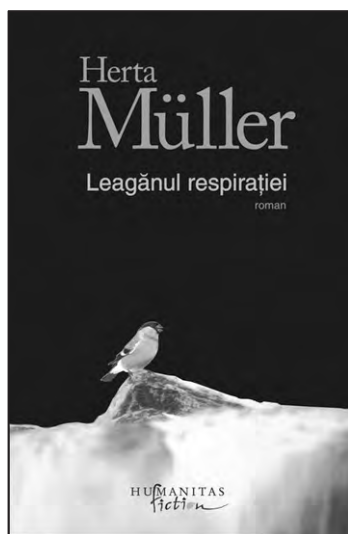
Lucian Szekely-Rafan

O matematică a romanului contestatar – de la moft teoretic la caz aplicativ

Ion PIȚOIU

Privind la sintagmele aferente literaturii contestatare, dincolo de caracterul descriptiv al calificativului, cuvintele-cheie includ: literatura subversivă, socială, revoluționară,

avangardistă sau anarhistă, chiar și istorică în unele cazuri. În funcție de nucleul de intensitate al operei, de contextul și de substanța revoluționară, scrierile de acest gen pot fi încadrate în marea familie a literaturii contestatare, însă nu toate emerg din aceeași substanță raportată la angajament. Pe de

altă parte, nu există un subgen al romanului contestatar care să fie creditat ca atare, cu toate că funcția contestației apare la multe scrieri de acest tip. Astfel că vectorul conținutistic al excursului de aici edifică asupra deducției „literaturii contestatare” din unghiul angajamentului gândit ca mecanism critic. Din acest orizont, parametrii contestatari vor fi vizați aici din gradul de individualizare,

Eseu

acolo unde operează funcțional.

Încă de la început este necesară limitarea expresiei „roman contestatar” de „roman de contestație”. Delimitarea gramaticală aduce astfel pe scena nuanțării două direcții. Prima, de ordin tipologic, este conferită de sufixul substantival „-ar” (contestatar). În studiul *În sprijinul practicării corecte a limbii române actuale*, Mario Duma particularizează

această categorie, explicația venită ca o demarcație pentru un eveniment sintetic („scris pe scurt și expresiv, cum erau inscripțiile de pe pietre”) sau varianta de tip evenimential, în care aceasta presupunea recurențe directe precum plenar, lunar etc. Se argumentează prin aceste linii de fugă semantică despre expresia „roman contestatar” că ar implica o relație între funcțiile contestatare. Implicit, poate fi dedus că posibila intrare teoretică a unui gen specific romanului implică fie un nucleu narativ esențializat printr-un mecanism, fie pluralitatea funcțiilor care converg înspre un ideal/eveniment/angajament contestatar – mai exact, motorul narativ. Așadar, mai multe principii structurale ale romanelor contestatare implică, dezbăt, reconfigurează și acționează asupra unei idei/funcții principale mai înalte. Matematic vorbind, pentru romanul contestatar este vorba de un raport n la 1. „N” constituie numărul posibil al funcțiilor de contestație – inclusiv suma lor –, iar „1” – principala teză care aduce sensurile comunicării din roman înspre un crez – cel combatant. În timp ce în planul romanelor „de contestație” se include *Leagănul respirației* (2010, Humanitas), de Herta Müller, cu un raport 1'-1'', volum pe care îl voi supune colimatorului contestatar într-un număr viitor.

Se produce astfel o subcategorie menită să edifice structura aserțiunii de mai sus. Gramatical vorbind, locuțiunea adjectivală „de contestație” marchează un atribut sintetic al romanului, sau o macrofuncție, nu mai multe, așa cum am lămurit mai sus. Revenind, dihotomia expresiilor contestatare mizează pe convergența spre crezul contestatar sau către multiplicitatea de funcții care conțin și contestația. Exemple aplicative pot fi: ironia la adresa unui regim, critica distopică, tipolo-

giile reprezentative în corespondență socio-politică etc. Din acest potențial teoretic, bifurcarea între roman contestatar vs roman de contestație își construiește sensul liminal.

Pentru a servi drept aplicație, voi întemeia demonstrația pe scrierea Ludmillei Ulițkaia. Autoarea introduce pentru romanul *Imago* (2016, Humanitas) universalitatea istorică a Rusiei din perioada poststalinistă. Drept urmare, între rădăcinile a trei generații reprezentative și ideologia reclamată, cu formele ei abjecte și în poststalinism, regăsim propriul afect poetic literar. Autoarea surprinde un alt homo sovieticus deteritorializat, anume cel împăcat cu timpul istoric. Prin reperele critice literare de care dispune, Ludmila Ulițkaia alcătuiește o frescă a Rusiei în care educația și disidența pulsau în reperele umaniste ale veacului.

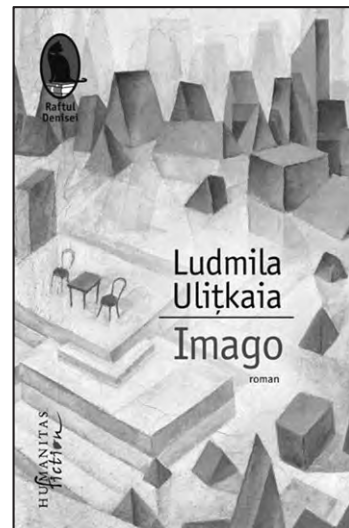
Supradimensiunea sau rezultanta forțelor de la acest roman (1 – crezul în disidența construită prin cultura) însumează ocurențele literare din mai multe direcții (n): corecturile informațiilor istorice despre personalitățile unei culturi rusești apuse prin influența didactică oferită de Viktor Iulievici, profesorul de literatură al cnaclului „Trianonul” (n1=funcția justiției culturale). Numele sugerează tratatului Puterilor Aliate din 1920 între statele victorioase din Primul Război Mondial.

În roman, cei trei copii, Sania, Miha și Ilia, contribuie ca o comunitate prietenească la metafora istorică a victoriei în timp, chiar dacă monitorizarea și efectul coercitiv omniprezent le cenzurează mentalitatea prin diferitele valuri de supraveghere. Până la final, romanul izbutește să impună ideea unei generații investite cu rol recuperator (n2=funcția recuperatoare).

Pe lângă sacrificiul unor copilării lipsite de libertatea formativă, structura romanului mai suprapune formarea unei vocații de ridicare de la o morală pasivă. În adeziunea subversivă pe care profesorul Iulievici a insuflat-o elevilor cnacliști prin selecția lecturilor, povestea edifică asupra memoriei istoric (ex. portretul revoluționarilor ruși), în ideea existenței unei alternative legate de confruntarea pentru libertatea vieții (n3=funcția demnității prin cunoaștere) în năzuința adevărului. Un astfel de subiect construit de-a lungul

a peste 550 pagini se reliefează prin raportul ideii și la atenția, la revendicarea umanității, iar nu la frica inoculată la nivel totalitarist. De altfel, receptarea contestatară a volumului presupune multiple ramificații disciplinare conjugate ca atitudine și luări de poziție.

Pentru a încheia, direcțiile de contestare ale *Cortului verde* – denumire titlului, așa cum a fost gândit romanul *Imago* înainte de traducere – conțin, în sens larg, supraviețuirea unei culturi critice prin samizdat (n1+n2+n3=n). Astfel, năzuința subversivă se realizează prin obiectele care alcătuiesc un univers de redresare (1). Confruntând astfel povestea unor destine cu potențial istoric, se realizează tezism al recuperării prin crezul demnității, cartea fiind inclusă în categoria romanului contestatar.

Daniela Frumușeanu, *Între bine și rău*

Valeriu Anania – publicistul

Mircea POPA

Orice întâlnire cu opera lui Valeriu Anania îți induce o stare de confort și bună dispoziție. Cărturar cu întinse lecturi, inteligență remarcabilă și verb strălucitor, omul de cultură te îmbie întotdeauna la lecturi stăruitoare, la reveniri, și adânciri. Așa mi s-a

întâmpat și mie cu volumul VIII din seria de *Opere rezervată Publicisticii*, cea care la prima lectură mi s-a părut a fi fost străbătută de multiple preocupări adiacente, dar repede mi-am dat seama că, în toate aceste texte, strălucesc la egală distanță atât omul religios, cât și literatul. Ediția reproduce

chiar textul debutului semnat de elevul de Seminar, Valeriu Anania în revista *Vremea* din februarie 1937, cu titlul *Camaradul Anton*, fiind dedicat plecării din viață a scriitorului Anton Holban, care i-a fost profesor. În perioada bolii acestuia, catedra de la Seminar a fost suplinită de prietenul său Eugen Ionescu, fapt pe care îl

Comentarii critice

aflăm dintr-o mărturisire a scriitorului, care face o plăcută reverență dascălului de altă dată, ajuns să fie ales la Academia Franceză. Interesul pentru literatură și pentru oamenii săi nu l-a părăsit nicio clipă și, în paralel cu scrierile de ordin religios, încă din această etapă de tinerețe redactează în anii războiului publicația *Dacia rediviva* militând împotriva sfâșierii vremelnice a trupului Transilvaniei prin Dictatul de la Viena, unde a

publicat mai multe texte publicistice, dintre numai unul, cel despre Eminescu (*Condiția existenței terestre a lui Eminescu*) a reținut atenția editorului Ștefan Iloaie, alte trei rămânând îngropate în paginile respectivului periodic. Obişnuit cu scrisul curent, o dată ajuns pe pământ american, misionarul nostru a redactat și o casetă literară, prin care își informa cititorii asupra noutăților din literatura noastră. Ca adevărat om de atitudine n-a pierdut ocazia să întemeieze mai multe publicații, conferindu-le incisivitate și colocvialitate, și oferind cititorilor de grai românesc din SUA, posibilitatea de a fi ținuți la curent cu programul și intențiile lui culturale, așa cum se poate constata din paginile revistelor *Credința*, *Noi* sau *Caseta de literatură*, pe care le-a redactat cu osârdie și pasiune. Impresionează de la bun început articolele prin care încearcă să surprindă câteva din coordonatele de bază pe care se mișcă spiritul românesc, încercând chiar să deceleze semnificația mai adâncă a unui destin românesc european, care e dat mai ales de aspectul particular prin care românul de oriunde ar fi, participă la afirmarea unui anumit crez plămădit în interioritatea unei ambianțe specifice: „Acest suflet românesc, scrie el, e temelia cea mai adâncă a ființei noastre naționale, tămăduit de sfârtecările neunirii..., și întărindu-ne credința că sufletul românesc nedespărțit, neschimbat, neîmpărțit și neamestecat, totdeauna identic cu sine însuși, este chezașia sigură a afirmării spirituale și dăinuirii noastre naționale în istoria lumii, până la sfârșitul veacurilor.” Ce este de reținut e faptul că „veșnicia unui neam se măsoară cu sufletul”. El este pentru scriitorul nostru cel care „mai tare decât piatra și decât diamantul”, reprezintă „tăria morală și creatoare a popoarelor (ce) se măsoară nu la scara mondială a valorilor materiale sau a

bunurilor dobândite cu jupca, ci doar pentru puterea lor sufletească, după aceea putere sufletească de a rezista în fața tuturor hoardelor și urgiilor vremurilor”, „moștenirea cea mai de preț pe care ne-au lăsat-o înaintașii noștri” (*Sărbătoarea sufletului românesc*). Alături de acest suflet românesc, autorul aduce în discuție și „mistica pământului”, respectiv legătura tainică dintre om și pământul unde s-a născut. Faptul este constat în comunitățile de români din SUA, unde aceștia întreabă mereu dacă nu s-a adus ceva pământ din țară, pe care ei doresc să-l depună de mormânt, ceea ce-l face pe autor să declare că românul american suferă și de o mistică a învierii. Asemenea elemente pot fi identificate în opera scriitorilor români, pe care îi evocă de mai multe ori, precum Eminescu, Arghezi, Blaga, Coșbuc, Galaction, Sadoveanu, Ion Barbu, Rebreanu, Camil Petrescu, Ion Barbu, Dan Botta, Ana Blandiana, Ion Luca, Ioan Alexandru, Marin Sorescu etc., pe care îi supune atenției publicului cu diferite prilejuri, fie oferind amănunte anecdotice din viața lor, fie urmărindu-le opera sau actualizându-le ființa printr-o amintire. Demn de reliefat e faptul că, foarte tânăr fiind, îl concepe pe Eminescu ca simbol național, ca un poet care „a simțit, gândit și a scris românește, contopindu-se integral cu frământătura aspirațiilor către adevăratul destin al neamului”. Și Tudor Arghezi stă pe același pedestal de românitate, așa cum îl evocă la împlinirea a 80 de ani de viață. În tableta scrisă cu acest prilej, el a trasat în câteva linii apăsate o identitate tulburătoare: „Arghezi e parabola contradicției tragice și sinteza paradoxului mântuitor. Numai așa, privind lucrurile din adâncime și cu seriozitate, se explică și fenomenul său literar, limba scrisului său (...) O asemenea limbă, cu vastele și multiplele ei valențe, nu poate fi decât expresia unui relief sufletesc de extraordinară întindere și varietate, ondulând între piscul singuratic, repezit în azur și dunele mișcătoare ale pustiului fierbinte. Poetul mimează cu credincioșie, transfigurându-le, propriile lui meandre lăuntrice. Urmărește-l: te urci pe vârf și te ascuți, cobori în genună și te îngâni cu ecoul.” (*Amintiri la statura ceasului de-acum*). Apoi e de neuitat silueta lui morală inconfundabilă și omenia bătrânească a trupului celui miruit cu har, aflat în vizită la mitropolitul Justinian,

unde rememorează cu ochii în lacrimi o secvență de odinioară (*Sâmbăta Moșilor*) sau cea în care scoate la iveală un mic dinte împotriva lui Rebreanu, director de teatru, care nu i-a jucat *Seringa* (*Teatro occidental contemporaneo*). Altă secvență memorabilă e decupată la moartea poetului, alta pe marginea polemicii dintre Camil Petrescu și Dan Botta, când maestrul din Mărțișor rostește această vorbă în patru unghiuri despre Camil „e talentat de pute”, calamburul fiind gustat și altădată la o întâlnire cu Șerban Cioculescu. Ca să nu mai vorbim de frumoasa pagină de reabilitare a dramaturgului Ion Luca.

Dar ceea ce ni se pare nouă extrem de important în această publicistică a anilor americani, este apropierea tot mai vizibilă de literatura exilului, și de reprezentanții ei de seamă, a căror evoluție o urmărește prin intermediul cărților primite sau prin reviste precum *Destin*, *Mele*, *Apoziția*, *Drum*, *Solia*, pe care îi urmărește că Valeriu Anania este printre cei dintâi oameni din țară care încearcă o reabilitare a literaturii exilului. Într-o vreme în care țara îi refuza și îi marginaliza pe cei plecați, considerându-i „dușmani” și „transfugi”, Valeriu Anania se apropie cu înțelegere și curiozitate de scrisul lor, vorbind în nenumărate rânduri despre acești creatori de forță pe care a încercat să-i facă cunoscuți în țară. Avantajul său era că primea cărțile sau revistele lor, că putea să-i urmărească mai de aproape, ceea ce în țară ar fi fost imposibil. Ni se pare astfel revelator că la unul dintre Crăciunurile trăite în străinătate a ascultat frumoase colinde românești, premiate de maestrul Remus Tzintzoca din Montreal, el urmărind cu aviditate evoluția unor ansambluri mirabile, precum Madrigal sau Ciocărlia, care fanatizează publicul american. De remarcat de fiecare dată schimbarea unghiului de atac, fie prin reproducerea de documente care răstoarnă traiectoria polemicii (reproducerea unor scrisori Ion Cârja sau Ștefan Băciu), fie prin referiri la „Pagini de jurnal”, sau la acel sunt profund original al „scrisorii” de departe, numită după model eminescian, „De din vale de Rovine”, adeverind, în ultimă instanță, multiplicitatea și polifonia formelor literare utilizate. Tot aici se cuvine a situa și frumosul reportaj despre „Retrospectiva Brâncuși”, prin care marele Brâncuși îi aduce aminte de „restaurarea genezei”. Dar fru-

moasa însemnare despre un drum la Rod, sat între Săliște și Poiana Sibiului, unde există un drum al Dorului: el n-ar fi putut „să existe decât în Ardeal, în această Transilvanie a transumanței și, totodată, a permanenței noastre naționale.”

Spuneam mai sus că un merit de seamă îl are acest volum în acreditarea ideii recunoașterii valorilor noastre din exil, într-o vreme în care acestea erau prohibite în țară. În scrisul său își fac loc nume ca: Nicu Caranica, Ștefan Baciuc, Mira Simian, George Uscătescu, A. L. Arcade etc., despre acesta din urmă întrebându-se „de ce n-ar putea conviețui, în aceeași atenție, cu Nicolae Breban și Ștefan Bănuțescu”. E de părere că nu se poate ignora „că această diaspora românească, împânzită de-a lungul și de-a latul meridianelor, numără câțiva scriitori de vârf, care numai foarte târziu își descoperă contemporaneitatea cu Ana Blandiana”. Există însă un pericol real pentru scriitorii recuperați în țară, fie de a fi contestați de „gladiatori ai exilului care agită în aer batiste tricolore, fie de a fi stigmatizați de românii din exil, cele două lumi rămânând multă vreme ireconciliabile. Or, el tocmai acest lucru a căutat să-l remedieze, subliniind valoarea fiecărui creator în parte. A început prin a vorbi în 1967 de Nicu Caranica și volumul lui *Povestea foamei*, calificat „poem comico-filosofic de o rară adâncime, conceput și lucrat pe dimensiunile grotescului grav al nebunilor lui Shakespeare”, cu decalaj vizibil dintre teribilismul vocabularului și subțirimea gândirii”, reitărând „simbolul mistic al autodevorării”. Următoarea carte analizată este volumul de poezii al Mirei Simian, *Farmede*, apărut în 1966, pe care îl vede ca pe „un oftat decent al insului care suferă de pribegie”. Un alt moment care reține atenția e tableta despre *Cenaclu la Paris*, evocând cu artă prezența lui Eliade în mijlocul confrăților de la cenaclul lui I. M. Arcade, unde pot fi întâlniți Ierunca, Jianu, Cușă, Caranica, Lovinescu, Amărieu, și unde se spun de la același pupitru versuri de Horia Stamatu și de Ion Alexandru. Descrierea atmosferei este demnă de pana unui zugrav de biserică: „Scaunele din salonul amfitrionului sunt:

unele oferite, altele căutate. Altele se apucă. Numai Mircea Eliade, când e de față, imperturbabil în sacerdoțiul său interior, se așază unde se poate, căci locul său e pretutindeni. Eliade ascultă poeme, urmărește comentariile și-și spune încă odată că el, dac-ar fi poet, nu și-ar citi versurile în cenaclu. Decența mărgăritarelor îi este, probabil, o temă familiară. Altfel, se acceptă sărbătorit, cu finețea unui rege de lumină, își ascultă, după ani, fragmente festive și, la nevoie, se apără de muște.”. Nu lipsesc și scene de contestare, oameni care nu-și vorbesc sau nu-și strâng mâinile, ignorându-se, dar totuși susținând cu prezența lor acest mod activ de a comunica, mod care pare a lipsi la românii din Lumea Nouă, deoarece „nu scapă din vedere ceea ce ni se pare esențial. vasele paralele ale spiritului românesc, chiar subțiate, de circumstanțe istorice, până la capilaritate, sunt și trebuie să rămână comunicante.” În aria sa de interes intră și poetul Ștefan Baciuc pe care-l vizitează acasă, în Hawai, unde îl găsește „pustnic în pravila aspră a muncii universitare, îngropat în cărți, manuscrise și reverii”. Reține cu acel prilej descrierea odăii de lucru, dar și a figurii de călugăr-haiduc care i se întrezărește după rafturile pline de cărți, unde acesta continuă să scrie și să-și risipească produsele în cele patru zări. Pentru Anania poetul-haiduc Baciuc e autorul unei opere memorialistice ieșită din comun: „Încântător este, însă, harul memorialistic al lui Ștefan Baciuc. Înzestrat nu numai cu o memorie fabuloasă, ci și cu un ascuțit simț al umorului, poetul (care, de altfel, nu a ajuns la vârsta amintirilor) și-a presărat” memoriile” în numeroase reviste de prin Brazilia, Spania, Franța, Italia și Germania, făcând dintr-un Ion Iancovescu sau un Nicu-Teodoru-Chibrit eroi de popularitate internațională.”. Din panoplia lui de nume nu lipsește nici G. Uscătescu și alții, reînviind odată cu discutarea cărților lor, lumea gândului românesc, unic și indivizibil. Prin astfel de texte, Valeriu Anania precedă critica de specialitate din domeniu, anunțând cu cărturar mereu deschis discutării problemelor afirmării spiritului românesc în lume, un mare iubitor de cultură și de cunoaștere reciprocă.

Lelea Reghina Tăpălagă – o legendă vie

Veronica OȘORHEIAN

Cu lelea Reghina Tăpălagă (n. 25 decembrie 1905 – d. 14 februarie 2000) am fost vecină. Era micuță, cu minte ageră, vioaie și pricepută la lucrul casei. Când eram copilă, am văzut-o socăciță la câteva nunți din preajmă. Pe atunci, era un soi de întrecere între socăcițele satului: Măriuca Roman, Veronica Moldovan (din *Coasta Legmanului*), Caterina Stelic Gagea, Iftinia Galbăn, Todora Artene, Verginia Ban, Nastasia Buta, Uța Leonte, Docia Ilovan, Nastasia Bota ș. a. Reghina Tăpălagă a slujit la popa Vasile Coșbuc, nu la Anton Coșbuc (el a fost cărturar, nu preot, și era cu un an mai mare decât Reghina Tăpălagă), cum scrie în *Formula AS* nr. 430/2000. Anton Coșbuc era fiul preotului Vasile Coșbuc, care era fiul preotului Leon Coșbuc – fratele poetului George Coșbuc. Apoi, când s-a născut Reghina Tăpălagă (1905), George Coșbuc avea 39 de ani și era la București. „Striga” frumos la *găinile pe care le da* nănașilor, după obiceiul locului. Jucăușă și îndrăgită de săteni, nuntașii se bucurau să fie în preajma ei. Domnul Schuller Ignat (zis Nați) – unul dintre tâmplarii satului, un om voinic și petrecăreț – juca odată cu lelea Reghina în brațe.

Badea Victor Tăpălagă era un om blând și era tare mândru de nevastă. A fost și văcar în Bondar, dar se pricepea întrucâtva și la oi, după cum îl găsim într-o poezie făcută de Emil Savu și culeasă de Valer Petrehuș: „Foaie verde de trifoi,/ Cine-i în Bondar la oi?/ Ursa, și-a lui Țarcă, doi/ Ș-apoi cine li-i băciuc?/ A lui Artene Iosîbuc/ Și au de mulgaș, pe vară/ Pe-Avacom și Savu, iară./ Oile când să le mulgă,/ Au băiet de dat în strungă,/ A lui Ion Dragotă de după dungă./ Și mai au, de le ajută,/ Badea Victor, pe la urdă/ Și la brânză-i priceput,/ Da' n-o fost la oi de mult.” Împreună cu femeia lui, au participat o vreme la spectacolele acelea, pe care și le

dădeau lor și sătenilor, jucând piese scrise, dar și improvizate, cu dialoguri inspirate din viața satului, cea mai aplaudată fiind *Arsănte să însoară*. Lelea Reghina a jucat teatru alături de Aurelian Pralea, Petru Oarcăș, Valer Feldrihan, Toma T. Artene, Ion T. Artene,

Sevastița Artene, Rodica Rauș, Grigore Roman, Victoria Cărbune, Niculai Pop, Cornelia Rauș, Ionel Petrehuș, Dumitru Dănilă, Iftinia Pop. Era evlavioasă, era nelipsită de la liturghie și ținea toate posturile. În post, găseai la ea mâncăruri de hribe, găluște cu ciuperci, găluște cu morcovi, găluște cu păsat. Dar îi plăcea să aibă pe masă și un păhărel de *jinars* tare, înainte de mâncare. Când mergea la drum, își lua merinde o dărabă de pită și una de slănină, un pic de cârnaț ori un pui fript și un pic de *jinars*. Era preocupată de pomenirea morților. Uneori, mergea în *Rocna* (Rodna) – la târg și în Anieș, să-și vadă

neamurile din partea bărbatului. Femeie hireșă, se ferchezuia, își puneă în traista plocuțească cele de trebuință și pleca la drum. Știa câteva descântece. Știu că *i-a făcut „Dentors”* unei fine de-a mamei. Noi, copiii, n-am avut îngăduință la ritul acela, dar am ciulit urechile. S-au închis în camera din mijloc și numai ele știau ce au făcut acolo. La început am auzit îngânate rugăciuni, apoi n-am mai

Reghina Tăpălagă – Pictură în ulei (60/80) de Victoria Fătu-Nalațiu

Confesiuni

înțeles nimic. Odată, când cineva i-a furat tatei niște sărsamuri, lelea Reghina ne-a sfătuit să căutăm hoțul „Cu ciubărul”. Nouă copile, între șase și nouă ani, trebuiau așezate în cerc, în jurul unui ciubăr legat în cercuri din fier, cu o capacitate de șapte găleți. În

ciubărul plin trei sferturi cu apă, se pune busuioc, un ban de argint și o verighetă. Apa era adusă de fete, în căni mici, în ziua de sâmbătă, căci numai duminica se putea vedea în apă făptașul. În sfânta zi de duminică, pe nemâncate, trebuia să vedem în ciubăr hoțul. Ferestrele au fost acoperite, să fie întunerice în casă.

La lumânare, am citit din cărți de rugăciuni, am făcut mătăanii și am îngânat din *Sfânta Scriptură*. Trebuia făcut ritualul cu credință adâncă, dar pe noi ne-a bufnit râsul. Ne-a muștruluit Tâna, dar parcă râsul ne îmboldea și ne biruia și mai tare. Când s-au tras clopotele, de liturghie, pe la zece, ne-am așezat în genunchi lângă ciubăr. Tâna a pus o pătură mare, groasă, peste noi. În apă, trebuia să vedem totul, ca și cum ar fi fost ziua. Așa

Casa în care se pare că s-a născut George Pop.

ne-a zis lelea Reghina. E adevărat că noi am pus apa în ciubăr cu cănila, dar am adus-o de la izvor cu vidăra. Nici numărul de nouă n-a fost respectat. Poate aici a fost greșeala noastră sau poate că am râs, dar eu n-am văzut

nimic. Peste câteva zile, a venit fratele tatei, Ion, care a locuit la noi până când și-a ridicat casa pe *Felecvar* și i-a spus tatei că el a avut nevoie de sărsamurile dispărute din șură.

Una dintre nepoatele Reghinei Tăpălagă mi-a fost colegă de clasă și uneori ne vizitam. În vremea aceea, locuiau în casa bătrânească, în care se pare că s-a născut locotenentul George Pop, căzut, în anul 1866, în *Bătălia de la Custozza*. Reghina Tăpălagă era din vița popenilor. Casa avea prispă, o tindă și două camere. Într-o cameră era cuptorul și alăturată era cămara. Cealaltă cameră era de paradie. Casa avea pământ pe jos. Era foarte curată și împodobită cu lucruri făcute în casă, cu blide ornamentale și cu icoane sub care atârnavu ulcele de lut. Camerele erau spațioase, cu două paturi fiecare, lavițe pe margine și, de jur-împrejur, păretare țesute din lână. Camerele erau mari pentru că familiile erau numeroase, femeile torceau în casă și firele trebuiau întinse pe rășchitor, apoi depănate de pe vârtelniță pe gheme, urzite pe urzoaie și țesute în stative. Așa era, cum spune Reghina Tăpălagă, în filmul „Reghina Tăpălagă și cântecul de viață lungă”, regizat și realizat de Alexandru Pugna în anul 1999: „Atunci, femeia ținea casa, îmbrăca bărbatul, copiii și pe ea..., nu ca în zilele de-acuma, când femeile dorm ori se uită la televizor și toată greutatea casei rămâne în grija bărbatului.”

La noi, lelea Reghina venea pe cărare. Trecea pârliazul, tăia grădina lui Ion Pop și ajungea lângă fântână. Titu aducea vestea: vine lelea *Pătălagă*! El se străduia, dar nu-i ieșea nicidecum numele Tăpălagă.

În același an, 1999, m-am întâlnit ultima oară cu lelea Reghina. Eram la mormântul mamei din cimitirul bisericii. M-a văzut peste zidul dintre casa ei și Biserică și numai ce o văd că se apropie, întrebându-mă: *Ai venit la mamă-ta?* Am venit. Parcă am revăzut-o pe Tâna Iftinia. Erau cam de aceeași statură. Mi-a arătat mormântul lui badea Victor. Vorbea despre locul ales pentru odihna de veci, cu fața luminată de mulțumirea aceea lăuntrică. *Uite, aiși, lângă zîdiu' care desparte Biserica de casa noastră, am ales locu'. Victor mă așteaptă. Am să-i aud pe ai mei povestind. Și mi-a fi drag să-i aud, că m-am înțeles bine cu tăți. Aveam în geantă un exemplar dintr-un volum de poezii. I l-am oferit, să-i citească nepoatele. D-apăi, șetesc eu, fără oceri, că*

mi-am recăpătat vederea. Cos și pene, că nu ne cinuim ca mai demult. La bec, vez' ca zâua. Am povestit despre vremuri trecute, despre suferințe și despre bucurii. Lele Reghină, am o *Antologie a poeziei populare*, în care te-am găsit și pe dumneata. Da ște-i așeea, că eu nu știu? Dacă-i populară, îi șeva cu țărani, da nu mni-i clar ște-i. Păi, o carte intitulată *Cu cât cânt, atâta sînt*, în care-s publicate cântece adunate de la oameni din toată țara. Din Leșu sunt mai mulți și ești acolo și dumneata. N-am știut de carte, da îi drept că în Leșu o vinit mulți domni să culeagă cântece și străgături de-a noaste. În carte, i-am găsit pe Constantin Zamfir, Cicerone Theodorescu, Victoria Dosios. Ei au cules cântece de la: Vasile Bosbici și Reghina Tăpălagă, Ioana Ciupa și Nicolae Dragotă, Ana Nimigean (a lu' Cifor) și Maria Precup, Lucreția Sărățean. Dar Leșu a fost cercetat și de Tudor Jarda, de Darius Pop, Sigismund Toduță, Tiberiu Alexandru, Elisabeta Moldovan, Constantin Arvinte. O fost, dară!

Am citit că un grup de folcloriști din București au dorit să refacă traseul pe care l-a efectuat Constantin Brăiloiu cu echipele regale, în anii 1934 – 1935. Tudor Jarda i-a ajutat să găsească rapsozi din Leșu, Ilva Mică, Nepos și din Șanț. În 1952, Tudor Jarda a fost la Leșu cu Sigismund Toduță și cu Darius Pop. Din acest an, compozitorul Tudor Jarda s-a ocupat de corul din Leșu și de echipa de trișcași. *Lu' Tudor Jarda i-o fost tare drag în Leșu. El i-o scos în lume pe leșeni. Dumnezeu să-i deie sănătate. Pe merit, l-o făcut primariu' „Cetățean de onoare”*.

Reghina Tăpălagă a fost remarcată de *Echipa Regală*, condusă de Dimitrie Gusti, aflată la cercetări în localitățile născudene Leșu și Șanț. Rămasă fără părinți de la șase ani, Reghina Tăpălagă a cunoscut greutățile vieții de micuță. Ea povestește că a fost slujnică zece ani. Într-un fel, a fost norocoasă ajungând în casa popii Vasile Coșbuc și a preotesei Valeria Coșbuc, președinta Societății „Mariana”. Măriuca Roman a fost servitoare la Cluj, Caterina Stelic Gagea a slujit la *Casa Regală* din București. Lelea Caterina Stelic Gagea mi-a făcut merinde, când am plecat la liceu, niște cornulețe de care n-am mai mâncat până atunci. A frământat un aluat fraged, l-a pus într-un șervet curat și l-a slobozit într-o vidă ră cu apă rece. Numai a

două zi a copt cornulețele. Au fost grozave. Rețetele învățate s-au transmis și altora, apoi au venit *Echipele regale* și comunitatea s-a luminat, a căpătat cunoștințe și deprinderi noi în gastronomie și nu numai. În 1934, a fost invitată, alături de Ana Nimigean (a lu' Cifor) și de Maria Pralea (căsătorită Precup), la *Institutul de Etnografie și Folclor* din București, pentru înregistrări. Într-o *Doină*, înregistrată în anul 1970, Reghina Tăpălagă își cântă povestea și harul:

Ana Nimigean (a lu' Cifor), Reghina Tăpălagă și Maria Precup (București, 1934).

Anton Coșbuc îl însoțește pe Dimitrie Gusti la Leșu, 1935, poză preluată din Leșu și leșenii. Mărturie pentru neuitare. Repere monografice, Bistrița, Editura Mesagerul, 2003, p. 196.

„Poronșit-o cucu' mnie,/ Să-i vând glasu' lui c-o mie/ Da', eu la cuc i-am poruncitu,/ C-al meu glas nu pot să-l vându,/ Că-mi trebe, vara să cântu,/ De mult dor și de urātu/ Și de câte le-am pățatu;/ Că glasu' meu îi glas de cucu,/ Scol pe badea și-l aducu/ Și une vreu eu îl culcu./ Glasu' meu îi ca a luiu,/ Cântă doina doruluiu./ Da, cântă horea cu doru'/ De i' drag la tăt omu'/ Și să stâmpără codru'/ Glasu' meu îi glas de domn,/ Scol pe bădița din somn,/ Să nu doarmă -/ Că nu dorm!”

În interviul acordat în anul 1999 lui Alexandru Pugna, într-un film realizat doar în

anul 2005, Reghina Tăpălagă vorbește despre înregistrările făcute pentru Constantin Brăiloiu, la București, „aplecă în-on toltéri”. Erau acele înregistrări pe cilindri de ceară. În genericul filmului, se perindă: interpreta reprezentativă a cântecului popular bistrițean din perioada filmării, Cornelia Ardelean Archiudean privind, pe sub palma făcută streășină, peste dealurile care despart satul ei de baștină Ocnița, comuna Teaca, de satul ascuns și străjuit de Vârful Heniu, Leșu Ilvei; apoi, Mărioara Precup Stoica (fiica Mariei Precup), într-un *ștraif* încărcat cu lemne, plecată din casa de dincolo de pod să înregistreze cântecul *Haida, hai, murguț, mai tare*, la frâie găsindu-se trișcașul Ionică Sărețan; urmează o secvență cu trișcașii din Leșu, de la una din edițiile *Festivalului interjudețean Rapsodia trișcașilor*, avându-l strigăuș pe trișcașul Anton Bâgi; genericul filmului încheindu-se cu o carte poștală emisă, în anul 1968, cu ocazia primei ediții a *Festivalului interjudețean Rapsodia trișcașilor din Leșu*.

Tudor Jarda alături de coriștii din Leșu, 1964. Reghina Tăpălagă este în r. 1, a 4-a din dreapta.

În *Fonoteca de aur*, găsim postată doina *Mamă, nu mă lengăna* (interpretată acapella de Reghina Tăpălagă): „Mamă, nu mă lengăna,/ Dumnezeu știi cui mi-i da,/ Că mi-i da-n așa locu,/ Cum pcică lemnul pe focu/ Și mi-i da-n așaie mână,/ Ca cumpăna la fântână,/ Și mi-i da-n așaie brață,/ Da, ca și furca la fânață,/ Că, de-oi ieși până la poartă,/ Înăpoi, că te-aduc moartă!./ De-oi ieși până-n ocol,/ Da, înăpoi, că te omor!./ Da, m-ai dat în așa locu,/ Cum pcică lemnul pe focu,/ La on

om fără norocu -/ Păi, iarna n-am suman în spate,/ Vara n-am vacă cu lapte,/ Nici haine ca celelalte.”

Valeria Peter Predescu și Cristian Pomohaci și-au îmbogățit zestrea de cântec și din repertoriul lelii Reghina. Cristian Pomohaci se lauda pe scenă cu niște opinci moștenite de la badea Victor Tăpălagă. Veronica Bălan a cules de la Reghina Tăpălagă colinda *Treziți, treziți, gazde mari!*, dar cu siguranță și alții au preluat din cântecele Reghinei Tăpălagă. Textele se recunosc.

La *Televiunea română*, ultima dată am văzut-o alături de Valeria Peter Predescu și de trișcașul renumit Larion Marica. Respecta portul strămoșesc, avea mai multe rânduri de haine populare și mereu era altfel îmbrăcată. Frumos stăteau hainele pe ea. *Întinse strună* – zicea tata. Erau toate cusute de mâna ei. Era împăcată, cumva, cu trecerea vieții.

Lelea Reghina a știut-o pe mama de *băiețică*, de la doisprezece ani, de când s-a hotărât mătușa mamei, Iftinia, (care nu avea copii) s-o ia în adopție. La paisprezece ani au măritat-o. Mama nici nu știa dacă măritișul e *noroc* ori e *într-un noroc*. *Norocul* dumisale am fost noi, cei opt copii. Când eram micuți, iarna, adormeam în doinirea mamei și în sfârșitul mașinii de tors. Avea glas frumos și tăragăna: „Când s-o-mpărțat norocu/ Fost-am dusă la lucru,/ Înt-on deal, la sășerat/ Și norocu o plecat...” Nu mai știu continuarea, dar mi-am imaginat *norocul* umblând, și el, după binele căutat de toată lumea, așa: Într-o toamnă-mbelșugată,/ M-o mai căutat o dată,/ Eram dusă, nu știu unde,/ Norocu s-o dus în lume./ Într-o iarnă friguroasă,/ Mi-o venit norocu' acasă,/ Eu spălam haine, la vale,/ Norocu' s-o dus pe cale/ Și-apoi, într-un miez de primăvară,/ M-o cătat norocu iară,/ Eu – cu tata, la arat/ Și norocu o plecat/ Și umblă din loc în loc -/ Sărăcuțu' de noroc,/ Poate-a da și el de bine,/ Să nu rămâie ca mine//.

Reghina Tăpălagă s-a îngrijit de vecinele care treceau în veșnicie, le pregătea *verșul* și, la priveghi, le *cânta*. Am văzut-o *cântându-le* pe lelea Rafila, pe bunica Iftinia, pe *Marea* lu' Calistru, dar și pe Mama, descătușându-ne sufletele și povățuindu-ne că „așa e viața”.

Teatrul lui Alexandru Odobescu

Icu CRĂCIUN

Scriitor cu studii la Paris, având profesori de elită, participant zelos la cursurile de limbă greacă, latină, sanscrită, literatură orientală, limba germană, franceză, arheologie și drept, eruditul Alexandru Odobescu (1834-1895) a fost una din personalitățile cele mai complexe ale culturii românești din secolul al XIX-lea. A tradus fragmente din *Odiseea* lui Homer, *Teogonia* lui Hesiod, câteva ode din Horatiu, *Georgicele* lui Virgiliu, *Mimii* lui Herondas (*Mimul I: Verigasa sau Meretricea; Mimul II: Votru*); din moderni: Jules Michelet (*Ioana d'Arc, fecioara din Orleans*), Beranger (poemul *Nebunii*), Alfred de Vigny (romanul *Cinci martie*) etc. Din romanul lui Vigny, intenționa să se inspire pentru piesa *Urbain Grandier* (proiectul era următorul: un pastor naționalist intră în conflict cu cardinalul Richelieu și sfârșește condamnat la moarte prin uneltirile unor clerici fățarnici). De asemenea, dorea să-i traducă pe Shakespeare și Schiller, să scrie o trilogie dramatică, intitulată *Mihaiu Viteazu*, apoi, dramele în 5 acte: *Antigona*, *Virginia* și *Decebal*, drama în 3 acte, *Ruth*, tragedia *Ionițiu, craiul românilor*, din păcate, niciuna finalizată. Într-un cerc de prieteni citise: *Nea Frățilă* și *Radicalele* (după *La Grammaire* de Labich), precum și două acte din drama *Doamna Clara*. Mai plănuia să scrie comedii: *Claca*, *Apa trece, pietrele rămân*, legenda *Fior-Fiorel*, *Vitejel dela Muscel*, dramele: *Veneticul*, *Pribeagul*, *Rafaila*, *Vintilă din Slatina*. În orice caz, în volumul lui Alexandru Odobescu, *Opere alese, II, istorice, filologice. Arheologice. etc.* (cu studiu introductiv, note și glosar de Alexandru Iordan, dr. în litere, Ed. Cugetarea, Georgescu Delafras) sunt amintite aceste producții dramatice, din care unele au rămas simple enunțuri:

„*Apa trece, pietrele rămân* (comedie în patru acte, în proză);

Fior-Fiorel, Vitejel dela Muscel (legendă pusă în scenă);

Decebal sau Căderea Daciei (dramă în cinci acte și în versuri;

Claca (comedie țărănească într-un act);

Pribeagul (Ioan Basarab, 1330-1346);

Veneticul (Radu dela Afumați, 1524-1529);

Rafaila;

Nea Frățilă (localizarea comediei *L'ami Fritz*, de Chartrior);

Radicalele (localizare după *La Grammaire* de Labich);

Vintilă-Vodă din Slatina;

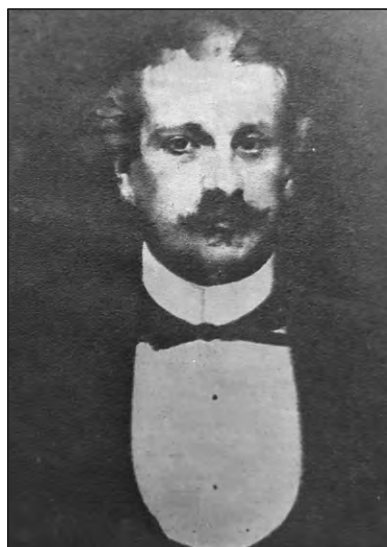
Doamna Clara;

Decebal sau Cea din urmă zi a Daciei (dramă în 5 acte și în versuri – Rezumatul pe acte și un fragment în versuri în *Flacăra*, București, 1915, p. 83)”. Subliniem faptul că toate aceste piese sunt menționate și în revista literară, săptămânală *Flacăra*, din 1913.¹

Dar prima încercare dramatică, în versuri, a schițat-o în 1848, la vârsta de 14 ani, în *Fragment dintr-o tragedie Mihai Viteazul* – înfățișare dramatică în trei părți (partea I – junețea lui Mihai; partea a II-a – Mihai, domn al României; partea a III-a – moartea lui Mihai; la Biblioteca Academiei se găsesc două fragmente, unul purtând data: *București, primăvara anului 1848* și celălalt: *București, în timpul revoluției de la 1848*. Primul conține cinci strofe a câte patru versuri fiecare, iar a șasea din șase versuri pe care o citez: „Își va arunca doliul ce pân-atunci ea poartă/ Și al popolilor atunci exemplu ea va fi./ Putea-va Mihai, iar, ferice a-și vedea țara/ Datoria-i ar

Istorie literară

fi-mplinită, răsplata-i va fi dată,/ Dulce, senină-i, va fi a vieții seară,/ Și cugetu-i atunci va fi fără de pată” (Biblioteca Academiei, mss nr. 4953). Cel de-al doilea este un dialog în versuri între Banul Mihalcea și Mihai. Banul îl avertizează pe domnitor că vin leșii și „Nu e mijloc de-mpotrivire/ Făr’de pierderea astei țări.” Mihai îi răspunde retoric, invocând curajul românilor, „vrednici fii de romani”, în războaiele purtate cu „nația turcească” „Cu acei ianiceri, ce-n Europa te-roarea risipesc”, că „Vor suferi jugul infam, umilitor,/ Al acestor hoarde barbare de sânge slavonesc?/

Nu, nu! Românii mai bine toți mor./ Se vor opune și tot puternicul ajută/ P-acel ce apără a Patriei sacră cauză!” (Biblioteca Academiei, mss nr. 4935, p. 5). Precizăm că în afară de cunoscuta lucrare a lui Bălcescu *Istoria românilor sub Mihai-vodă Viteazul*, Eliade Rădulescu a scris *Mihaiada*, iar după unirea Moldovei cu Țara Românească, Matei Millo a pus într-o piesă o scenă cu Mihai și Ștefan cel Mare; de asemenea, Bolintineanu a publicat în 1867 o dramă în trei acte, în versuri, intitulată *Mihai Viteazul condamnat la moarte*, iar într-o altă versiune *Mărirea și uciderea lui Mihai Viteazul*, în cinci acte. În perioada pariziană a cunoscut pe mulți revoluționari români, în frunte cu N. Bălcescu și tot atunci a proiectat un vast plan de activitate dramatică, prin care urmărea cultivarea sentimentului patriotic, intitulat *Cântarea României*, care cuprindea: „I. Descrierea țării; II. Dacia, războiul cu romanii; III. Denumirea romanilor. Traian. Urmașii lui; IV. Năvălirea barbarilor. Război cu ungurii; V. Împărăția romană. Ioniță. Cruciadele. Religia; VI. Întemeierea domniilor: Negru-vodă. Dragoș; VII. Apărarea împotriva turcilor: Mircea; VIII. Epoca războinică; Ștefan, Țepeș, Corvin; IX.

Mărirea țării: Mihai; X. Clădirea țării. Fanarioții. Haiducii; XI. Răscoala țării: Tudor Vladimirescu. Mișcarea literară; XII. Viitorul României”.² O altă încercare dramatică, începută în perioada studiilor pariziene, este *Ioanițiu, craiul românilor*, în care eroul este un aromân, Ioanițiu/ Ioniță, din familia Asanilor, cel care a înființat regatul româno-bulgar în secolul al XIII-lea. Odobescu s-a inspirat în această piesă din *Istoria pentru începutul românilor* a lui Petru Maior, unde împăratul latin al creștinătății Baudouin – Odobescu îl numește Baldovin aidoma lui Petru Maior – a ajuns stăpânitorul Constantinopolului. Fiindcă Baldovin a început să terorizeze cu armata sa întreg Balcanul, grecii l-au chemat în ajutor pe Ioanițiu, craiul româno-bulgarilor, care l-a făcut prizonier pe Baldovin. Se spune că acesta ar fi murit în închisoare, fiindcă soția lui Ioanițiu s-ar fi îndrăgostit de el, dar, fiind refuzată, ea și-a determinat soțul să-l ucidă. Unii susțin că ajutat de această femeie, Baldovin ar fi scăpat și s-ar fi întors în Franța. Cert este că în piesa lui Odobescu, soția lui Baldovin este îndrăgostită de Ioanițiu. Autorul intenționa să exalte sentimentul patriotic prin acest erou român. El are în armata sa români din toate ținuturile: pe Dan, banul Craiovei, pe Torcatu, comandantul Turnului și pe banul Maramureșului, pentru a sublinia ideea unității neamului românesc. Un alt personaj bine conturat este Doamna Comana, mama lui Ioanițiu, o femeie intrigantă și ambițioasă, iubită foarte mult de fiul său. Ea l-a înălțat pe tron pe Ioanițiu și l-a ambiționat, după ce și-a omorât soțul și pe fratele ei. Țelul ei este să ocupe tronul Constantinopolului. Din păcate, din această tragedie s-au scris doar trei scene. Acțiunea din actul I, scena I, se desfășoară în cabinetul lui Ioan în Adrianopol. Sorilă, secretarul lui Ioan/Ioanițiu, vestește că în ajutorul armiei împărătești a lui Baldovin a sosit o ceată de cavaleri italieni. În consecință, „oastea română trebuie să nu rămână răspândită ci să se strângă toată spre a da deodată o lovitură țeapănă dușmanului”. El trimite poruncă, prin Aprod, lui Buceag, comandantul cumanilor, precum și sârbilor să le vină în ajutor. Scena a II-a este un monolog

al lui Sorilă, care prezintă situația politică a momentului, inclusiv conținutul scrisorilor prințului grec Teodor Lascaris, cel ce „lingușește acum pe craiul românilor într-un scop interesat”. Sunt, de asemenea, prezentate și planurile Doamnei Comana, fiindcă ea „cârmuiește cu înțelepciunea unei minți așezate și iscusite sub intrigi de curte pe care Ioan le nesocotește cu zburdalnica-i vitejie”. În scena a III-a, Sorilă citește scrisoarea lui Lascaris și craiului Ioan, care se scârbește de lingușirile grecului. Piesa a fost proiectată în cinci acte. Schițele fiecărui act sunt destul de detaliate. Prezentarea personajelor este, de asemenea, stufoasă; atenția dramaturgului se oprește mai mult asupra lui Ioan Frumosul, Baldovin din Flandra, Sofia Angelos, soția lui Baldovin, Doamna Comana, Logofătul Sorilă, secretarul lui Ioan, Timofil, bătrânul învățător și confident al Sofiei și Godfred Villehardouin, mareșal de Șampania.

Cum scriam mai la deal, planul dramei istorice *Urbain Grandier* își are izvorul în romanul melodramatic al lui Vigny, *Cinque-Mars*. Acțiunea se petrece în anul 1645, în orașul Loudun, în timpul cardinalului Richelieu. Urban Grandier este un pastor în acest oraș. Planul este scris sub influența unui romantism exaltat. Personajele nu au caractere veridice. Trama este greoaie, situațiile sunt incoerente, fără logică. Urbain a scris împotriva cardinalului, iar acesta dorește să scape de dânsul. El slujea într-o biserică a unei mănăstiri de maici. Stareța, Ioana de Belfiel, se îndrăgostește nebunește de pastor. Părintele Lactancie, egumenul mănăstirii, avea pică pe Urbain și îl denunță „pe fermecător”. Richelieu trimite pe părintele Laubardemont să-l omoare pe Urbain. Acesta află de complot și vrea să fugă, „dar înainte de a fugi, el vrea să mai vadă pe Magdalena de Brou, o tânără orfană, pe care el o iubește”. Lucrurile se complică. Ioana își mărturisește amorul ei pentru Urbain, iar acesta este arestat și închis. La închisoare primește vizita atât a Magdalenei, cât și a Ioanei. Magdalena îi cere lui Laubardemont să-l ierte pe Urbain; acesta „îi fâgăduiește, cu condiția să se dea lui”. Fata, inițial, ezită, dar, până la urmă, acceptă. La întâlnire, Magdalena vrea să-l omoare, dar

Laubardemont scapă și îi arată o hârtie albă. În clipa aceea, apare Daniil, prietenul lui Urbain, care îl obligă pe preot să semneze o hârtie de eliberare a amicului său. Laubardemont scapă și de data aceasta și-l închide pe Daniil în locul lui Urbain. Magdalena îi dă temnițerului hârtia de ieșire a lui Daniil. Seara se anunță că Urbain a murit, dar va muri și Magdalena. Urbain nu murise, este judecat de preoți, în frunte cu Lactancie, care îl anunță că iubita lui a murit. În ultimul moment, Ioana va încerca să-l salveze pe Urbain, dar, după ce îl vede murind, „devine nebună și cade leșinată”. În continuare este prezentat dialogul dintre Urbain și Magdalena. Fata îi promite că va merge înaintea celor ce l-au condamnat la moarte și-i va implora „cu lacrimi, cu suspine și ei se vor îndura”. „Nu-mi vine să crez – zice ea – c-o vor mai face-o, căci și ei sunt oameni; căci au și ei o inimă omenească; căci îi voi îmblânzi cu ale mele lacrimi, cu ale mele rugi, cu ale mele suplicări!” Influența romantică melodramatică se simte în aceste replici siropoase, „cu flori și stele”, vorba naturalistului Emil Zola. Cei doi își exprimă sentimentele de iubire reciprocă prin declarații care mai de care mai arzătoare. Iată o mostră de-a lui Urbain: „Da, îngerul meu, sufletele noastre sunt pătrunse de aceleași simțăminte; ele nu formează decât unul singur; de ce să ne mirăm că avem aceleași idei, nu sporesc oare ele din izvorul

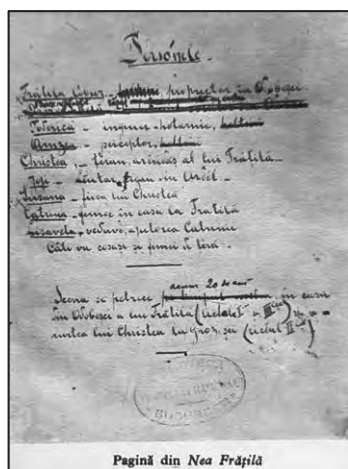
comun al amorului nostru? Două tulpine ce încolțesc dintr-aceeași sămânță nu poartă aceleași flori, aceleași roduri? Dar te-nțeleg și inima-mi (e) fericită de a se regăsi în tine.”

Odobescu a localizat două comedii din repertoriul francez: *La Grammaire* de Labiche (1881) și *L'Ami Fritz* de Erckmann și Chatrian (1882), ultima în colaborare cu Ionescu-Gion. În aceste piese el ia atitudine în două probleme contemporane: problema

Coperta piesei Nes Frâgila

minorităților naționale, denumită „chestiunea israelită”, și „lupta împotriva școlii latiniste”; este vorba de modificarea articolului 7 din Constituția de la 1866, „care legiferase că

numai străinii de rit creștin pot deveni cetățeni români pe cale de naturalizare”. Odobescu susținea că într-o legislație modernă criteriul religios trebuie abrogat, iar „încetățănirile să nu se facă în bloc, ci pe cale individuală”, numai pentru „cei buni și meritoși”, punct de vedere îmbrățișat de partidul liberal și care triumfă cu revizuirea articolului 7 în Constituția din 1879. L'Ami Fritz devine la Odobescu *Nea Frățilă*, în care eroul este un rabin bătrân, simpatic și uman. Firește, presa naționalistă a vremii (*România liberă*, *Românul*, *Telegraful*) n-a scăpat ocazia de a-l ataca, mai cu seamă că pe afișul Naționalului

bucureștean a apărut sub semnătura pseudonimului *Aliod*, dar se știa cine sunt autorii. Din motive socio-politice, într-o altă variantă a acestei localizări, numele rabinului David Sichel este înlocuit cu Boier Ghiță, iar în loc de „scena se petrece în timpul nostru” s-a pus „scena se petrece acum 20 de ani”, iar câteva replici ale lui David sunt șterse. Aici, nu rabinul îl ajută pe Nea Frățilă să se însoare, ci Boier Ghiță, care, în final, rostește în locul lui David aproximativ aceleași cuvinte din prima variantă: „Că român e cine iubește țara românească și ca s-o iubiți e bine să fiți mulți și să vă înfrățiți, să creșteți mereu bunurile țării”. După cum relatează Aristizza Romanescu (deținătoarea rolului Suzanei) în

memoriile sale, această piesă s-a jucat doar de două ori, în 3 și 5 octombrie 1882.

În *Radicalele*, autorul pune chestiunea stricării limbii române de către școala latinistă, în frunte cu Massim și Laurian. Personajul principal este Măciucă, un ardelean caraghios, un fel de Marius Chicoș Rostogan al lui Caragiale, care se autointitulează Ennui Semproniu, adică Iene sin Sofronie, care este adeptul lui Aron Pumnul. El cere să fie descărcat de „sac-gemente”, adică de geamantan, vorbește cu „nu-ți compete”, „știre momentasă”, „la noi în urbe”, „la Stela latina”, „Vulgo Slatina”, „togmai recepussem un prețiosissimi tumulus cu ele, ulceole, calice, pocule, craticule și alte antichități romane”, deoarece este convins că „a descoperit un tumulus în fundul grădinii”. În realitate, un servitor neglijent a îngropat în fundul grădinii vesela pe care o sparge, ca să nu fie descoperit de stăpânul casei, iar Măciucă, care face pe arheologul, crede că „cioburile reprezintă o comoară a antichității romane”. Piesa poartă numele *Radicalele*, deoarece Dincă Ghermănescu, negustor retras din afaceri, proprietar la Drăgășani, este nenorocit că nu știe să vorbească pe „radicale” și schimonosește termenii spunând „consticluția”, în dorința lui după „radicale”. Unele personaje sunt poreclite: Vlăjgănescu, Tolănescu, model preluat de la Alecsandri. „Trebuie să vorbim curat românește și nu pocit latinește” scria într-un articol intitulat *Vechi poeți ai românilor*.

Drama *Decebal sau Cea din urmă zi a Daciei* a fost proiectată în cinci acte, în versuri. Un fragment a fost publicat în revista *Flacăra* (anul III, nr. 10, din 21 decembrie 1913, p. 83). „Persoanele” sunt prezentate astfel: „*Traian*, împăratul Romei (vreo 45 de ani), om bun, inimă simțitoare și dreaptă, dar statornic și tare în hotărârile sale.// *Decebal*, craiul dacilor (vreo 35 de ani), om iute și războinic, iubind neatârarea și ambițios în planurile sale, foarte înamorat și gelos de soția sa.// *Arpal*, bătrân, căpetenie a dacilor (puternic în braț, socrul lui Decebal).// *Semovig*, șeful sarmaților (nu ambițios, ci viclean care voiește pierderea lui Decebal, dorind să ia autoritatea lui).// *Lucie*, ostaș în

armata romană, credincios al lui Traian.// *Ocella*, fiica lui Arpal și soția lui Decebal (tânără de vreo 20 de ani, iubind foarte pe părintele și pe soțul ei)./ Dolca, o femeie dacă bătrână.// *Soldați romani, daci și sarmați*”. În scena I, Decebal respinge propunerea lui Arpal de a purta tratative cu Traian și dorește să lupte direct cu acesta: „Să vie-n bătlie, d-oi fi învins eu mor/ Dar nici-naintea luptei, nici după biruință/ Nu voi să fac cercări zadarnice de pace!” Arpal îl îndeamnă la prudență căci „Sunt multemprejurări/ în care un om prudent întrece pe-un viteaz.” În continuare este descris detaliat conținutul fiecărui act, în așa fel încât cititorul să-și dea seama de acțiunea și deznodământul dramei, când Decebal „o strânge de gât pe Ocella și o omoară”, după care se sinucide și el. „Traian cu oastea romană triumfează”.

Din păcate, majoritatea pieselor rămâne la nivelul intențiilor, dar Odobescu a rămas toată viața cu marea pasiune pentru teatru, de aceea, prin concepție și realizare, putem spune că scenele istorice *Mihnea-vodă cel Rău* și *Doamna Chiajna* sunt adevărate drame istorice; totuși, contemporanii săi, Alecsandri și Hașdeu au reușit să închege o operă dramatică mai strălucită decât el.

Deși a abordat toate genurile, cel mai aproape de sufletul său a fost genul dramatic. Nu întâmplător a scris câteva studii pertinente: *Teatrul Național* (în *Epoca*, București, 1877, din 22 octombrie/ 3noiembrie, p. 1-2), *Școala dramatică* (în *Epoca*, București, 1877, din 29 octombrie/ 3 noiembrie, p. 1-2) și *Satira latină* (în *România literară* de sub redacția lui Alecsandri, Iași, 1855) și, din 1874, a ocupat funcția de director al Teatrului Național din București (când va schimba denumirea de „Teatrul cel Mare” în „Teatrul Național” și își va valorifica multiplele cunoștințe în ceea ce privește scenografia, decorurile și costumele), în perioada rivalității companiilor teatrale conduse de Millo și Pascaly, luptând pentru promovarea unui repertoriu național; tot acum, sub diligența sa, se renovează clădirea Teatrului ce nu suferise nicio reparație din 1852. Să nu uităm și faptul că, sub Cuza, a fost ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice (1863) și ministru ad-

interim la Ministerul Trebilor Străine, iar sub Carol I, secretar de legație la Paris, apoi, academician din 10 septembrie 1870 și că a alcătuit zeci de manuale pentru toate clasele, fie de unul singur, fie împreună cu reputatul pedagog Vasile Gr. Borgovan. În calitate de director al Școlii Normale Superioare din București a introdus ore pentru un profesor de muzică și a înființat aici o orchestră care să contribuie la educația estetică a publicului. Amintesc faptul că încă din 1863, pe când era ministru al Instrucțiunii Publice, a pus bazele Conservatorului de muzică, mimică și declamație.

Concepțiile sale despre teatru sunt identice cu cele promovate de *Dacia literară* a lui Kogălniceanu care își propusese „ca obiective teatrale lupta împotriva traducerilor proaste, crearea unui repertoriu original pentru un teatru național, folosind în acest scop atât realitățile sociale ale momentului cât și trecutul istoric, formarea unei școli de actori capabili să exprime aceste stări și educarea publicului”. Aceeași atenție a acordat-o și folclorului; se cunosc multe articole dedicate creațiilor tradiționale. În studiul istoric, critic și literar *Satira latină* subliniază rolul comediei satirice în dramaturgia română: „Mica noastră literatură chiar de la început a simțit cât este de folositor de a îmboldi părțile șovăinde ale societății noastre cu ghimpii comediei și ai satirei, și cu toate că străinătatea ne-a răpit pe satiricul ce de demult ar fi putut să ne aducă glorie, pe Antioh Cantemir, însă chiar fără de a-l avea în frunte, literatorii români, oamenii de spirit și de gust, au făcut încercări spre a ne pune pe o cale bună. Acum va numai să pășim înainte câtând a perfecționa din ce în ce mai mult ceea ce s-a făcut până azi.” Oamenii de spirit și de gust erau pentru el: Caragiale, Bălăcescu, Alecsandri și clasicii ruși. Despre rolul pe care satira și comedia l-au jucat în epoca modernă, Odobescu a adăugat: „Satira și comedia dau pe față slăbiciunile unei națiuni sau unei epoci. Rolul lor este de a lua în râs relele moravuri ale omenirii și arătându-le publicului sub o formă atrăgătoare și iscusită, să le biciuiască râzând și astfel să le îndrepteze, pe cât se poate. Moliere și Boileau au luat

asupra-le unul prin comedie, iar celălalt prin satiră, aceste vesele dar puțin primejdioase îndatoriri și amândoi le-au îndeplinit cu spiritul cel mai pătrunzător și cel mai fin, cu cea mai glorioasă perfecțiune.” În articolul *Teatrul Național*, scrie despre problema educării publicului prin teatru. În privința sprijinirii teatrului de către statul român, Odobescu nota: „Nu voi vorbi de sprijinul extraordinar ce dă imperiul rusesc scenelor naționale, dar chiar în comparație cu ungurii, dacă la noi statul ar da măcar pe jumătate, teatrul nostru ar realiza așa mari progrese, încât ar scăpa de multe umiliri”. De asemenea, cere „o justă distribuire a corpului actoricesc în piese adecvate, după talent și aptitudini”, în opere valoroase și corect traduse, iar pentru interpreți cere „o leafă omenească și pensie”. Odată îmbunătățirile realizate, „am avea – concluzionează autorul – imensul avantaj de a forma gustul publicului celui mare și astfel am consolida puternic bazele unei solide culturi naționale, am da românilor patriotismul literar și artistic, care este acela al popoarelor ajunse la gradul cel mai înalt de civilizație. Teatrul înălțat pe așa treaptă ar fi un adevărat focar al naționalității române”.

În *Școala dramatică*, Odobescu susține că viitorul actor trebuie să învețe *mimica*, „să știe să *joc*, să *figureze*, să *gesticuleze* în modul cel mai firesc și cel mai nemerit, tot ceea ce el are în același timp a zice din gură”. Actorilor noștri le lipsește „Știința de a sta și de a se mișca pe scenă, de a face gesturi potrivite cu ceea ce spun din gură, adică de a gesticula nici mai mult, nici mai puțin decât

trebuie spre a nu fi nici bușteni inerti, nici pehlivani străbălați”. La aceasta se adaugă „*elocuțiunea*, frumoasa și corecta *enunțiere* a graiului românesc”, lucru pe care îl pot învăța pe „elevii dramatici principalii noștri artiști”, iar câțiva oameni distinși din cultura română să le completeze „educațiunea prin noțiuni de istorie, de literatură, de estetică și mai ales de acea știință socială și artistică ce consistă întru a iniția pe auditori la deosebitele manifestațiuni ale culturai omenești, în uzurile și în viața publică și privată a societăților”.

Trăind într-o epocă de tranziție, „când statul român abia se forma, mai întâi sub conducerea lui Cuza, apoi a regelui Carol I”, Odobescu „a îmbrățișat idealurile de transformare a țării și de emancipare a locuitorilor săi, dar s-a opus criticilor de la *Junimea*, considerând în mod exagerat că Franța a contribuit la civilizarea românilor”.³ De altfel, N. Manolescu în *Introducere în opera lui Alexandru Odobescu* afirma că „Ideologia odobesciană reprezintă trecerea de la pașoptism la junimism, în care o parte din caracteristicile celui dintâi sunt corectate de presimțirea celui de al doilea și în care cel de-al doilea își recunoaște rădăcinile în cel dintâi”⁴, iar Vladimir Streinu scria că „adevăratul Odobescu este unica sinteză deplină a tuturor aspirațiilor românești din secolul al XIX-lea. Simpla arătare a felurimii operei sale ne încredințează despre aceasta”.⁵

Personalitatea sa uriașă, mulțimea de scrieri în diverse domenii au influențat generații de tineri dornici de afirmare.

Note:

1. *Flacăra*, director C. Banu, an. III, nr. 2, din 26 octombrie 1913.
2. Scarlat Froda, *Odobescu și teatrul*, E. S. P. L. A., Buc., 1957, p. 13. Citatele din fragmentele pieselor sunt preluate din anexele acestei cărți, adaptate la normele actuale.
3. Elena-Lavinia Diaconescu, *The Complexity of Alexandru Odobescu's Personality*, în *Journal of*

Romanian Literary Studies, issue, no. 6, 2015, p. 599.

4. N. Manolescu, *Introducere în opera lui Alexandru Odobescu*, Ed. Minerva, Buc., 1976, p. 60.
5. *Alexandru Odobescu interpretat de...*, Ed. Eminescu, Buc., 1976, p. 58.

Juan Carlos ABRIL

Deși este spaniol (s-a născut la Los Villares, Jaen, în 1974), Juan Carlos Abril a trăit multă vreme în Anglia, Franța și Nicaragua. Scriitor, traducător (a tălmăcit din Pasolini, Marinetti și Salgari), editor și profesor la Universitatea din Granada, Juan Carlos Abril este și critic literar, dintre volumele sale de eseuri, remarcându-se: *Lecturas de oro. Un panorama de la poesía española* (2014) (*Lecturi de aur. O panoramă asupra poeziei spaniole*) și *El habitante de su palabra. La poesía de José Manuel Caballero Bonald* (2018) (*Cel ce locuiește în cuvântul său. Poezia lui José Manuel Caballero Bonald*). În prezent este și coordonator al revistei *Paraíso* (*Paradis*).

Din volumele de poezie publicate (încununate cu prestigioase premii literare), amintim: *Un intruso nos somete* (1997) (*Un intrus ne supune*), *El laberinto azul* (2001) (*Labirintul albastru*), *Crisis* (2007) (*Criză*) și *En busca de una pausa* (2018) (*Căutând o pauză*). (M. S.)

Exil involuntar

E noapte, poate fi orice
noapte, azi sau mâine,
și nu veți ieși niciodată
de la subsol la suprafață.

Uneori
e mai dificil să accepți ajutorul
decît să-l oferi, pentru că un cadou
cere unele compensații
– și nu mulțumiri –
pentru încrederea ta.
Și în timp ce
aștepți ca lucrurile să se întîmple,
minciunile tale fac astfel, încît
totul să continue liniștit,
visul neschimbat
acolo unde l-ai lăsat într-o zi.

Trebuie recuperate visele

și nostalgia viitorului,
pentru că o cauză justă
nu a fost niciodată suficientă.
Și pentru că ceva s-a pierdut
la hotarele numelor
în capacitatea pe care o au
de a sparge tabuurile,
de a vedea fără a vedea,
de a vorbi fără voce.

Știu că m-am înșelat
cu vorbe
– ceea ce doresc să spună
și ceea ce spun –
și că eșecul este un drum unic...
Nu se poate compara:
nici exploratorii de metafore,
nici falsificatorii de emoții.

Cu vorbe
sărace și generoase, străbați

Echivalențe lirice

un timp fără așteptări
în urma vieții literare
ceea ce înseamnă viață de aventură.

Cu vorbe distingi
buze și rădăcini
și vei ajunge din nou
acea impuritate ce ți-a fost smulsă
din micuța ta lume veche.

În căutarea propriei protecții
mai puternică decât moartea,
atît de aproape,
într-un colț al vîntului
și al uitării,
traversezi legăturile lor de ceață
– trapă sigilată –
și limitările lor
în fericirea dobîndită
din insula ta pustie.

De unul singur cu lampa ta
de exil involuntar.
Aici și acolo voi fi în întuneric.

A trăi aici

Un puteam să dorm, am
auzit ca probleme în curs (nerezolvate),
dialoguri
între sunete și culori,
asocieri de cuvinte
se apropie,
avansează spre mine.

Secvența începuse deja
și au fost ghidate de o ciudată dorință
de împlinire, în originile
mitologiilor
în legitimă apărare,
dezmințindu-se
atunci cînd imaginarul și simbolicul
nu se înțeleg, nu
se potrivesc, nu
corespund între ele.

Îmi plăcea să mă pierd și să mă regăsesc
cu o carte în mîini.

Nu a fost timp pentru timp,
abia dezlănțuit
cu riscul de a descoperi
realitatea, cea adevărată,
arătîndu-și gingiile
de ascundere a amintirilor,
inelul
acestei singure șanse
care este speranța.

Acolo unde sălășluiește
voința există o cale,
afectează privirea
pe o altă scară,
imaginile se suprapun,
și am uitat să dorm.

Atunci
a ta este singurătatea,
al tău secretul:
mă vedeam pe mine însumi prin
gaura cheii, martor
din lanțul lung al neconformiștilor
înțelepți, al unor buze itinerante
ascunse în mahala
și aveam poezia.

Nimic nu este ceea ce pare
și acolo se instalează suspiciunile
de entuziasm
cu cotiturile sale expresive,
lentoarea
în stilul indirect liber,
claritatea pașilor pe care i-ai făcut.

Da, pașii mei seamănă, du-te departe.

Îmi amintesc orele severe
de autocritică
și perforațiile
unei conștiințe care repetă
acel refren
care se gîndește la cineva ce se gîndește la
tine crezi.

Semnificațiile un mai au o aparență,
dar nu vor ajunge la viitorul tău
fără descompuneri,
pe drum
și într-un exces de încredere,

pentru că perfecțiunea
cere mai mult decât voință, memorie.

Astăzi ar trebui să fie ziua de rodeo.

De asta

acolo se duce insomnia mea
încărcată cu anticipări,
reprezentarea
și citirea sa din chiar legătura trainică
de a trăi aici.

Prezentare și traducere de **Mariana STANCU**

Laura Prața-Ogruțan, *The Phone Call*

Laura GARAVAGLIA

Laura Garavaglia s-a născut la Milano în 1956. Trăiește și muncește în Como. Publicist, a colaborat la paginile culturale ale cotidieneleor *Il Giornale*, *Il Corriere di Como*, *L'Ordine*. A predat literatura la școala superioară din provincia Milano și din orașul Como. A fondat și prezidează Asociația culturală „La Casa della Poesia di Como” și e organizator și curator al Festivalului Internațional „Europa in versi” care, din 2011, are loc în fiecare an la Como.

În poezie a publicat *Frammenti di vita* (Il Filo, 2009) locul doi „Opera Prima Edita” al Premiului Literar „Circe, una Donna, Tante Culture”, Monterotondo (Rm); *Farfalle e Pietre* (LietoColle Editore, 2010) – Premiul Juriului la Concursul Literar „Alda Merini”, Brunate (Co); *La simmetria del gheriglio* (Stampa 2012; ediția a doua cu traduceri în engleză și română, 2014) – finalistă a Premiului Internațional de Poezie „Mario Luzi”, 2013; *Correnti ascensionali*, CFR 2013 (ediția a doua cu traduceri în engleză, spaniolă și română, 2015) și *Numeri e Stelle* (Edizioni Ulivo 2015, în ediție quadrilingvă: italiană, engleză, spaniolă și română) - nominalizat la Premiul Pontedilegno, 2016 și câștigător al Premiului Farina 2017, *Sayı ve Yildiz*, culegere de poezie tradusă în limba turcă (Şiirden Yayıncılık, 2018) și două cărți de poezie traduse în japoneză: *Duet of Stars* (JUNPA Book, Kyoto, 2014) și *Duet of Formula* (JUNPA Book, Kyoto, 2017).

Poeziile sale au fost traduse în engleză, franceză, germană, spaniolă, portugheză, română, albaneză, macedoneană, sîrbă, turcă, farsi, japoneză și coreană și au fost publicate în multe antologii și reviste literare italiene și străine. A participat la Festivaluri Internaționale de Poezie în Germania, România, Macedonia, Danemarca, Turcia, Columbia, Japonia, Vietnam, Spania, Muntenegru etc. E membră a PEN Clubului italian și a celui din Elveția italiană și a European Academy of Sciences, Arts and Literature din Paris, din partea căreia a primit Premiul de Poezie în 2017. A primit, de asemenea, recunoașteri internaționale pentru activitatea culturală desfășurată în răspîndirea poeziei la nivel mondial și este laureată Honoris Causa a High Education Academy of Sciences din Ucraina. Face parte din juriul Premiului Internațional de Poezie și Proză „Europa în versuri” și al Premiului de Literatură „Antonio Fogazzaro”. (M. S.)

Vacanță

Dar valurile au creste precum cocoșii,
tu nu.

Ai rezervat un zbor spre undeva
pe Internet?

Ai închis robinetul de gaz,

comutatorul de la lumină?

Atunci, pleacă liniștit,

ia-ți cu tine bagajul de mînă

al resemnării,

manevrează cu grijă disperarea.

Lucrurile, vii sau moarte pe plajă,

le regăsești mai devreme sau mai tîrziu.

Clandestina

Privesc de la fereastra de mansardă
pătratul de ploaie
piciorul roșu și umflat
și sunt un pic din Rimbaud.
La Tijuana șoarecii trec
prin sîrma ghimpată
iar eu îmi acopăr nasul în timp ce
îmi spune „Hei, frumoaso!” și
alerg (cine știe unde) ca
să-mi ascund timiditatea.
Am un canion în creier
și cratere în plămîni.
Pot s-o fac.

Skype online

Chipul pe ecran
vocea, uneori, sacadată
în camerele pustii.
Durerea corală
durerea ancestrală
a mamelor prin vreme.

Obişnuință

În jocul incert coridorul e penumbră
iar ușa interzisă oferă o plăcere subtilă.
Coșmarul este totuși același, întotdeauna:
mîna tăiată a fratelui
și femeia care rîde în cadru, mama.
Chiar și cu frica ne obișnuim.

Lui Raphael

O frîghie, un cub.
obiecte banale
geometrii perverse.
Moartea nu respectă
ficțiunea.
A căzut cortina,
pe o dimensiune unică.

*

În biserică tăcerea
acoperea tînguirea inimilor
suspendate între așteptare și regret.
Îmbrățișări și strîngeri de mîini,
pentru a chema viața pe nume.
Lacrimi și trandafiri albi pe altar.
Ploaie în cimitir.

*(Raphael Schumacher a fost un tînăr actor
în vîrstă de douăzeci și șase de ani.
A murit spînzurat în timpul unui spectacol
la un teatru din Pisa.)*

Sfîrșit

S-a dizolvat în tăcerea unui salut
timpul care nu a fost suficient pentru noi
umbrit în cenușă
și nu au fost doar cuvintele
lucrurile acumulate
pentru a îngropa sub brazdă memoria
rugăciunea profundă a vieții
două scînduri bătute în cuie peste inimă.

Absență

Acum tu ești cel care vorbește.
În amintire
vocea ta e clară
iar durerea e lepra
care distruge.
Umbra timpului
lasă urme
în fiecare obiect
lentilele sparte ale ochelarilor
hainele agățate în șifonier
radioul, cărțile, poeziile, tablourile.
Ce ai fost.
Sau ce mai ești încă.
Într-un departe absolut
care te șterge din sufletul celui care te-a iubit.

Prezentare și traducere de **Mariana STANCU**

Marco Antonio CAMPOS

Născut în megalopolisul Ciudad de Mexico, în 1949, Marco Antonio Campos este astăzi unul din cei mai cunoscuți poeți, prozatori, esești și traducători mexicani. Dintre volumele sale de versuri, cele care l-au impus ca pe unul din cei mai importanți creatori de limbă spaniolă sunt: *Muertos y disfraces* (1974), *Una seña en la sepultura* (1978), *Monólogos* (1985) și *La ceniza en la frente* (1979). Volumul *Los adioses del forastero* a apărut în anul 1996, pentru ca, în 2002, prestigioasa editură Verdehalago să îi publice încă o ediție, de lux, în cunoscuta sa colecție La Centena (*Poesía*).

Despre el, critica literară de limbă spaniolă vorbește ca despre un scriitor complet (poet, narator, eseist și traducător) care în ultimii treizeci și cinci de ani a îmbogățit și transformat tradiția literară a țării sale. Volumul *Los adioses del forastero* e o adevărată bijuterie poetică. Cred și eu, asemenea prezentatorului cărții, că „opera sa – parte fundamentală a panoramei literaturii mexicane – merită să fie mult mai citită și mult mai bine cunoscută”. De aceea m-a bucurat inițiativa editurii de a-l introduce în colecția La Centena (*Poesía*) care-și propune „să recupereze operele semnificative și să-i pună în valoare pe autorii acestora”. (M. S.)

Poeții moderni

Și ce rămîne din experimente,
din trîmbițatul „început al modernității”,
din „confruntarea cu pagina albă”,
din pirueta ritmică și din
sensul contrar al cuvîntului,
din fanatici și din păsările concrete,
din supraréalisme cu visele de
naufragiu în loc de stabilitatea uscatului,
cîte versuri ți-au dezvăluit o lume,
cîte versuri ți-au rămas în inimă,
spune, cîte versuri ți-au rămas în inimă?

Pe malul Salzach-ului

Două copile aur dădură vînzătorului de
porumbei

arbori și argint pescărușilor de pe rîu.
E vară, ora trei și cincisprezece
după-amiază și bat clopotele,
puternic vuieste dangătul lor,
pînă ce orașul răsună adînc
într-un singur tumult mistuitor.
Mișcătoare umbre, cupole coclite
ca malahitul, morminte ferecate
în munte, ah umiditatea verii
„Pe aici s-a abătut furtuna, mă auzi?”
Și vine ora Bunei Vestiri.

Biserica Sfîntul Petru

În biserică, în urma unei copile blonde
și Cristul în penumbră, nebunia
mușcă orbește moartea. Năruire!

Nechezat de cai în piață!
Și sunetele carilonului acolo! Mai sus de
biserică,

micul cimitir Sfântul Petru
înnegurat de păsări; orbul,
acoperit de păsări, saluta
muntele în întunericul său verde.
Ai strigat: „Adio!” morții pentru
că nu aude, nu dorești să te audă.
„Oh Tată Ceresc, din amvonul părintelui
îl arunc în flăcări. Iar eu ce fac?
Și ce strig?”

Cimitirul Sfântul Petru

Chip de fetițe și unduioase umbre
se înclină ușor în fața mormintelor.
E cimitirul sărac în formă de romb
Sfântul Petru și o bătrână suride
pentru că eu scriu pe lespede de funerară
o poveste și o miaună. Mai mult decât moartea
e marea, de ajunge, de ajung,
tot eșuez mereu în Pacific,
cenușa mea conduce navele în port.
Sunt secole de când morții ascultă
lemnul ca păsările. Mă privește
o pasăre neagră de pe crucea
Bertei Fendt. Cine cheamă? Ah, dacă strig,
ah, dacă zbor, e pentru soare, pentru fiul meu
fier și foc în război, în vis,
în drum, în vers, în iubire
Unul.

Viena, vara

În toată Viena arde vara, și trupul
un strigăt spre sud, austrul și stolurile,
din trupul ce arde țîșnesc imagini,

ce se îndreaptă spre sud, spre austru și spre
stoluri
într-un striiigăt

Apus

Pentru că Dunărea își tălăzuiește istoria
și navigăm, plopi leagănă
pescărușul de coastă, aspir *Föhnul*,
iarba e fragedă și bea seva
trupului plăpîndei fetițe
– „era clipa revărsării” –,
ah lucida nebunie care clarifică
visul și imposibilul, poezia
și îngerul, aventura și trupul,
vor fi ale noastre numai și numai
dacă mușcăm fructele pământului
și ne sorb rîurile în care se scaldă soarele.

Fetița și Dunărea

Cum se frînge ramura în iarna albă,
inima plînge steaua; trist era ulmul,
mulți ani sunt de-atunci; cîta forță și mîndrie
în adolescența fără țintă, cine îndrăznește
să spună: „Pe aici s-a abătut furtuna”;
Dumnezeu a lungit
ramurile și a scurtat frunzele pentru ca să le
copleșim
cu fericire, dacă pătrunde lumina. Ah, Dunărea!
Steaua plîngea inima. Ea era apa
care cunoștea vinul; unde ajungea se auzea
lumina. Era steaua în iarna albă.
Era albă și frumoasă ca satul în care m-am
născut.
Ea mă oprește, trăiește în mine, mă cheamă
ca o remușcare.

Prezentare și traducere de **Mariana STANCU**

Asimina XIROGIANNI

Poeta Asimina Xirogianni are o lungă carieră în literatură. A studiat filologia clasică, teatrologia și actoria. Lucrează ca profesor de educație teatrală în învățământul primar. În același timp, predă limba și literatură greacă, precum și teoria și istoria teatrului. A publicat antologii de poezie, o nuvelă, o piesă de teatru într-un singur act și a participat la antologii. Poeziile i-au fost traduse în diferite limbi. Lucrările i-au fost publicate în format tipărit și online, precum și pe blogul propriu cultural *Varelaki*. Munca ei ca traducătoare de literatură este de asemenea importantă. Poezia sa pare a fi una confesională și experiențială. Este preocupată de relațiile intime și de dragoste. Își găsește inspirația până și în propriul drum în poezie și artă, pe care îl prezintă cu o dispoziție iubitoare, așa cum marinarii vorbesc despre călătoriile lor. Prin propria scriere, omul de teatru este și el dezvăluit, pentru că operele ei au un foarte bun simț al regiei și al ritmului. Discursul ei pare să iasă în mod natural, fără efort, ca un flux care o străbate și își găsește ieșirea pe hârtie. Poemele ei nu au nimic pesimist sau slab. Sunt moderat optimiste și curajoase. Ne vom întâlni cu zece dintre ele! (A. B.)

OPERA:

- (2018) Δεύτερη φύση 65Χαϊκού ΑΩ/Α doua natură, 65 de haiku;
- (2017) Δοκιμάζοντας το ποίημα, Βακχικόν/Probând poezia;
- (2017) Λίγη φθορά για γούρι, Γαβριηλίδης/Un pic de uzură pentru noroc;
- (2015) 23 μέρες, Γαβριηλίδης/23 de zile;
- (2015) Οντισιόν, Βακχικόν/ Audiție;
- (2013) Εποχή μου είναι η ποίηση, Γαβριηλίδης/Anotimpul meu este Poezia;
- (2011) Πληγές, Γαβριηλίδης/Răni;
- (2010) Το σώμα του έγινε σκιά, Ανατολικός/Trupul meu a devenit o umbră;
- (2009) Η προφητεία του ανέμου, Δωδώνη/Profeția vântului
- Συμμετοχή σε συλλογικά έργα/lucrare colectivă;
- (2015) Μονόλογοι συγγραφέων, Βακχικόν [ανθολόγηση, κείμενα]/Monologuri de scriitori, anthologie, texte;
- (2015) Μονόλογοι συγγραφέων Βακχικόν [ανθολόγηση, κείμενα];
- (2012) Ανθολογία ποίησης και γραπτού λόγου, Παππά, Βασιλική Β./Anthologie de poezie și cuvânt scris de Vasiliki Pappa;
- (2012) Ποιητές στη σκιά, Γαβριηλίδης/Poeți în umbră;
- (2011) World Poetry 2011, Ιδιωτική Έκδοση
- Λοιποί τίτλοι;
- (2017) Το θέατρο στην ποίηση, Momentum [ανθολόγηση, επιμέλεια]/ Teatrul în poezie, Momentum.

Ιολη

Σιωπάς
και δεν ξέρεις
αν το θηρίο αγαπάς.
Δεν πρόλαβες να νιώσεις.
Σε εκριζώνει-απλά.
Στον οίκο του σε ενσωματώνει.
Η ερωμένη είσαι συ
που είν' η μοίρα της ρητή:
«Η Ιόλη και με το γιο του Ηρακλή
θα κοιμηθεί.
Και έτσι η λαγνεία
θα διαιωνιστεί.»
Ίσως είναι μια κάθαρση κι αυτή

*[Πρώτη δημοσίευση στο ηλεκτρονικό
Φρέαρ]*

Ταξίδια

Λίγα ταξίδια στη ζωή μου έχω κάνει
και αυτά ποιητικά, κυρίως, τα λες
Και κάθε φορά που η καρδιά τον δρόμο χάνει,
είναι οι λέξεις που αναδύονται ορθές
Με παντομίμα μού υπενθυμίζουν πάντα
πως έζησα ουκ ολίγες ηδονές,
μα ήταν όλες τους – μα όλες!
μόνο και καθαρά ποιητικές
Ποιήματα που έχω αγαπήσει
κι ας μην τα έχω γράψει εγώ
Σιωπηλά το σώμα τους έχω γνωρίσει
μεθυσμένη από λυρικό χορό.
Άλλοτε ο στοχασμός μ' είχε κερδίσει
και τώρα όλα αυτά τ' αναπολώ.
Λίγα ταξίδια στη ζωή μου έχω κάνει
Σε ποιητικά νερά κόντευα να πνιγώ.

Λίγη φθορά για γούρι, Γαβριηλίδης, 2017

Υπερβαση

Το αρχικό ερέθισμα
Το σώμα που έχασα
Έγινε τώρα η φωνή μου.
Και αφηγούμαι την ιστορία του

Ioli

Ești tăcută
și nu știi
dacă fiara o iubești.
Nu ai avut timp să conștientizezi.
Te extermină – pur și simplu.
În dinastia lui te include.
Iubita tu ești
cea a cărei soartă este explicită:
„Ioli și cu fiul lui Hercule
se va culca.
Și așa libertinajul
se va perpetua”.
Poate că și aceasta este o purificare

Voiaje

Câteva călătorii în viața mea am făcut
și acestea poetice cu precădere le zici
Și de fiecare dată când inima drumul își pierde,
sunt cuvintele cele care apar corecte
Cu pantomimă îmi amintesc mereu
că am trăit nu puține plăceri,
dar toate erau – chiar toate!
numai și pur poetice
Poeme pe care le-am iubit
chiar dacă nu le-am scris eu
În tăcere trupurile le-am cunoscut
beată de dansul liric.
Cândva meditația m-a cucerit
și acum de toate acestea îmi amintesc.
Câteva călătorii în viața mea am făcut
În ape poetice aproape să mă înec.

Transcendență

Stimulul de început
Corpul pe care l-am pierdut
A devenit acum vocea mea.
Și îi spun povestea

για να μην χάσω την ψυχή μου.
Το σώμα έγινε νουβέλα
Για όλες τις μέσα διαδρομές
Τις σκιές τις ρήξεις
Πώς μεταφράζεται η ζωή σε λόγο ποιητικό,
αυτό πρέπει να δείξεις.
Σαν ρέουν οι λέξεις,
όλα ανθίζουν.
Ξεπερνιέται η άβυσσος.
Κουβεντιάζεται η πληγή.

Αίγη φθορά για γούρι, Γαβριηλίδης, 2017

Εποχή μου είναι η ποίηση

Λες «εποχή μου είναι η ποίηση»
και βουλιάζεις μέσα στις λέξεις
αποτυπώνεις μεταφορές για το αδιέξοδο παρόν
και ρουφάς με το μολύβι σου τη θλίψη αυτού
του τόπου
που τον ήξερες για πατρίδα σου.
Λες «εποχή μου είναι η ποίηση»
και βυθίζεσαι σε σχήματα λόγου
γειώνεις τους στίχους σου
σε λευκό χαρτί.
Λες «εποχή μου είναι η ποίηση»
και κάνεις τραγούδι τις αγωνίες σου
φτιάχνεις τον δικό σου λαβύρινθο
για να απομονωθείς.
Λες «εποχή μου είναι η ποίηση»
έτσι για να παρηγορηθείς
που η εποχή σου σε απαρνιέται
και να εξιλεωθείς
που την απαρνιέσαι και συ.

*Εποχή μου είναι η ποίηση, Γαβριηλίδης
2013*

Λεξεις

φωνή δεν έχουν
όμως φωνάζουν
αν τις αγαπάς
Κι όταν τις σιωπάς θεριεύουν.
Φτάνει μόνο πάνω στο σώμα τους να περπατάς.
Χωρίς αναπνοή να τις διανύεις.
Να εναποθέτεις σ' αυτές τις ελπίδες σου

ca să nu-mi pierd sufletul.
Corpul a devenit nuvelă
Pentru toate cărările interioare
Umbrele rupturile
Cum se traduce viața în vorbire poetică,
asta trebuie să dai la iveală.
În timp ce curg cuvintele,
totul înflorește.
Abisul este depășit.
Rana este vindecată.

Anotimpul meu este poezia

Spui „anotimpul meu este poezia”
și te afunzi în cuvinte
întipărești metafore pentru impasul actual
și sorbi cu creionul mahnirea acestui loc
cunoscut drept patria ta.
Spui „anotimpul meu este poezia”
și te cufunzi în tipare de vorbire
îți legi versurile
pe hârtie albă.
Spui „anotimpul meu este poezia”
și îți cânti neliniștile
îți faci propriul labirint
pentru a te izola.
Spui „anotimpul meu este poezia”
așa, pentru a te consola
că anotimpul tău te neagă
și să ispășești
că o refuzi și tu.

Cuvinte

voce nu au
dar strigă
dacă le iubești
Iar când le taci, se măresc.
Este suficient doar pe corpul lor să pășești.
Fără respirație să le traversezi.
Să-ți plasezi în acestea speranțele.

Η Ποιητρια

Μου φαίνεται ότι αγαπά την ποίηση
περισσότερο από τους εραστές της.
Όμως εντέχνως φροντίζει
τις αποστάσεις της να παίρνει
από τα ποιήματα και τους αφηγητές τους.
Πλησιάζει δηλαδή την ποίηση τόσο όσο
χρειάζεται
ώστε να στήσει -με τον δικό της ξεχωριστό
τρόπο-
σκηνικά θελκτικών ερώτων
και άλλα παρόμοια.
Έτσι, οι ποικίλες ηδονικές αισθήσεις
ζωντανεύουν
αφού σκηνοθετηθούν δεόντως,
χωρίς να πνίγουν μέσα στην άκρατη
αισθηματολογία.
Έτσι, οι άγριες συγκινήσεις τιθασεύονται
και οι στίχοι ευωδιάζουν όμορφα
τριαντάφυλλα
-κόκκινα-
ερεθίζοντας και τους πιο απαιτητικούς
αναγνώστες.

Παιχνίδι

Ποτίζω τα αισθήματά μου καθημερινά.
Τα κυκλοφορώ στους δρόμους μετά
να τα θαυμάσουν όλοι –
που είναι έτσι ανθισμένα.
Να θέλουν να τα κόψουν,
αλλά να διστάζουν.
Κι εγώ να διασκεδάζω με τους δισταγμούς τους.
Και να κρυφογελάω.
Κι έπειτα να κόβω ένα και να τούς το δίνω
δώρο.
Μια χαρά,
Μια λύπη,
ή μια τύψη –
να φεύγει από πάνω μου.
Να ξαλαφρώνω

Ερωτικά γραμματα

Η Ιστορία του μέσα μου τοπίου
Οριζόντια πιο πολύ παρά κάθετη
Τροφή γίνεται της φαντασίας μου

Poeta

Îmi pare că iubește poezia
mai mult decât proprii iubiti.
Dar cu pricepere are grijă
distanțele să și le ia
față de poeme și naratorii acestora.
Cu alte cuvinte, abordează poezia atât cât
trebuie
să creeze –în felul său special–
scene de dragoste atrăgătoare
și altele asemănătoare.
Astfel, diferitele simțuri voluptuoase prind viață
corect regizate,
fără să se înece în sentimentalismul neînfrânat.
Astfel, emoțiile sălbatice sunt îmblânzite
iar versurile miros a trandafiri frumoși
– roșii –
excitând chiar și pe cei mai pretențioși cititori.

Joc

Îmi ud sentimentele zilnic.
Le duc în stradă apoi
pentru ca toți să le admire –
cât sunt de înflorite.
Să dorească să le taie,
dar să ezite.
Și eu să mă distrez cu ezitățile lor.
Și să zâmbesc pe ascuns.
Și apoi să rup una și să le-o dau cadou.
Foarte bine,
O tristețe,
sau o remușcare –
să mă părăsească.
Să mă ușurez

Scrisori de dragoste

Istoria peisajului din mine
Orizontală mai mult decât verticală
Sunt spionată de propriile mele vise.

Με κατασκοπεύουν τα ίδια μου τα όνειρα.
Δεν πιάνω το στυλό –
φοβάμαι τους φόβους μου –
Εσωτερική κατανάλωση
ερωτικών -κυρίως- επεισοδίων
Συρρέουν οι λέξεις από καιρό
Διεκδικούν τον χώρο τους στα κύτταρά μου
Οι αισθήσεις μου ασφυκτιούν μες στα οστά μου
Συρρικνώνονται
Με τις αιώνιες σιωπές μου ανταμώνουν
που 'χουν φωλιάσει πια στο δέρμα μου.

Βαθια γνωση

Τώρα πια το ξέρω καλά.
Δεν ήταν η κοιλιά της μάνας μου
εκείνο το υγρό και σκοτεινό μέρος
που περνούσα τις μέρες μου
ως κουλουριασμένο ον,
αυτό που «έμβρυο» αποκαλείται.
Όχι, δεν ήταν η κοιλιά της μάνας μου.
Τώρα το βλέπω καθαρά.
Ήταν μία μυστηριώδης
και ανεξιχνίαστη -ως τώρα ακόμη-
κιβωτός,
το Πεπρωμένο μου.

Ετσι ειναι τα πραγματα

Χθες το πρωί
σου κλέψαν το ποδήλατο
«Κλέβεις ποδήλατο, κλέβεις όνειρο»,
σχολίασε ένας φίλος ποιητής.
Ποδηλατώντας
μοιραία σημαίνει «είσαι ελεύθερη»
Ποδηλατώντας πετάς
μέσα στην πεζή σου πόλη
ξορκίζοντας έτσι
όλους τους αρνητικούς κραδασμούς
της διαβρωμένης ζωής της
(ζωής που οι ίδιοι οι πολίτες της
αφέθηκαν να χάσουν
έχοντας καταντήσει τώρα
αξιοθρήνητα γελοίοι)

Hrană devine pentru imaginația mea
Nu iau stiloul –
Mi-e frică de fricile mele –
Consum intern
de episoade – în principal – erotice
Curg cuvintele de mult
Își revendică locul în celulele mele
Simțurile mi se sufocă în propriile oase
Se diminuează
Se întâlnesc cu tăcerile mele veșnice
care cuibărite sunt acum în a mea piele.

Cunoaștere profundă

De acum știu perfect.
Nu era burta mamei mele
acel loc umed și întunecat
unde îmi petreceam zilele
ca o ființă încovrigată,
ceea ce „embrion” se numește.
Nu, nu era burta mamei mele.
Acum văd limpede.
A fost o misterioasă
și – până acum – nedetectată
arcă,
Destinul meu.

Așa stau lucrurile

Ieri dimineața
ți-au furat bicicleta
„Furi o bicicletă, furi un vis”,
a comentat un prieten poet.
Trăgând la pedale
fatal înseamnă „ești liberă”
Zbori în timpul ce pedalezi
în orașul tău pietonal
exorcizând astfel
toate vibrațiile negative
ale vieții lui erodate
(viață pe care proprii săi cetățeni
au lăsat să o piardă
devenind acum
ridicoli demni de milă)

Gata cu poezia

Cuvintele care nu m-au călătorit
Cuvintele care în plus au fost
Poetii care au fost călătoriți de alții – chiar
dacă nu erau poeți –
Repetarea sterilă de concepte, căi, combinații
– pentru siguranță, la naiba –
Gata cu poezia
Non-poeții
Că un alt Kavafis nu va exista
Cei maniaco-depresivi care au scris poeme
și criticii care i-au lăudat
Cei care pretind a fi poeți
Gata cu poezia, deci
Ușurința de a scrie toți „poezii”
Extrem de dureroasă
Caut ceea ce va fi Poezia
O întâlnire cu Poezia
Caut
Din nou.

Prezentare și traducere de **Angela BRATZU**

Laura Poantă, *Onirică*

Silviu ILIEVICI

Născut în Timișoara, la 12 ianuarie 1970. Este absolvent al Colegiului Național „Constantin Diaconovici-Loga” și al Facultății de Energetică Industrială a Universității Politehnice Timișoara. A lucrat ca jurnalist în Timișoara apoi și-a continuat cariera în Israel, unde locuiește de peste două decenii. Este căsătorit, are un copil și activează ca inginer în domeniul roboticii. A publicat proză scurtă în *Arca* și în *Actualitatea literară* și este unul dintre autorii volumului *Un deceniu de scris românesc în Israel*, apărut în 2021 la Editura Integral. (R.B.)

Casa din Brediceanu

Mi-e dor să mă întorc acasă. Să urc treptele de piatră ale bătrânei case, să urmăresc, atins, luciul brațului de lemn al scării, prins de-a lungul veacului de atâtea mii de mâini. Uneori tinere, neastâmpărate și fericite, de cele mai multe ori, însă, mâini oboseite de muncă și ani.

Mi-e dor să simt, cu buricul degetelor, ca-n emoțiile de îndrăgostit, zidurile deja scorjite, care ascund în paloarea lor tăcerile grele ale nopților, și ale celor plecați pentru totdeauna, dar și vuietul vântului și râsetele copiilor ce zburdau liber pe culoarele înalte.

Mi-e dor să îmi dau binețe cu tanti Călina și, în fața zgomotosului lift de fier, să sporovăim despre vreme și despre ce s-a mai întâmplat prin lume.

În comparație cu cerul, casa e minusculă, aproape invizibilă, dar, totuși, vibrațiile-i străbat universul.

Un univers cu ferestre mari și zone aerisite, cu unghiuri umbrite și, uneori, înfri-coșătoare, cu vorbe șoptite, sau încântătoare, precum muzica, dar și cu mirosuri de mâncare bună.

De obicei, mirosurile bune veneau prin ușa, aproape veșnic deschisă, a bucătăriei unde tanti Dida și sora ei Melania găteau în fiecare zi. Oh, și găteau minunat, cu arome de sărbătoare. Pe vremea aceea nu știam foarte bine ce e un restaurant, dar, când mă gândeam la mâncare bună, deosebită, asociam acest gând cu bucătăria celor două surori.

Veșnic pus pe șotii, dar și cumplit de pofticios, le călcam invariabil pragul, și mă strecuram, râzând, spre camera din spate, a domnului Cucoaneș, să-i ascund papucii de casă, sau să-i cer vreo carte bună de citit. Era o bucurie imensă să mă afund într-unul din cele două fotolii din fața ferestrelor și, cu o carte nedeschisă în mână, să-l ascult pe bătrânul meu profesor povestind despre lumea interbelică, despre colinele din Atena, despre vânzătorii de cărți din Paris sau de aerul mistic și misterios al vechiului Cairo.

Orele se scurgeau pe nevăzute, și doar tanti Melania reușea cumva să mă trimită acasă, dar nu înainte de a-mi pune în mână o farfurie cu minunățiile gătite.

Însă nu toate locurile din casă îmi erau accesibile.

Erau multe uși ferecate pe cele trei etaje, iar în spatele lor nu era întotdeauna lumină și veselie.

Unele se deschideau abia crăpat - prin fanta subțire ieșea, odată cu întunericul, și teama, ca un suflu umed și rece, bolnăvicios.

Ușa colonelului Ștefănescu era de departe cea mai înfricoșătoare. Din spatele ei se auzeau întotdeauna zgomote ciudate și, uneori, lovituri de curea. Loviturile de curea le recunoșteam imediat, pentru că se auzea, odată cu ele, și icnetul acela dureros. Mi-l închipuiam pe colonel cum își îndoaie centura aia mare, maro și lată, pe spatele copilei lui. Am locuit o viață în casa asta, dar nu am știut niciodată cum o chema pe fată.

Îi știam doar țipătul înfundat și scurt, ca o rugămintă, urmat de șuieratul loviturii, ce se

lîpea, pocnind, de piele, odată cu energia încărcată și plînsă, ce căuta libertatea prin ușa ferecată și geamurile duble cu perdele de macrame.

Din camera copilăriei mele știam toate zgomotele. Cumva, le simțeam, și le învățasem sensul. Recunoșteam cu precizie milimetrică la ce etaj s-a deschis o ușă, așa cum știam și pașii celor ce intrau sau ieșeau.

Pe tata îl simțeam după cum apăsa mânerul ușii către coridorul din curtea interioară. Și întotdeauna aveam timp să mă așez, cuminte, la birou, cu o carte în mână, și mimică de doctor în fizică cuantică.

Pe mama, însă, nu reușeam să o citesc niciodată. Mama avea un mers ușor, de felină, și întotdeauna mă surprindea cu remarcabila ei finețe, dar și cu pedepsele ce-mi cenzurau joaca, nu și imaginația...

Și oamenii se pierd, nu-i așa?

Când am plecat de acasă, în aprilie, pe malul Mediteranei fluturii colorau vesel, și foarte elegant, albastrul peste care zburau. În capătul celălalt al lumii, în Suedia, vântul încă sufla, rece, printre fiorduri, și lumea se ascundea sub hainele groase, chiar dacă soarele zâmbea călduț, uneori. Când dai de frig, apreciezi cumva mai intim și mai profund soarele și căldura. Până m-am întors, însă, acasă, toată generația fluturilor jucăuși trecuse marea, dar și timpurile.

În locul lor, la timpul potrivit, și cu amintiri imprimate în ADN, alte generații de fluturi se vor pregăti să parcurgă același traseu lung și periculos. În definitiv, ce sunt fluturii, în bătaia vântului ce străbate mările?

De multe ori încerc să-mi leg amintirile de locul prin care trec, cu câte un lucru sau un obiect palpabil. Cumva, amintirile prind astfel o formă și o culoare, în timp. În periplul meu nordic, însă, pentru că eram cu treabă, nu am apucat să cumpăr nimic.

Mi-am dat seama de asta abia în aeroport, când, în goana spre avion, am ajuns în fața unui clasic magazin turistic. M-am

învârtit de câteva ori și, în final, m-am agățat de un breloc – banal, veți spune, și, în mare măsură, aveți dreptate. Doar că acest breloc nu avea nume sau un steag, care să reprezinte locul. Era un... elan.

În mintea mea, bucățica asta de fier lucitor reprezenta legătura perfectă între gândurile mele nordice și timpul petrecut în aerul rece al primăverii suedeze.

Acum două zile, însă, elanul m-a părăsit fără urmă. M-a întristat pierderea lui, așa cum m-a întristat, la vremea lui, și gândul fluturilor dispăruți.

Mă atașez de obiectele care-mi plac, așa cum simt același lucru și față de ființele care se întâmplă să vibreze odată cu mine. Cu trecerea timpului, lucrurile capătă patina folosinței și ne devin aproape intime, iar dacă nu dispar, ne ajută să ne păstrăm amintirile într-un mod aproape real. Când scriu aceste rânduri, în fața mea doi tineri se sărută și își zâmbesc cu subînțeleș, construindu-și, în felul lor, amintirile.

În lumea asta sunt, cu siguranță, oameni care ne poartă măcar o parte din trecut. Mulți

au pășit și prin viața mea, pe cei mai importanți încă îi port în inimă și în gând, cumva au rămas înscriși în „hard-ul” meu personal. Amintirile ne definesc ca oameni și ne ajută să construim punți peste care putem trece măcar și pentru o îmbrățișare. Uneori, însă, acestea dor, și le vrem, măcar pentru o vreme, uitate. Alteori, însă, asta e semn de

pierdere, de boală, dar, paradoxal, și semn de vindecare. Pe mine, însă, pierderile mă dor.

Și, în timp ce-i privesc pe cei doi iubiți sărutându-se, mă gândesc la elanul meu suedez, și la fluturii ce zburau fără teamă peste albastrul Mediteranei, și aș vrea să-i întreb:

– Voi știți că și oamenii se pierd, nu-i așa?

Air

E cald, și soarele stăruie peste șoseaua încinsă și sufocată de mașinile blocate în suvoiul lung de circulație. Aerul condiționat duduie, și răcoarea împrăștiată prin fantele bordului mă face să fiu mai indiferent și ceva mai înțelegător cu cei ce se grăbesc să schimbe benzile în încercarea de a ajunge undeva mai repede. Dincolo de marginea șoselei, câmpul zace aspru și zgâriat de ierburile uscate și țepoase.

Apăs ușor accelerația și înaintez aproape temător câțiva metri, odată cu coloana asta greoaie, ce se târăște anevoios, precum un șarpe cu burta plină.

Deschid playlist-ul și îl caut pe bătrânul Bach, ce pare potrivit atmosferei și câmpului din dreapta, unde numai câțiva arbuști păstrează o ușoară tentă de verde. Probabil sunt singurii care reușesc să reziste doar cu umezeala Mediteranei, ce își ridică, seara, la lumina lunii, aerul sărat, dincolo de colinele de piatră și nisip.

„Air” își înalță sunetele prin difuzoare, și mintea mânată de învăluirea notelor îmi schimbă imaginile din fața ochilor.

Soarele, însă, e același, fierbinte ca în verile de altădată când, ascuns în umbra livezii de meri din spatele casei bunicilor, ascultam în liniște fâșâitul ascuțit al coaselor.

Închid ochii, pentru o clipă, și simt mirosul ierbii fierbinți, proaspăt tăiate. În mica bucătărie de vară, bunica înfoaie jăratecul în jurul oalei de lut în care pregătește fasolea pentru masa de prânz a cosașilor. Mirosul fierturii se ridică subțire, spre cer, dar simțurile sunt cucerite de izul ierbii, care e parcă mai puternic, și mai viu, purtat de

suflarea ușor răcoroasă a vântului, rătăcit printre dealurile împădurite din jurul satului.

Lamele șuieră adânc în iarbă, iar Bach se pierde, prin vibrația oțelului și a insectelor ce zumzăie nepăsătoare în lumina albă a soarelui. Uneori se lasă liniștea, și tot universul împietrește, în timp ce cosașul își șterge sudoarea de pe fața înnegrită de soare, apoi ia lama la ascuțit. Piatra udă, purtată într-un scut de lemn, la brâu, alunecă gemând pe marginea tăioasă, în timp ce eu, întins pe spate, ascund în spatele degetelor răsfirate luciul razelor de soare ce se alungesc printre frunzele verzi și merele coapte.

Bunica mă strigă din bucătărie să o ajut.

Într-un coș de nuiele, acoperit de un ștergar alb, cu romburi roșii, bucățile mari de mălai copt în jar sunt puse frumos în jurul oalei cu fasole, lângă două cepe înfoiate, un colț de brânză sărată și o mână de roșii coapte. Opresc lângă fântâna din umbra vicii și umplu ulciorul cu apa proaspătă și rece de crapă dinții. Înghit în sec, în fața semaforului ce-mi semnalizează, cu furie roșie, înaintarea.

Coborâm încărcăți pe lângă livadă, spre glasurile cosașilor ce ne așteaptă în coasta dealului, la umbra unui pâlț de stejari.

– Bună ziua, haideți să mâncați, le spune bunica oamenilor ce-și usucă fețele la jarul țigărilor Carpați.

Ștergarul e întins, și ne așezăm cu toții în jurul bucatelor.

– Dar niște răchie nu ați adus, Dăscăliță? – întreabă cel mai bătrân.

– Lasă răchia, că-i prea cald, și nu mai vezi coasa, după aceea – îi aruncă, din norul de fum, celălalt cosaș.

– N-am adus acum, Ioane, pe arșița asta, dar vă dau când terminați, îl împacă bunica.

În liniștea lingurilor de lemn ce căutau bucățile, în mâncare, urmăresc un avion ce lasă lângă soare o dără lucioasă.

Undeva, în sat, o drujbă sparge zgomoș și ireal fierbințeala asta adormită.

Claxonul unui nervos din spate mă împinge, și traversez intersecția printre gazele de eșapament ce se ridică, ușoare, spre soarele ce rămâne același, tăcut și indiferent ca întotdeauna...

Racheta, Oglinda și Cartuș

Pe ulițele șerpuind în pantă ale satului se urcă greu. Drumarul zonei - nu vă mirați, pe atunci micul sătuc dintre dealuri avea un drumar - se chinuia să țină cât de cât drumul funcțional. Era, totuși, o treabă esențială, pentru că, de două ori pe săptămână, pe ulița asta îngustă venea „mașina de pâine”.

Tot satul auzea motorul ce urla, opintindu-se într-a doua, printre pietrele de râu ce încercau să țină noroiul departe, în zilele cu ploaie.

Babele prindeau din zbor sunetul chinuit al motorului, și plecau degrabă, ca la semnal, la „cooperativă”, să prindă rând.

Chiar dacă pâinea era puțină, neagră și uneori necoaptă, era, totuși, de neprețuit.

Bărbații satului ieșeau și ei, mai ușurel, în așteptarea mașinii, în fața magazinului, unde se așezau, lânzezi, la fumat Mărășești, și unde câte un nea Gheorghe mai darnic aducea la povestit o jumate de țică îndoită.

În serile târzii de august ne învârteam și noi, copiii, pe acolo. Bunica mă trimitea după pâine și îmi dădea în plus un leu să-mi cumpăr bomboane, iar asta era și un prilej grozav să ascult poveștile deochete ale băieților mai mari.

Plecam întotdeauna târziu de la prăvălie, cu cele două pâini rotunde îndesate în sacul de pânză, urmărit de câinii ieșiți la lătrat, sub lumina palidă a lunii, și râsetele fetelor înghesuite prin porți de tinerii satului. Îmi plăcea și mie de o fată mai mare, Maria, puțin plinuță, sau poate așa-mi părea mie din cauza sânilor deja mari, ce-i împungeau, semeți, bluzele înflorate. Cred că știa, pentru că de fiecare dată când treceam prin fața casei, mă striga.

– Măi, tu, asta al dascălului, cum e la oraș?

Îi aruncam un „bine” înroșit, în timp ce grăbeam pasul, în ritmul râsului ce se prăvălea peste gard și umplea ulița, în urma mea.

Ajuns acasă, nădușit și încă rușinat, bunicul, fost învățător, mă lua la întrebări:

– Unde-ai fost, mă, până acum?

– Păi doar acum a venit mașina, îi răspundeam nevinovat.

– Cum doar acum, măi, pușlama ce ești! Mașina a trecut de două ore!

Agățam rapid sacul cu pâine în cui, deasupra ușii bucătăriei de vară, și fugeam în casă, râzând.

Îi iubeam nespus, erau oameni blânzi, chiar dacă odată Tata Ion, cum îi spuneam noi, nepoții, era să ne stâlcească în bătaie pe mine și pe văru-meu, Dan, când ne-a prins că-i decupaserăm, frumos și foarte organizat, întreaga colecție de Magazin Istoric.

– Am tăiat doar vapoarele și luptătorii, i-am spus, când l-am văzut venind cu ochii cât fântânile din sat, cu o revistă franjurată în mână.

Mergea, însă, greu, sprijinit de un baston, așa că fuga mi-era clar un avantaj.

Vreo două zile l-am evitat cât am putut, și doar bunica l-a îmbunat, după ce ne-a certat părintește.

– Lasă și tu, că le-ai citit deja, i-a spus, încercând să-l împace.

Zilele se scurgeau lin, în sat, doar diminețile erau mai grele, pentru că nu reușeam nicicum să-l păcălesc pe Tata Ion să mă lase scăpat de Gheba, cu ale lui exerciții criminale.

Noroc că ulița se vedea prin micul geam al cămăruței de condamnat la matematică și orice om ce trecea îmi stârnea interesul.

Atunci i-am văzut prima oară.

Țiganul, cu pălăria lui mare și neagră, urca nădușit prin praful de august. Se ștergea la frunte cu mâneca roșie a cămășii și privea spre fundătura în capătul căreia se zărea turla bisericii.

În urma lui, călcând și mai greu, două pirande nădușite, cu fuste lungi și colorate, duceau în spate niște saci.

S-au oprit în mijlocul drumului, lăsând în praf încărcătura grea, și au început să strige:

– Oale avem, crățițe cu căpac, linguri și cazane!

Am sărit ars din mijlocul ecuației ce îmi înfipsea gheara în creierul meu și am ieșit buluc în stradă, lângă poartă.

– Hai, domnișorule, să-ți dea țiganca o lingură de lemn! – mă îmbia una, din mijlocul prafului.

Lingura de lemn, însă, nu-mi suna bine, mama îmi mai învărtea greșelile cu așa ceva, așa că le-am lăsat strigând și m-am ascuns în umbra frunzelor de vie din spatele porții.

Mai târziu, când, scăpat de corvoada temelor, am ajuns cu toată ceata de amici la marginea satului, am găsit șatra campată lângă fântâna bunicului.

Câteva căruțe cu coviltir și două corturi înjghebate cu tot feluri de pânzeturi și pături.

Focul ardea molcom în mijlocul taberei, sub un ceaun imens din care ieșeau aburi cu miros de ciorbă.

Țiganii stăteau tolăniți la umbră, la fel ca cei doi căței lăptoși și negri, ce priveau atenți ceata gălăgioasă ce se apropia pe drum.

Ne-am oprit să bem apă la fântână, când, dinspre corturi, au venit spre noi trei copii, două fete și un băiat.

Pentru că eram de la oraș, încălțat, și eram lângă fântâna bunicului, i-am întrebat, curajos:

– Pe voi cum vă cheamă?

Băiatul m-a privit strâmb, de la soarele ce-i intra în ochi, și mi-a spus:

– Pe ele, Racheta și Oglinda. Iar pe mine, Cartuș.

Ne-am uitat atenți unii la alții, am ridicat din umeri și ne-am dus mai departe, la fel de gălăgioși, să furăm câteva din roțile mari și coapte, de floarea soarelui, din lanul cooperativei, de pe dealul din marginea satului.

Prezentare și traducere de **Ramona BĂLUȚESCU**

Dacian Andoni, *Stare de icoană*

Frankfurter Buchmesse 2021

Damaschin POP-BUIA

„Wir freuen uns darauf, mit Ihnen zusammen wieder zu starten!” (Ne bucurăm să luăm din nou startul împreună, trad. n.), astfel începe *buchmesse.de* să-și întâmpine simpatizanții la ediția din 2021. Acest „din nou” se referă în mod concret la revenirea la normal, la întâlnirile reale ale organizatorilor, expozanților și ale vizitatorilor acestei mari manifestări culturale. Revenirea la forma „fizică”, așa cum este ea denumită de oamenii din specialitate.

Cum era de așteptat, evenimentul va avea loc în condiții, din păcate, și anul în curs, speciale, și asta din bine cunoscutul motiv al pandemiei. Autoritățile orașului Frankfurt au anunțat din timp condițiile igienice, așa cum se regăsesc pe *situl* ei oficial *buchmesse.de*. Printre măsurile sanitare luate se numără și faptul că standurile sunt reduse ca spațiu, iar culoarele dintre ele sunt, dimpotrivă, de dimensiuni considerabile. Dar știm cum se întâmplă, teoria și punerea ei în practică nu se suprapun întotdeauna.

Stuttgarter Zeitung din 20 octombrie a.c. făcea referințe în acest sens, pe pagina culturală, sub titlul *Die Literaturschau im Corona-Stresstest* (Spectacolul literar sub semnul stresului pandemic). Subtitlul: *Eine Sehnsucht nach Nähe eilt dem Comeback der Buchmesse in Frankfurt voraus. Doch das so lange entbehrte Gespräch spielt sich zunächst einmal vor allem in langen Warteschlangen ab.* (Nevoia de apropiere grăbește revenirea Târgului de carte din Frankfurt. Însă multășteptata conversație are loc, înainte de toate, în lungi cozi de așteptare (trad. n.), și asta în zilele când *Buchmesse Frankfurt* era deschisă doar reprezentanților de specialitate. Cu toată bunăvoința organizatorilor și a celor din „industria de carte”, numărul vizitatorilor, a publicului larg, va fi limitat la maximum

25.000 pe zi. Prezența vizitatorilor va fi monitorizată prin sisteme video, urmărindu-se astfel evitarea grupurilor mari de persoane. În astfel de condiții, bineînțeles că numărul lor nu va atinge nici pe departe cota celor 300.000 din 2019. De la bun început, trebuie precizat că la ediția din acest an au apărut

Sursa foto: www.zeit.de

teme noi. Într-o emisiune de pe postul de radio SWR2, cu participare a reprezentanților din domeniu, respectiv a unui editor, doi scriitori precum și a unuia din domeniul *Bücherbörse* (în rom. schimb de cărți), se discuta despre lipsa materiei prime (hârtia), dar și despre bucuria reluării formei fizice a acestei mari sărbători a cărții. Am aflat aici faptul că, în anul în curs, cifra cărților vândute depășește în actualul octombrie pe cea a întregului an 2019, dar și că la Frankfurt numărul participanților pe care se contează anul acesta nu va trece de o treime față de cel al vizitatorii din urmă cu doi ani.

Am continua cu niște aspecte „brizante”, cum sunt ele numite de presa germană. Unul dintre ele, care a stârnit mare valvă, este cel al boicotării unor scriitori, drept protest îndreptat împotriva participării,

Tîrg de carte

ca expozanți, a unor edituri de orientare politică de dreapta. Este vorba în primul rând de *Jungeuropa-Verlag*. Prima, care din motivul amintit, a refuzat să se arate și să citească din propria creație, *Schwarzes Herz*, a fost *Jasmina Kuhnke*, căreia i-au urmat și alți autori, cum ar fi *Annabelle Mandeneg* și *Raul Krauthausen*, acesta din urmă, un cunoscut *Menschenrechtsaktivist* (activist în slujba drepturilor omului). Organizatorii au justificat îngăduința vis-à-vis de participarea unor astfel de edituri prin suveranitatea libertății de opinie. De altfel, reacțiile de protest nu erau chiar noi, cazuri precedente se înregistrau deja la ediția din 2017. *Găsesc că situația este foarte gravă, din moment ce unor scriitoare le este frică să vină la Frankfurt din cauza unor edituri și scriitori de orientare politică de dreapta*, a afirmat *Peter Feldmann*, primarul general al orașului Frankfurt am Main, în cuvântarea rostită la festivitatea de decernare a *Premiului Păcii librăriilor germane*. Așadar, o pată care a aruncat umbră asupra desfășurării evenimentului. Dar controversele își au și latura lor pozitivă, în sensul că disputele dau într-un fel sarea și piperul unor astfel de manifestări. Sociologul *Aladin El-Mafaalani* vedea lucrurile dintr-o lumină care ar indica un progres în societate. Se referea la faptul că, prin discuțiile astfel create, efectul schimbării în bine va apărea odată cu trecerea timpului. Părerea lui este că felul în care sunt văzute editurile de dreapta ar constitui o dilemă încă nesoluționată și că o finalizare pozitivă presupune o continuare a mersului înainte al societății. Vechile soluții, elaborate în ultimii ani, nu-și mai găsesc astfel funcționalitatea. În anii trecuți, mai afirmă sociologul, organizatorii târgului au rezolvat această problemă prin amplasarea unor astfel de edituri în locuri marginale, mai puțin expuse publicului. Referitor la această situație, *Juergen Boos*, directorul Târgului de Carte afirma că *Die Freiheit des Wortes ist für uns nicht verhandelbar*/ Libertatea cuvântului nu este, în concepția noastră, negociabilă (trad. n.), dar și că renunțarea unor autori de a lua parte la expoziție, din motivele menționate mai sus, este regretabilă (știre preluată de pe www.journal-frankfurt.de). Alte teme prezente la ediția din acest an au fost feminismul, antirasismul, genurile și cultura disputei. Acestora li s-au mai adăugat și

procesul de schimbare al climei, precum și constatarea unor scriitori ori jurnaliști, în dialogul lor cu publicul, al unui nivel de limbă plat în mediile internet. Una „rece și lipsită de orice empatie”.

Pe *tagesschau.de* găsim o descriere potrivită a ediției din acest an. „*Endlich*” – *das war ein Wort, das man in den ersten Tagen immer wieder hören konnte. Endlich wieder Begegnungen, endlich wieder Buchmesse. Während am Mittwoch und Donnerstag die Messehallen noch recht leer waren (...) änderte sich das Bild am frühen Freitagnachmittag, als die ersten Besucherinnen und Besucher aufs Messegelände strömten.* / „În sfârșit” – a fost un cuvânt des auzit în primele zile. În sfârșit întâlniri, în sfârșit târgul de carte. În vreme ce sălile de expoziție erau, miercuri și joi, încă destul de goale (...) situația s-a schimbat vineri, în primele ore ale după-amiezii, când primii vizitatori s-au înghesuit în zona expozițională. (trad. n.).

După ce, în 2020, Canada era țara invitată de onoare, una prezentă în exclusivitate virtual, anul acesta tot ea va fi în centrul atenției, de aceasta dată pe cale analogă, concretă, cum de altfel se și spera cu un an înainte. Semnul sub care țara nord-americană se prezenta în 2020 era *Singular Plurality/ Singulier Pluriel* (Diversitate unică), iar anul acesta se va continua pe aceeași linie, dar Târgul de Carte ca atare se folosește de motto-ul: *Re:connect – Welcome back to Frankfurt*. Nu însă printr-o întoarcere la formula de până în 2019, an în care când Norvegia, țara invitată de onoare, era prezentată în mod clasic, ci, așa cum încă din primăvară se anticipa, vom participa la cel mai mare târg de carte din lume într-o formulă hibrid. Unora din domeniu le place să o numească *fizică*, alții preferă termenul *hibrid*, căci și în acest an, în parte, întâlnirile cu cartea și cu reprezentanții ei au loc în formă virtuală. Se știe bine, această situație atrage după sine un efect de înstrăinare, lipsa contactului fizic, social-palpabil, fiind înlocuit cu imagini, de fel și chip, care nu reușesc să înlocuiască decât parțial prezența fizică. Dar să nu cumva să ne bucurăm de o libertate totală, la nivelul avut până în anul instalării pandemiei, ci, în mod foarte prudent, cu luarea măsurilor sanitare care se impun și

care, cine știe, câtă vreme vor mai face parte din cotidianul nostru. Despre istoricul și tradiția *Buchmesse Frankfurt* se știe o sumedenie de lucruri, așa că ne vom mulțumi să punctăm cu precădere evenimentele în curs de desfășurare ori pe cele care au avut deja loc în zilele acestea. La ora la care scriu (sâmbătă, 23 oct. 2021) evenimentul este în plină desfășurare, iar mâine urmează ca manifestarea să ajungă la final. Spre aducere aminte, târgul de carte din Frankfurt pe Main, este deschis deopotrivă editurilor, librăriilor, bibliotecilor și anticariatelor (așa-numitei *industrii de carte*), iar publicului larg i se oferă accesul abia în ultimele trei zile, de vineri, 22, până duminică, 24 octombrie. Perioada întreagă de desfășurare este, în acest an, 20-24 octombrie.

Canada a fost prezentată așa cum se cuvenea unei țări invitate de onoare. Presa vorbește aici despre prezența ei într-un *pavilion poetic* și ca având un program palpitant și variat, cum de altfel promitea și motto-ul, același de anul trecut: *Singular Plurality*. Încă de la deschiderea *Buchmesse*-i, publicului i s-a oferit posibilitatea de a face cunoștință cu istoria întinsei țări nord-americane, prezentare de care s-a ocupat guvernatoarea generală *Mary May Simon*. Aceasta, având rădăcini indigene, a vorbit, printre altele, despre copilăria specifică unei astfel de populații, sărind însă peste vremurile așa-numitor „*Residential Schools*”, instituții în care copiii indigenilor au avut de suferit un tratament cel puțin auster. Cei prezenți la expunere au răsplătit-o nu numai prin aplauze, ci și prin adevărate ovații. Iată, succint, scriitorii canadieni prezenți anul acesta în orașul de pe Main:

Josephine Bacon, o poetă indigenă (*Innu*), de origine din Pessamit. Trei dintre volumele ei de poeme au fost premiate (cu *Marché de la poésie de Montréal*, în 2010, precum și *Premiul pentru literatura indigenă*, categoria lirică, în 2019).

Vivek Shraya, scriitoare dar și plasticiană. Este prezentată drept o artistă *die mit ihren Werken die Grenzen von Musik, Literatur, bildender Kunst, Theater und Film überschreitet* / care prin lucrările ei artistice depășește granițele muzicii, literaturii, artelor vizuale, teatrului și ale filmului (trad. n.). V.

S. este profesoară-asistentă la Universitatea din Calgary.

La Dany Laferrière, scriitor din Quebec, găsim următoarea mărturisire: *Ich habe immer von einer Biografie geträumt, die frei von Daten und Orten ist, und sich rein auf Emotionen oder Empfindungen stützt, auch die flüchtigen. Als ich zum ersten Mal eine Libelle sah. Als ich ins Meer ging, ohne zu wissen, dass ich schwimmen können muss.* / Am visat dintotdeauna o biografie lipsită de date și locuri, una care să se bazeze pe emoții și pe trăiri, inclusiv pe cele efemere. Bunăoară, când am văzut pentru întâia oară o libelulă, ori am intrat pentru prima dată în mare, fără să știu că pentru asta trebuie să știu înota (trad. n.).

Paul Seesequasis este curatorul *Indigenous Archival Photo Project*, o expoziție online dar și fizică de fotografii de arhivă ale popoarelor indigene, care își propune să arunce o privire recuperatoare asupra istoriei și (re)descoperirea identității acestora. Cartea care l-a consacrat, *Blanket Toss under Midnight Sun*, apărută în 2019, s-a bucurat de o foarte bună primire din partea criticii, printre altele, în revistele literare *The Globe and Mail*, *The Walrus*, *Brick* și *Granta*.

Ca și în alți ani, evenimentul propriu zis a fost precedat de decernarea *Deutscher Buchpreis* (Premiul literar german Book Prize), de care anul acesta se bucură scriitoarea Antje Rávik Strubel (premiul dotat cu 25.000 Euro) pentru romanul *Blaue Frau* (Femeia albastră). Cartea prezintă biografia unei femei în tentativa ei de a se elibera din cleștele amintirilor torturante, datorate unei traume trăite în trecut, ca victimă a unui viol. Autoarea s-a născut în 1974 în Potsdam, a lucrat o vreme într-o librărie, pentru ca mai apoi să studieze, în Potsdam și New-York, psihologie și Științele literaturii (*Literaturwissenschaft*). A trăit câțiva ani în Suedia, dar s-a întors din nou în Potsdam. *deutschlandfunkkultur.de* relatează: *Blaue Frau ist für die Jury des Buchpreises ein „aufwühlender“ Roman: In einer tastenden Erzählbewegung gelingt es Antje Rávik Strubel, das eigentlich Unaussprechliche einer traumatischen Erfahrung zur Sprache zu bringen. Im Dialog mit der mythischen Figur der Blauen Frau verdichtet die Erzählerin ihre eingreifende Poetik: Literatur als fragile*

Gegenmacht, die sich Unrecht und Gewalt aller Verzweiflung zum Trotz entgegenstellt. „Femeia albastră” este, în ochii juriului premiului de carte, un roman tulburător. Într-o mișcare narativă băjbăită, Antje Rávik Strubel reușește să pună în discuție inexprimabilul, caracteristic unei experiențe traumatice. În dialog cu figura mitică a *Femeii Albastre*, naratoarea condensează poetica ei de intervenție: literatura ca o fragilă contrapunere care, în ciuda disperării, se opune nedreptății și violenței. (trad. n.).

Tot referitor la acest prestigios premiu am aflat, cu bucurie, că pe lista lungă (*longlist*) a cărților nominalizate s-a aflat și romanul unei autoare de origine română, trăitoare în Elveția. Este vorba despre Dana Grigorcea al cărei roman *Die nicht sterben* (*Cei care nu mor*), se afla, în luna mai a anului în curs, pe locul 4 al topului de carte al *SWR-Bestenliste*. O carte primită cu entuziasm de critica literară din spațiul de limbă germană. Autoarea s-a născut în 1979 la București, unde de altfel s-a și format. A studiat germana și neerlandeza la Facultatea de Limbi Străine a Universității din București. Lista cărților publicate este impresionantă, ținând cont că scriitoarea este încă tânără. Ea cuprinde romane, eseistică și literatură pentru copii, însă toate aparițiile sunt în limba germană. Danei Grigorcea i s-a tradus, cel puțin până acum, doar un roman în limba română: *Das primäre Gefühl der Schuldlosigkeit* (*Sentimentul primar al nevinovăției*, tradus în românește de Nora Iuga, în 2017). Sunt sigur însă că traducerea se vor înmulți.

Pentru a crea o imagine a tematicii discutate la această ediție o să spicuim din programul de *Talks*, care include autori și cititori, deopotrivă. Ne vom referi la cele organizate de renumitul ziar *Süddeutsche Zeitung*, unul care îl concurează pe *FAZ* (*Frankfurter Allgemeine Zeitung*), poate cel mai cunoscut pe plan internațional. Ca în fiecare an, pe scena rezervată programului *ARD* de televiziune (analog tvr 1). Motto: *Wie wollen wir leben? Unsere Bühne für die Zukunft* (Cum vrem să trăim? Scena noastră pentru viitor). Participarea este asigurată prin *Livestream*, desigur, după achiziționarea online a билетelor. Iată programul:

Vineri, 22 octombrie: ora 10:00 - 10:30: *De câte identități au nevoie omul și arta?* Dialog între Sasha Marianna Salzmann și Marie Schmidt.

10:30 – 11:00: *Vom mai prinde noi vremea unei societăți fără rasism?* Cu participarea lui Aladin El-Mafaalani și Jens-Christian Rabe.

Sâmbătă, 23 octombrie: ora 10:00-10:20: *Cum se scrie despre un orașel scufundat în tăcere?* În dialog, Eva Menasse și Alexandra Förderl-Schmid.

11:10 – 11:25: *Au fost oare anii 1920 un deceniu al iubirii?* Discutat de Florian Illies și Felix Stephan.

13:05 – 13:35: *Cât de mare este puterea istoriei?* în dialog, Friedemann Karig, Samira El Ouassil și Felix Stephan.

13:40 – 14:10: *Dincolo de granițe și partea întunecată a globalizării.* Discuție între Steffen Mau și Miryam Schellbach.

15.05 - 15.35: Un roman redescoperit de Siegfried-Saga. Schimb de opinii, cu Felicitas Hoppe și Miryam Schellbach.

Duminică, 24 octombrie: ora 10.35 - 11.05: Literatură de tineret. *Stasi* (*Staatssicherheit*) în sala de clasă. Cu participarea lui Grit Poppe și Roswitha Budeus-Budde

11 - 11.30 *Este a fi singur din punctul de vedere al societății acceptabil?* Cu Daniel Schreiber și Alex Rühle.

Aceste *Podiumdiskussionen* (discuții în panel), cum se numesc ele în limba germană, au avut ca „actori” pe de o parte *Buchautoren* (*Schriftsteller*) și, pe de alta, redactori ai ziarului amintit mai sus (*Süddeutsche Zeitung*). Prin tematica lor se poate crea o imagine de ansamblu a ediției actuale.

Premiile din acest an au fost acordate cu precădere femeilor. Am întâlnit, în presă de aici, chiar formularea: Anul acesta Buchmesse Frankfurt a fost dominată de femei (*sehr weiblich geprägt*).

Despre *Deutscher Buchpreis* (Premiul literar german Book Prize), acordat scriitoarei Antje Rávik Strubel pentru romanul *Die blaue Frau* am relatat mai sus. Un alt premiu important este cel al *Friedenspreis des Deutschen Buchhandels* (Premiul Păcii librăriilor germane), de care s-a bucurat în acest an Tsitsi Dangarembga, scriitoare și regizoare de film. Decernarea lui a avut loc

duminică, 24 octombrie, în Biserica Sfântul Pavel (*Pauluskirche*) din Frankfurt. Tsitsi Dangarembga este originară din Zimbabwe, născută la 14. februarie 1959 în Mutoko, și se numără printre cei mai importanți scriitori și regizori din țara africană pe care o reprezintă. Trilogia ei romanescă (*Tambudzai-Trilogie*) s-a bucurat de mare succes pe plan internațional. Motivarea juriului, așa cum o găsim pe *friedenspreis-des-deutschen-buchhandels.de*:

Die Schriftstellerin und Filmemacherin aus Simbabwe verbindet in ihrem künstlerischen Werk ein einzigartiges Erzählen mit einem universellen Blick und ist deshalb nicht nur eine der wichtigsten Künstlerinnen ihres Landes, sondern auch eine weithin hörbare Stimme Afrikas in der Gegenwartsliteratur./ Scriitoarea și regizoarea din Zimbabwe îmbină în creația ei artistică felul aparte de a povesti cu o privire de ansamblu de caracter universal, fiind astfel, nu numai o artistă importantă a țării, ci o voce care cunoaște un larg ecou în literatura Africii de astăzi. (trad. n.). Desemnata premiului din acest an este, de asemenea, o luptătoare împotriva mecanismelor de subjugare, a colonialismului, a discriminării sexuale și a rasismului. Pe lângă activitatea scriitoricească, ea se implică activ în campanii de respectare a drepturilor femeii, precum și în cele care se ocupă de mersul înainte al politicii din țara ei.

De *Deutscher Wirtschaftsbuchpreis*/ Premiul cărții cu caracter economic), mai precis „*Unternehmerbuch des Jahres*”, s-a bucurat anul acesta Bill Gates, fondatorul marelui concern *Microsoft*, pentru cartea intitulată *Cum să evităm catastrofa schimbării climei*. Interviu acordat de acesta redacției *Handelsblatt* (în Berlin, via *online*) a fost transmis și la gala decernării premiilor de la Buchmesse din Frankfurt. Potrivit www.handelsblatt.com, Gate afirmă: „Am scris această carte pentru a ajuta la semnalarea dificultății problemei de schimbare a climei dar și cu convingerea că salvarea ei este încă posibilă.”

Der Deutsche Jugendliteraturpreis (Premiul Literaturii germane pentru tineret) a fost următorilor autori și coautori:

Sydney Smith, pentru cartea *Unsichtbar in der großen Stadt*/ Invizibil într-un oraș mare (trad. n.; traducerea în germană de Bernadette Ott), carte ilustrată;

Marianne Kaurin, scriitoare norvegiană, pentru „*Irgendwo ist immer Süden*”/ Undeva întotdeauna exista un sud (trad. n.; în germană de Franziska Hüther), carte pentru copii;

Jurga Vilė (text), Lina Itagaki (ilustrare), premiate pentru secțiunea de literatură pentru tineret, pentru cartea: *Sibiro Haiku*, tradusă în germană de Saskia Drude. Autoarele sunt, amândouă, de origine lituaniană;

Christoph Drösser (Text) und Nora Coenenberg (Ilustrare) pentru carte de specialitate (*Sachbuch*): **100 Kinder** (100 de copii, trad. n.);

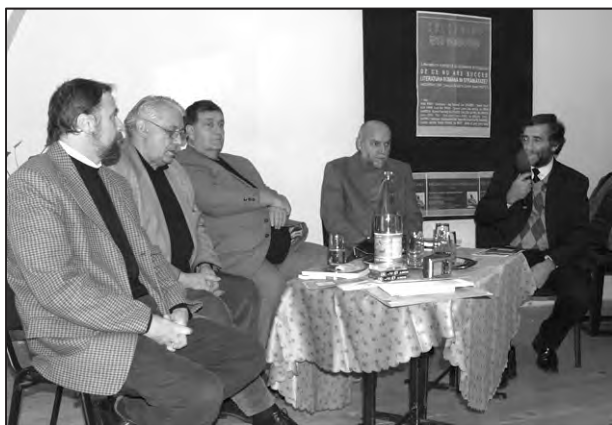
În sfârșit, pe al cincilea loc: Will Hill, pentru „*After the Fire*”, traducere în limba germană de Wolfram Ströle;

A mai fost premiată, pentru întreaga activitate de traducere, Gudrun Penndorf (cunoscută mai ales pentru varianta germană a benzilor desenate *Asterix* și *Lucky Luke*).

La ora bilanțului s-a constatat prezența a 2.000 de expozanți din 80 de țări, ceea ce, în comparație cu anul 2019, ultima ediție reală, fizică, reprezintă o scădere simțitoare. Era anul în care participau 7.450 de expozanți din 104 țări. Ținând cont însă de condițiile speciale, datorate situației pandemice, organizatorii s-au declarat mulțumiți de reușita acestei ediții hibrid, mai ales de partea ei fizică, de întâlnirile *face-à-face*, expozanți ori autori de carte, pe de o parte și cititori, ori iubitori ai ei, pe de alta. Târgul de carte s-a încheiat dar întrebările puse aici, precum *Cum vrem să trăim*, ne vor însoți încă multă vreme, au ținut să observe organizatorii acestuia.

Ștafeta a fost înmănată Spaniei, țara care se va bucura de statutul de *Gastland* a ediției 2022. Țara iberică promite că se va arăta „*Sprühend kreativ*”, ceea ce am traduce noi cu *creativitate sclipitoare*. Așa să fie!

(Ostfildern, în octombrie 2021)

Mișcarea literară la 5 ani de apariție. Dialog cu Ioan Pinte, Nicolae Breban, Alex Ștefănescu, Cassian Maria Spiridon, Olimpiu Nușfelean.

Mișcarea literară la Radio Mureș. Gazdă – Valentin Marica, invitați – Olimpiu Nușfelean, Andrei Moldovan, Vasile Vidican, Alexandru Cățcăuan, 16 octombrie 2014.

Redacția *Mișcării literare* – Ioan Pinte, Andrei Moldovan, Virgil Rațiu, Olimpiu Nușfelean, Ion Moise în 2007.

Redacția *Mișcării literare* – Olimpiu Nușfelean, Virgil Rațiu, Ioan Pinte, Ion Moise, Andrei Moldovan.

Reveniri

Colocviul *Mișcării literare*, 2014, la Consiliul Județean Bistrița-Năsăud. În imagine: Gavril Țărmure, Ioan Pinte, Alexandru Pugna – vicepreședinte CJ, Olimpiu Nușfelean – moderator, Horea Bădescu, Marian Ilea, Andreea Hedeș, Andrei Moldovan ș.a. Cu această ocazie au fost acordate și premiile anuale ale revistei *Mișcarea literară*.

Olimpiu Nușfelean deschide Colocviul revistei Mișcarea literară – 2021, dedicat împlinirii a 20 de ani de apariție a revistei. 28 nov. 2021, Palatul Culturii.

Mesaje ale unor personalități literare adresate revistei, prezentate de un grup de tineri membri ai cercului de creație literară de la Palatul Copiilor din Bistrița.

Hanna Bota – Premiul pentru proză. Laudatio – Ovidiu Pecican

Ileana Urcan – Premiul de poezie. Laudatio – Valeriu Stancu

Colocviul revistei Mișcarea literară – 2021

Andreea Zavicsa – Premiul pentru eseu. Laudatio – Olimpiu Nușfelean

Ion Radu Zăgreanu – Premiul pentru critică literară. Laudatio – Menuț Maximilian

Gavrilă Țărmure prezintă proiectele culturale ale Centrului Municipal de Cultură din Bistrița.

Dan Coman prezintă laureații Concursului de proză scurtă pentru tineri organizat de Palatul Culturii.

Radu Țuculescu, invitat la o întâlnire cu tinerii cititori. Îi sînt alături Alexandru Uiuiu și Ovidiu Pecican.

Lucian Perța – Premiul pentru volumul de parodii *Cu parodia în mișcare*. Laudatio – Menuț Maximilian.

Maria Matean – Premiul pentru debut în poezie al revistei *Mișcarea literară*.

Alexandra Ionuța Andreuț – Premiul pentru debut în proză

Alexandra Andreea Mânzat – Premiul pentru debut în critica literară

Imagine din sală. În rîndul unu: Mariana și Valeriu Stancu.

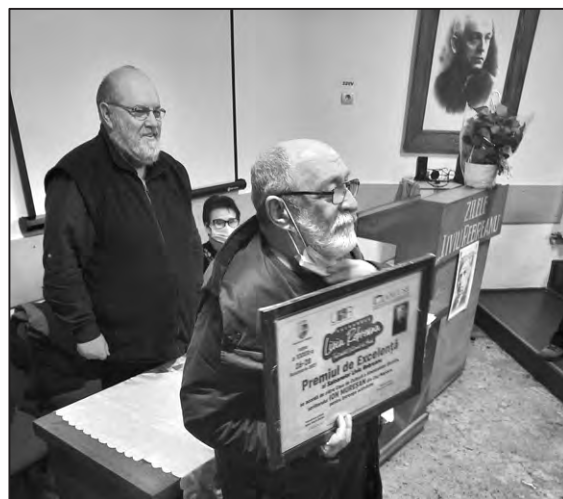
Colocviul dedicat lui Liviu Rebreanu în cadrul Saloanelor Liviu Rebreanu 2021, la Biblioteca Județeană George Coșbuc din Bistrița. În imagine: Olimpiu Nușfelean, Valeriu Stancu, Alexandru Cățcăuan, Virgil Rațiu.

Participanți la colocviu: Iacob Naroș, Olimpiu Nușfelean, Ionel Lupu, Ion Mureșan, Valeriu Stancu, Virgil Rațiu, Mariana Stancu, Alexandru Cățcăuan, Radu Ivan, George Bulz, Ioan Cioba.

Acordarea premiilor Saloanelor Liviu Rebreanu 2021 la Muzeul Memorial din Prislop.

Ion Mureșan – Marele Premiu

Saloanele Liviu Rebreanu

Parastas de pomenire a scriitorului Liviu Rebreanu la Biserica din Prislop (Liviu Rebreanu).

La mănăstirea Dobric, stareța maica Veronica Coțofana, părintele duhovnic Siluan Farcaș, alături de grupul de scriitori.

Ioan Pinte, director, și Nicolae Băciuț, invitat, la Ediția a V-a a întâlnirilor „Cărțile, pâinea și vinul”, joi, 23 decembrie 2021, la Biblioteca Județeană „George Coșbuc” Bistrița.

PS Benedict Bistrițeanul Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului și-a lansat cartea *Brațele părințești*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2021.

Olimpiu Nușfelean – Premiul pentru poezie acordat de Biblioteca Județeană.

Menuț Maximilian – Premiul pentru etnologie

Cornel Cotuțiu – Premiul pentru proză

Florin Săsărman – Voce și chitară

Cărțile, pâinea și vinul

Participanți

Imagine din sală. Producătorul de vinuri Lechburg, Lechința, a fost partenerul oficial al organizării evenimentului.

Lucian PERȚA

Olimpiu NUȘFELEAN

Un biscuit pentru porumbei

La ușa redacției „Mișcării literare”
vin zilnic din oraș și din depărtare
ca niște porumbei, poeți și poete, fiecare
cu propuneri de colaborare.

Eu îi primesc cu răbdare și biscuiți
și de la *marginea visului** lor
le spun să fie răbdători și cuminți
fiindcă nu vor
putea *să fure raiul cu ajutorul cuvintelor*
dacă nu sunt prinși în lațul inspirației
și nu ard în *focul irevocabil* al muzelor
în numele creației

Mulți dintre cei ce vin înțeleg din ce le spun
ideea,
mănâncă biscuiți și pleacă,
unii însă revin și după aceea
să ceară și apă!

Virgil RAȚIU

Luminația, azi

Mai întâi, *când m-am reîntors acasă* de
Luminație,
la casa părintească din Sânmartinul de Câmpie,
am văzut că satul este deja total electrificat,
aparent, absolut normală situație,
dar, pentru cine nu știe,

de ani mulți asta am așteptat,
de promisiuni și vorbe alese saturat
din partea edililor ce s-au perindat.

Acum, Doamne, un lucru ar mai fi
cu aerul, că e cam încremenit și poluat,
că oamenii, ca fraierii, își ard gunoaiile din
gospodărie,
deci și faptul acesta ar trebui grabnic rezolvat.

Doamne, fă Tu cumva, cum știi...

Virginia OLARU

Îmbrățișare mascată

Sigur că sunt doar o profesoară
de limba și literatura română
la București, dar vară de vară,
din anul 2002 până
o să mai pot, organizez, nu știu cât se știe,
pentru elevii din
gimnaziu și liceu
și Festivalul
Național de Poezie
„Gellu Naum”
un fapt deosebit de greu
pe care chiar în *ceasul de-acum*
îl îmbrățișez cu toată ardoarea,
deși unii, *ba pe față ba mai pe dos*,
spun că doar îmbrățișarea
nu-i de nici un folos!

**Parodii
pur și simplu**

Igor URSENCO

Orbita pe care se rotește dumnezeu

Vâscoasă cum e vinul învechit
e pasta adunată-n pixul meu

ghenar e-acum, e vreme de citit
și de văzut ce face Dumnezeu

Acolo-n Rai și-aicea pe Pământ
c-avem nevoie clar de stratageme

o *mondială ordine*-n cuvânt,
una *poetică* dorim de-atâta vreme.

Alertă de grad zero și în proză,
în proza scurtă românească vreau

că stau degeaba și n-au nici o scuză
cuvintele, ca și o rană stau.

În loc *poetic incorrect* de-a scrie,
mai bine creierul să-l folosim corect

și pe orbita-i Domnul o să fie
iar mulțumit de-al scrisului efect.

(*cuvintele scrise cu aldine reprezintă sau fac referire la titluri de volume ale autorilor.
Lucian Perța)

Paul Târziu

CITITOR DE REVISTE

Tribuna nr. 457/ 16-30 septembrie 2021.

La pagina religie,

Nicolae Turcan publică studiul/eseu *Liturghie și apofatism (I)*, text care inițial a apărut în limba engleză, în revista *Religions* nr. 9/2021, autorul luând în discuție raportul dintre Liturghie și apofatism. Raportarea se face doar la Liturghia ortodoxă, la ceea ce înseamnă transfigurarea pe care Liturghia o propune. Prin apofatism înțelegându-se o manifestare a misterului, concluzia conducând la ideea că experiența liturgică este o experiență a misterului, o experiență apofatică așadar, care vorbește despre un *dincolo*, orizontul apofatismului fiind înțeles ca experiență a *tainei incomprehensibile*. Editorialul intitulat „Noțiunile de Bine, Suflet și Adevăr în imaginativul platonician (III)” de Mircea Arman conduce textul pe traseul cercetării filosofice platoniciene – fragment din lucrarea *«Imaginativ și adevăr»*. Autorul rămâne fidel ideii de a explicita și interpreta cele mai importante concepte platoniciene, încercând prin aceasta o oglindire mai clară a *imaginativului poetic* specific gânditorului grec. Andrei Marga publică o nouă lucrare dintr-o „serie de cărți”, *China ca supraputere* (Ed. Niculescu, București, 2021), care formează/compun studii strategice prin sistematizarea filosofică a pragmatismului: „Cartea *China ca supraputere* își propune să capteze indicatorii și trăsăturile ascensiunii Chinei printre puterile globale și să lămurească câteva lucruri care împiedică sau întârzie înțelegerea transformărilor din China de astăzi”... Cartea este o privire panoramică asupra Chinei, ponderii ei actuale și interacțiunii cu lumea. Viorel Igna continuă publicarea unui alt fragment din studiul filosofic *Giordano Bruno și tradiția ermetică (II)*, început în numărul precedent: „Marea intuiție a lui Bruno este aceea de a fi surprins potențialitățile mecanismului logic combinatoriu al lui Ramon Llull ca sistem al memoriei și ca o *Cheie, o mare Cheie* pentru a face flexibile substraturile mnemonice până la transformarea memoriei într-un sistem dinamic, plastic, capabil de a se modula conform unui număr crescător de concepte și de amintiri”. În următoarele pagini ale revistei întâlnim o altă lucrare de Nicolae Iuga, *Cum poate fi înțeleasă Istoria Universală ca «tărâm al slăvirii lui Dumnezeu» (Hegel)?*; și continuarea

studiului cu titlul *Manifestele turbulențelor: o paralelă inedită și necesară între manifestele futurismului și dadaismului (II)* de Iulian Cătălui: „...Futurismul a fost determinant ca elan polemic născut dintr-o dorință extremă de reînnoire a artei...”; „la rândul său, Dadaismul a rămas o mișcare paradoxală: în timp ce chema neîncetat și extraturbulent la distrugere, a creat foarte multe reviste, tablouri, culegeri care au influențat într-o manieră chiar durabilă arta nouă”. Andrei Marga semnează la rubrica diagnoze: *Limitări de libertate și urgențe juridice*.

Scriptor nr. 11-12/

noiembrie-decembrie

2021. Semnează poe-

zie: Nicolae Turturea-

nu, Marcel Miron,

Bianca Marcovici

(Israel), Eugen Uricaru, Dan Viță; proză: Michael

V. Magharian (Canada); poemul desenat: Dragoș

Pătrașcu. Despre limba română (care nu trebuie să

ne fie indiferentă în nicio împrejurare) susțin

interpretări și comentarii: Emina Căpălnășan,

Laura Carmen Cuțitaru, Cristina Florescu.

Dialoguri/ interviuri (mai vechi, mai noi): între

Leo Butnaru și Ana Blandiana (*Dincolo de*

pesimism – 1995), Grigore Ilisei și matematicianul

Viorel Barbu (2001), Aurel Brumă și, nu numai,

poetul Ion Hurjui (*Îngerii de fiecare zi* – 2015),

Ioan Holban și preot Dumitru Merticaru (nu de

mult plecat dintre noi, *Biserica Banu* – 2018),

Robert Șerban și artistul plastic/poetul Vlad

Ciobanu. Istoria astăzi e „văzută” de Ioan-Aurel

Pop, după cum afirmă în titlul *Moldova medievală*

văzută dinspre Transilvania (II) – Interferența

țărilor mici ale Țării celei mari. Iată un fragment:

„Dimitrie Cantemir, primul savant român (cu o

conștiință clară de român) de talie europeană,

vedea o continuitate perfectă de la romani la

români și chiar o identitate romani-români. El nu a

fost romantic întârziat (ca Iorga), ci preiluminist și

nici nu a fost deformat de lupta politică pentru

unitatea națională. Cantemir își subintitula cu tâlc

Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor,

publicat într-o primă ediție la Sankt Petersburg, în

anul 1717, de la Nașterea Mântuitorului (sau

7225, de la Facerea Lumii). Aici autorul afirmă

clar, din primele pagini, că neamul romano-

moldo-vlahilor *necurmat lăcuește în Dachia*

(adică în Moldova, în Țara Muntenească și în Ardeal). Unitatea și romanitatea apar însă exprimate peste câteva pagini, loc în care se arată, de fapt, titlul dezvoltat al lucrării: *Hronicon a toată Țara Românească (care apoi s-au împărțit în Moldova, Muntenească și Ardealul) din descălecatul ei de la Traian împăratul Râmului. Așjderea pentru numerele (adică numele) carele au avut odată și carele are acmu. Și pentru romanii cari de atunci într-însa așezându-să, în într-aceiași și până acmu lăcuiesc*. Lucrarea îi așeză pe români între popoarele romanice, în cadrul lor european firesc. Concepția acestui savant moldovean despre unitatea poporului său este exprimată în texte variate, dar reiese în chip sintetic dintr-un pasaj în *Historia Moldo-Valachica*: „Astfel, astăzi moldovenii, vlahii transalpini, basarabenii și epiroții se numesc pe sine cu toții cu un nume cuprinzător, nu vlahi, ci români, iar limbii lor neaoșe îi spun limba română”. În acest text, prin formula *vlahii transalpini*, se înțeleg românii de peste munți, adică transilvănenii, plasați și ei, ca și ceilalți, în corolarul unității românești, în ciuda țărilor, despărțite sub aspect politic, locuite de acești români. Pentru Cantemir, Dacia unită și fericită din epoca romană a continuat să trăiască, deși s-a împărțit ulterior în trei, iar românii medievali erau adevărații romani de la începuturile erei creștine. În aserțiunile de mai sus, Cantemir nu vine cu noutăți și nu face decât să consemneze locuri comune, remarcate încă din secolele al XIV-lea – al XV-lea de către umaniștii și călătorii străini, întărite de către cronicarii și umaniștii autohtoni (născuți în Țările Române și în provinciile locuite de români, de etnie românească sau nu), reluate de străini (savanți, clerici, militari, artiști, soli sau simpli comercianți), demonstrate de istoricii și cronicarii secolului al XVII-lea și de cei următori”.

Steaua nr. 11-12/
noiembrie-decembrie
2021. Despre Româ-

nia, chiar despre România scrie Ovidiu Pecican în editorialul revistei: „România este mereu acolo unde sunt, o regăsesc fără dubiu, cu un sentiment de grație înălțătoare și de ușurare. Spre ea vin oameni destui și, la rândul-i, merge în întâmpinarea oamenilor. Sunt doar câteva dintre motive care mă fac să cred că România are un viitor, căci aidoma mie sunt destui, chiar dacă nu îndestulători. Mă privesc în oglindă și în jurul meu văd o țară în centrul căreia mă situez. România.” Nu întâmplător Ioan-Aurel Pop vine cu argumentate

precise despre Familia Iancu de Hunedoara, expunând puncte de vedere istorice și etimologice. Astea, după ce a publicat volumul *Hunedoreștii. O familie europeană* – Ed. Școala Ardeleană, 2021, care a stârnit anumite discuții în mediul „online”. Ioan-Aurel Pop precizează: „Numele de Huniazi este corect, dar nu este format în spiritul limbii române, fiindcă în românește locul nu se cheamă Hunyad, ci Hunedoara. Chiar dacă românescul Hunedoara vine, probabil, din Hunyadvár (adică „Cetatea Hunyad”), acest cuvânt compus a fost modelat după specificul limbii române. Evident, nu este o greșeală să le zicem membrilor acestei familii Huniazi. Limbile se pliază după viață, nu viața după limbi”. Demonstrația etimologică, lingvistică, geoistorică a lui I.-A. Pop este fără replică. Merită toată atenția. Mai departe, în pagini, Ovidiu Pecican se ocupă, printr-un comentariu aplicat, de cel mai recent volum al istoricului Ioan-Aurel Pop, pomenit mai sus, *Hunedoreștii. O familie europeană*. Un comentariu atent și principial este cel semnat de Marcela Ciortea volumului *La oglindă. Istoria plagiatelor românești până la 1900* de Alexandru Dobrescu, critic și istoric literar – Ed. Eikon, București, 2016 –, în care A.D. îl așază pe Dimitrie Cantemir printre plagiatori, pe motiv că, în *Divanul* (scrierea lui Cantemir), „înțeleptul se rostește asupra trecătoarei gloriei pământești în termeni ce trimit nemijlocit la meditația lui Miron Costin, compusă cu un sfert de veac înainte”... Întreaga sinteză merită analizată în amănunt. Clara Baricz publică un prim fragment din vestitul poem eroic-comic *Țiganiada sau Tabăra Țiganilor* de Ion Budai-Deleanu, traducere în limba engleză. Avem de-a face cu un exercițiu literar deosebit, însoțit de note de subsol lămuritoare, absolut necesare unei traduceri.

Apostrof nr. 12/
2021. La 23 septem-
brie a.c. a avut loc la

Paris, la Bastille, premiera operei *Oedip* de Enescu, libret de Edmond Fleg, cu orchestra și corul Operei Naționale din Paris. Regia: Wajdi Mouawad; dirijor: Ingo Metzmacher. Spectacolul a fost transmis, în octombrie 2021, pe Mezzo Live HD și pe Mezzo, deci a putut fi urmărit și din România. Așa se face că l-am văzut, în întreaga lui splendoare. Nu este ca și cum aș fi fost în sală, firește, dar a fost o filmare făcută de profesioniști, cu mare artă, deci... Câteva date istorice despre această capodoperă muzicală a lui Enescu: premiera absolută a operei a avut loc în 13 martie 1936, Opera Națională din Paris. În România,

această mare creație a lui Enescu a fost pusă în scenă începând cu anii 1950: mai mulți clujeni mi-au spus că premiera ei ar fi avut loc la Opera din Cluj, cu David Ohanezian în rolul titular (nu am reușit, încă?, să obțin dovada pentru această informație); în septembrie 1958, opera a fost cântată, cu Ohanezian în rolul titular, la București, în cadrul Festivalului Enescu; o înregistrare din 1964 a fost pusă în circulație pe discuri de ebonită, mai nou pe CD-uri. Iar după 1990, opera a fost repetată „înscenată” în România. – omagiul adus lui George Enescu, detaliat și vibrant în expresii, îl puteți citi întreg în paginile revistei *Apostrof*. Mulțumim, Marta Petreu. Din New York trimite o corespondență Adrian Sângeorzan, medic obstetrician, originar din Bistrița, plecat în SUA după 1990, foarte bun profesionist dar și scriitor de anvergură, autor al mai multor volume de proză, romane în special, apărute de câțiva ani și în România. Doctorul scriitor, sub titlul *Noua schismă*, abordează problema socială care a acaparat întreg mapamondul, pandemia, care, cum se vede și veți vedea, vacciniști și antivacciniști, a împărțit societatea în grupuri greu de împăcat: „...Exemple există destule și în America unde se organizează proteste antivaccin și canale media care sfătuiesc la rezistență împotriva vaccinării. Cu fiecare zi, schisma în relațiile sociale, chiar între membri ai aceleiași familii, se lărgeste. Peste divizarea pe teme politice, vine acum divizarea creată de necesitatea vaccinării, subiect politizat folosit pentru a manipula, a crea confuzie și a servi unor interese obscure ori unor grupuri de influență. (...) Mulți preoți, rabini sau alți șefi de culte nu încurajează vaccinarea pentru că în casa Domnului ești protejat, nu ai nevoie nici de mască, nici de vaccin... N-ar fi mai simplu să le spună enoriașilor că așa cum arunci cu apă dacă îți ia foc casa, vaccinul este singurul care poate stinge pandemia? Societățile se scindează, eram deja despărțiți de simpatii politice ori de diferențe culturale, și suntem acum tot mai obosiți și mai derutați. Viitorul îmbracă haina nesiguranței, iar anxietățile nu se vor opri aici. Pe de altă parte, pandemia ne-a creat multora o stare grea, de fragilitate și neputință, în lupta cu virusul, dar și cu prejudecățile și ideile unor semenii. Pe fond de pandemie lumea poate lua orice direcție..”, Mulțumim, Adrian Sângeorzan.

Contemporanul.
Ideea europeană nr. 12/ decembrie 2021.
Semnează cronici și comentarii literare, eseuri și note culturale nume

cunoscute ale culturii românești contemporane: Nicolae Breban, Marian Victor Buciu, Ștefan Borbély, Răzvan Theodorescu, Constantina Raveca Buleu, Aura Christi, Theodor Codreanu, Ioan-Aurel Pop, Adrian Majuru, Mircea Platon, Mircea Braga, Eugen Uricaru, Magda Ursache și mulți alții, constituind opinii și atitudini de factură culturală, educațională, morală și estetică, despre cărți, oameni și fapte majore. Revin la articolul-atitudine intitulat *Ziua Națională, cu tristețe și cu bucurie* de Ioan-Aurel Pop. Autorul descrie România de azi în raporturi politice și administrative din cadrul Uniunii Europene din care cu onoare facem parte, criticând cu asprime starea României politice actuale: „Tristețea vine din sentimental că trăim într-o Românie fără busolă, fără oameni de stat, fără coerență. Cei mai mulți români (...) nu mai au nici măcar aspirația spre bine, pentru că le-a murit speranța în viața demnă a acestui popor și a acestui stat. Din această cauză se simt mai răvășiți ca niciodată în viață”. Iar mai departe, între altele, Ioan-Aurel Pop accentuează: Suntem „condamnați” de datini și de lege să ne bucurăm de Ziua Națională. Ca și cum ar spune: Aceștia suntem, așa vom rămâne și vom dăinui! Dar vom și prospera, cu speranță și demnitate. Nenumărate alte articole îndeamnă la o lectură atentă. Revista *Contemporanul* încheie anul publicistic 2021 în triumf.

România literară nr. 51-52/ decembrie 2021. Numărul dublu încheie anul 2021.

Însemnările editorialistului Nicolae Manolescu se referă la volumul *Scrieri despre literatura română* de Alexandru Ciorănescu (Ed. Spandugino, Buc., 2021), în special la mica monografie intitulată *Ion Barbu*, un text de 170 de pagini. Gabriel Chifu scrie despre „defectele celorlalți” (veți vedea mai jos), Alexandru Călinescu despre „noile” găselnițe de tip *corectitudinea politică* aplicate în UE, nimic altceva decât un fel de „descântat” în părul creț al unor persoane „transi”..., iar Nicolae Prelipceanu se întreabă (fără rost) dacă „a fost sau nu a fost comunism”(?)... Chiar așa!... După „datele noilor predicatori politici români”, a fost, am trăit patru decenii de comunism?... Sau nu?... Răspunsul ar fi: Trăim „era” respectivă și astăzi, de acum 40 de ani, tot așa, iată, de 32 de ani, pe nevăzute, nesimțite!...Chiar, nu vrea nimeni să observe? De luat în seamă e ancheta revistei: *Defecte personale, defectele celorlalți*, realizată de D. Cristea-Enache, Cristian Pătrășconiu și Ionela Streche. Cu următoarele subliminări tematice: 1.

Personalități ale vieții publice de la noi vorbesc despre statul eşuat și despre direcția greșită în care ne îndreptăm. Dacă lucrurile nu merg bine, ce anume credeți că ne ține pe loc ori chiar ne trage înapoi? 2. Concret, am vrea să vă propunem un exercițiu de luciditate și de sinceritate, rugându-vă să ne vorbiți despre defectele pe care le descoperiți la oamenii din jurul dumneavoastră, la cei care compunem acest popor. 3. Dar, pentru ca evaluarea dumneavoastră în privința altora să fie convingătoare, vă rugăm să începeți cu o evidențiere a propriilor dumneavoastră defecte, profesionale, în primul rând și, eventual, mai larg umane. Acestea fiind lansate, ce putem constata: Răspund provocării 30 de scriitori. Probabil din comoditatea gândirii apolitice, puțini răspund direct privind viața publică și politică din România actuală. Majoritatea dintre ei sunt crispați în mesajele lor, sau lejer-autarhici când este vorba despre sine și mărturisire. Deși invocă sinceritatea, nu sunt direct în expuneri, decât cu excepția câtorva, mai cu seamă a lui Gheorghe Grigurcu. Sunt luate în seamă numai întrebările și retorica despre *eu* și despre *ceilalți*, cu „spovedanii” de tip intelectual (v. 2., 3.). Adrian Alui Gheorghe este ceva mai direct: „În general românii speră să o ducă mai bine, de la an la an. În particular fiecare constată, de la an la an, că o duce mai prost. În general avem o țară frumoasă. În particular avem o țară poluată în aer, în sol, gunoaiele sunt purtate de vânt peste tot ca niște jalnice steaguri. În general suntem un popor creștin, tolerant, ospitalier. În particular avem un număr impresionant de criminali, mulți străini nu prea vin în România fără emoție. În general românul nu prea moare de foame, În particular sunt o mulțime de drame în jurul unei bucăți de pâine. În general românul e cinstit. În particular fură de stinge...” Și tot așa. Olimpiu Nușfelean generalizează conștient: „Cred că unul dintre defectele lumii de azi este că omul nu știe să-și definească și să-și respecte libertatea, proprie și

din comunitate. (...) Căci și Comunitatea (...) ar trebui să știe că libertatea restricționează anumite comportamente. Omul de azi, expresie a unei libertăți nemăsurate, a contactat o boală, greu de definit, mai rea decât pandemia, pentru care nu are vaccinuri. Și a cărei vindecare, cu toate științele puse în operă, nu are puterea să o caute”. Cronici literare, eseuri, note și traduceri mai semnează: Andrea H. Hedeș, Marius Miheț, Alex Ștefănescu, Vasile Spiridon, Constantin Zaharia, Adrian Lesenciuc, Edward Sava, Angelo Mitchievici, Marina Constantinescu etc.

La mulți ani tuturor revistelor literare, de cultură, de artă!

Avalon, nr. 6/2021, revistă culturală independentă, cum se autodefinește, elegan-

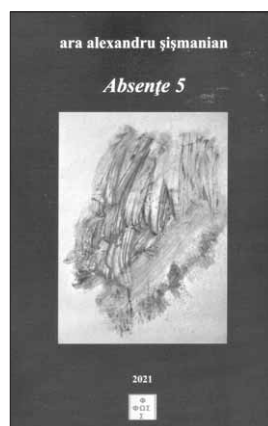
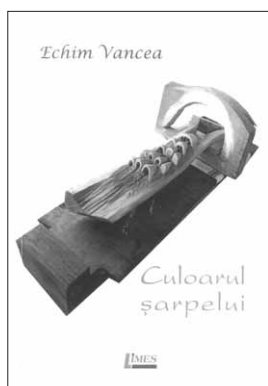
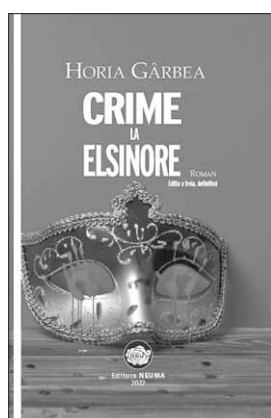
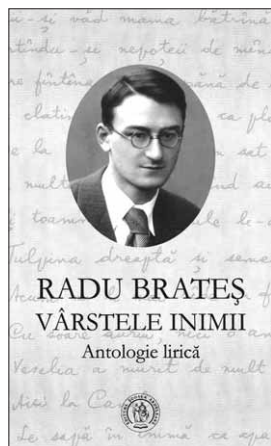

tă și incisivă, cam greu de găsit, am zice noi, se deschide cu un comentariu despre situația pandemică la zi, semnată de un spirit al publicației, A. Valon. Viorel Mureșan comentează a patra plachetă de versuri, P. S., a lui Virgil Leon, „un poet (echinoxist, n.n.) captivant, căruia ar trebui să i se acorde o atenție sporită”. În *O postumitate surprinzătoare*, Ovidiu Pecican comentează creația unui poet ce crește (și) în postumitate, „Fără teamă de provincialitate, condus numai de lumina interioară, Ion Horea dă în postume o poezie de o prefigurată, caligrafiată frumusețe”. Marcel Mureșanu publică un grupaj de dialoguri alese dintre *Cheile de la închisorile lumii*, Eugen Bunaru – o pagină de poeme autentificate cu imagini de manuscris, Mircea Braga scrie despre „destin și sens”, Amalia Lumei se ocupă de teatru în *Kovács Ildicó și magia teatrului de păpuși*, Dafin Mureșan și Olimpiu Nușfelean semnează câte o schiță, specie literară care ar merita să fie mai prezentă în paginile revistelor literare. Sumarul întreg este de citit cu atenție și încântare. (V.R.)

Ionel Tănase, *Pachetul de acasă*

ÎN VITRINA CU CĂRȚI A REVISTEI

„Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicațiilor și nici pentru conținutul materialelor publicate.”

